INTRODVCTIO IN DIALECTICAM ARISTOTELIS.

LIBRI QVINQVE.

FRANCISCI TOLETI
S. R. E. CARDINALIS.

Ab Auctore multis locis castigata & Tabulis aucta.

ROMÆ, Sumptibus Vincentij Pelagalli.
Apud Dominicum Liliottum.
Superiorum Permissu. M D C L.

INTRODVCTIONIS IN DIALECTICAM ARISTOTELIS.

LIBER PRIMVS.

De nomine Dialecticæ. Cap. I.

DIALECTICA viam oſtendit, & Methodum tradit, qua occulta manifeſtare, confuſa diſcernere, errores repellere, veritatesq. confirmare poſſimus, propterea ante omnem aliam ſcientiam addiſcenda eſt: ipſa enim eſt ianua, qua aperta omnes aperiuntur, & qua clauſa omnes clauduntur: cuius adæquatum obiectum eſt argumentatio, quæ ex ſimplicibus dictionibus ſignificatiuis, quas terminos vocant, primò cõponitur, a quibus prius nobis eſſet incipiendum, cum ſimplicia priora ſint, niſi aliunde initium capere ſtudentium vtilitas præmone

ret, quibus conducibilius multò futurum exiſtimamus, ſi antè, quæ ad ipſam Dialecticam, eiuſq. inſtrumenta pertinent, breui cõpendio tenuerint, vt quid Dialectica ſit, præ alijs omnibus percipientes, modumq. diuidẽdi, definiendi, & argumentandi edocti promptiores fiant, faciliuſque per reliqua procedant. Cùm igitur præceptum Ariſtotelis, ſit, vt alicuius rei cognitionem indagantes, quid nomen ſignificet, præcognoſcant (nominum enim ſignificatione ignorata, ad rerum contemplationem aſcendi non poteſt) nos autẽ breuem quandam Introductionem ad Dialecticam Ariſtotelis paremus, quid nomen Dialecticæ ſibi velit, exponamus oportet Dialectica Græcè idem eſt, quòd Latinè diſputatrix, vel diſſertrix, quaſi ars quæ diſputare, & diſſerere doceat, quam Stoici partem Logicæ eſſe exiſtimabant, duas Logicæ facientes partes, alteram inueniendi argumenta, & rationes, quibus verum a falſo diſcernitur, alterã de inuentis iudicandi: illam Topicã, hanc Dialecticam vocabant. Dialecticorum tamẽ communis vſus iam nomen, Dialecticæ vtrique parti commune fecit; immò Logicæ nomen à Dialecticæ nomine non diſcernunt, præſertim cum apud Ariſt. talis diſtinctio Dialecticæ & Logicæ non inueniatur? At Logica a λόγος dicitur, quod Latinè idem quod ſermo vel ratio eſt, quaſi ſcientia ſermocinalis, vel ratio-

rationalis; ideſt, quæ verſatur circa rationes & ſermonem: Vocamus autem rationes diſcurſus intellectus, quibus verum, vel falſum inquirimus. Vnde Logicæ nomen latius patet ſi eius etymologia inſpiciatur, quàm Dialecticæ; cum Logica etiam Grammaticam, & Rhetoricam, quę de ſermone ſunt, complectatur: qua parte verò idem quod rationalis eſt Dialecticæ conueniat, & aliqua ex parte Rhetoricæ, quæ etiam ratione vtitur proinde latiſsimè ſumpta Grammaticam, Rhetoricã, & Dialecticam comprehendit; quod quamuis verum ſit, communiter tamen iam eſt receptum, vt quoties de Logica ſermo fit, idem quod per Dialecticam intelligatur, præſertim apud Dialecticos: Vocabula enim peculiariter ſecundum ſubiectam materiam accipienda ſunt.

Quid ſit Dialectica, deq. eius neceſsitate materia, fine & officio. Cap. I.

ARtes omnes in hunc finem inuentę ſunt, vt per eas operationes noſtræ, quas per naturam non ita facile & perfectè præſtare poteramus, abſolutæ, & exactæ reddantur, quod in omnibus reperire eſt: Homo enim poteſt ſcribere, pingere, texere, ſed id imperfectè & non ſine errore: at ſi artẽ teneat, expeditius, & certius illa omnia exequetur: Vnde ars rectè quicquã faciẽdi, aut cognoſcẽdi dicitur promptitudo: Ex quo factum eſt, vt cũ multæ

in nobis sint operationes, atque inter se diuersæ, quas rectè exercere non poteramus, plures ad hoc inuentæ sint artes. Sunt autem in communi, tres operationes: Quædam exteriores, quæ circa aliquam materiam extra nos versantur, vt pingere, texere, agros colere: Sunt aliæ operationes exteriores, quæ tamen non in aliquam extra nos transeunt materiã, sicut loqui, sermocinari, dicere: Sunt aliæ in tertio genere interiores, sicut contemplari rerum naturas, considerare, verum cognoscere. Ad tres has operationes optimè exercendas multæ sunt adinuentæ artes. Ad operationes exteriores primi generis, sunt omnes illæ artes, quæ Mechanicæ dicuntur, vt nemo raria militaris, nautica, fabrilis. Ad operationes secundi generis sunt artes quæ sermocinales dicuntur, Grammatica scilicet, quæ rectè & cõgrue voces connectere docet; Rhetorica, quæ elegantem, ac suis numeris absolutam reddit orationem. Ad operationes verò tertij generis, quædam ars adinuenta est, quæ Methodum traderet, & viam sterneret, qua ad perfectam rerum contemplationem, & cognitionem venire possumus, & hæc Dialectica est: Vnde sicut artes Mechanicas rectè faciendi, & operandi artes, Grammaticam congruè loquendi, Rhetoricam rectè dicendi; ita Dialecticam rectè intelligendi iure artem dixeris, nõ quod per Dialecticam res ipsas sciamus,

mus,aut cognoſcamus(hoc namque aliarum munus eſt ſcientiarum) ſed quòd Dialectica modum,& Methodum præbeat, quibus rectã rerum contemplationem conſequamur, propter quod inſtrumentum, & organum ſcientiarum & modus ſciendi dicitur. Quod ſi Dialectica etiam circa ſermonem verſatur,id nõ eſt per ſe, niſi quatenus per ſermonem operationes intellectus manifeſtantur: Neque hoc etiam pacto circa quemcunque ſermonem verſatur,ſed circa eum ſolum,quo aliquid verè,vel falsò dicitur. Sed de reliquis iam quæ ad Dialecticam pertinent, dicamus oportet. Experientia enim conſtat,& Ariſt. 7. Politic. c. 4. docet artes habere aliquam materiam, circa quam operentur. Ars enim textoria circa filum:lignaria circa lignum; militaris circa arma verſatur. Eſt etiam cuiq. arti ſuus finis & officium, quorum nihil Dialecticæ deeſt. Pro quo aduerte primò, quòd Materia in aliqua arte duplex eſt,quædam propinqua,& proxima,circa quam talis ars verſatur,vt ligna materia ſunt artis lignariȩ, fabrilis ferrum, quia circa hæc tales artes verſantur altera materia eſt remota, quam ars quidem præſupponit;non tamen circa eam primò verſatur, quo pacto arbores materia lignariæ artis, remota tamen ferrum militaris: lana textoriæ dicuntur,quia ſine his materiæ proximæ non conſtant. Aduerte etiã præter hæc

in Grammatica, Rhetorica, & Dialectica duplicem esse materiam, alteram propinquam vt in Grammatica sunt voces ad congruam connexionem aptæ; in Rhetorica sermo ornatus, & elegans; in Dialectica verò operationes intellectus, vel sermo, qui tales operationes manifestat: alteram autem remotã, quæ in his tribus artibus eadem est, nẽpè res omnes, cum discrimine tamen. Grammaticus enim circa res omnes versatur de eis congruè loquendo, Rhetoricus ornatè dicendo, Dialecticus viam ostendendo, qua verè cognoscantur, & inde vero sermone exprimantur, propterea hæ artes communes dicuntur. Ex his apparet finis, & officium Dialectici. Finis enim eius est methodum ostendere, qua res verè dignosci, & secerni queant: Officium autẽ ea ministrare, quibus talis cognitio obtineatur: id autem fit diuidendo, definiendo, & argumentando; Officium ergo ipsius definire, diuidere, & argumentari est. Instrumenta, quæ modi sciendi dicuntur, sunt definitio, diuisio, & argumentatio, de quorum singulis introductorio modo nonnulla dicemus. Et primùm de definitione.

Quid definitio, & quotuplex sit, *Cap. III.*

CIrca definitionem quatuor nobis breuiter consideranda sunt. Primum quid sit defi-

definitio. Secundum quotuplex sit. Tertium, quæ sint leges bonæ definitionis. Quartum, qui modi argumentandi, & loquendi per definitionem. Circa primum aduerte, Aristot. 1. Topic. c. 4. id quod nos definitionem vocamus terminum vocare, translatione sumpta a termino, & limite, quo agri, vel areæ circũscribuntur: Vt enim totum quod illius est areæ, intra talem terminum continetur, nec quicquam areæ est extra terminum, nec aliud, quod non sit areæ, est intra; ita illa oratio quæ omnes partes, quæ sunt in natura rei ita explicat, vt nihil deficiat, vel redundet, dicitur terminus. Nos vocamus definitionem quasi vndique circumscribentem rei naturã. Est autem definitio iuxta Aristot. 2. Poster. cap. 10. oratio ipsum quod quid est significans, ac si dixisset, est oratio, quæ naturam alicuius manifestat. In qua definitione duæ sunt particulæ considerandæ. Altera est, quod sit oratio, idest, aggregatio quædam multarum vocum & notionum. Cum enim naturæ rerũ quæ definiuntur, habeant plures partes necesse est pluribus manifestentur vocibus: vnde vna sola vox non est definitio. Altera particula est, naturam alicuius significans. Hoc ponitur ad excludendas orationes multas, quæ definitiones non sunt, quia alicuius naturam non manifestant. ex quo fit, vt ista sit definitio, animal rationale. Est enim

oratio, & hominis naturã explicat: At, homo est doctus, oratio quidem est; definitio verò minimè; nullius enim naturam exprimit. Cõtra hoc vnum posset argumentum opponi huiusmodi: Vna vox sola potest significare totam naturam rei, ergo definitio non est oratio. Antecedens probatur, Ista vox, homo, significat totum hominem, & integram ipsius naturam, ergo vna vox totam rem explicat. Ad hoc respondetur, dupliciter aliquam rem voce significari, & manifestari posse, vno modo distinctè; altero modo confusè. Hoc exẽplo poterit intelligi: Videre quandoque possumus imaginem aliquam confusè, cum totã simul conspicimus, nec magis visus ad vnam, quàm ad aliam partem inclinatur: Videmus etiam eandem distinctè, cum ad singulas partes oculos conuertimus vel minimam quãq; lineam inspicientes; quod etiam intellectu cõtemplantes aliquando facimus: Ita res significatur vna quidem voce, confusè tamen: quia per eam totam simul repræsentatur: at verò pluribus vocibus eadem res singulis singulas eius partes significantibus distinctè significatur. Modò respondetur, Definitionem debere significare rem totam non confusè; sed distinctè, propterea debere esse orationẽ: Ex quo sequitur, nomen alicuius rei, & definitionem eiusdem idem significare, sed non modò eodem; sed alterum distinctè; alterum cõfusè:

fusè: Homo enim, & animal rationale eandē rem exprimunt,sed vox,homo,confusè;definitio vero animal rationale,distinctè. Cum igitur definitio alicuius naturam explicet,fit,vt prima diuisione diuidatur iuxta diuisionem eius cuius naturam explicat,quod duplex potest esse; alterum, vox aliqua significatiua: alterum,res aliqua. Vt enim res ipsę suas habēt proprias naturas, ita etiam & nomina suas sortiuntur naturas,quæ a significatione sumūtur,vt sicut homo est homo per animā, & corpus;ita & nomen nomen est, quia ex voce, & significatione componitur. Possunt ergo & res & nomina definiri, vnde exurgit duplex definitio. Altera quæ dicitur nominis,altera quæ dicitur rei. Definitio nominis,quæ Interpretatio,& Etymologia aliquando dicitur,est oratio nominis significationē exponens. Hic autem vocamus nomen quamcunq. dictionem significatiuam, vt magnanimus est, qui magnum habet animum: infinitum quod non habet finē: vacuū est quod caret corpore. Argumētatio autē est,ijs definitionibus sola nomina, nō res definiri,quod aliquādo cōtingat similia nomina fictitiū quid significare: Multiplex quidē huiusmodi definitionē assignatur:sed quia Grāmatica est portus considera tio talis, prætermittitur. Definitio verò rei est oratio rem aliquam explicans, vt animal rationale,quæ hominis naturam manifestat.

Quo-

Quotuplex sit definitio rei. Cap. IIII.

TRiplex est definitio rei, quædam essentialis, quædam causalis, quædam descriptiua, seu accidentaria. Essentialis definitio est oratio genus & differentiam alicuius rei continens. Vocatur autem genus id quod naturæ definiti ita competit, vt simul etiam de alijs prædicetur. vt in hac hominis definitione, animal rationale, animal genus est, quia cum de natura hominis sit, etiam de equo, capra & alijs multis prædicatur. Est autem differentia, id quod cum de natura etiam definiti sit, cum genere iunctum ipsum determinat, & coarctat, vt pro sola re definita sumatur, sicut se habet in illa eadem definitione, rationale. est enim in ipsa hominis natura, & coarctat genus, animal, vt non equum, nec aliud præter hominem dicat: Huiusmodi definitio dicitur Essentialis, quia naturam rei per ea quæ illi essentialia sunt, manifestat: idem enim natura, & essentia sunt: nec exactiorem modo petas horum declarationem: suo enim loco diligentius ista consideranda sunt. Definitio Causalis est oratio rei proprias causas manifestans. Causarum autem numerus quadruplex est, quædam causa est materialis ea nempe, ex qua aliquid fit, vt

ligna,

ligna,& lapides materia ſunt domus, æs ſtatuæ,corpus humanum ipſius hominis; altera eſt forma,ea ſcilicet, per quam res eſt,& quæ ſimul cum materia rem totam abſoluit,vt anima rationalis hominis eſt forma, & figura ſtatuæ:tertia eſt efficiens,à qua aliud producitur,vt ſol qui lumen producit, ipſius eſt efficiens,cauſa, & ignis caloris, & ſutor calcei: quarta eſt cauſa finalis gratia cuius, ſeu propter quam aliquid fit, vt beatitudo cauſa eſt finalis hominis: ad beatitudinem enim creatus eſt; & ſanitas eſt finis potionis amaræ.Ex his igitur cauſis,aut ſingulis aut pluribus,aut omnibus definitiones cauſales fiunt. Sunt autem quæ per materiam dantur, vt domus eſt ex lapidibus,lignis,& terra, reliquiſque partibus conſtructa; Zithum eſt potus ex aqua, hordeo,& lupolo confectus. Sub hoc definitionis genere comprehenduntur definitiones quibus res artificiatæ per ea ex quibus fiunt, definiuntur.

Comprehenduntur etiam definitiones, quæ partes rei continent, vt mundus eſt ex cœlo, terraque,& ex naturis quæ intra hæc includuntur, conſtitutio. corpus humanum eſt quod ex erecto capite, pectore, manibus ventre, pedibuſque conſtat, quas alij vocant partitiones.

Comprehenduntur etiam definitiones accidentium, quæ per ſubiecta ipſorum aſſignan-

gnantur, vt risibilitas est aptitudo hominis ad ridendum: lumẽ est actus diaphni. Secundum genus Causalium definitionum est per formam, vt homo est animal ex rationali anima constans, ad quod genus illæ definitiones reducũtur quibus concreta per abstracta definimus, vt album est quod albedine afficitur. Tertium genus est per efficientẽ causam, vt dies est latio solis supra terram: Eclipsis est interpositio terræ inter solem & lunam: tonitruum est extinctio ignis in nube. Possumus etiam his vti in obliquo dicẽtes, nox est priuatio luminis proueniens ex latione solis sub terram. Quartũ genus est per finalẽ causam, vt homo est animal ad summi boni perceptionẽ destinatum: domus est tegumentum ad incõmoditates extrinsecas propulsandas. Possunt etiam definitiones per plures causas simul assignari: ista enim quatuor continet causas, homo est animal ex rationali anima, & corpore in æternam beatitudinem a Deo creatum: hæc autẽ duas, Eclipsis est priuatio luminis ex interpositione terræ: hæc autem tres, homo animal est ex anima & corpore in beatitudinem ordinatum, Hic autem vnum aduerte, definitiones eas quæ per materiam, & formam assignantur, esse etiam essentiales: materia enim, & forma ad rei naturam spectant ipsamq. componunt: Vnde dici possint essentiales: at quia simul etiam causæ rei sunt

cau-

caufales dicētur:diſtinctionis porrò gratia ſolent aliqui eas eſſentiales Phyſicas nūcupare:reliquas verò, quæ genere,& differentia cō ſtant eſſentiales Metaphyſicas. Tertia definitio eſt accidentaria, quæ non quid res ſed potius qualis ſit,ſignificat.hæc autem eſt oratio rem per ſua accidentia manifeſtans. Eſt autē duplex,altera,quæ per genus,& accidens proprium quod illi ſoli rei conuenit, aſsignatur, vt homo eſt animal riſibile:terra eſt elementum grauiſsimum: ignis elementum leuiſsimum,& hæc propriè dicitur deſcriptio. Ad hanc definitionem reducuntur eæ, quæ dantur per effectus,vt iuſtitia eſt,quæ ſuum cuiq. tribuit; ſol eſt auctor diurnæ lucis: homo eſt animal,quod loqui poteſt. Altera definitio accidentaria eſt,quæ datur per accidentia communia,quorum ſingula pluribus rebus inſunt ſimul tamen iuncta, non niſi rei quæ definitur vt homo eſt animal bipes implume,pulchrū magni cerebri. Adhoc definitionis genus aliquæ Poëtarum deſcriptiones reduci poſſent, ſed iſta vlterius proſequi non præſentis ſpeculationis eſt, ne introductionis limites extra modum diuagantes tranſiliamus.

De

De legibus bonæ definitionis, de modo argumentandi & loquendi circa ipsam definitionem. *Cap. V.*

MVlta quidem præcepta sunt ad bene definiendum obseruanda, quæ difusè 6. Topic. Aristotel. tradit: ex quibus tria omnibus definitionibus communia in præsenti explicanda elegimus. Primum igitur præceptum, seu lex est, vt definitio clarior sit definito: cum enim in hoc sit inuenta definitio vt rem occultam manifestet, oportet, vt notior sit quàm illud quod definitur: vt hæc definitio, animal à Deo creatum ad beatitudinem, naturam hominis magis manifestat, quam si vnica exprimatur voce, nempe, homo. Huic præcepto aduersantur definitiones illæ, quæ per ignotiora, vel æquè ignota asignantur, vt si dicas, somnus est imago mortis, mors enim obscurior est somno. Aduersantur etiam, quæ idem per idem definiunt, vt si dicas, leo est animal quod est leo. Aduersantur tandem, quæ vocem metaphoricam habent, vt homo est arbor inuersa. Secundum Præceptum est, Definitio debet reciprocari, & conuerti cum definito, idest, de quocunque prædicatur definitum, de eodem & definitio prædicari debet, & de quocunque definitio, de eodem & definitum, ita

nulli

nulli vnum competat cui non & alterum. Huic præcepto aduerſantur, qui ſolum per communia definiunt, quæ pluribus quàm definitio inſunt, vt homo eſt ſubſtantia ſenſibilis. Aduerſantur etiam nominum Etymologiæ quæ ob id non ſunt propriè definitiones, cum pluribuſq. definitis conueniant, vt Theologus eſt qui de Deo loquitur, lapis eſt quod pedem lædit. Tertium præceptum eſt. Definitio nihil debet habere ſuperfluum, vel diminutum, ſed ita rem explicare, vt nec deficiat, nec excedat. vnde non eſt bona definitio. Homo eſt animal rationale, coloratum, bipes eſt enim ſuperflua. cum coloratum, & bipes non ſint in natura hominis. nec iſta eſt bona definitio, homo eſt ſubſtantia rationalis, eſt enim diminuta, cum plura ſint in natura hominis quã ea, quæ in tali definitione actu continentur. Eſt enim homo ſubſtantia corporea animata, ſenſibilis rationalis. Hæc ſunt præcepta cuilibet bonæ definitioni neceſſaria, ita vt ex vnius defectu vitioſa reddatur definitio. vnde ſiquis velit definitionem aliquam bonam eſſe contendere, omnes ſimul leges illi ineſſe probare tenetur. at qui definitionem vitioſam eſſe contenderit, vel vnicam legem deeſſe ſufficiet oſtendere. Modus argumentandi in definitione duplex eſt admodum vtilis. Alter eſt vt tam definitum quàm definitio de ali

quo prædicetur,& tunc de quocunque affirmatur definitum, affirmabitur & definitio, & de quocunque definitio pariter & definitum. Similiter etiam negatiuè, vt concha eſt animal, ergo eſt corpus animatum ſenſibile: & cõtrà, concha eſt corpus animatum ſenſibile, ergo eſt animal. Humilitas eſt habitus bonus, ergo eſt virtus: & contra, eſt virtus, ergo eſt habitus bonus. pariter etiam in negatione, vt ſimia non eſt animal rationale, ergo non eſt homo, è contrario non eſt homo, ergo non eſt animal rationale: ſuperbia non eſt habitus bonus, igitur nec eſt virtus, item non eſt virtus, ergo nec habitus bonus. Alter modus argumentandi eſt quando aliquid de definito, vel de definitione prædicatur, & tunc quod affirmatur de definito, affirmabitur & de definitione, pari ratione quod negatur, & contra, à definitione ad definitum, vt animal rationale eſt capax beatitudinis, ergo & homo, & homo eſt capax beatitudinis, ergo & animal rationale. Negatiuè pariter, vt habitus malus non eſt expetendus, igitur nec vitium: virtus non eſt ſpernenda, ergo nec habitus bonus eſt ſpernendus. Supereſt vt de modo loquendi per definitionem, dicamus. Duplex autem loquendi eſt modus & interroganti, & reſpondenti. Primum, petenti, quæ definitio eſt iſta? Reſponde, vel eſt nominis, vel eſt rei,

eſt

est causalis, vel essentialis, vel descriptiua. Petenti secundo, qualis est hæc definitio? responde, est bona, vel est mala. Circa definitum etiã potest interrogans petere, quid est hoc, scilicet, quid est homo vel leo? Cui responde per definitionem essentialem vel causalem. Secundo, quale est hoc? responde per accidentariã. Circa definitionem autem nominis solet peti, quæ est huius nominis significatio? Et respondetur per illius significationes. At circa Causalem secundùm causarum numerum quadruplex fit interrogatio vt à quo est cathedra? responde per efficientem. ex quo est? responde per materiam. per quid est? per formam. propter quid causam finalem petit.

Quid diuisio, quotuplex, quæ ipsius præcepta sint. Cap. VI.

EST alius sciendi modus, qui dicitur Diuisio, qua vtimur ad totius alicuius partes inuestigandas, vnde non minimum hæc definitioni prodesse solet, quæ ex partibus conflatur. Quid igitur sit Diuisio, & quotuplex, quæ ipsius leges. quibus modis per Diuisionẽ argumentari liceat, quis tandem sit loquendi modus tractare oportet. Diuisio oratio est totum in suas partes distribuens. oratio dicitur. non enim diuisio quæcunque ad Dialecticum spectat, sed ea, quæ mente, & voce fit, id est cũ

rem aliquam ſimul intelligentes ſingulas e-ius partes inueſtigare, & voce exprimere conamur, & propterea diuiſio talis oratio dicitur, aliæ verò diuiſiones, nempe, cum gladio lignum, vel aliud quiduis ſcindimus, Dialecticæ non ſunt. Eſt igitur Dialectica diuiſio oratio, qua de toto aliquo loquentes ſingulas eius partes enarramus, quæ diuiſio manifeſtat eam quam intellectu concepimus, vt totum hoc, bonum ſcilicet, aſſumentes in ſingulas ſuas diſtribuimus partes, vtile, honeſtum, & delectabile, in qua oratione duo ſunt: Alterum, totum illud quod ſecatur in partes, & hoc diuiſum dicitur: Alterum, ipſius enumeratæ partes, & hæ membra diuidentia dicuntur. Ex vtroque autem conſtituta oratio diuiſio eſt, quæ ſicut, & definitio in diuiſionem nominis, & diuiſionem rei primò diuidi poteſt. Diuiſio Nominis eſt oratio qua vox in ſuas ſignificationes diſtinguitur vt canis ſignificat ſydus quoddam, ſignificat & animal terreſtre, hæc diuiſio nominis eſt, non enim res aliqua per eam in ſuas partes diuiditur, ſed ſola vox. Hanc Græci enumerationem vocabant. Tali autem diuiſione non vnam vocem tantum, ſed & orationem integram in varios ſenſus quos recipit, diſtinguimus, quas orationes amphibologicas vocant. vt aio te Aeacida Romanos vincere

poſſe

posse. Cræsus Halim ingressus perdet quàm plurima regna. Diuisio Rei est, cum res aliqua in suas partes, vel accidentia distinguitur, quæ triplex est. Prima diuisio generis in species. hæc autem est, cum commune aliquod in minus communia, de quibus per se prædicatur, diuiditur, vt, Elementorum aliud ignis, aliud aer, aliud aqua, aliud terra, hæc autem diuisio fieri aliquando solet per differentias, ex quibus species constituuntur, vt animalium aliud rationale, aliud irrationale, idem est, ac, animalium, aliud homo, aliud brutum. Altera diuisio est Totius in partes, ex quibus componitur, & hæc duplex solet esse secundum duplicem rationem partium, ex quibus componitur. sunt enim quædam partes, quæ ad naturam, & essentiam rei pertinent. quales sunt, forma, & materia, de quibus superius diximus, & secundum has fit diuisio quædam essentialis in partes, vt hominis alia pars anima, alia corpus. Vasis alia pars argentum, alia figura. Quædam sunt partes, quæ quantitatis rei, potius quàm naturæ, partes sunt, & secundum has fit diuisio, quæ in partes integrantes dicitur, quam aliqui partitionem vocant, vt corporis humani alia pars caput, alia brachia, alia thorax, alia venter, alia pedes. in his enim decorus partium ordo ser-

nandus est. Similiter Terræ alia pars Asia, alia Africa, alia Europa. Tertia diuisio est, quādo subiectum aliquod in varia accidētia, quæ illi insunt, distribuitur, vt hominum alius doctus, alius indoctus, hominum alius liberalis, alius prodigus, alius auarus, alius studiosus, alius prauus. Ad hanc Diuisionem pertinent diuisiones eæ, quibus subiectum in suas potentias diuidimus, vt rationalis animæ alia potētia intellectus, alia, voluntas, alia memoria, animalis alia potentia sensus, alia appetitus, alia ad motum. Solet autem hæc accidentium diuisio adhuc dupliciter fieri. aliquando enim accidens in sua subiecta diuiditur, vt alborū aliud lilium, aliud nix, aliud Cignus & cætera. Virtutum aliæ in parte intellectiua, aliæ in sensitiua sunt. Aliquando etiam accidens in accidentia diuiditur, vt dulcium aliud flauum aliud album. His igitur constitutis, præcepta in diuisione obseruanda constituamus. Primū præceptum est, ne plura membra contineat, quam par est: si enim aliquis diuisione prima animal in omnes suas species diuidat, nō erit congrua diuisio, nam cùm diuisio rei manifestandæ gratia inuenta sit, si multa contineret membra, fastidium potius, & obscuritatē quā cognitionem pareret. Adde etiam quòd diuidentia membra quendam ordinem inter se petunt, quem si tam multa sint, obseruare difficil-

limum

ſimum eſt. Circa hoc autem præceptum tria attendenda ſunt. Primum, vt ſi alicuius communis generis ſpecies paucę ſint,per illas diuiſio fiat,vt elementorũ aliud Ignis, aliud Aer, aliud Aqua,aliud Terra. Secundum ſi ſpecies plurimæ ſunt, tunc per aliquas ſpecies ſuperiores diuiſio procedat,& has rurſus per alias diuidamus, vt animalium aliud homo, aliud brutum.Brutorum aliud aereum,aliud aqueũ, aliud terrenum: & hæc rurſus per alia, donec ad vltima deueniamus. Tertium,poteſt etiam diuiſio fieri per duas oppoſitas differentias,vt animalium,aliud rationale, aliud irrationale, ſed horum cauſas perſcrutari, alterius negotij eſt. Secundum præceptum. Singula mēbra diuiſionis debent eſſe inferiora diuiſo, id eſt diuiſum ſub ſe plura debet ampleċti,quàm ſingula membra, vnde non eſſet congrua diuiſio, animalium aliud ſentit, aliud mouetur. nam ſentire ita commune eſt ſicut animal,cum omne animal ſentiat. Tertium præceptum. Omnia membra ſimul ſumpta ſint ſuo diuiſo æqualia, ita vt nihil contineatur ſub diuiſo, quod non ſub aliquo membro, nec aliquid ſub membro,quod non ſub diuiſo:vnde non eſt diuiſio bona,animalium aliud rationale,aliud irrationale,aliud elementum.hoc enim tertium membrum non eſt ſub diuiſo. Quartum præceptum eſt,vt membra inter ſe aliquam habeāt

æqualitatem, id eſt, vnum in altero non contineatur. vnde non eſt diuiſio bona, animalium aliud irrationale, aliud bipes, vnum enim alterum includit, cum aliquod ſit irrationale ſimul & bipes. Nec iſta, hominum alius pius alius litteratus, cum ſint homines pij ſimul & litterati.

De modis argumentandi, & loquendi per Diuiſionem. Cap. VII.

QVadruplex eſt modus, quo circa diuiſionem argumentari poſſumus. Primus eſt a poſitione diuiſi ad poſitionem alicuius ex membris diuidentibus, & è conuerſo, id eſt, de quocunque ipſum diuiſum affirmare verum eſt, de eodē aliquod ex diuidentibus membris affirmare verum erit, vt leo eſt animal, ergo rationale, vel irrationale. Similiter de quo membrum aliquod affirmatur & ipſum diuiſum affirmabitur, vt equus eſt irrationalis, ergo animal. hic tamen obſeruandum eſt, vt a diuiſo procedentes non vnum membrum ſolū, ſed omnia ſub diſiunctione colligamus non enim valet hoc, eſt animal, ergo rationale, ſed inferre oportet ergo rationale, vel irrationale. At ab ipſis mēbris ad diuiſum progredientes poſſumus, & ab omnibus ſimul, & ſingulis diuiſum inferre, vt hoc eſt irrationale, ergo animal.

nimal. item, hoc eſt rationale, vel irrationale, ergo animal. Obſeruandum etiam alterum eſt, vt in partitionibus cum diuiſo aliquid commune, quod de ſingulis prædicetur, aſſumamus, vt mundi alia pars Africa, alia Aſia, alia Europa, prædicatio ſic eſt conſtituenda, Africa eſt pars mundi, Aſia eſt pars mundi, & Europa eſt pars mundi. Secundus argumentandi modus, à negatione diuiſi ad negationem membrorum diuidentium, & è conuerſo, ideſt, ſi de aliquo diuiſum negare verum eſt, de eodem, & membra diuidentia negare verum erit, vt lapis non eſt animal, ergo nec rationalis, nec irrationalis. Item ſi membra negare verum eſt, & ipſum diuiſum negare verum erit, vt lapis non eſt rationalis, nec irrationalis ergo nec animal. hic autem modus aliter ſe habet quàm præcedēs. à negatione enim diuiſi procedentes omnia membra ſimul & ſingula licet negare, & ab ipſis ad diuiſum regredientes non ab vno ſolo, ſed ab omniū negatione procedere debemus, non enim valet, non eſt rationale, ergo non eſt animal. valet tamen, non eſt rationale neque irrationale, ergo non eſt animal. Tertius modus eſt a poſitione diuiſi, & negatione vnius membri ad affirmationem alterius, ſi fuerit diuiſio bimembris, vel à negatione duorum vel trium, ſi fuerit plurium membrorum, ideſt ſi de aliquo affirmas diuiſum, & negas vnum,

aut duo membra, affirmabis certè membrum reliquum, vt hoc corpus est elementum, & nō est ignis, nec aqua, nec terra, ergo est aer: leo est animal non rationale, ergo irrationale. Quartus modus est inter ipsa membra diuidentia ab affirmatione vnius ad negationem alterius, vt hoc est ignis, ergo non est aqua, hoc est caducum, ergo non est perpetuum. non tamen semper iste modus argumentandi valet, non enim sequitur, virtus est honesta, ergo non est delectabilis. vtrunque enim est, nisi velis inferre, non eadem ratione est delectabilis, qua est honesta. Modus loquendi interroganti triplex est, Primum enim quærenti. Quæ diuisio est ista? Responde, per aliquã speciem ex superius assignatis. Secundò. Qualis est diuisio? Responde, bonam, vel malam. Tertiò, Quot partibus constat hæc diuisio? Respōde, duobus, tribus, secundum numerum partium, seu membrorum ipsius.

Quid Argumentatio, quæ species, quæ præcepta ipsius sint. Cap. VIII.

ARgumentatio præcipuum est Dialecticæ instrumentum, quo ad probandas veritates ignotas, falsitatesque repellendas vti solemus; hæc autem est oratio, in qua vnum ex altero consequi denotatur, idest, oratio, in qua propositio vna incognita, ex altera cognita probatur, & declaratur, vt spongia est animal, ergo

ergo eſt ſenſitiua. Dicitur autem oratio, quia vna vox argumentatio non eſt. Dicitur, in qua vnum denotatur conſequi ex altero, quia non ſat eſt, vt vnum ex altero ſequatur, vt argumẽtatio ſit, niſi in tali oratione talis conſecutio exprimatur, vnde iſta, Argumentatio non eſt: ſpongia eſt animal, & eſt ſenſitiua, licèt vnum ex altero ſequatur, niſi illud explicetur, dicendo ſpongia eſt animal, ergo eſt ſenſitiua. ex quo fit, vt in argumẽtatione qualibet ſint tres partes neceſſariæ. Prima, illa propoſitio ex qua altera infertur, ſcilicet ſpõgia eſt animal, quæ dicitur antecedens, ſeu argumentum. Altera, illa, quæ infertur, ſcilicet, ſpongia eſt ſenſitiua quæ dicitur conſequens. Tertia illa coniunctio, ergo, vel ſimilis explicans conſecutionem, quæ dicitur nota illationis. Tota autem oratio ex Antecedenti, ſeu Argumento, & conſequenti, & nota illationis conſtructa, Argumentatio eſt. Argumentationis quadruplex eſt ſpecies, Syllogiſmus, Enthymema, Indictio, & Exemplum. Syllogiſmus eſt oratio in qua ex duobus propoſitionibus inter ſe diſpoſitis tertia neceſſario colligitur, vt omne animal eſt ſubſtantia, omnis homo eſt animal, ergo omnis homo eſt ſubſtantia. prima propoſitio maior, ſecunda minor, tertia concluſio dicitur. Enthymema eſt Syllogiſmus truncatus, id eſt, qui ex vna propoſitione procedit ad al-

terius

terius probationem, vt omnis homo est animal, ergo omnis homo est sensitiuus. Inductio est à singularibus sufficienter enumeratis ad vniuersale progressio, vt iste ignis est calidus & ille ignis est calidus, ergo omnis ignis est calidus. Exemplum est ex vno, vel pluribus particularibus vnius particularis propter similitudinem illatio, vt Deus pepercit. Niniuitis pœnitentiam agentibus, ergo, & alijs peccatoribus parcet, si eos pœnituerit. Has species breuiter modo pro incipientium captu tractasse sufficiat, plura enim suis in locis tradenda sunt. Nunc quæ Argumentationis præcepta sint, dicamus oportet. Est autem vnum impræsentia solum obseruandum, vt in Argumentatione vnum verè ex altero sequatur, & inferatur sicut sequi, & inferri denotatur. quando enim talis consequentia, & illatio deest, argumentatio vitiosa redditur, vt si dicas homo mouetur, ergo currit, argumentatio mala est, cum non bene inferatur hominē currere, ex eo quod mouetur. potest enim moueri, & non currere, si tantum ambulet. at si dicas, homo currit, ergo mouetur, argumentatio bona est. optime enim colligitur, hominem moueri ex eo quòd currat, vbi diligenter debes aduertere, Vitium, vel rectitudinem Argumentationis non consistere in veritate, vel falsitate propositionum ex quibus constat, sed

in

in recta, vel non recta vnius ex altera deductio ne. potest enim fieri, vt argumentatio bona sit ex propositionibus falsis, in quibus tamen illatio recta est, vt homo volat, ergo homo habet alas potest etiam fieri vt Argumentatio vitiosa sit ex propositionibus veris recta illatione deficiente, vt homo est animal, ergo habet duos pedes: propterea Argumentatio vera, vel falsa non est dicenda, sed bona, vel mala, signũ vnũ adhiberi potest, quando consequentia mala est, nempe, cum antecedẽs possit esse verum consequenti existente falso, non quòd propter falsitatem propositionis mala sit, sed quòd in tali casu certum est non esse illationem rectã, cum in consequentia bona si antecedens verũ est, & consequens verum sit. ex vero enim nõ sequitur falsum. Reliqua in lib. quarto tradẽtur.

Quis sit disputandi modus obseruandus inter scholasticos concertantes. Cap. IX.

DIsputatio veritatis alicuius indagandæ causa est. cum enim plurima nobis non statim manifesta sint, eò quòd multa simul eorum veritatem impedientia occurrant, nec facile sit ista discernere, Disputatione indigemus, qua, proposita re, alia omnia, quæ illius non sunt, separantes, veram eius naturam consequamur, vnde effluxit, vt

clara

clara veritatis cognitio dicatur diſtincta,quaſi ſegregata ab alijs multis, quibus rei veritas opprimebatur, & verbum. Diſputare optima Analogia deductum eſt, vt enim plantæ & vites putantur, reiectiſq. inutilibus, quibus ſuffocatæ erant, purgantur, ita illa diſceptatio, qua ea, quæ veritatem velut ſupprimebant reijciunur, meritò dicitur diſputatio.

Prima Regula communis. Ex his id tam Reſpondenti quàm Argumentanti obſeruandum maxime videtur, ne finem hunc Diſputationis qui eſt, veritatem indagare, peruertant, dum manifeſte falſa defendunt, vel circa res admodum per ſe notas tempus inutiliter conſumũt. Vnde cauere oportet à proteruia, quod clarè falſum eſt, ſuſtinendo, vel quod manifeſtũ eſt pertinaciter negando. Poterit tamen propter ſcholaſticorum exercitationem verum aliquando impugnari, & falſum aliquod defendi.

Secunda Regula communis Vtriq. etiam id obſeruandum eſt, vt id, cuius veritas inquiritur, & quod diſputandam proponitur, quod thema, vel poſitio vel quæſtio dicitur, attentè conſideretur, & diſputatio circa illud verſetur, vel circa ea, ex quibus illius cognitio dependet, nec fiant extra rem digreſsiones, vel verba inaniter iactentur, aut repetantur.

Tertia Regula communis. Illud vtriq. obſer-

ſeruandum eſt, vt initio ſemel beneuolentiam comiter,& modeſtè captent. Is qui argumentatur,Magiſtri, circumſtantium, & Reſpondentis. Reſpondens verò ſolius argumentantis, vterque autem ardorem aliquem ac vim modo ſeruato diſputationi adhibeat. hoc enim & diſputantium ingenium acuitur, & circumſtantium animi ad attentè, & ſine faſtidio, & non citra vtilitatem audiendum eriguntur.

Prima Regula Argumentantis. Argumentans maximè obſeruet vt ſuam argumentationem integrã proponat aduerſus id, quod proponitur à Reſpondente defendendum, ſemper præmittens, Sic argumentor, ſic contendo, vel ſimile, quam poſtquam ſemel propoſuerit, ſinat, Reſpondentem ſuas partes agere, nec interrumpat illum donec aliquid ei negetur, vel reſpondeatur.

Secunda Regula Argumentantis. Si aliquid ex ijs, quæ fuerunt ab eo propoſita, Reſpondens negauerit, alio argumento conetur illud probare, & poſtea ſinat illum reſpondere. Si autem aliquid ei reſponderit, vel aliquam ſolutionem adhibuerit, quæ videatur vel falſa, vel dubia, vel non cum precedentibus dictis, aut aſſertionibus Reſpondentis cohærere, vel tandem ei libuerit impugnare, illud alio argumento conetur repellere, quod dicitur replicare,& circa id poterit multoties eadem

argu-

argumentandi methodo vti.

Prima Regula Respondentis. Attentè con
ſideret ea quæ ab argumentante opponuntur,
quibus propositis fideliter eisdem verbis totã
argumentationem bis reiteret: & in posterio-
ri repetitione ante omnia suspiciat anteceden
tis terminos, an aliquis patiatur multas signi-
ficationes, vel ipsum antecedens diuersos ha-
beat sensus: quod si ita fuerit, distinctione vta
tur, & illum eligat sensum, qui magis ad præ
sentem disputationē pertinere videatur, quo
facto obseruet secundum regulam. Vt conse-
quentiam aduertat, quæ si ei visa fuerit vitio-
sa, eò quod Consequens ex antecedenti non
inferatur, consequentiam imprimis neget,
quod fiet hoc pacto, si resumpto antecedenti,
siue verum sit, siue falsum, dicat, Transeat.
quo verbo non asserit illud esse verum vel fal-
sum, sed impertinens ad inferendum tale con-
sequens, & resumpto Consequenti dicat; Ne-
go Consequentiam. Differt autem inter hoc,
quod est negare consequens, & negare conse-
quentiam. Negat consequens qui negat illud
esse verum, negat consequentiam, qui illud siue
verum sit, siue falsum, ex antecedenti ne-
gat inferri. Quòd si consequentia, & illatio
bona visa fuerit, vel quia necessaria, vel quia
probabilis est, obseruet tertiam regulam. In
posteriori repetitione argumentationis ne-
get,

get antecedens. si enim admittit esse verum, cum consequentia bona sit, consequens etiam erit verum, quod erit oppositũ eius, quod ipse defendit. Argumentans enim id semper inferre conatur, quod est contra positionem Defendentis, propterea videat Respondens, vt in bona consequentia Argumentantis neget Antecedens, cuius si fuerit duplex pars, neget eam quæ prius illi falsa apparuerit, quamuis poterit etiam inconsequentia non bona sed apparenti, vel probabili concedere antecedens verum, & negare consequentiam. Debet tandem quatuor verbis vti Respondens. Distinguo, Nego, Concedo, Respondeo. Distinguo dubia: Nego falsa, vel malas Consequentias. Concedo, vera: Respondeo, quod ad difficultatis solutionem facit. In responsione autem obseruet Regulam vltimam. Cum Solutio ab eo petita fuerit, videat, ne quicquam contra suas assertiones vel contra aliquam aliam solutionem ab eo datam dicat, vel aliquid, ex quo facile oppositum contra eum conuincatur. Hæc autem omnes regulæ vsu, & exercitatione ipsa magis manifestabuntur, & in promptu erunt.

Quid sit terminus in communi; & quotuplex. *Cap.* X.

ABsolutis Instrumentis tribus, prout incipientium ingenio sat erat, ad simplicissima rursus Dialecticæ Elementa redamus oportet, quæ Grammatici, Dictiones, Logici Terminos communiter vocant, & vt ab ipso nomine incipiamus, Aristoteles terminum docet esse extremum alicuius corporis, vel rei, extra quod nihil illius rei est, & intra quod omnia eiusdem rei sunt, quo pacto duo extrema puncta vnius lineæ dicimus terminos lineæ, quia talis linea non habet vllam suam partem extra illa, & omnes ipsius lineę partes intra ea continentur, hac, Analogia vtimur in propositionibus ipsis, quarum extrema terminos vocamus. Sunt autem propositiones, quantum sat est modo cognoscere, orationes, quibus verè, vel falsò aliquid exprimimus, & harum extrema, quorum vnum Subiectum, alterum Prædicatum est, termini sunt, vt in hac, homo est animal, homo, & animal termini dicuntur; his enim clauditur illa propositio, sicut linea duobus finitur punctis. hoc autem pacto definitio termini est: Extremum, in quod resoluitur propositio, vt in subiectum & prædicatum. Vocamus autem Subiectum id, de

quo

quo aliquid dicitur. Prædicatum verò, quòd de aliquo dicitur, vt in hac propositione, homo est animal, homo subiectum, animal prædicatum est, atque ista duo sunt extrema, in quæ propositio illa vltimo diuidi potest, propterea termini dicuntur. Cum autem propositiones non solum vocibus, sed etiam scripturis, & in ipso intellectu fiant, vt enim voce proferimus, homo est animal, ita intellectu cognoscimus, hominem esse animal, & idem scripturæ mandamus, imò propositio in voce explicat propositiones intellectus, sicut scriptura voces exprimit. Solet communiter distingui triplex terminus, Mentalis, Vocalis, Scriptus. Mentalis terminus est cognitio correspondẽs termino Vocali. vt enim vox homo est vnus terminus, & vnum extremum huius propositionis, homo est animal, ita cognitio in intellectu, qua cognosco talem vocem, vel rem per ipsam significatam, dicitur terminus Mentalis, seu notitia, vel conceptus, nam idem sunt. Pari ratione ista scriptura, homo, illi voci subordinata, dicitur terminus scriptus. Vnde possent hi termini sic definiri. Terminus Mentalis est extremum in quod soluitur ea propositio, quæ est in intellectu. Terminus Vocalis est extremum, in quod resoluitur propositio vocalis. Terminus Scriptus est extremum, in quod resoluitur scripta propositio. Intellige

semper de resolutione in subiectum, & Prædicatum. nam apud Arist. aliæ voces, seu signa, quæ in propositione sunt, præter subiectum, & prædicatum, non censentur propriè termini, quales sunt coniunctiones, aduerbia, & quantitatis signa, vt omnis, nullus, aliquis. Terminus mentalis seu conceptus duplex est. Alter non vltimatus, Alter vltimatus. Non vltimatus est cognitio, seu notitia, qua voces, seu scripturas significatiuas cognoscimus. Vltimatus verò est cognitio, qua res per tales voces aut scripturas significatas cognoscimus, vt cum aliquis audit vocalem hanc propositionem, homo, est animal, vel eam scriptã legit, prius vocum, seu scripturarum singulares habet cognitiones, & hæ dicuntur conceptus non vltimati: posterius rerũ significatarum habet cognitiones, & hæ dicuntur Conceptus vltimati, vnde ignari significationis vocabulorum solum habent conceptus non vltimatos. Conceptus Vltimatus duplex est, quidã directus, quidam Reflexus. Directus ille est per quẽ cognoscimus res per voces aut scripturas significatas, vti diximus. Reflexus est, alter cõceptus & cognitio, qua priores conceptus nostros cognoscimus, nempe cum intelligimus nos intelligere, & cognoscimus nos cognoscere: non solum enim res ipsas contemplamur, sed & tales contẽplationes, animũ ad ipsas reflecten-

tes

tes contemplamur,& tales posteriores contẽplationes seu cognitiones cõceptus vocamus reflexos. Quamuis autem Dialectica proximè circa hos omnes cõceptus versetur, voces autem non nisi horum ratione attendat tamen, quia voces clariores sunt, & per eas magis quæ in intellectu sunt, nota fiunt, frequentius de vocibus in dialectica fit sermo. Et propterea vocales terminos deinceps explicabimus. Solet autem Vocalis Terminus primò diuidi in significatiuum,& non significatiuum. Significatiuus est qui ad aliquam rem manifestandam est impositus vt homo, animal. Non Significatiuus est, qui cum nullam rem significet, pro se in propositione constituitur, vt Dac est vox, Blitiri est sonus, subiecta enim harum propositionum nullius rei significatiua sunt: At quia harum rarus est vsus ad terminos significatiuos Vocales transeamus.

De termino vocali Significatiuo.

Cap. XI.

TErminus vocalis Significatiuus est vox significatiua ad placitum, ex qua simplex componitur propositio. Vt autem, quo pacto terminus significet, percipi pos-

fit, quid signum, quid significare sit, aduertamus. Signum est, quod præter sui cognitionē, alterius etiam cognitionem inducit, vt fumus signum ignis est: ipsius enim cognitio cognitionem ignis etiam occulti facit. Duplex ergo Cognitio quæ Notitia dicitur. Signo cuilibet respondet. Prior, ipsiusmet signi, Posterior eius cuius notitiam inducit. Signum duplex est alterum Naturale, alterum Voluntarium, quod ad placitum, seu ex Instituto dicitur. Signum Naturale illud est, quod ex natura sua seclusa hominum voluntate aliud facit cognoscere, sicut fumus est signū naturale ignis. Signum ad placitum, quod ex se alterius cognitionem non inducebat, sed solum, quia homines, vel alia quæuis causa id alterius signū constituit, sicut sonitus campanæ signum est lectionis ad placitum. Signum tam naturale, quàm ex Instituto reperitur in rebus, & in vocibus Signum Naturale in rebus, est res, quæ ex natura sua alterius facit cognitionem, vt vestigium signum est naturale animalis, & fumus ignis. Ex instituto verò est res, quæ, vt diximus, non ex natura sua, sed hominum voluntate & instituto, vel alia extrinseca causa alterius facit cognitionem, vt ramus appositus signum est ad placitum vini vendibilis: & sonitus lectionis. In vocibus autem signum Naturale est vox, quæ ex se alterius facit cognitio-

nem,

nem, vt gemitus est signum naturale tristitiæ, & brutorum voces naturalia signa suarum passionum sunt. Ad placitum autem est vox, quæ propter hominum voluntatem alterius cognitionem facit, quales sunt voces quibus loquimur. hæ enim non ex natura sua rerum, & conceptuum signa sunt, sed quia linguarum authores has, vel illas voces rebus manifestandis adaptarũt. huiusmodi signa vocales termini sunt. dicuntur enim significare ad placitũ, quasi sint signa voluntaria, & ex hominum instituto rerum manifestatiua. apud logicos enim significare idem est, ac esse alterius signũ quod alij significare Instrumentaliter vocant. quasi voces quædam instrumenta sint, quibus res conceptas exprimimus. Ex his autem manifesta fit termini definitio. Est enim illa particula, vox, loco generis ad excludenda realia signa, quæ termini non dicuntur. non enim fumus, aut sonitus campanæ, termini sunt. Dicitur, Significatiua ad placitum. ad excludendas voces brutorum, & eas hominum, quæ naturaliter significant, vt gemitus, suspiria, nec enim ista termini sunt. Dicitur deniq. ex qua simplex componitur propositio, vt manifestetur totum illud, ratione cuius tales voces termini dicuntur, hoc autem est propositio, cuius extrema termini sunt. Ex his omnibus colligitur termino cuilibet, duplicem in intelle-

ctu respondere conceptum. alter est Non vltimatus, qui ipsius vocis cognitio est, alter Vltimatus, qui est ipsius rei per talem terminũ significatæ. Terminorũ alius Æquiuocus, alius Analogus, alius Vniuocus. Æquiuocus est, qui significat plura, vt plura sunt, vt hoc nomen Petrus, respectu plurium, qui tali nomine nominantur, & Canis respectu canis latrabilis, & marini, & sideris cælestis. Analogus est, qui significat plura propter aliquem ordinem ad vnum, vt homo respectu viui, & picti, & Nero, de Rege quodam; & hominibus crudelibus propter ipsius similitudinem dicitur. & sanum, vt animal, quod sanitatem habet, & vrinam, & pomum, quæ ad sanitatem referuntur, significat. In quo Analogo obseruandum est plura esse significata, vnum principale, reliqua minus principalia. Principale illud est, ad quod significandũ vox primo fuit imposita, vt illius vocis Nero principale significatum est quidã rex, reliqua significata minus principalia sunt scilicet, homines crudeles, qui propter illius similitudinem in crudelitate, Nerones dicuntur. Similiter principale significatum illud est, ad quod reliqua significata reducuntur, vt in sano. Significatum principale est animal habens sanitatem, reliqua enim eatenus sana dicuntur, quatenus ad sanitatem animalis ordinantur. nam vrina sana dicitur, vt sanitatis

anima-

animalis signum est,& pomum sanum dicitur, quod ipsius animalis sanitati conducit. Vniuocus est,qui significat vnum,vel plura,vt in vno conueniũt,vt Petrus respectũ vnius,& ista vox homo,respectu viuorum,quæ quamuis plures homines significet,eos tamen, vt in vna natura humana conueniũt,significat: in quo ab Æquiuoco differt,qui plura,vt plura sunt,nec,vt in vno conueniunt, significat. Sunt autem hic duæ regulæ aduertendæ: Prior est. Omnis terminus Æquiuocus, vel Analogus potest esse Vniuocus, si ad vnum significatum comparetur,vt Canis, respectu latrabilis, & sanum respectu animalis. Posterior Regula,quando terminus Æquiuocus restringitur ab vno significato,sumitur vniuocè, vt canis latrabilis ambulat. Analogus verò cum sine restrictione est, stat pro principali significato, vt si dicas, homo currit, sumitur pro viuis, nisi restringatur a membro minus principali,dicendo,homo pictus est imago,vel ab aliquo signo demonstrãte illud minus principale significatũ,vt hic homo est benè pictus,si demonstres imaginẽ. Differunt autẽ hi termini quantum ad conceptus. nã sicut in Analogo,& Æquiuoco plura sunt significata,ita &plures corr命spõdẽt vltimati cõceptus secũdũ significatorũ multitudinẽ:at vniuoco,cũ vnũ significet,vnicus corespõdet cõceptus.In cõceptu vero nõ vltimato nõ differũt,vt enim

enim sunt singulæ voces, seu termini, ita singulos habent conceptus non vltimatos.

Caput XII.

Terminorum iterum alius Categorematicus, alius Syncategorematicus, alius Mixtus. Categorematicus est qui aliquid vel aliqua per se significat, vt homo, populus, album. Syncategorematicus, qui nihil per se significat, tamen alteri termino adiunctus illum facit aliter significare, vt omnis, nullus, non, quæ dicuntur aliqualiter significare, id est aliquem modum applicant termino, cui iunguntur: quamuis hæc propriè non sunt censenda pro terminis, cum nec subiecti, nec prædicati locum habeant. Mixtus est, qui aliquid aliquo modo in se significat, vt doctè, sapienter, qui dicuntur Categorema in se includere. Pari ratione ista propriè termini non sunt, sed verborum modi, vt inferius dicemus. Solet Categorematicus terminus in complexum, & in incōplexum subdiuidi. Complexus est, cuius partes per se significatiuæ sunt, vt homo iustus. Incomplexus, cuius partes per se non sunt significatiuæ, vt homo. Illæ partes dicuntur per se significatiuæ, quæ retinent significationem, quàm ante habebant, quando non erant simul iunctæ. Hoc autem cognoscitur, cum totum

nihil

nihil aliud significat quàm partes; quod non sit in hac voce, dominus. Vnde quatuor necessaria sunt ad terminum complexum. Primum, vt sit quoddam totum, idest habeat aliquam vnionem plurium dictionum; quod significatur in hoc quod dicitur, cuius partes: si enim partes habet, totum est: vnde istæ voces, homo, animal, leo, non sunt terminus complexus, sed plures termini, cum nullam copulationem ad inuicem habeant. Secundum, vt hæ partes sunt significatiuæ, ad excludendas voces simplices, quæ partes habent, nempe syllabas, sed hæ non significant. Tertium vt sic istæ partes significent, idest vt earum significatio sit tota significatio totius, & totum nihil aliud significet, quàm partes, ad excludendas voces simplices aliquas, cuius partes videntur significare, vt domus, dominus, non tamen est eadem significatio totius. Exigitur quartum vt partes non significent eandem rem, tunc enim esset terminus Incomplexus, vt Marcus Tullius Cicero. Subdiuiditur iterum Categorematicus in Communem, & singularem. Cõmunis, qui, & Vniuersalis dicitur, est cuius significatio non prohibet illum à multis vniuocè participari, sicut equus, arbor, homo. quamuis enim non esset in mundo, nisi vnus equus, vna arbor, aut vnus homo, illi essent cõmunes termini, cum ex parte suæ significationis

nis apti ſint ad multa vniuocè ſignificanda, ſi multa eſſent, vnde Sol, Phœnix, ſunt termini communes; ſi enim eſſent plures Soles, & Phœnices his eiſdem nominibus ſignificarentur. Dixi, à multis participari, intellige, ſeorſum de ſingulis, aut binis, vnde Roma, Mantua nō ſunt termini communes, licet plura ſignificēt, quia non ſeorſum, non enim quilibet ciuis eſt Roma, aut Mantua, propterea poteſt ſic defini ri, Terminus communis eſt, qui plura diuiſim ſignificat. Dixi, vniuocè: quia hoc nomen Petrus poteſt pluribus adaptari, ſed non vniuocè, ideo non eſt terminus Communis. Singularis eſt, cuius ſignificatio prohibet illum à multis vniuocè participari, vt Petrus, vel aliter, qui vnum tantum ſignificat, aut plura coniunctè, vt Roma Mantua. Ex his liquet hoc Complexum Petrus, vel Paulus, ſeu quoduis diſiunctum ex terminis ſingularibus eſſe terminum communem, cum de ſingulis ſeorſum prædicetur, demonſtrato enim Petro, verum eſt dicere, iſte eſt Petrus, vel Paulus. Idem etiam demonſtrato Paulo: at ſi copulatiuè ſumantur, quodlibet complexum terminus eſt ſingularis cum ſeorſum de multis non prædicetur. At cō plexa, quæ ex terminis communibus fiunt, ſiue ex vtroq. communi, ſiue ex vno ſingulari al tero communi, tam copulatiuè quàm diſiunctiue, termini Communes ſunt, quia de ſingu-

lis

his inferioribus, aut saltem binis prædicantur, vt homo,& leo: homo vel leo: Petrus & leo: Petrus vel leo. Subdiuiditur Communis in Transcendentem & non transcendentem. Transcendens est qui omnia significat, vt Res, Ens, Vnum, Bonum, Aliquid, Verum, quę hoc vocabulo ex singulis initialibus literis conflato clauduntur, Reubau, quamuis isti non propriè Cõmunes existant, cum analogi sint. Non transcendens est, qui limitatam habet significationem, vt homo. Singularium quidam Collectiuus, quidam Determinatus, quidam Vagus, quidam ex suppositione. Collectiuus est, qui tantũ plura coniunctè significat, vt Roma. Determinatus, qui vnum tantum significat, vt Petrus, Vagus, qui vnum significat indeterminatè vt hic homo. Ex Suppositione, qui vnum significat,& potest plura significare, vt filius hominis, filius Cæsaris, supposito quòd vnum habuerit filium, & hi singulares in supponendo, communes in significando dicuntur.

Cap. XIII.

Terminorum Categorematicorum,& Incomplexorum alius est terminus Concretus, alius Abstractus; Iterum alius Connotatiuus,& alius Absolutus. Concretus est, qui ab alio denominatur, vt homo, album. Abstractus,

ctus, a quo alius denominatur, vt humanitas, à qua homo, albedo, a qua album dicitur. Connotatiuus, qui significat aliquid per modum adiacentis. Absolutus, qui significat per modū per se stantis. Differunt autem hæc quatuor, Adiacere, Per se stare, Significare, Connotare: duo priora competant rebus significatis; duo posteriora terminis ipsis significantibus. Illa res adiacere dicitur largè vocabulo sumpto, quæ alteri inest, & in alio sustentatur, sicut vestes adiacent homini, & accidentia substantiæ, & partes toti, licet illud propriè dicatur adiacere, quod alteri inest, & non est pars, nec de natura eius, sicut vestis, & accidentia propriè adiacent. Illud verò per se stat, quod alteri non adiacet, quamuis alia sint in ipso, vt homo, animal terminus igitur non dicitur Absolutus ex eo, quòd significet rem, quæ per se stat, sed quia illam significat, ac si per se staret, vt albedo, iustitia; nec terminus dicitur, Connotatiuus, quia significat rem, quæ alteri adiacet, sed quia significat per modum adiacentis, siue adiaceat, siue non. Vnde duplex Cō notatiuus, Extrinsecus, & Intrinsecus. Intrinsecus, qui significat per modum adiacentis rē, quæ non adiacet, vt corporeus, animatus. Extrinsecus, qui significat per modum adiacentis rem, quæ propriè adiacet, & hic denominatiuus dicitur, vt album, vestitum. Significare au

tem est aliquid ex impositione manifestare, vt homo hominem significat. Connotare, est id manifestare, quod ex impositione sequitur, vt album significat albedinem, vt adiacet alteri. Et quia adiacet corpori, dicitur connotare corpus. Alij, quod nos dicimus Connotare, vocant significare de materiali: quod nos vero significare, dicunt significare de formali: vtrunque tamen Connotatiuo inest, nec est idem Cõcretus & Connotatiuus: homo enim Concretus est, non Connotatiuus, licet omnes Connotatiui Concreti sint, nec idem abstractus, quod absolutus. Corpus enim absolutus est, nõ tamen abstractus, quãuis omnes abstracti absoluti sint. His subdiuisionibus explicatis iterum Terminus à principio diuiditur in Terminum Primæ intentionis, & Terminum Secundæ intentionis. Primæ intentionis ille est, qui ad res ipsas significandas est impositus, vt homo, album. Secundæ intentionis est, qui ad significandos terminos & voces, quatenus res significant, est impositus: vt nomen, verbum, oratio, definitio: propterea enim Primæ intentionis dicuntur, id est, primæ impositionis, quia prius termini ad significandas res impositi fuerunt. posterius autem sunt etiam impositi alij termini ad ipsos priores terminos significandos, ideo secundæ intentionis, idest, impositionis dicũtur, vt sicut priores termini res si-

ſignificant, ita etiam poſteriores ipſos terminos ſignificent, ſeu voces rerum ſignificatiuas. Dico autem, rerum ſignificatiuas, quia termini ſignificantes ſolas voces ſecundum ſe ſunt primæ intentionis, vt hi, vox ſonus, gemitus, ſuſpirium.

Cap. XIIII.

HVcuſque terminum vnumquemq. per ſe diuiſimus. at ſi vnum alteri cõparemus, complures exiſtent terminorum ſpecies. alij enim ſunt Pertinentes, alij Impertinentes. Impertinentes ſunt qui ad inuicem ſic ſe habent, vt nec repugnent inter ſe, nec ſe in bona conſequentia inferant, vt album iuſtũ: hæc enim non repugnant, quia poſſunt vni ineſſe: aliquis enim poteſt eſſe albus, & iuſtus: nec ſe inferunt. Non enim eſt bona conſequentia, hóc eſt albũ ergo iuſtum: nec è conuerſo, quia alterum ſine altero eſſe poteſt. Pertinentes ſunt, quorũ alter alteri repugnat, vt album, & nigrum, homo & equus, non enim iſta duo vni ineſſe poſſunt, vel ſimiliter, quorum vnus alterũ infert, vt homo, viſibile. iſti dicuntur pertinentes ſequela, illi pertinentes repugnantia. Pertinentium ſequela, alij ſe habent vt ſuperior, & inferior, vt homo & animal. Inferior eſt qui alterũ infert & non infertur ex illo, ut homo. Superior,

qui

qui ab altero tantum infertur. vt animal respectu hominis. Inferior excessus, superior excedens dicitur. Alij conuertibiles, qui se inuicem inferunt, vt homo, risibile. alij Synonymi, qui significant eandem rem, cum diuersæ sint voces, vt vestis, indumentum. In his autem Pertinentibus sequela sunt aliquot modi argumentandi obseruandi. Primus circa superiorem & inferiorem. Ex parte alicuius subiecti si de aliquo affirmatur inferior, affirmabitur superior, vt homo est animal, ergo est viuens, non autem contrà, si de aliquo affirmatur superior affirmabitur inferior, non enim valet, hoc est viuens, ergo hoc est animal; quia viuens est superius animali. Negatiuè autem valet, contra a superiori ad inferiorem, vt hoc non est animal, ergo non est homo, non autem hoc, non est homo, ergo non est animal. Secundus modus ex parte prædicati, & tunc valet affirmatiuè & negatiuè, ex parte vtriusque scilicet. quidquid affirmatur, vel negatur de inferiori, affirmabitur, vel negabitur de superiori, particulariter tamen sumpto, vt homo currit, ergo aliquod animal currit, homo non est irrationalis, ergo aliquod animal non est irrationale. Similiter, quicquid affirmatur, vel negatur de superiori vniuersaliter tamen sumpto, etiam affirmabitur, vel negabitur de inferio-

ri, aut omne animal est sensibile, ergo homo est sensibilis. Item nullum animal est incorruptibile, ergo homo non est incorruptibilis. Tertius modus argumentandi est conuertibilibus & synonymis, in quibus sunt ijdem modi, qui erant in definito & definitione, nempe, de quocumque affirmatur vel negatur, vnus affirmatur vel negatur, & alter, & quidquid affirmatur vel negatur de vno, affirmatur vel negatur de altero, vt superius diximus. Pertinentium repugnantia alij Disparati, alij Contrarij, alij Priuatiui, alij Contradictorij, alij Relatiui. Disparati, qui significant res diuersas, vt homo equus. Contrarij, qui significant res, quæ ab eodem subiecto mutuo se expellunt, vt calidum frigidum. Priuatiui quorum vnus significat carentiam alterius cum aptitudine, vt videns, cœcum: dicitur enim cœcum, quod non videt, erat tamen aptũ vt videret. Contradictorij quorum vnus exprimit negationem alterius, non currens, & tales termini negati infiniti dici solent. Relatiui sunt quorum vnus significat ordinem ad alium, vt pater ad filiũ, & filius ad patrem. His omnibus vnus est communis argumentandi modus, nempe ab affirmatione vnius ad negationem alterius, vt hoc est album, ergo non est nigrum. homo est rationalis, ergo non irrationalis. Non autem valet a negatione vnius ad affirmationem alterius

rius

rius non enim dicitur bene, hoc non est album ergo nigrum, potest enim aliquid esse nec album, nec nigrum, quale est cœlum. Si qua alia circa hæc supersunt, alibi dicenda sunt, atque hæ diuisiones sufficiant terminorum, quæ præcipuè necessariæ visæ sunt.

De Nomine, & Verbo. Cap. XV.

Enunciatio simplex ex nomine, & verbo tanquam ex duabus partibus nomine, vt materia, verbo, vt forma constat. Nomen autem est vox significatiua ad placitum sine tempore, cuius nulla pars separata est significatiua finita & recta. Differunt significare tempus importare tempus, & significare cum tempore. Id tempus, significat, quod impositum est ad explicandum vel tempus totum, vel aliquã ipsius partem, vt hi termini, dies, hora tẽpus. Id connotat, vel importat tempus quod significat aliquid, quod tempore determinato fit, vt cœna, prandium. Id cum tempore significat quod significat vel esse aliquam actionem, vel passionem quæ fiunt in tempore, & ea significat prout fiunt in tempore, vt currit, vincit. Primum, & secundum nomini conueniunt. Tertium Verbo, & participio, non Nomini. Propterea ad separandum Nomen a Verbo, & Participio in ipsius definitione ponitur illa pars, sine tempore. Adiungitur præterea, quòd nulla pars nominis separata significet,

ad differentiam orationis, quæ nomen est: cū ipsius partes per se significēt, vt dicemus. Nomen enim incomplexus terminus est: quòd si compositæ figuræ nomina ex partibus significatiuis constare videntur, tales tamen partes, cum in compositione sunt, iam non significant: cuius signum est quòd aliquando etiam pristinum characterem amittant, quòd si aliquæ retineant, id per accidens est, nec necessarium. Dicitur præterea, finita, ad excludendas negatas voces, vt non homo, non leo, quæ cum nihil certi aut determinati significent, simpliciter nomina dicendæ non sunt additur vltimo, recta propter obliquos casus, qui cum per se partes propositionis non sint nisi rectis adiuncti sint, nomina non sunt, sed nominum casus. Verbum est vox significatiua ad placitum cum tempore, cuius nulla pars separata est significatiua finita, & recta, & est eorum quæ de altero dicuntur nota. In qua definitione aliquæ particulæ cum nominis definitione communes videntur, quamuis nō eadem ratione hic, & illic cōstituatur. Hic enim dicitur, quòd nulla pars verbi sit significatiua per se, ad excludendas orationes ex pluribus verbis, vt currere est moueri, legit, & studet, sicut in definitione nominis excludebantur orationes ex pluribus nominibus, vt homo iustus. Præterea dicitur, finita, ad excludendum ver-

verbum infinitum, vt non currit, non vincit; quod cum nullam actionem determinatam significet, verbum non est. Circa quod aduerte, Verbum tria habere. Primum enim significat aliquam operationem, vt curro cursum, disputo disputationem, in quo cum nomine conuenit, ac propterea dicitur, vox significatiua ad placitum, sicut & nomen. Secundo, illam significat, vt fit in tempore, in quo a nomine differt, sed cum participio communicat: propterea dicitur, cum tempore, ad differentiam nominis. Tertio illam vnit cum aliquo nomine subiecto, vt homo currit, & hoc proprium est verbo, ac propterea dicitur, est nota eorum, quæ de altero prædicantur. quando autem audis, verbum infinitari, hoc intellige, quando negatio eius significationem destruit, vt idem fit, non disputat, ac est, non disputans. Dicitur tandem, recta. vt enim in nomine solus rectus nomen dicitur, reliqui obliqui casus, ita verbum præsentis indicatiui, verbum est, præteritum & futurum, casus verbi. hoc autem fit, quia propositio simplex non conflatur ex alijs modis præter indicatiuum. in quo præteritum, & futurum ad præsentis normam expenduntur, nam præteritum nihil aliud est, quàm quod fuit præsens, futurum quod erit præsens, ideo præcipua ratio verbi in præsenti consistit, quamuis non sit negandũ præteritũ

& futurum verba esse, cum ex eis propositiones fiant.

De oratione, & Enunciatione. Cap. XVI.

ORatio est vox significatiua ad placitum, cuius partes separatæ sunt significatiuæ, vt dictiones. Id autē significat, vt dictio, quod terminus est, vt sit sensus. Oratio est vox significatiua ex pluribus simplicibus terminis composita; nec obstat orationem aliquam ex propositionibus aliquando esse constatā, vt Deus est verax, & homo est mendax; tales enim orationes etiam ex dictionibus simplicibus componuntur, propterea orationes sunt. Oratio quædam imperfecta, quædam perfecta. Imperfecta est, quæ non constituit quietum audientis intellectum, sed suspensum dimittit, vt si venires ad me. Sunt autem illæ omnes orationes imperfectæ in quibus non est verbum, & in quibus est relatiuum cum vnico verbo, & in quibus sunt dictiones, quæ virtutem habent suspendendi, & non est nisi vnicum verbum, vt vbicunque, quandocunque. Oratio perfecta est, quæ perfectum generat sensum, & intelligentiam, vt homo studet. Harum quædam Enunciatiua, quædam non Enunciatiua. Enunciatiua est, quæ cum perfectum generet sensum,

ſum, verè vel falſo ſignificat, vt Deus eſt iuſtus. Non Enunciatiua illa eſt, quæ cum perfecta ſit, nihil veri, nihil falſi ſignificat, qualis eſt oratio interrogatiua, imperatiua, optatiua & ſimiles, quas Dialecticus in vniuerſum non curat, qui ſolum verum, vel falſum indagat. Eſt igitur Enunciatio, quæ communiter propoſitio dicitur, Oratio perfecta, quæ verè, vel falſo ſignificat, vt leo non eſt animal, homo diſputat, eſt autem quædam ſimplex, quam Categoricam, quædam compoſita, quam hypotheticam alij vocant. Simplex eſt Enunciatio cõſtans ex ſubiecto, copula, & prædicato tanquã partibus præcipuis. Subiectum, ideſt, de quo aliquid dicitur, vt homo in hac propoſitione, homo eſt Dialecticus, quod aliquando vna dictio eſt, aliquando vna integra propoſitio, quoties eſt cum relatiuo, qui, & quoties materialiter accipitur, vt fit in hac, homo qui eſt iuſtus ſpernit mundum, vbi totum id, homo, qui eſt iuſtus: locum habet vnius ſubiecti: ſimiliter in hac: homo eſt animal, eſt propoſitio, illud totum, homo eſt animal, ſubiectum eſt, quia materialiter ſumitur, & in his vtriuſque illud verbum, quod in tali propoſitione, quæ ſubiectũ eſt; ineſt, dicitur minus principale. Copula eſt ipſum verbum. Prædicatum eſt id, quod de alio dicitur, ſicut Dialecticus, in illa propoſitione, homo eſt Dialecticus. Eueniç

aliquando propositiones non habere aliquod prædicatum, & tunc copula totalis prædicati locum habet,& huiusmodi propositio,de secundo adiacente dicitur, vt homo est, aliquando præter copulam prædicatum aliud inest,& huiusmodi de tertio adiacente dicitur, vt Deus est bonus. Enunciatio Hypothetica est, quæ ex pluribus simplicibus principalibus, vel earum locum habentibus componitur,vt Virtus est sequenda,& vitium fugiendum,dicitur autem locum simplicium habentibus, quia Enunciationes aliquando fiunt ex orationibus,quæ licet simplices non sint propositiones, earum tamen virtutem habent, vt si homo studeret, esse doctus. Omissa igitur Hypothetica,ad simplicem manifestandam prius accedamus.

De materia, forma, & qualitate simplicis. Enunciationis.

Cap. XVII.

QVemadmodum in re aliqua naturali quatuor præcipue philosophi considerãt,Materiam nẽpe,ex qua res facta est,Formam per quam est, Passiones, & proprietates à tali re procedentes,quas Qualitates vocant & deniq. magnitudinem,& dimensionem rei,

quæ

quæ quantitas dicitur : ita proportione quadam hæc quatuor in Enunciatione, quæ cõpositum quoddam est, logici speculantur. Enunciationis materia est ordo,& habitudo quædã inter subiectum,& prædicatum. Forma est ipsorum vnio,& connexio quam verbum importat. Qualitates sunt,quod affirmatiua sit,quod negatiua,vera, aut falsa. Quantitates autem, quod vniuersalis, particularis, aut indefinita sit,vt suo ordine trademus. Cum igitur Enunciationis materia, sit habitudo prædicati ad subiectum, fit, vt cùm tripliciter prædicatum se ad subiectum habere posit,triplex sit &propositionis materia. Prima est Naturalis, altera Contingens, tertia Remota. Naturalis est, in qua prædicatum, vel est definitio subiecti, vel pars definitionis ipsius, vel subiectum est de definitione prædicati, vt, homo est animal, homo est rationalis,homo est animal rationale,homo est risibilis. Similiter etiam harũ negatiuę.Contingens est,quando prędicatum sic inest subiecto,vt posit non esse, vel,sic non inest,vt posit inesse,vt equus est albus,homo disputat. Remota est, quum prædicatum sic non inest subiecto,vt numquam inesse posit,vt homo est leo,album est nigrum, & harum omniũ negatiuæ: in eadem enim materia sunt negatiuæ,in qua & affirmatiuæ.De forma autẽ Enunciationis nihil aliud quàm quod de verbo di-

ctum eſt,tractare modo oportet. Circa qualitatem autem, Enunciatio Simplex, in Veram, & Falſam diuidi primò poteſt. Vera eſt quæ rem ita ſe habere ſignificat, ſicut ſe habet, vt homo eſt animal. Falſa quæ aliter ſignificat, quàm res ſe habeat, vt homo eſt leo, nec eodẽ modo veritas vel falſitas in omni ſimplici Enunciatione ſumenda eſt Enunciationes namque de præterito & futuro ex præſentis ratione pendent: tunc enim propoſitio de præterito vera erit, ſi aliqua præſentis eiuſdẽ præceſſerit vera. Similiter & propoſitio de futuro. ſi aliqua de præſenti futura ſit vera, & tales enunciationes de præſenti, dicuntur propoſitiones de ineſſe. vt Petrus cucurrit, erit vera ſi iſta Petrus currit, fuit aliquando vera: Similiter & iſta Antichriſtus erit, eſt vera ſi aliquando iſta, Antichriſtus eſt, futura ſit vera. Preterea eſt etiam propoſitio aliqua neceſſaria, alia impoſſibilis, alia contigens. Neceſſaria eſt, quæ ſignificat ita rem eſſe ſicut eſt, nec aliter ſe res habere poteſt, vt homo eſt animal. Impoſsibilis, quæ aliter ſignificat, quàm res ſe habet vel habere poteſt, vt homo eſt leo. Contigẽs eſt, quæ ſignificat rem ſic ſe habere, qualiter ſe habere, & non habere poteſt, vt homo currit. Neceſſaria ſemper eſt vera, Impoſsibilis ſemper eſt falſa. Contigens aliquando vera, Impoſsibilis ſemper eſt falſa. Contingens aliquando vera,

ali-

aliquando falsa. Propositio in materia naturali affirmatiua, est necessaria, vt homo est animal. Negatiua impossibilis, vt homo non est animal. In materia remota contra, negatiua necessaria, vt homo non est lapis. In materia verò contingenti vtraque contigens & negatiua, vt homo currit, homo non currit. Enunciationum simplicium quædam affirmatiua, quædam negatiua.

Affirmatiua est cuius copula principalis affirmatur, vt homo est animal Deus est verax. Negatiua, cuius copula principalis negatur, vt vitium non est virtus. Dico autẽ de copula principali, quod negetur, vel affirmetur, non enim habenda est ratio copulæ minus principalis, quam superius explicuimus. Erit enim Enunciatio affirmatiua, si copula principalis affirmatur, etiam copula minus principali negata, qualis est ista, qui mecum non colligit, dispergit, & contra erit negatiua, copula minus principali affirmata, si tamen principalis negetur: vt si sequitur Christum, non ambulat in tenebris. Dico etiam vt copula negetur vel affirmetur, quando enim negatio vnicum extremũ negat, quòd fit in terminis infinitis, Enunciatio affirmatiua erit, vt lapis est non animal, nõ homo est albus. Sunt autem Enunciationes aliquæ, quæ duas habent copulas principales, & simplices sunt formaliter, quamuis virtute cõ

positæ

positæ sint, vt Petrus fuit, & est iustus, homo vi uit, & viuet: in his accidit aliquando vnam co pulam affirmari, & alteram negari, vt Petrus non venit, sed veniet, homo viuit, at non viuet. & tales propositiones, quamuis formaliter mixtæ sint, quia partim affirmatiuæ, partim negatiuæ sunt, tamen virtute vel affirmatiuis, vel negatiuis adscribendæ sunt. Pro quarum cognitione, hæc regula est obseruanda, vt si fuerit sub disiunctione, adscribatur negatiuæ vt Petrus non viuit, vel citò morietur. Si autē sub copulatione adscribatur, affirmatiuæ, vt Petrus studet, & non studebit. Et hoc est quod alij aliter dicunt, nempe si talis propositio infert in bona consequentià affirmatiuam simplicem, ipsa est affirmatiua, qualis est illa sub copulatione, valet enim Petrus studet, & non studebit, ergo Petrus studet, quod si ipsa inferatur ex negatiua simplici, erit etiam negatiua, qualis est illa sub disiunctione valet enim: Petrus non viuit, ergo Petrus non viuit vel citò morietur. nā disiunctiua ex vna parte inferri potest. Ad hoc genus Enunciationum reducuntur illæ, in quibus est multitudo negationū. est enim malignantis naturæ. Quicquid post se inuenit, negat, & oppositum reddit: sidit: si inuenit affirmatum, negat, vt homo non est lapis: si inuenit negatum, iterum negat, & virtute affirmatum reddit. negare enim negatum est virtute

affir-

affirmare,vt nullus homo non eſt animal,ideſt omnis homo eſt animal: vnde dici ſolet,paritas negationum affirmat,imparitas negat. ſed hoc intelliget virtute.nam ſemper negatio negat,negat autem id ſolum, quod poſt ſe eſt, vt homo non eſt bonus,illa negatio non negat ſubiectum,ſicut iſta,nullus homo eſt bonus, nullus impius eſt gratus Deo.

De quantitate ſimplicis Enunciationis. Cap. XVIII.

ENunciatio ſimplex ſecundum quantitates, quadruplex eſt:quædam Vniuerſalis, quædam Particularis;quædam indefinita,quædam ſingularis. Vniuerſalis eſt, in qua ſubiectum eſt terminus communis ſigno vniuerſali determinatus. vt omnis homo appetit bonum,nullus impius habet pacem. In his denotatur quod omni indiuiduo ſubiecti prædicatum competit, vel ab eo remouetur. Particularis eſt, in qua ſubiectum eſt terminus communis aliquo ſigno particulari determinatus, vt aliquis homo diſputat, in qua denotatur, quod non omni prædicatum conueniat,& non ab omni remoueatur. Indefinita, cuius ſubiectum eſt terminus communis communiter acceptus,nullo tamen ſigno determinatus,vt homo currit. Hæ autem indefinitæ in materia naturali æquiualent vniuerſalibus,& earum fre-

frequens est in scientijs vsus, vt homo est animal huic æquiualet, omnis homo, est animal. Singularis est, in qua subijcitur terminus singularis, vel terminus communis signo demonstratiuo determinatus, vt Paulus fuit decapitatus, iste homo est iustus. In his omnibus diligenter attende non esse habendam rationem prædicati, sed subiecti. quantumcumq. enim prædicatum sit commune si subiectum singulare sit, & enunciatio singularis erit. vt Petrus est homo, seu Petrus est omnis homo. Similiter etiam si subiectum commune sit, quamuis prædicatum sit singulare, enunciatio communis erit, vt aliquis homo est Paulus. Cum igitur triplex sit enunciationis facta diuisio secundum species, aliquo modo, cum in Categoricam, & Hypotheticam Secundum qualitatē tum in veram vel falsam, affirmatiuam, & negatiuam. Secundum quantitatem, cum in vniuersalem, particularem, indefinitam, & singularem diuisa est. Triplex erit etiam interrogādi, & respondendi modus. Quæ enunciatio est ista? Qualis enunciatio est ista? Quanta enunciatio est ista? Ad primum responde, esse Categoricam, vel Hypotheticam. Ad secundum per qualitatem esse veram, vel falsam, affirmatiuam vel negatiuam. Ad tertium, responde per quantitatem, esse vniuersalem, particularem, indefinitam, vel singularem.

De

De enunciatione hypotetica. *Cap. XIX.*

SVprà quid esset enunciatio hypotetica definiuimus, est enim ex simplicibus enunciationibus, vel ex complexis locum simplicium habentibus, media aliqua coniunctione composita. Huius tres sunt species, conditionalis, copulatiua disiunctiua. Conditionalis est in qua vna parte concessa posterior sequitur, vt si homo currit, homo mouetur. Copulatiua in qua coniunguntur partes per coniunctionē copulatiuam, Deus est bonus, &, iustus saluatur. Disiunctiua, in qua partes iunguntur per copulam disiunctionis, vt ego moriar, vel tu non viues. Conditionalis diuidi solet in causalem, rationalem, & particulariter conditionalem. Causalis, in qua coniunctio est causalis, vt quia sol lucet, dies est. Rationalis, in qua est cōiunctio illatiua, vt sol lucet, ergo dies est. Conditionalis, in qua coniunctio est conditionalis, vt si sol lucet, dies est. Hæc autem tres cōmuniter conditionales dictæ & consequentiæ quædam, & simul enunciationes sunt. Consequentiæ, quia in eis vnum ex alio denotatur inferri: enunciationes, quia in eis verum, vel falsum exprimitur. Vt consequētiæ sunt, bonæ vel malæ dicuntur, & ex antecedenti, & consequenti

quenti constat. Est autem antecedens in conditionali, & causali, quod immediatū est post coniunctionem, quale est id, sol lucet, in his, si sol lucet, dies est, quia sol lucet, dies est, reliquū est consequens. In rationali verò, quod antecedit coniunctionem antecedens est. Earum autem triū rectitudo, vel vitium, in bona vel mala consecutione vnius ex altero consistit, vt superius diximus. Quæ partes verò enunciationes sunt. veræ, vel falsæ necessariæ, imposibiles, & contigentes sicut reliquæ dicū tur. Et quantum ad hoc, Rationalis a Copulatiua non differt, ita vt posimus quatuor species enunciationis hypotheticæ constituere. Copulatiuam, Disiunctiuam, Propriè conditionalem, & Causalem. Ad Copulatiuam multæ enunciationes reducuntur, hæ nempe, in quibus est aliquod aduerbium temporis vel loci, vel coniunctiones aduersatiuæ, vel relatiuæ. vt dum lego, vos auditis: vbi est magister, est discipulus: Paulus est sanctus, sicut Petrus: tanta est turris, quantus mons: qualis pater, talis filius, & multæ aliæ huiusmodi. Hic autē hypotheticam pro composita Enunciatione accepimus, quāuis antiqui aliter eo vocabulo vsi sint, vt inferius trademus Harum veritas, & falsitas non eodem modo in omnibus pensanda est. Veritas enim copulatiuæ & Rationalis in suarum partium omnium veritate consistit,

ſiſtit, vt tunc Copulatiua vel Rationalis vera ſit, cum omnes eius partes veræ ſunt. Vnde iſta eſt vera, Ignis eſt calidus, & aer eſt humidus, terra autem ſicca: ſingula enim partes veræ ſunt. Eius autem falſitas ex partium falſitate, ſiue omnium, ſiue vnius ſolum prouenit, adeò vt ſi copulatiua quatuor, aut quinque partes, aut plures habet, inter quas vna inueniatur falſa, tota etiam copulatiua falſa erit, qualis eſt iſta: terra eſt grauis, & ignis leuis, & aqua non eſt Elementum, tota eſt falſa cum tertia eius pars falſa ſit. Diſiunctiua autem vera eſt, cùm vna eius pars eſt vera, adeo vt ſi plures partes veræ ſimul aut falſæ ſint, tota etiam diſiunctiua falſa ſit. Vnde hæc vera eſt, Ignis eſt calidus, vel non eſt calidus, Petrus ſtat, vel non ſtat: hæ autem falſæ: homo eſt animal, vel homo eſt riſibilis, quia vtraque pars vera. Similiter, homo non eſt animal, vel homo non eſt riſibilis. ita ſentiebant antiqui Græci, & Latini de Diſiūctiuæ veritate, vel falſitate, quamuis recentiores non admodū propriè diſiunctiuis vtentes, exiſtimant Diſiunctiuam, cuius non ſolum vna pars, ſed etiam omnes veræ ſunt, & ipſam etiam eſſe veram, præſertim, quando diſiunctiuæ fiunt ex partibus inter ſe non oppoſitis, vt Petrus ambulat, vel Paulus ſtudet. tunc autem falſa eſt ſolum Diſiunctiua, cum omnes partes falſæ ſunt. Con-

ditionalis autem veritas ſolum in illatione conſiſtit, vt illa ſit cōditionalis vera quæ conſequentia ſit bona, illa verò falſa, quæ conſequentia ſit mala, ſiue propoſitiones veræ ſint, ſiue falſæ, propterea dici ſolet, conditionalis nihil ponit in eſſe, vnde iſta vera eſt, nullo homine currente, ſi homo currit, mouetur, cum ſit recta illatio. iſta verò falſa, etiam homine currente, ſi homo mouetur, homo currit, cũ non ſit recta illatio. At cauſalis plura petit ad ſui veritatem, nempe, quòd vtraq. pars ſit vera, & antecedens ſit cauſa conſequentis, adeo vt ex vnius horum defectu falſa ſit, vnde iſta eſt vera, quia ignis eſt calidus, ignis eſt leuis, non ſolum quia vtraq. pars vera eſt, ſed etiã, quia antecedens, ſcilicet, ignis eſt calidus, eſt cauſa conſequentis, quod ignis ſit leuis. Iſta verò eſt falſa, quia fumus eſt, ignis eſt, fumus enim non eſt cauſa ignis. Similiter & iſta falſa eſt, nullo homine currente, quia homo currit, homo mouetur, cum prior pars ſit falſa. Hæc omnia intellige in affirmatiuis hypotheticis: nam negatiuæ oppoſito modo ſe habent. Sunt enim ad affirmatiuarum rationem examinandæ. Negatiua enim eſt falſa, cuius affirmatiua vera, vera autem, cuius affirmatiua falſa.

De reliquis accidentibus Hypotheticæ Enunciationis. Cap. XX.

NOn ſolum Hypotheticæ Enunciationes veræ aut falſæ, ſed etiam neceſſariæ, impoſsibiles & contingentes ſunt, ac reliqua accidentia, quæ ſimplicibus inſunt, participant, quamuis non eodem modo omnibus accidant. Copulatiua enim neceſſaria eſt cum omnes eius partes neceſſariæ ſunt, qualis eſt iſta, homo eſt animal, & Deus eſt vnus, illa autem contingens eſt, cuius vtraque pars eſt contingens, & compoſsibilis, vt homo ſtudet, & leo currit. Dico autem, vt pars vtraque ſit compoſsibilis, ideſt, vt ſimul vera, vel ſimul falſa eſſe poſsit: nam cùm incompoſsibilis eſt, ideſt, vt ſimul vera, vel falſa eſſe non poſsit, quamuis vtraque pars ſit contingens, copulatiua non erit contingens, ſed potius impoſsibilis, qualis eſt iſta Petrus ſtat, & Petrus non ſtat: ſimiliter iſta, ego non lego. Poteſt etiam copulatiua contingens eſſe, quando vna pars eſt neceſſaria, & altera contingens, qualis eſt iſta, homo eſt animal, & equus currit. nam ratione vnius partis contingentis poterit tota copulatiua aliquando eſſe vera, aliquando falſa. Vera quidem, cum contingens ſimul cum neceſſaria fuerit vera, tunc enim vtraq. pars

uera erit, falsa autem cum sola contingens fuerit falsa, manente etiam necessaria vera, quia ex vnius falsitate tota copulatiua sit falsa. Illa vero est impossibilis, cuius vel omnes partes sunt impossibiles, vel solum vna pars, vel tandem vtraque pars fuerit contingens, sed incompossibilis, vt diximus: vnde ista est impossibilis, homo non est animal, & homo non est rationalis, est enim vtraque pars impossibilis. Similiter & ista, homo non est animal, & equus est hinnibilis. est enim vna pars impossibilis, Tandem, & ista, Petrus stat, & Petrus non stat, quia cum vtraque pars sit contingens per se, est tamen incompossibilis. Idem iudicium est de rationali sicut de copulatiua. Disiunctiua autem necessaria est, cuius partes incompossibiles sunt, siue vtraque sit contigens, siue, vna necessaria, & altera impossibilis, quales sunt istæ, homo est animal, vel homo non est animal, vel homo non est sensibilis. Petrus stat, vel Petrus non stat. Contingens, cuius vtraque pars contigens, & compossibilis, vel cuius vna pars contingens, quales sunt istę, Petrus currit vel aliquis homo studet, est enim vtraque pars contingens, & compossibilis, Similiter homo, non est animal, vel equus currit: est enim vna pars contingens. Similiter, ista eadem ratione, homo est animal; vel equus currit, contigens est, cum

possit

posſit eſſe vera, vel falſa, quamuis ſecundùm recentiores ſuſtinentes veram eſſe Diſiunctiuam, cùm vtraque pars eſt vera, iſta vltima neceſſaria eſt,quia vna pars eſt neceſſaria. Impoſsibilis autem Diſiunctiua eſt, cuius vtraque pars impoſsibilis qualis eſt iſta, vel homo non eſt animal, vel homo non eſt rationalis:quamuis ſecundum antiquos etiam Diſiunctiua,cuius eſt vtraque pars neceſſaria,eſt impoſsibilis,vt iſta,vel homo eſt animal, vel homo eſt rationalis. Conditionalis autem, & cauſalis, cum præcipuè in illatione quadam conſiſtant, maxime, earum contingentia neceſsitas, vel impoſsibilitas ſecundùm illationem penſandæ ſunt. vt conditionalis ſit neceſſaria, in quia vnum ex altero neceſſariò ſequitur, vt, ſi homo currit, homo mouetur. Impoſsibilis verò, in qua vnum ex altero ſequi non poteſt, vt, ſi ignis eſſet calidus, ignis frigefaceret. Contigens verò, in qua vnum contigenter ex altero ſequitur, hoc eſt, aliquando ſequitur, aliquando non ſequitur, vt ſi Petrus aſsiduè lectionibus interſit, euadet doctus. Vnum autem præter hoc habet Cauſalis, vt præter illationem vnius ex altero tanquam ex cauſa vt diximus, habetur ratio partium, ſicut in Copulatiua,quãuis enim vnum ex altero neceſſariò ſequatur tanquam ex cauſa, ſi pars vtraque neceſſaria non ſit;

Caufalis non erit neceffaria, fed contingens, vel impofsibilis, vnde ifta contingens eft; quia homo currit, homo mouetur, ifta impofsibilis quia ignis eft frigidus, ignis eft grauis. Hæc pari ratione intelligenda funt in affirmatiuis, nā negatiuæ ex harum ratione difcernuntur, vt fit negatiua impofsibilis, cuius fit affirmatiua neceffaria, & negatiua neceffaria, cuius affirmatiua impofsibilis, & negatiua contingens, cuius affirmatiua contingens.

De affirmatione, & negatione, ac quantitate hypothetica. Cap. XXI.

VT autem inter has, quæ affirmatiuæ, quæ negatiuæ fint dignofcatur: duo obferuanda funt. Alterum eft, coniunctionem in his fe habere ficut in fimplicibus enunciationibus verbum principale, vt quemadmodum fimplex non dicitur affirmatiua nec negatiua, ob extrema folum affirmata vel negata, fed propter copulam principalem, ita hypothetica non dicatur affirmatiua, vel negatiua propter fimplices, ex quibus componitur, fed pro ratione coniunctionis eas connectentis, quæ fi negata fuerit, & hypothetica negatiua erit: fi affirmata, affirmatiua. vnde ifta eft affirmatiua, fi nullus homo currit, nullus homo mouetur: quia coniunctio non eft negata, ifta verò

rò negatiua; non si homo mouetur homo currit, idem in alijs intelligendum est. Alterum quod obseruari, debet huiusmodi est, negationem quæ conditionalem, & causalem negat, non negare simplices Enunciationes, ex quibus componuntur, sed vnionem illarum, vt qui dicit, Non quia fumus est ignis est, non negat quòd sit ignis, & fumus, sed quòd non sit ista vnio, & sequela, quòd fumus sit causa, vt ignis sit: similiter in ista, Non si homo mouetur, homo currit. At in Copulatiua, & Disiunctiua negatio totum negat, & coniunctionem, & partem: vnde Copulatiua negata æquiualet Disiunctiuæ, ex oppositis partibus, & contradicentibus. Similiter, & Disiunctiua negata Copulatiuæ, vt non homo currit, & homo mouetur, huic æquiualet, nullus homo currit, vel nullus homo mouetur. Et hæc, non homo currit, vel mouetur, illi, nullus homo currit, & nullus homo mouetur, negatiua enim copulatiua disiunctiuæ affirmatiuæ, & disiunctiua negatiua copulatiuæ affirmatiuæ ex oppositis partibus æquipollet. Circa quantitatem verò Hypotheticæ, propriè nec vniuersales, nec particulares secundùm se sunt: cum enim quantitas Enunciationis subiecto respectu prædicati sit, hæ autem prædicatum non habeant, non enim vnum de alio prædicant, sed quandam Enunciationum conne-

xionem important, fit vt singulares sint reputandæ, & solam contradictoriam sortiantur oppositionem. Quòd si aliquando vniuersales aut particulares vocantur, id est, per quandam partium denominationem, quò, modo Syllogismi vniuersales, vel particulares iuxta propositiones, ex quibus constant, dici solent. Præter hæc autem vnum est attendendum, esse quasdam Hypotheticas, quæ ex alijs etiam Hypotheticis componuntur, & hæ iudicandæ sunt secundùm coniunctionem principalem. Dicitur autem ea principalis, quæ alias connectit, vt ista Copulatiua est, si homo currit, homo mouetur, & si homo studet, euadet doctus; duæ enim Conditionales per copulatiuam cõiunguntur, similiter in alijs, quæ multis modis esse possunt. Tunc autem veritas & falsitas, Cõtingentia, & reliqua in istis debent considerari secundùm Hypotheticas, ex quibus componuntur, sicut in illis Hypotheticis, de quibus locuti sumus, erat consideratio partium simplicium. Atque hæc de Enuntiatione tam simplici quàm coniuncta dicta sufficiant.

FINIS PRIMI LIBRI.

INTRODVCTIONIS IN DIALECTICAM ARISTOTELIS.

LIBER SECVNDVS.

De Suppositione. Cap. I.

CVM de termino,& propoſitione hucuſq. tractatum ſit,de his quæ terminis accidunt diſſerere oportet. Hæc autem ſunt Suppoſitio, Ampliatio, Reſtrictio, Alienatio, Diminutio,& Appellatio. Suppoſitio igitur eſt vſus termini pro ſe, vel pro ſuo ſignificato, vt in hac propoſitione, Homo eſt animal, vox illa, homo, loco rei conſtituitur. At verò in hac, Homo eſt nomen, pro re aliqua ſed pro ſe ſumpta eſt. Voces enim non ſolum rerum ſigna ſunt, ſed earum loco dum de rebus diſputamus ſubſtituuntur, cum res in diſputationem proferre non ſemper poſſumus, hoc tamen priuilegio ipſæ voces gaudent, vt, quando de eis diſputatio ſit, per eaſdem diſſeramus, nihil earum loco collocantes. Ex quo duplex exoritur vocum ſuppoſitio. Altera quando vocibus rerum ſignificatarum loco vtimur. Altera cum pro ſe ipſis ſumuntur.

Prior

Prior Formalis, posterior Materialis est.

Suppositio materialis, est vsus termini pro se, qualiter subiectum supponit in hac propositione, homo est vox. huius suppositionis indicium est, cum prædicatum ipsi voci, non rei per vocem significatæ conuenire denotatur, vt in illa propositione prædicatum, vox, non rei significatæ per illam vocem, Homo, sed ipsi voci inest: propterea è talis vox, Homo materialiter supponit.

Suppositio Materialis duplex est, quædam Intrinseca, quædam Extrinseca. Intrinseca, est vsus termini pro se, secundum id, quod sibi naturaliter inest, idest, quando voci attribuimus ea, quæ non ex significatione ei aduenriunt, vt Homo est sonus, Leo est vox, quæ suppositio etiam vocibus non significatiuis inest. Extrinseca est vsus termini pro se secundum id, quod ei ex significatione prouenit, id fit cum de vocibus aliquid enunciamus, quod illis vt significatiuæ sunt inest, vt Homo est nomen. Disputat est verbum. Hæc autem suppositio in vocibus significatiuis tantùm reperitur. Suppositio autem Formalis, est vsus termini pro re quam significat, cuius quædam Propria quædam Impropria.

Suppositio Propria, est vsus termini pro re quam propriè significat, id est ad quam significandam primò est impositus, sicut suppon $\tilde{u}$ t

Ter-

Termini in hac propositione, Homo currit. Impropria est vsus termini pro re quam impropriè significat, idest ad quam significandã per similitudinem, vel figuram aliquam à propria significatione transfertur, vt Iste homo est pictus. Iste homo est Nero. similiter de alijs figuratis locutionibus.

Suppositio Propria quædam est simplex, quædam personalis, Simplex, est vsus termini pro suo tantùm immediato significato, ideſt, pro re, quam primò ex se repræsentat, vt hæc, vox Homo, in ista propositione Homo est species. Supponit enim non pro Petro, aut Paulo, vel alio quouis indiuiduo, sed pro homine in communi.

Suppositio personalis est, vsus termini pro suo mediato significato, vt Homo vincit, vbi, Homo, non pro homine in communi, sed pro inferioribus scilicet Petro, vel Paulo sumitur. Personalis quædam Discreta, quædam Communis Discreta, est vsus termini singularis personaliter accepti, vel termini communis signo demõstratiuo determinati, vt Petrus studet. hic homo contemplatur. Dico autem, Personaliter accepti, quia terminus singularis aliquando simpliciter supponit, vt in hac, Petrus est indiuiduum, quod tunc fit, cum non licet ex ipso inferre speciem, aut genus, non enim dices, Petrus est indiuiduum, ergo

homo

homo, vel Animal est indiuiduum. Personaliter autem supponit, cum illa licet inferre, valet enim, Petrus disputat, ergo homo disputat, & animal disputat. Suppositio communis est vsus termini communis pro suis inferioribus, vt omnis homo appetit scire, vbi Homo, pro singularis hominibus accipitur. Huius quædam est Accidentalis, quædam Naturalis. Accidentalis est vsus termini pro omnibus inferioribus secundum exigentiam tēporis, quod importatur per copulam suæ propositionis, vt Omnis homo scribit, vbi subiectum pro præsentibus solum secundum tempus illius verbi supponit. Naturalis est vsus termini pro omni suo inferiori significato, vt, Omnis homo est animal, supponit enim homo, non solùm pro præsentibus, sed pro omnibus secundū quodcumque tempus, quod in propositionibus necessarijs fit, quæ suppositio alibi est examinanda.

De Suppositione communi, & signis indicantibus eam. Cap. II.

SVppositio communis, quæ vsus termini pro suis inferioribus est, quædam est Distributiua, quædam Copulata, quædam Determinata, quædam verò Confusa, Suppositio

tio Distributiua; est vsus termini communis pro omnibus suis significatis copulatiuè sumptis. Tunc autem terminus pro suis significatis copulatiuè sumitur, quando pro illis ita accipitur, vt in singula seorsum, respectu eiusdē prædicati, vel subiecti in propositione copulatiua resoluatur vt subiectum in hac: Omnis homo currit, sic enim est resoluendum. Iste homo currit, & iste homo currit, & iste homo currit, & reliqua demonstrando singula inferiora cum eodem prædicato. Suppositio copulata est, vsus termini communis pro suis significatis collectiuè sumptis, quod fit cum pro illis seorsum respectu alicuius subiecti, vel prædicati non accipitur, sed pro omnibus simul media coniunctione copulatiua, vt omnes Apostoli Dei sunt duodecim. idest, isti Apostoli, & isti, & alij simul sunt duodecim. Suppositio determinata est vsus termini communis pro omnibus suis significatis disiunctiuè, quod tū fit, cum in singula seorsum respectu subiecti, vel prædicati vnius in propositione disiunctiua resoluitur, vt subiectum in hac, Aliquis homo currit, sic enim est resoluendum: Iste homo currit, vel iste homo currit, & reliqua similiter singularia. Suppositio confusa est vsus termini communis pro omnibus suis inferioribus disiunctim, quod fit cum pro omnibus simul, & non seorsum respectu vnius subiecti prædicati

sumi-

ſumitur, vt ſubiectum in hac, ad equitandum requiritur equus. eſt enim reſoluendum: requiritur ad equitandum iſte equus, vel iſte, vel alius, non tamen de ſingulis ſeorſum dices, iſte equus requiritur, vel iſte equus requiritur; quia omnes iſtæ ſingulares ſunt falſæ. Cùm igitur tot ſuppoſitiones exiſtant, æquum eſt, vt quomodo termini ſupponant oſtendamus: at quoniam ſuppoſitionum varietas ex vi aliquorum ſignorum, quæ in propoſitionibus ſæpe ſunt prouenit, horum diſtinctionem, & naturam primò aperiamus. Sunt aliquæ voces quæ terminis adiunctæ eorum ſuppoſitiones variant, & aliter eos ſignificare faciunt, quæ ſigna quantitatis dicuntur. Inter hæc quædam Nomina, quædam Aduerbia, reperiuntur. Nomina, vt Omnis, Nullus, Aduerbia, vt Semper, Nunquam. Similiter quædam Syncategorematica, vt Omnis, Non, & Vel quædam Mixta, vt Nemo, Semper, Nullibi. Item quædam Affirmatiua, vt Omni, Semper. quædam Negatiua, vt Nullus, Nullibi. Denique, quædam Vniuerſalia, vt Nullus, Omnis, &, Semper, quædam, Particularia, vt Aliquis, Aliquando Vel, inter mixta vniuerſalia computantur aduerbia numeralia, vt Bis, Ter. ſimiliter & nomina, vt Duo, Tria, Quatuor, quando alijs nominibus non iunguntur. alijs enim adiuncta Syncategoremata vniuerſalia ſunt, ſicut

&

& Omnis, quicumque, & ſimilis, quæ omnia aliquando diuiſiuè, aliquando collectiuè ſumuntur. Diuiſiuè cum licet ſeorſum ſingularia ſeparare reſpectu eiuſdẽ prædicati, vt quatuor homines, ſiue omnes homines currunt. tunc enim licet reſoluere, iſte currit, & iſte currit. Collectiuè autem cum non licet ſeorſum reſoluere, vt quatuor homines portant totũ pondus. Omnes ciues ſunt mille.

Præter hæc ſunt alia ſigna partim vniuerſalia, partim particularia, ac proinde Media dicuntur: includunt enim particularitatem, & vniuerſalitatem, vt Alter, Neuter, Vterque, Omne, pro ſpeciebus ſingulorum, reſoluuntur enim per, &, quæ vniuerſalitas dicitur, & per, Vel, quæ particularitas eſt, vt alter oculus eſt dexter, id eſt omnium duorum iſte, vel ille. Neuter, id eſt aliquorum duorum neque iſte, neque ille. Vterque, ideſt aliquorum duorum, iſte, & ille, ſimiliter. Omne animal fuit in arca Noe, id eſt, cuiuſque ſpeciei animalis hoc, vel illud indiuiduum fuit, & hæc ſigna incompleta dici ſolent. hæc intellige quando incomplete ſumuntur. aliquando enim completè ſumuntur, & tunc diſtribuunt, pro omnibus ſingularibus: hæc etiam omnia intellige de ſignis non impeditis, aliquando enim ſimul duo concurrunt, & vniuerſale fit particulare, & particulare vniuerſale, de quibus

tra-

tradetur cognitio cùm de equipollentijs disseremus.

De regulis indicantibus suppositiones ratione signorum. Cap. III.

PRopositis varijs signis, à quibus terminorum suppositio dependet, superest vt regulas assignemus, quibus diuersorum signorum variæ manifestentur suppositiones.

Sit igitur prima regula. Signa mixta vniuersalia tam affirmatiua, quàm negatiua distribuunt categorema inclusum in se, particularia vero illud determinant, vt semper, id est in hoc tempore, & in hoc tempore, & reliquo. Nunquam, ne hoc tempore, ne hoc tempore. Aliquando hoc, vel illo tempore. At in terminos propositionis in qua sunt variam potestatem habent, namque negatiua distribuũt omnes sicut suum categorema, vt, Nunquàm homo est leo, subiectum, & prædicatum huius distributiuè supponit, virtute illius mixti negatiui, vt sit sensus: omni tempore nullus homo est leo. Affirmatiua verò vniuersalia confundunt, vt semper homo est albus, extrema confusa manent. At in his, quę particularia sũt affirmatiua, vt, aliquando homo est albus, extrema supponũt, ac si nullum signum ibi esset.

Secun-

Secunda Regula; Terminus communis communiter ſupponens, ſi ſine ſigno ſit, vel cùm ſigno Syncategorematico particulari, ſupponit determinatè, vt homo currit, aliquis homo legit. Petrus, vel Paulus ſtudet, hoc enim ſubiectum complexum, determinatè ſupponit. Cum autem in propoſitione ſigna Syncategorematica ſunt, & vniuerſalia, tunc affirmatiua ſibi proximos terminos diſtribuunt, remotos poſtpoſitos confundunt, negatiua verò poſtpoſitos omnes diſtribuunt, omnis homo eſt animal. Homo diſtribuitur, animal confunditur. Nullus homo eſt animal, totũ diſtribuitur. Hoc intelligi debet, quãdo affirmatiua vniuerſalia diuiſiuè tenentur, cũ enim ſumuntur collectiuè proximos ſibi terminos copulatim ſupponere faciũt, vt quatuor homines portant totũ pondus. Tunc autẽ maximè copulatim ſumuntur, cùm ſingulis illius termini inferioribus cui iunguntur, nihil per ſe denotatur ineſſe, vt diximus, ſed ſimul omnibus. Tertia Regula. Verba quæ ſuam actionẽ in terminum cõmunem primò applicant, virtutẽ habẽt proximos ſibi confundendi, vt promitto tibi equũ Pariſijs venditur piper, quę dicuntur ſigna ſpecialia confuſionis, & demum quicunque terminus ex alterius reſolutione dependet, confuſus manet, vt bis cantaui Miſſam, ad equitandum requiritur equus; vbi ille terminus,

Missam,pendet ex resolutione aduerbij, & ter minus.equus,ex resolutione gerundij.

Quarta regula: Quoties obliquus cum recto coniungitur in vno extremo, iudicandum est de obliquo, ac si vnum esset extremum per se quantum ad suppositionem, vnde in hac, equus hominis currit, determinatè supponit: in hac verò, equus cuiuslibet hominis, distributiuè:in hac vero omnis equus hominis,confusè, nec refert in hoc,quòd antè, vel post rectum constituatur. Hæ regulæ suppositiones terminorum à signis singulis prouenientes indicant. Quando autem bina concurrunt,tunc obseruandum est.

Quinta regula. Cum virtus duorum signorum cadit supra aliquem terminum, tunc vel sunt eiusdem virtutis, vel diuersæ, Si diuersæ fuerint, signum determinans maiorem habet virtutem quàm confundens, & distribuens: vnde in hac, Omnis homo est aliquod animal & in hac, nullus homo est aliquod animal, prædicatum determinatè supponit, signum verò distribuens maiorem habet virtutem, quam confundens, vnde in hac, Omnis homo non est animal, prædicatum distributiuè supponit. hæc præsertim respectu prædicati intelligenda sunt: nam respectu subiecti, maior est virtus distribuentis, vt patet in hac, non quidam homo currit: subiectum enim distribuitur,

buitur. Quando verò duo signa eiusdem virtutis sunt: nempe quia vtrumque distribuit per se mutuo se impediunt, & determinanti æquiualent. vnde in hac, Non omnis homo est animal, subiectum determinatè supponit, quia æquiualet isti, aliquis homo non est animal, hoc intellige respectu subiecti: nam cum talia duo supra prædicatum cadunt, illud supponere confusè faciunt, vt in hac, Nullus homo nō est animal, quæ isti æquiualet, Omnis homo est animal.

Sexta regula. Signa incompleta immediatos terminos incompletè distribuunt, id est, partim vniuersaliter, partim particulariter supponere faciunt, vt superius diximus, & inferius in eorum resolutione magis manifestabitur. Alia signa sunt præter ista, quæ partim affirmatiua, partim negatiua sunt, vt præter, tantum & alia quæ exponibilia dicuntur, de quibus in 3. lib. differemus.

De resolutione suppositionis terminorum. Cap. IV.

Dialectici ad manifestandam suppositionis vim, & varios propositionum sensus ex diuersa terminorum suppositione prouenientes, in qua maximè earum veritas, seu falsitas consistit, vtuntur resolutione quadam

quam ascensum,& descensum vocant. Est autem ascensus a singularibus sufficienter enumeratis ad vniuersale progressio. Descensus verò ab vniuersali ad singularia progressio, vt iste ignis calefacit, & iste calefacit, &c. ergo omnis ignis calefacit, vel descendendo omnis ignis calefacit, ergo iste calefacit, & iste calefacit. Maxime antem vtimur ascensu, quando veritatem alicuius vniuersalis propositionis probare, & manifestare volumus, propterea oportet vt omnia singularia quoad fieri possit, enumeremus, præsertim cum subdistributo ascendimus. tunc autem sufficienter enumerantur singularia, quando ex his, quæ nota sunt, cum probabilitate aliorum sic se habentium procedimus, vt si dicas: iste ciuis huius vrbis est albus, & iste est albus, nec apparet vllus, qui non sit albus, etiam si omnes non numerentur, infertur, omnis ciuis huius vrbis est albus, quia probabile est reliquos, qui non apparent, nec numerantur, esse albos, cum maior pars visa sit alba. Descensu autem vtimur ad vniuersalis alicuius falsitatem ostendendam, propterea non semper oportet ad omnia singularia descendere sub vniuersali distributo; cùm falsitas ex vnius singularis defectu, veritas autem ipsius vniuersalis ex omnium singularium positione proueniat.

Tam ascensus, quàm descensus quadruplex est.

est. Copulatiuus, disiunctiuus, copulatus, disiũctus. Copulatiuus est, in quo singularia seorsũ respectu vnius subiecti, vel prædicati sumũtur in propositione copulatiua, vt iste homo est animal, & iste homo est animal, & reliqui singuli, ergo omnis homo est animal. hæc autem resolutio debetur termino supponenti distributiuè. Disiunctiuus est, in quo singularia singula per se respectu subiecti, vel prædicati vnius, sumuntur in propositione disiunctiua, vt iste homo currit, vel iste homocurrit, ergo homo currit, & hæc debetur termino supponenti determinate. Istæ autem duæ resolutiones ad veritatem, & falsitatem propositionis manifestandã, & probandam conducunt. Maximè autem interest inter ascensum copulatiuũ, qui debetur termino supponenti distributiuè, & disiunctiuũ qui debetur supponenti determinatè. Cũ enim vterq. ad veritatẽ propositionis cõmunis probandam, & declarandã ordinetur necesse est, vt singularia per quæ ascenditur vera sint, cũ discrimine tamẽ: in disiunctiuo.n. sufficit vnius singularis veritas ad propositionis communis veritatẽ, vt homo currit, vera est si vel vnũ singulare currat: propterea nõ oportet multa singularia numerare. At in copulatiuo non vnius solũ, sed omnium singulariũ, quę sub illo termino sunt, veritas est necessaria ad vniuersalis veritatem propterea omnia in ascensu annumerare oportet. Oppositũ autẽ obseruandum

est in descensu, quo ad vniuersalis falsitatem ostendendã, Tunc enim in disiunctiuo per omnia singularia descendere oportet, cum vnius aut plurium singularium falsitas propositionẽ particularem falsam efficere non sufficiat. In copulatiuo verò, vel ad vnum singulare satis erit descendere, propositio enim vniuersalis, ex vnius singularis falsitate falsa fit.

Præter has resolutiones duas, Dialectici duas alias assignant, quibus suppositionis copulatæ, & confusæ vim manifestent, ponuntq. ascensum, & descensum copulatum, & disiunctum; Copulatus est quum omnia singularia simul sub copula coniunctiua respectu vnius prædicati sumuntur, vt omnes Apostoli Dei sunt duodecim. id est, isti apostoli, & isti, & alij simul sunt duodecim. Quæ resolutio debetur termino supponenti collectiuè. Disiunctus est quum omnia singularia sub disiunctione sumuntur, ita vt non liceat quodlibet per se sumere, vt equitandum requiritur equus, id est requiritur iste, vel iste equus, in quo à disiunctiuo differt sicut & copulatus a Copulatiuo. In copulatiuo enim & Disiunctiuo singula singularia per se cum prædicato sumimus, quod fit in propositione copulatiua vel disiunctiua, Ac in disiuncto, & copulato singularia omnia simul cum vno prædicato in propositione categorica constituimus. Ascensus, &

De-

Deſcenſus Copulatiuus,& Diſiunctiuus quidā eſt Affirmatiuus,qui ſub propoſitione affirmatiua fit,quidam Negatiuus,qui ſub propoſitione negatiua : in illo ſingularia per propoſitiones affirmatiuas : in hoc per negatiuas enumerantur.

De regulis circa ordinem reſolutionis,
Cap. V.

VT propoſitionum veritas nota fiat, reſoluendi ordinem aduertere oportet,qui ſequentibus propoſitionibus manifeſtatur.Prima Propoſitio:Nullus terminus ſupponēs Materialiter, Simpliciter, vel Singulariter vllam habet ſingularium reſolutionem: vnde his homo eſt ſpecies,leo eſt nomen,Petrus ſedet, ſubiecta reſoluenda non ſunt.

Secunda propoſitio; Sub termino, vel aggregato ſupponenti collectiuè non eſt reſolutio copulatiua facienda, nec ſub confuſe ſupponenti,diſiunctiua, vt iſte,& iſte ſunt duo, non dices,ergo iſte eſt duo.Similiter non dices Pariſijs, & Romæ venditur piper, ergo Pariſijs & Romæ venditur hoc piper, vel venditur hoc piper.

Tertia propoſitio. Non eſt reſolutio facienda ſub duobus terminis ſimul, ſed ſub vno prius, & dum ſub illo reſolutio fit, alter immotus,ideſt eodem modo ſe habens, maneat,

vt Omnis homo eſt omnis homo,ſic reſolue ; Iſte homo eſt : omnis homo , & iſte homo eſt omnis homo . Non autem ſic, iſte homo eſt iſte homo,& iſte homo eſt iſte homo.

Quarta propoſitio, Terminus Mixtus vniuerſalis affirmatiuus , vel negatiuus , prius in ſe reſoluendus eſt copulatiuè ratione categorematis in eo incluſi, quàm reſoluantur termini propoſitionis, vt ſemper homo currit, hoc tempore homo currit, & hoc tempore homo currit. Nunquam omnis homo currit, nec hoc tempore omnis homo currit, ne hoc tempore omnis homo currit. Bis cantaui Miſſam, ſemel cantaui Miſſam, & iterum ſemel cantaui Miſſam. Facta autem reſolutione Mixti, propoſitionis termini iuxta ſuas regulas reſoluantur.

Quinta propoſitio. Sub determinato aſcende prius,quàm ſub diſtributo. In deſcenſu verò poteris etiam a diſtributo incipere, vt Homo non eſt animal, non aſcendes ſub prædicato,ſic: Homo non eſt hoc animal,& homo non eſt hoc animal, ergo homo non eſt animal; nam ſingulares propoſitiones antecedentis ſunt veræ, conſequens vero falſum, quod fieri in conſequentia bona non poteſt. talem defectum argumentandi vocant Dialectici: A pluribus determinatis reſpectu partium multitudinis, ad vnicam determinatam reſpectu

totius

totius multitudinis. Multitudinem vocant terminum distributum. Partes verò multitudinis singularia, quæ sub eo sunt. Poterit tamen sub tali distributo descendi, vt homo non est animal, ergo homo non est hoc animal, & homo non est hoc animal. tunc enim non dabitur antecedens verum, & consequens falsum.

Sexta propositio. Sub distributo termino, vel complexo priùs descende, quàm sub confuso, licebit tamē sub confuso ascendere: non enim dices, Omnis homo est animal, ergo omnis homo est hóc animal, vel, Omnis homo est hoc animal, valet tamen ascendendo, Omnis homo est hoc animal, ergo Omnis homo est animal. Idem intellige de aliquo termino vniuersali a quo alter pendet, vt, Ad equitandum requiritur equus, prius oportet resoluere illud gerundium in sua inferiora.

Septima propositio. Quando termini eodē modo supponunt vel determinate, vel distributiue, commodius est subiectum quàm prædicatum prius resoluere, vt in hac, homo est animal, in qua termini determinatè supponunt, & in hac: Nullus homo est equus, in qua distributiuè. Hæc omnia intelligenda sunt in propositione, quæ nō habet signa exponibilia: ista enim prius resoluēda sunt (vt dicetur inferius.) Similiter intelligenda sunt in resolutione prima, facta enim resolutione distributi

con-

confuſus manet determinatus, & ſub eo poteſt fieri reſolutio, vt omnis homo eſt animal, ergo iſte homo eſt animal: & iſte homo eſt animal, poſtea prædicatum reſolue, Iſte homo eſt hoc animal, vel iſte homo eſt hoc animal.

Vltima propoſitio. In conditionali, ſeu cauſali propoſitione, ſubiectũ conſequentis priùs eſt reſoluendum, quàm termini antecedentis, vt in his: Si omnis homo in gratia obierit, nullus condemnabitur. Si nullum alimentum ſuppedites animali, omne morietur, hæ ſunt regulæ maximè in reſolutione obſeruandæ, quas ſequentibus carminibus facilis quis memoriæ mandare poterit:

Simpliciter, pro vno, pro ſe vox ſũpta qeſcat.
Cernere confuſum, collectum ſpargere noli,
Cuiq. ſuum tribuens, tu primò mixta reſolue,
Ne tangas voces binas, contemne priora,
Vltima contemplans quãdo deductio regnat.
Aſpice ſignatũ aſcendens, commune relinque,
Ima petens confuſa ſinas, communia ſume.
Elige ſubiectum quando ſors poſtulat æqua.

De

De resolutione incompleta. Cap. VII.

EST alius Ascensus, & Descensus mixtus, partim constans copulatione, partim disiunctione, qui debetur terminis incōpletè supponentibus, quales sunt illi, qui cum his signis sunt, de quibus suprà locuti sumus, scilicet Alter, Neuter, Vterque. hi enim terminum pro suis inferioribus binis supponere faciunt, ac propterea talis suppositio Duorum vocatur, sed id cum discrimine. nam Alter, binaria inter se distribuit, in se ipsis verò disiungit, vt Alter oculus est dexter, idest, horum duorum iste, vel iste est dexter. Vterq. verò binaria disiungit inter se, & inter se copulat, vt Vterque pes est claudus, idest horum duorum iste, & iste est claudus, vel horum duorum iste, & iste est claudus. Neuter, idem prorsus facit, sed negatiuè, vt Neutra manus est dextra, idest harū duarum nec ista, nec ista dextra, vel Harū duarum nec ista, nec ista est dextra. Est etiā aliud signum incompletum, Omnis, quod aliquando complete sumitur, sicut & præcedentia, & tunc distribuunt terminum cui iunguntur pro omnibus suis inferioribus. Aliquando Omnis, incompletè sumitur, cùm termino generico iungitur, tunc autem distribuit species, disiungit verò indiuidua specierum, vt Omne ani-

mal

mal fuit in arca Noe, ideſt ex hac ſpecie animalium hoc, vel illud indiuiduum, & ex hac ſpecie hoc, vel illud indiuiduum, quod idē eſt ac Cuiuslibet ſpeciei animalis aliquod indiuiduum fuit in arca Noe,& talis ſuppoſitio dicitur Progeneribus ſingulorum,ideſt pro ſpeciebus ſingulorum indiuiduorum. Prior verò dicitur, pro ſingulis generum, ideſt pro omnibus ſpeciebus,&omnibus ſpecierū indiuiduis. Multum autem refert ad veritatem propoſitionis, quòd termini ſupponant completè, vel incompletè,nam Completa ſuppoſitio petit veritatem omnium inferiorum, nullo excepto, vt Omne animal currit, ſi vera futura eſt talis propoſitio, ſubiectumq. ſupponit completè, opus eſt, vt omnia indiuidua ſpecierum omnium animalis currant; ſi incompleta eſt ſuppoſitio ſufficit ad veritatem eius, vt ex omnibus ſpeciebus vnum ſaltem indiuiduum, aut alterum currat: quem ſenſum facit illa propoſitio,Omne animal fuit in arca Noe,eadem ratio eſt in alijs, nam Alter oculus eſt dexter, ſi ſuppoſitio ſit incompleta, non opus eſt ad veritatem eius, vt omnes oculi ſint dextri,ſed vt ex omnibus binarijs vnus ſaltem ſi dexter.

De

De resolutione Relatiuorum. Cap. VII.

Relatiuorum contemplationem ad Grammaticũ pertinere non est qui eat inficias; tamẽ quia sola cognitio talis ad veritates, vel falsitates propositionum, quæ a relatiuis oriũtur dignoscendas non sufficit, Dialectico examine opus est: propterea paucis ex grammatica accersitis, ea, quæ secundum Dialecticam in his obseruanda sunt trademus. Relatiuum igitur est sermonis antecedentis recordatiuũ. Est autem duplex, aliud substantiæ, aliud accidentis. Relatiuum substantiæ est, qui suum antecedens per modum nominis substantiui refert nec refert vtrum antecedens sit substantia vel accidens, siue nomen Connotatiuum, siue Absolutum, siue vnum nomen, siue vna oratio, dũmodò vnius substantiui locum habeat. Relatiuum Accidentis est, quod refert per modũ adiectiui, siue illud sit substantiæ, siue vnum nomen, siue vna oratio.

Relatiuum substantiæ, aliud Identitatis, aliud Diuersitatis. Identitatis est, quod pro eodom accipitur, pro quo suum antecedens, siue pro eodem numero, vt Beatus vir, qui timet Dominum. siue pro eadem specie, vt, In ligno, vicimus, in quo peccauimus. Relatiuum Diuersitatis est, quod pro alio supposito accipitur, quam suum antecedens, vt

Petrus

plicationis. Aliquando non ponitur a parte vnius extremi alterius propositionis,sed ipsum per se relatiuum extremum constituit, vt Homo est animal,qui est risibilis, & talis propositio formaliter hypothetica est, & virtualiter Copulatiua. Est autem in vtriusque resolutione magnum discrimen. cum enim hypothetica est,immediatè in copulatiuam est resoluenda,vt Homo mouetur, qui aliquando studet, resoluatur, Homo mouetur, & ille aliquando studet. At cum categorica est, non est immediatè in copulatiuam resoluenda, quousq. antecedens ipsius resoluatur, vt Omne animal quod est rationale est risibile, non est resoluendum, Omne animal est rationale, & illud est risibile, sed antecedens in singularia prius resoluetur, & facta singularium resolutione, poterit vnumquodque singulare in copulatiuam resolui, nempe, Hoc animal quod est rationale est risibile,& hoc animal quod est rationale est risibile,posteà,hoc animal est rationale,& illud est risibile.

Secunda propositio, In hypothetica Copulatiua virtuali, vel formali, relatiuum refert suum antecedens restrictè, idest pro illo eodem pro quo suum antecedens accipiebatur in sua categorica, vt Homo qui disputat,& ille contemplatur, ille scilicet homo qui disputat, contemplatur, idem inest relatiuo Diuersita-

uersitatis, vt Homo legit, & alius audit, alius scilicet a legente audit. Cum autem relatiuũ refert terminum supponentem copulatim, refert totam collectionem, vt Omnes Apostoli sunt duodecim, qui sunt in cœlo, scilicet, & illi omnes sunt in cælo. Hoc autem priuilegium habet disiunctiua propositio, vt relatiuum in ea non referat restrictè. vt homo loquitur, vel ille tacet, ille scilicet, homo, tacet.

Tertia propositio, Relatiuum reciprocum supponit sicut suum antecedens sigillatim, scilicet, vt resoluendo antecedens, resoluatur relatiuum correspondens singulis inferioribus antecedentis, vt omnis homo est ipsemet. Ipsemet, refert hominem, at cum resoluis Petrus est ipsemet, refert Petrum, Paulus est ipsemet, refert Paulum: similiter omnis mater diligit filium suum. Vbi obseruandum est non licere loco relatiui reciproci suum antecedens ponere, non enim idem est, Omnis homo odit se, & omnis homo odit hominem, nec Mater amat filium suum, & amat filium matris. Licebit autem id duobus locis facere, & cùm reciprocum est totale extremum, vt, Omnis homo est ipsemet, idem est ac. Omnis homo est homo, & cum similiter antecedens est singulare, vt Petrus diligit se, & Petrus diligit Petrum, dummodò antecedens vniuocè fir matur. Quando verò Relatiuum non est reci-

cipro-

ciprocum, licet ipsius loco antecedens constituere, seruata districtione, vt homo disputat, qui loquitur, idem est ac Homo disputat, & homo disputans loquitur. Ex quo sequitur, tale relatiuum supponere sicut suum antecedens supponeret eodem loco constitutum.

Quarta propositio, in resolutione obseruare oportet, vt reciprocum simul cum antecedente resoluamus simul, & non reciprocum, cum a parte vnius extremi est, vti diximus. At cum propositio hypothetica est, antecedens resoluatur relatiuo non reciproco manente inuariato, vt Animal est irrationale, & canis est illud. resolue, Hoc animal scilicet equus est irrationale, & canis est illud, vbi, Illud, supponit pro animali, sicut in priori: propterea consultius erit ponere antecedens loco relatiui, dum fit resolutio sub antecedenti, scilicet animal est irrationale, & canis est animal, nempè irrationale.

De Ampliatione. Cap. VIII.

CVm suprà terminos pro rebus secundum tempus per copulam importatum existentibus supponere docuerimus, superest vt modò explicemus quando termini pro pluribus, vel paucioribus quam tempus copulæ exigit, supponant, quam Dialectici Ampliatio-

 nem,

uersitatis, vt Homo legit, & alius audit, alius scilicet a legente audit. Cum autem relatiuũ refert terminum supponentem copulatim, refert totam collectionem, vt Omnes Apostoli sunt duodecim, qui sunt in cœlo, scilicet, & illi omnes sunt in cælo. Hoc autem priuilegium habet disiunctiua propositio, vt relatiuum in ea non referat restrictè, vt homo loquitur, vel ille tacet, ille scilicet, homo, tacet.

Tertia propositio, Relatiuum reciprocum supponit sicut suum antecedens sigillatim, scilicet, vt resoluendo antecedens, resoluatur relatiuum correspondens singulis inferioribus antecedentis, vt omnis homo est ipsemet. Ipsemet, refert hominem, at cum resoluis Petrus est ipsemet, refert Petrum, Paulus est ipsemet, refert Paulum: similiter omnis mater diligit filium suum. Vbi obseruandum est non licere loco relatiui reciproci suum antecedens ponere, non enim idem est, Omnis homo odit se, & omnis homo odit hominem, nec Mater amat filium suum, & amat filium matris. Licebit autem id duobus locis facere, & cùm reciprocum est totale extremum, vt, Omnis homo est ipsemet, idem est ac. Omnis homo est homo, & cum similiter antecedens est singulare, vt Petrus diligit se, & Petrus diligit Petrum, dummodò antecedens vniuocè firmatur. Quando verò Relatiuum non est reci-

cipro-

ciprocum, licet ipsius loco antecedens constituere, seruata districtione, vt homo disputat, qui loquitur, idem est ac Homo disputat, & homo disputans loquitur. Ex quo sequitur, tale relatiuum supponere sicut suum antecedens supponeret eodem loco constitutum.

Quarta propositio, in resolutione obseruare oportet, vt reciprocum simul cum antecedente resoluamus simul, & non reciprocum, cum a parte vnius extremi est, vti diximus. At cum propositio hypothetica est, antecedens resoluatur relatiuo non reciproco manente inuariato, vt Animal est irrationale, & canis est illud. resolue, Hoc animal scilicet equus est irrationale, & canis est illud, vbi, Illud, supponit pro animali, sicut in priori: propterea consultius erit ponere antecedens loco relatiui, dum fit resolutio sub antecedenti, scilicet animal est irrationale, & canis est animal, nempè irrationale.

De Ampliatione. Cap. VIII.

CVm suprà terminos pro rebus secundum tempus per copulam importatum existentibus supponere docuerimus, superest vt modò explicemus quando termini pro pluribus, vel paucioribus quam tempus copulæ exigit, supponant, quam Dialectici Ampliatio-

uersitatis, vt Homo legit, & alius audit, alius scilicet a legente audit. Cum autem relatiuū refert terminum supponentem copulatim, refert totam collectionem, vt Omnes Apostoli sunt duodecim, qui sunt in cœlo, scilicet, & illi omnes sunt in cælo. Hoc autem priuilegium habet disiunctiua propositio, vt relatiuum in ea non referat restrictè. vt homo loquitur, vel ille tacet, ille scilicet, homo, tacet.

Tertia propositio, Relatiuum reciprocum supponit sicut suum antecedens sigillatim, scilicet, vt resoluendo antecedens, resoluatur relatiuum correspondens singulis inferioribus antecedentis, vt omnis homo est ipsemet. Ipsemet, refert hominem, at cum resoluis Petrus est ipsemet, refert Petrum, Paulus est ipse met, refert Paulum: similiter omnis mater diligit filium suum. Vbi obseruandum est non licere loco relatiui reciproci suum antecedens ponere, non enim idem est, Omnis homo odit se, & omnis homo odit hominem, nec Mater amat filium suum, & amat filium matris. Licebit autem id duobus locis facere, & cùm reciprocum est totale extremum, vt, Omnis homo est ipsemet, idem est ac. Omnis homo est homo, & cum similiter antecedens est singulare, vt Petrus diligit se, & Petrus diligit Petrum, dummodò antecedens vniuocè firmatur. Quando verò Relatiuum non est recipro-

eiprocum, licet ipsius loco antecedens constituere, seruata districtione, vt homo disputat, qui loquitur, idem est ac Homo disputat, & homo disputans loquitur. Ex quo sequitur, tale relatiuum supponere sicut suum antecedens supponeret eodem loco constitutum.

Quarta propositio, in resolutione obseruare oportet, vt reciprocum simul cum antecedente resoluamus simul, & non reciprocum, cum a parte vnius extremi est, vti diximus. At cum propositio hypothetica est, antecedens resoluatur relatiuo non reciproco manente inuariato, vt Animal est irrationale, & canis est illud. resolue, Hoc animal scilicet equus est irrationale, & canis est illud, vbi, Illud, supponit pro animali, sicut in priori: propterea consultius erit ponere antecedens loco relatiui, dum fit resolutio sub antecedenti, scilicet animal est irrationale, & canis est animal, nempè irrationale.

De Ampliatione. Cap. VIII.

CVm suprà terminos pro rebus secundum tempus per copulam importatum existentibus supponere docuerimus, superest vt modò explicemus quando termini pro pluribus, vel paucioribus quam tempus copulæ exigit, supponant, quam Dialectici Ampliationem,

uersitatis, vt Homo legit, & alius audit, alius scilicet a legente audit. Cum autem relatiuū refert terminum supponentem copulatim, refert totam collectionem, vt Omnes Apostoli sunt duodecim, qui sunt in cœlo, scilicet, & illi omnes sunt in cælo. Hoc autem priuilegium habet disiunctiua propositio, vt relatiuum in ea non referat restrictè, vt homo loquitur, vel ille tacet, ille scilicet, homo, tacet.

Tertia propositio, Relatiuum reciprocum supponit sicut suum antecedens sigillatim, scilicet, vt resoluendo antecedens, resoluatur relatiuum correspondens singulis inferioribus antecedentis, vt omnis homo est ipsemet. Ipsemet, refert hominem, at cum resoluis Petrus est ipsemet, refert Petrum, Paulus est ipse met, refert Paulum: similiter omnis mater diligit filium suum. Vbi obseruandum est non licere loco relatiui reciproci suum antecedens ponere, non enim idem est, Omnis homo odit se, & omnis homo odit hominem, nec Mater amat filium suum, & amat filium matris. Licebit autem id duobus locis facere, & cùm reciprocum est totale extremum, vt, Omnis homo est ipsemet, idem est ac. Omnis homo est homo, & cum similiter antecedens est singulare, vt Petrus diligit se, & Petrus diligit Petrum, dummodò antecedens vniuocè firmatur. Quando verò Relatiuum non est reci-

cipro-

ciprocum, licet ipsius loco antecedens constituere, seruata districtione, vt homo disputat, qui loquitur, idem est ac Homo disputat, & homo disputans loquitur. Ex quo sequitur, tale relatiuum supponere sicut suum antecedens supponeret eodem loco constitutum.

Quarta propositio, in resolutione obseruare oportet, vt reciprocum simul cum antecedente resoluamus simul, & non reciprocum, cum a parte vnius extremi est, vti diximus. At cum propositio hypothetica est, antecedens resoluatur relatiuo non reciproco manente inuariato, vt Animal est irrationale, & canis est illud. resolue, Hoc animal scilicet equus est irrationale, & canis est illud, vbi, Illud, supponit pro animali, sicut in priori: propterea consultius erit ponere antecedens loco relatiui, dum fit resolutio sub antecedenti, scilicet animal est irrationale, & canis est animal, nempè irrationale.

De Ampliatione. Cap. VIII.

CVm suprà terminos pro rebus secundum tempus per copulam importatum existentibus supponere docuerimus, superest vt modò explicemus quando termini pro pluribus, vel paucioribus quam tempus copulæ exigit, supponant, quam Dialectici Ampliatio-

ciprocum, licet ipsius loco antecedens constituere, seruata districtione, vt homo disputat, qui loquitur, idem est ac Homo disputat, & homo disputans loquitur. Ex quo sequitur, tale relatiuum supponere sicut suum antecedens supponeret eodem loco constitutum.

Quarta propositio, in resolutione obseruare oportet, vt reciprocum simul cum antecedente resoluamus simul, & non reciprocum, cum a parte vnius extremi est, vti diximus. At cum propositio hypothetica est, antecedens resoluatur relatiuo non reciproco manente inuariato, vt Animal est irrationale, & canis est illud. resolue, Hoc animal scilicet equus est irrationale, & canis est illud, vbi, Illud, supponit pro animali, sicut in priori: propterea consultius erit ponere antecedens loco relatiui, dum fit resolutio sub antecedenti, scilicet animal est irrationale, & canis est animal, nempè irrationale.

De Ampliatione. Cap. VIII.

CVm suprà terminos pro rebus secundum tempus per copulam importatum existentibus supponere docuerimus, superest vt modò explicemus quando termini pro pluribus, vel paucioribus quam tempus copulæ exigit, supponant, quam Dialectici Ampliatio-

nem, vel Restrictionem vocant, quæ multi veritati propositionum cognoscendæ prodest, cùm ab ea & propositionum conuersio, & multiplex argumentandi modus pendeat. Est autem Ampliatio: extensio termini a minori ad maiorem suppositionem. Quando enim terminus in propositione pro re secundum tempus præsens existente accipitur, dicitur suum statum habere, at quando indifferenter & disiunctim simul pro præsenti, & alio accipitur tempore, dicitur ampliari, vt in hac, Iusti viuent vitam pacificam. Iusti, non solùm pro præsentibus, sed etiam pro futuris accipitur. Est autem diuersus Ampliationis modus in terminis singularibus, & in communibus, tam absolutis, quàm connotatiuis.

Terminus singularis cum vnum tantùm significet, ampliatur quoad existentiam sui significati secundùm varias differentias temporis, vt Petrus cucurrit, ideſt Petrus qui est, vel fuit, cucurrit, quæ dicitur ampliatio temporum. Terminus autem communis cũ plura significet, non solum secundum tempus, sed etiam secundum supposita varijs temporibus existentia, ampliatur, vt in hac multi homines saluabuntur, subiectum non solùm pro præsentibus, sed etiam pro futuris ampliatur.

Terminus autem Connotatiuus cum præcipuè formam significat secundum eam am-

pliatur, vt in hac Album fuit nigrum, subiectum ratione albedinis ampliatur, vt sit sensus: hoc corpus, quod modò habet, vel habuit albedinem, fuit nigrum. Triplex igitur Ampliatio est, Sola temporum, quæ inest singularis. Temporum, & suppositorum, quæ inest communibus. Temporum, & Formarum, quæ connotatiuis conuenit terminis. Tempora autem secundùm quæ termini ampliantur apud Dialecticos quinque sunt, Præsens, Præteritum, Futurum, Posſibile, & Imaginarum, vt tunc terminus ampliari dicatur, quando secundum plures differentias vel omnes horum temporum diſiunctim supponit. Dico autem diſiunctim, quia cum terminus secundum plura tempora Copulatiuè accipitur, ampliatio non est, vt subiectum in hac, Petrus est, & fuit doctus, non ampliatur, sed opus est, vt secundum plura tempora, vel omnia sub diſiunctione accipiatur, vt, Petrus est, vel fuit doctus, siue tempora sint expressa, vt in exemplo præcedenti, siue virtute in vno verbo contineantur, vt in sequentibus regulis manifestabitur, quæ plurimum roboris in communi loquendi vsu habent.

Prima regula. Verbum præteriti, ampliat suum subiectum secundum duas temporis differentias: præteriti nempè, & præsentis: suum verò appositum restringit pro tempore præterito. Verbum autem futuri similiter subie-

ctum ſecundum præſens,& futurum ampliat, appoſitum verò ad futurum reſtringit, vt Adam fuit ex limo factus. vbi, Adam, pro quodam ſuppoſito qui eſt, vel fuit, ſupponit illud verò appoſitum, ex limo factus, reſtringitur pro eo quod fuit. Et clarius, Petrus audiuit lectionem, Petrus ampliatur pro eo qui eſt, vel fuit, appoſitum autem illud, lectionem, pro lectione præterea reſtringitur. Præterea domificator faciet domos, vbi domificator, ampliatur pro eo, qui eſt, vel erit; appoſitum autem, domos, reſtringitur pro his quæ erunt.

Secunda Regula. Terminus ſignificans inceptionem, vel actionem, per quam res incipit eſſe, vel fieri, vel ſignificans aliquam, prioritatem ampliat terminos, quibus ſuam ſignificationem applicat, ſecundùm præſens, vel futurum, vt pluuia incipit, ſcilicet, quæ eſt, vel erit. Aedifico turrim, Petrus eſt prior Antichriſto; contra verò terminus ſignificans deſitionem vel deſtructionem, vel poſterioritatem, ampliat ad tempus præſens, vel præteritum, vt Comburo domum, ſcilicet quæ eſt vel fuit, Deſtruo Baſilicam, ſum poſterior Adamo.

Tertia Regula. Verbum Poteſt, vel aduerbia illud includentia ſcilicet, Poſsibiliter, Impoſsibiliter, Neceſſariò, & nomina ſignificantia poſsibilitatẽ exiſtentiæ, ampliant ſuos

ter-

terminos ad præsens, vel præteritum, vel futurum, vel posſibile, vt Roſa eſt corruptibilis ſcilicet, quæ eſt vel erit, vel poteſt eſſe.

Quarta Regula. Verba ſignificantia actum animæ interiorem, ampliant ad quinque temporum differentias, vt Alexander appetebat alium orbem. ibi, Orbis ampliatur pro eo, qui eſt, vel erit vel poteſt eſſe, vel ſaltem imaginabatur eſſe. Similiter intelligo Chimærã; Opto ſanitatem.

De modis argumentandi in Ampliatione. Cap. IX.

VTilis eſt admodum argumentandi modus in Ampliatione, vbi maximè obſeruandum eſt, terminum Amplum ſe habere ad eundem nõ amplum, ſicut terminus ſuperior ad inferiorem ſe habet. vt enim ſuperior amplectitur inferiorem, & alios præter illum, ita amplus comprehendit minus amplum, & ipſum excedit. Homo enim dũ ampliatur pro his, qui ſunt, vel erunt, includit ſeipſum, vt ſupponit ſolùm pro his, qui ſunt, iuxta quod ſumitur primus modus argumentandi, vt enim valet a ſuperiori diſtributo ad inferiorem affirmatiuè, vel negatiuè, ſcilicet, omne animal currit, ergo homo currit, ſimiliter, Nullum animal currit, ergo homo nõ currit: ita ab amplo diſtributo ad non amplum va-

terminos ad præsens,vel præteritum, vel futurum,vel possibile,vt Rosa est corruptibilis scilicet,quæ est vel erit,vel potest esse.

Quarta Regula. Verba significantia actum animæ interiorem, ampliant ad quinque temporum differentias, vt Alexander appetebat alium orbem. ibi, Orbis ampliatur pro eo, qui est, vel erit vel potest esse, vel saltem imaginabatur esse. Similiter intelligo Chimærã, Opto sanitatem.

De modis argumentandi in Ampliatione. *Cap.* IX.

VTilis est admodum argumentandi modus in Ampliatione,vbi maximè obseruandum est,terminum Amplum se habere ad eundem nõ amplum, sicut terminus superior ad inferiorem se habet. vt enim superior amplectitur inferiorem,& alios præter illum,ita amplus comprehendit minus amplum, & ipsum excedit. Homo enim dũ ampliatur pro his, qui sunt, vel erunt, includit seipsum, vt supponit solùm pro his, qui sunt, iuxta quod sumitur primus modus argumentandi, vt enim valet a superiori distributo ad inferiorem affirmatiuè, vel negatiuè,scilicet, omne animal currit, ergo homo currit, similiter, Nullum animal currit,ergo homo nõ currit: ita ab amplo distributo ad non amplum va-

let affirmatiuè, vel negatiuè, vt Omnis homo potest disputare, ergo homo qui est, potest disputare, similiter nullus homo potest esse lapis, ergo nullus homo est lapis. Hoc autem vnum debet attendi, vt quando affirmatiuè argumentamur, ponatur constantia termini nõ ampli, idest aliqua propositio affirmatiua per quam denotetur illum terminum non amplum supponere, aliter argumentatio mala erit. Poterit enim antecedens dari verum & cõsequens falsum, vtpurà si nullus esset homo præsens, tunc antecedens verum esset, scilicet Omnis homo potest disputare: ratione enim ampliationis, subiectum supponit pro his qui possunt esse, consequẽs autem falsum, homo qui est potest disputare, cum nullus homo sit ex casu supposito. At si in antecedenti addatur constantia subiecti non ampli denotans illud esse, non dabitur antecedens verũ, & consequens falsum, & in hunc vsum inuenta est a Dialecticis Constantia.

Secundus modus. Sicut valet ab inferiori ad superiorem terminum particulariter sumptum affirmatiuè, vel negatiuè, vt homo currit, ergo animal currit, similiter homo nõ currit, ergo animal non currit; ita valet à non amplo ad amplum non distributum, idest particulariter sumptum, affirmatiuè vel negatiuè dummodò in negatiuo modo argumentandi ponatur Constantia non ampli, vt Homo

disputat, ergo homo potest disputare, similiter aliquis homo qui est non potest disputare, & homo est, ergo aliquis homo non potest disputare.

Ex quibus fit, vt sicut non valet a superiori sine distributione ad inferiora ad superiorem distributum, non enim valet Animal currit, ergo homo currit, nec valet, Homo currit, ergo omne animal currit, ita nec valet a non amplo ad amplum distributũ, nec ab amplo non distributo ad non amplum, non enim dices Homo potest disputare, ergo homo disputat, cum argumentemur ab amplo sine distributione ad non amplum, nec similiter homo non disputat, ergo homo non potest disputare, cùm ex parte prædicati a non amplo ad amplum distributum argumentemur. In his argumentandi modis obseruandum est ne dũ argumentemur a subiecto amplo distributo ad nõ amplum, committatur defectus ex parte prædicati, ab amplo non distributo ad non amplum argumentando non enim valet, Omnis homo potest disputare, ergo Omnis homo disputat, quia prædicatum illud Disputare, manet amplum sine distributione, negatiuè valeret quidem quia negatio prædicatum distribuit, vt nullus homo potest disputare, ergo nullus homo disputat.

De Restrictione, Alienatione, & Diminutione. Cap. X.

REstrictio est termini coarctatio a maiori ad minorem suppositionem, quę opposita est Ampliationi. Fit autem talis termini restrictio maximè quatuór modis. Primò per copulam implicationis, vt Omnis homo, qui est iustus spernit mundum, vbi illud subiectũ, Homo, restringitur, vt pro iustis solum supponat. Secundò per additionem adiectiui in eodem extremo, vt, vir sapiens amat scientiã Dico autem in eodem extremo, cum enim adiectiuum in alio extremo, quàm substantiuum sit, collocatur, nulla fit restrictiò. si enim dicas, Omnis homo est sapiens, subiectũ, Homo non solum pro sapientibus, sed etiam pro omnibus hominibus supponit. Tertiò, per additionem obliqui a parte etiam eiusdem extremi, vt, Omnis liber Aristot. est Græcè conscriptus, vbi subiectum, liber pro his solum quos Aristoteles scripsit, supponit: & tunc obliquus dicitur Determinatio, rectus autem Determinabile. Tandem. Quartò restrictio fit, per appositionem substantiui inferioris, vt Apostolus Paulus scripsit ad Romanos, vbi subiectum illud, Apostolus, restringitur, vt pro Paulo supponat. Omnes hæ additiones non mutant significationem, vel diminuunt.

eorum, quibus adiunguntur, sed solùm ad pauciora supposita trahunt.

Sunt autem aliqua addita, quæ terminum impropriè supponere faciunt, & ex propria significatione in impropriam transferunt, vt, duo leones marmorei sunt in foro. Homo pictus est in aula, in quibus subiecta pro significatis similitudinarijs accipiuntur, & talis acceptio, Alienatio dicitur: est enim Alienatio, distractio termini a propria ad impropriam significationem. Sunt etiam addita diminuentia termini integram significationem, vt Aethiops est albus, secundum dentes, qui termini diminuti, dicuntur, Dicta secundum quid.

In his autem vtrisque attendere oportet, ne argumentemur a termino alienato, vel diminuto, ad eundem terminum absolutè, & simpliciter sumptum: non enim valet Aethiops est albus secundum dentes, ergo est albus: nec valet, Duo leones marmorei sunt in foro, ergo duo leones sunt in foro.

Circa modum verò argumentandi in Restrictione idem obseruandum est quod in Ampliatione. Terminus enim non restrictus habet locum superioris, seu Ampli: Restrictus verò inferioris, seu non ampli. Vnde est prior argumentandi modus, a non restricto distributo ad ristrictum affirmatiuè, vel negatiuè, dummodò in affirmatiuo argumentandi mo-

do

do ponatur Constantia restricti, vt Omnis homo disputat;& aliqui homines docti sunt, ergo omnis homo doctus disputat, similiter, Nullus homo currit, ergo Nullus homo albus currit.

Posterior modus. A restricto ad non restrictum non distributum affirmatiuè, vel negatiuè, constantia in negatiuo posita, vt homo doctus non disputat,& homo doctus est,ergo Aliquis homo non disputat. Similiter, equus albus currit,ergo equus currit.Ex quibus fit, eadem ratione qua in Ampliatione, non valere à non restricto non distributo ad restrictum,vt,non sequitur, Equus currit, ergo equus albus currit, nec a restricto ad non restrictum distributum, similiter enim non sequitur, Omnis equus regis currit,ergo Omnis equus currit.

De Appellatione. Cap. XI.

APpellatio species quædam Restrictionis est, quæ maximè in adiectiuis terminis respectu terminorum quibus iunguntur, reperitur, siue tales termini absoluti, siue connotatiui sint. Est autem Appellatio, applicatio significati formalis vnius termini, ad formale,vel immèdiatum significatum alterius. vt si quis dicat, Petrus est logicus magnus, hic terminus,magnus,applicat suum forma-

le

le ad formale sui substantiui, denotatque Petrum esse magnum,& peritum logices,talisq; applicatio, Appellatio dicitur,&terminus applicans suū formale, Appellans dicitur, is autem cui applicatur, Appellatum. Fit etiam similis Appellatio in termino Absoluto, quando aliquid ipsius immediato significato conuenire denotatur, vt homo est species, Cognosco animal. Video Petrum: In quibus propositionibus tales termini, nempè, homo, Animal, Petrus pro immediatè significatis sumūtur.

Quamuis autem in his vsum & vim locutionis maximè inspicere oporteat, quasdam tamen regulas præscribere iuuabit.

Prima Regula. Quando terminus absolutus subijcitur prædicato, non conuenienti suo mediato significato, tale prædicatum appellat immediatum significatum ipsius subiecti, vt Homo est species, Animal est genus, prædicata enim illa homini, vel animali insunt, vt homo, & animal sunt, idest, vt conceptu communi cognoscuntur.

Secunda Regula. Quādo adiectiuus terminus cum cōnotatiuo ponitur a parte eiusdem extremi, appellat formale ipsius substantiui, vt iste est monachus albus. Petrus est logicus magnus in quibus denotatur, quòd ille sit albo habitu,& hic peritus logices. Cùm autem tales duo termini a parte extremi eiusdem

non sunt, talis appellatio non fit, vt, si dicas: Iste monachus est albus, non significat quòd sit albo habitu.

Tertia Regula. Verba significantia actum animæ appellant formale, vel immediatum significatum proprij termini, cui iunguntur, vt Cognosco venientem. Vidi Papam, in quibus denotatur me cognoscere aliquem venire, & me vidisse Papam, dum erat Papa. Idem censendum est de quibusdam verbis applicantibus significationem suam terminis connotatiuis, vt facio calceum, construo domum, in quibus significatur me inducere formam in materiam, non autem quòd faciam corium, vel lapides, ex quibus fit calceus, vel domus.

Quarta Regula. Nomina numeralia primitiua termino substantiuo iuncta multiplicant formam, & suppositum substantiui, vt tres homines, idest tria supposita, habentia suas singulas peculiares naturas: iuncta tamen adiectiuo multiplicant solum materiale, vt, tria alba, idest tri a corpora habentia albedinem; adeò vt si fieri possit vt vna, & eadem albedo in tribus esset distinctis corporibus, talia possent tria alba dici, si album adiectiue sumatur. aduertenda est autem hæc regula magis pro Theologia, quàm pro Logica. Circa modum argumentandi id obseruandum est, ne sub termino appellato argumentemur, & va-

rietur

rietur, vel auferatur appellatio termini appellantis. Vnde non valet, Petrus est logicus, & Petrus est magnus, ergo est logicus magnus, nec valet, est logicus manus, ergo est logicus, & est magnus, nec valet video venientem. Petrus est veniens, ergo video Petrum, nec similiter valet: Iste facit calceum, Calceus est corium, ergo facit corium, nec similiter è conuerso.

De Enunciationis simplicis oppositione. *Cap. XII.*

DE proprietatibus terminorum in propositione hucusque tractauimus. Aequum erit modò de accidentibus ipsarũ propositionum, quæ ad inuicem collatæ sortiuntur, differere; ea sunt Oppositio, Aequipollentia, & Conuersio. Non autem hic de oppositione, quæ inter res inuenitur agimus, secundum quam calor frigiditati, & albedo, nigredini opponitur; nec de ea, quæ inter terminos, secundum quam alij Contrarij, alij Cõtradictorij, alij relatiui, alij Priuatiui sunt: sed de illa, quæ inter propositiones versatur. Est autem oppositio, duarum propositionum vtroque extremo eodem ordine participantium, secundum qualitatem, vel quantitatem repugnantia.

Qua-

Quadruplex autem est oppositio. Contradictoria, Contraria, Subcontraria, Subalterna. Contradictoria, est oppositio duarum propositionum secundùm qualitatem, & quantitatem repugnantium, nimirum quia altera vniuersalis altera particularis, altera affirmatiua, altera negatiua, vt omnis homo est albus, aliquis homo non est albus. Contraria est oppositio duarum propositionum vniuersalium, secundùm qualitatem repugnantium vt Nullus homo est albus. Omnis homo est albus.

Subcontraria, est oppositio duarum propositionum particularium secundum, qualitatem repugnantium, vt Aliquis homo est albus, Aliquis homo non est albus, nec hic indefinitam a particulari discernimus. Subalterna, est oppositio duarum propositionum sola quantitate repugnantium, vt omnis homo est albus, aliquis homo est albus: Nullus homo est albus, homo non est albus. Harum duarum, propositio vniuersalis dicitur subalternans: particularis verò, Subalternata. Sunt autem quædam particularius omni oppositione obseruanda.

Primum est, vt vtroque extremo eodem ordine participent, idest idem habeant subiectum, & prædicatum: vnde istæ nullatenus opponuntur Homo non est animal, Lapis non est equus: nec iste Homo non est equus, Ho-

mo

mo est animal, nec istæ Homo est animal, animal non est homo.

Secundò obseruandum est, vt ista identitas extremorum sit in Nomine, in re significata, In integritate. In tempore, & loco. In nomine, vt sit eadem dictio categoremati ca: vnde istæ non opponuntur. Cicero scripsit, Tullios non scripsit. Angelus est Dei, Angelus non est Deus, Corpus est album, corpus non est albedo. In re significata ne sit æquiuocatio: non enim opponuntur, Canis latrat, canis non latrat. In integritate, vt idem sit totale subiectum, & totale prædicatum: vnde omnia signa, omnes termini, qui partes extremorum efficiuntur, debẽt esse in vtraque propositione opposita; quare omnes hæ non opponuntur, Petrus non currit velociter, Petrus currit. Omnis equus regis posſidetur à Rege, Aliquis equus non posſidetur a Rege. Petrus est animal. Petrus non est animal album. Omnis homo est omne animal. Homo non est animal.

Dixi de terminis qui efficiuntur partes extremorum, alia enim signa, quæ totam propositionem signant, mutantur: nam negatio mutatur, & quantitas in aliquibus. In tempore, & locò vt oppositarum veritas, vel falsitas, sumatur à rebus secundum eundem locum, & tempus, vnde istæ non opponuntur: Petrus legit, Petrus non legit, si vna pro vno

tem-

tempore, altera pro altero tempore ſumatur nec iſte, Ego ſum in Diui Petri, Ego non ſum in Diui Petri, ſi vna vno loco, altera altero a me proferatur.

Tertio obſeruandum eſt, vt proprietates terminorum non mutentur, ſcilicet, Suppoſitio, Appellatio, & reliquæ. ſuppoſitio autem ea, quæ non prouenit ratione ſignorum quantitatis, hæc enim mutari debet, ſed alia, qualis eſt Materialis, Simplex. Perſonalis, ne in vna ſimpliciter in altera perſonaliter, vel materialiter ſupponant. Idem in Ampliatione, vt ſeruetur eadem Ampliatio; licebit tamen in contraria negatiua, terminos magis amplos eſſe, quàm in affirmatiua. vnde iſtæ opponuntur, omnis homo diſputat, Nullus homo poteſt diſputare. In ſubcontrarijs vero affirmatiuam magis ampliari, vt homo non diſputat, homo poteſt diſputare: debet etiam attendi, vt ſeruentur præcepta Reſolutionis terminorum, & ordo aſcendendi, vel deſcendendi idem ſit in vtraque oppoſita propoſitione.

De quibuſdam præceptis alijs in oppoſitione. Cap. XIII.

PRæterea, quæ dicta ſunt, obſeruandum eſt etiam, vt in omni oppoſitione, præter Subalternam, mutetur qualitas, vt altera ſit affir-

affirmatiua, altera negatiua. Quantitas autẽ non in omni mutanda est nisi in Contradictoria, & Subalterna, vt, altera vniuersalis, altera particularis sit, Contrariæ enim vniuersales simul, Subcontrariæ verò particulares esse debent.

Hoc etiam seruandum est in vniuersalitate syngategorematica, qualis est coniunctio copulatiua, Et, in particularitate qualis est, Vel. Quando enim complexum copulatum est subiectum, in sua Contraria propositione manet ipsa copula copulatiua, in sua verò cõtradictoria mutatur, Vel, vnde istæ sunt contrariæ Petrus, & iste equus est irrationalis. Petrus & iste equus non est irrationalis: istæ vero Contradictoriæ, Petrus, & iste equus est irrationalis, Petrus, vel iste equus non est irrationalis. Quando verò vtrunque complexum est per Vel, propositiones sunt Subcontrariæ: Hoc autem intelligendum est, quando, Et, accipitur diuisiuè, & Vel, disiunctiuè, & complexa constant ex partibus singularibus, Quãdo enim copulatim, vel disiunctim accipiuntur, habentur tales propositiones pro singularibus, inter quas sicut & inter singulares non est nisi sola oppositio contradictoria, & talia subiecta inuariata debent manere, quod idẽ censendum est de propositionibus de signo Collectiuo. Vnde hæ solum opponuntur contradictoriè, Omnes Apostoli Dei sunt duo-

decim, Omnes Apostoli Dei non sunt duodecim. Similiter istæ, Isti Apostoli, & isti alij & sunt duodecim Isti Apostoli, & isti, & alij non sunt duodecim. Præterea obseruandum est, vt in signis mixtis habeatur ratio categorematis inclusi in illis quantum ad eius quantitatem, vt mutetur in Contradictoria, vniuersale in particulare, affirmatum in negatum, in Contraria seruatur vniuersalitas: in Subcontraria verò particularitas. Vnde huius propositionis, Nunquam homo currit, Contraria est, semper omnis homo currit. Cōtradictoria vero, Aliquando homo currit. Postremo obseruandum est, esse aliquot signa etiam Mixta, & syncategorematica, quæ non plenam habent vniuersalitatem, nec particularitatem, ac inde Incompleta dicuntur, & in talibus propositionibus Contradictoria maximè reperitur oppositio. Cauere autem oportet, vt in vna propositione fiat vniuersale, quod in altera erat particulare, aliter nulla erit oppositio. Vnde istæ non opponuntur, Vterque homo currit, vterque homo non currit, seu neuter homo currit, cum in vtraque maneat eadem vniuersalitas, & particularitas, cum signum vtrunque per Et, & per Vel, exponatur, vt diximus.

Istæ tamen contradicunt, Vterque oculus est dexter, Alter oculus non est dexter, quia id quod in vna exponitur per vel, in altera

expo-

exponitur per Et. & ita particularitas in vniuersalitatem & è contra mutatur, vt patet exponenti. Idem iudicandum est de nominibus & aduerbijs numerabilibus quæ incompletè vniuersalia sunt, ac proinde optimus contradicendi modus est toti propositioni negationem apponere: Bis cantaui Missam. Non cantaui bis Missam. Tres homines currunt, Non currunt tres homines. Complexa autem ex termino communi, vel ex terminis communibus, pensanda sunt tanquam termini communes in Contrarietate, & Contradictione, & alijs oppositionibus. Propterea eis debet addi signum vniuersale, vel particulare, hoc vno excepto, vt in contrarijs maneat Et. in Contradictorijs vero in vna, Vel, in altera. Et in vtraque subcōtraria. Vel vnde istæ sunt contrariæ, Omnis homo, & equus currit, istæ cōtradictoriæ, Homo & equus currit, Nullus homo & equus currit, Nullus homo vel equus currit. Istæ currit subcontrariæ, homo vel equus currit, homo vel equus non currit. Hoc intellige de subiecto, nam verbum complexum non debet mutari, Omnis homo currit, vel non currit. Nullus homo currit, vel non currit, sunt contrariæ, nec oportet mutare illud, Vel. Ex his non difficile erit oppositiones in propositionibus hypotheticis inuenire, cum enim quantitatem non habeant, solam Contradictoria sor-

tiuntur oppositionem, quæ facilis est in Conditionali, & Causali per negationis appositione, vt, si sol lucet dies est, Non si sol lucet dies est, Quia æstas est, calor est, Non quia æstas est calor est. In disiunctiua verò & Copulatiua est participalis alius contradicēdi modus. Nam Disiunctiua, & Copulatiua ex partibus contradicentibus compositæ inter se contradicunt. Iste enim Contradictoriæ sunt, nullus homo est animal, & nullus equus est albus. homo est Animal, vel equus est albus. Possent etiam inter has Contrariæ, & subcontrariæ secundum partes assignari sed id intelligenti, quæ dicta sunt, facere non erit difficile.

De legibus oppositarum. Cap. XIV.

HÆc autem lex, & natura Contradictoriarum est, vt in nulla materia vtraque simul vera, aut falsa esse possit, sed ex vnius veritate alterius falsitas, & ex falsitate veritas sequatur, Contrariarum lex est, vt in materia naturali, & remota altera vera, altera falsa necessario sit; In materia contingentes vtraque fal sa esse possit, nunquàm tamen vera: vnde ex vnius veritate alterius falsitas colligitur, quia vtraque vera nequit esse: tamen ex vnius falsitate alterius veritas non infertur, cùm vtranque falsam esse formaliter non repugnet.

Sub-

Subcontrariarum lex, in materia Naturali & Remota eadem eſt cum alijs, in materia vero contingenti vtraque vera formaliter eſſe poteſt, non tamen falſa vnde ex vnius falſitate alterius veritas, non tamen ex alterius veritate, alterius colligitur falſitas.

Subalternarum lex eſt, vt in materia Naturali, & Remota ſimul veræ, vel falſæ ſint: in materia verò Contingenti altera vera, altera falſa poteſt eſſe, ita tamen vt, ſi vniuerſalis eſt vera: particularis ſit vera: at ſi particularis falſa, vniuerſalis ſit falſa, non contrà: poteſt enim particularis eſſe vera, & vniuerſalis falſa.

Sunt autem aliquot regulæ pro vſu & cognitione oppoſitarum propoſitionum. Prima regula: Propoſitis duabus propoſitionibus oppoſitis; ſi Subalternans vnius eſt contraria alterius, illæ ſunt Contradictoriæ, verbi gratia: omnis homo eſt albus, homo non eſt albus, ſunt contradictoriæ, nam Subalternans illius negatiuæ quæ eſt iſta, nullus homo eſt albus, eſt Contraria prioris ſcilicet, Omnis homo eſt albus. Perinde eſt ac ſi dicamus, in Contradictorijs, Subalternans particularis eſt Contraria propoſitionis vniuerſalis.

Secunda. Datis duabus oppoſitis, ſi affirmatiua inferat Contradictoriam negatiuæ, nec inferatur ab ea, illæ ſunt Contrariæ; ac ſi dicas Contraria affirmatiua infert Contradictoriam negatiuæ; omnis homo eſt albus, nul

lus homo est albus, illa affirmatiua infert hãc Homo est albus, quæ est contradictoria negatiuæ illius.

Tertia: Si ex contradictoria negatiuæ sequatur affirmatiua, illæ sunt subcontrariæ, Homo est albus, homo non est albus, ex contradictoria huius negatiuæ quæ est; Omnis homo est albus, sequitur illa affirmatiua, Homo est albus, & non contra, Propterea illæ sunt subcontrariæ, perindè est ac si dicatur, Contradictoria subcontrariæ infert aliã subcontrariam. Quarta. Si contradictoria vnius est Contraria vel subcontraria alterius, illæ sunt Subalternæ, vt Omnis homo est albus, aliquis homo est albus. Contradictoria particularis est Contraria vniuersalis, & Contradictoria vniuersalis est Subcontraria particularis, ac propterea illæ subalternæ.

De Aequipollentia, Cap. XV.

Aequipollentia est duarum propositionum, vtroque extremo eodem ordine participantium vis eadem a varijs signis prouenians. Vnde tales propositiones se mutuò inferunt, prodestque hoc ad obscuras propositiones in clariores resoluendas. Sunt autem aliquot regulæ obseruandæ.

Prima Regula: Datis duabus Contradictorijs cuicunque præponatur negatio, fit alteri æqui-

æquipollens. Verbi gratia Omnis homo est albus, aliquis non est albus. Si priori addas negationem,& dicas,Non omnis homo est albus, æquiualet illi Aliquis homo non est albus: si huic addas negationem, Non aliquis homo non est albus, æquiualet huic, Omnis homo est albus. Vsus huius regulæ est, Quando tibi oblata fuerit propositio habens præpositam negationem,cuius vis tibi ignota est de me negationem,& quære illius Contradictoriam, nam huic æquipollebit cum illa negatione præposita.

Secunda: Datis duobus contrarijs cuicunque postponatur negatio fit alteri æquipollens; Nullus homo est albus,omnis homo est albus: si dicas Nullus homo non est albus, æquiualebit huic omnis homo est albus;si dicas omnis homo non est albus, æquiualebit alteri nullus homo est albus. Huius regulæ idem est vsus sicut qui & primæ.

Tertia. Datis duabus subalternis cuicunq. præponatur,& postponatur negatio,alteri æquipollet, Omnis homo est albus, Homo est albus, si dicas, Non omnis homo nõ est albus, æquipollet huic,aliquis homo est albus;si autem dicas: Non aliquis homo non est albus, æquipollet huic, Omnis homo est albus. Idẽ in his: Nullus homo est albus, Homo non est albus. Si enim dicas;Nonnullus homo non est albus.æquipollet, Aliquis homo nõ est albus:

particulari verò huic nō congruè addes duas negationes. Huius pariter regulæ idem est vsus qui & aliarum. Est autem hæc negationis virtus, vt cadens supra terminum supponentem vniuersaliter, faciat eum supponere particulariter, & cadens supra particulariter supponentem, faciat eum supponere vniuersaliter, affirmatum neget, negatum affirmet: vnde, Non omnis æquiualet Quidam non. Non nullus, Quidam, Non aliquis, Nullus, Omnis non, Nullus, at, Nullus non, Omnis. Quando ex his vltimis vnum cadit supra subiectum, alterum supra prædicatum, vt Omnis homo non est albus. Nullus homo non est albus.

Ex hoc sequitur quod paritas negationū virtute affirmat, imparitas negat, quādo partes extremorum non efficiuntur, & tunc tertia negatio exercet suam virtutem post se, sicut si nulla præcessisset. Aliquando Rhetores ornatus causa, & vt magis negantes explicet affectum, solent negationes multiplicare præsertim quando plura nomina ad vnum verbū referuntur, quorum vnum ab altero non pendet, ita vt cum singulis verbum accipi possit, & tunc talis propositio negatiua est censenda nec ex his strictis Dialecticorum regulis est pensanda vt, Iste non veretur Deū neque homines. Nullus homo, nullo loco, nullo tēpore, nullo momēto quiescit, idest, nullus homo, aliquo tēpore, loco, aliquoue momento quiescit.

De

De Conuersione. Cap. XVI.

Conuersio est, duarum propositionum vnius ad alteram per extremorum transpositionem consequentia necessaria: cuius Antecedens dicitur Propositio conuersa, consequens autem Propositio conuertens, nec oportet sit mutua inter eas consequentia, hęc enim conuersio est, Omnis homo est animal, ergo animal est homo. non semper tamen valet contra à conuertente ad conuersam, vt, si conuertatur, Omnis homo est albus, ergo aliquod album est homo, non tamen contra valet, aliquod album est homo. ergo Omnis homo est albus.

Conuersionis tres sunt species. Prima est Conuersio Simplex, quæ in terminis dici solet, quando ex prædicato subiectum, & ex subiecto prædicatum fit, eadem quantitate extremorum, & qualitate seruata, quo pacto vniuersalis negatiua, & particularis affirmatiua in se ipsas conuertuntur, vt nullus homo est lapis, ergo Nullus lapis est homo, Homo est animal, ergo animal est homo. Secunda species est, quando extrema mutantur manẽte qualitate, mutata tamen quantitate, quæ Conuersio in parte dici solet, quo modo vniuersalis affirmatiua, & negatiua conuertuntur, vt omnis homo est animal, ergo aliquod ani-

animal eſt homo. nullus homo eſt lapis, ergo lapis non eſt homo. Tertia ſpecies conuerſionis eſt per Contrapoſitionem, quando manẽte eadem quantitate propoſitionis & qualitate, extrema tranſmutantur non ſolùm quantum ad ordinem, ſed etiam quia ex finitis fiunt infinita, quo modo vniuerſalis affirmatiua. in vniuerſalem affirmatiuam, & particularis negatiua, in particularem negatiuã conuertuntur, vt omnis homo eſt animal, ergo Omne non animal eſt non homo; homo non eſt lapis, ergo non lapis, non eſt non homo. In hac autem conuerſione illud obſeruandũ eſt, vt in conuerſione affirmatiuæ ponatur conſtantia conuertentis; non enim ſequitur, Omnis homo eſt ens, ergo omne non ens eſt non homo. Prior namque eſt vera, poſterior falſa, quia ſubiectam non ſupponit, & eſt affirmatiua. In negatiua autẽ ponatur Conſtantia ſubiecti conuerſæ: nõ enim ſequitur, Antichriſtus non eſt bonus, ergo aliquid non bonum eſt non Antichriſtus, nam iſta poſterior vera non eſt, cùm cuncta quæ modo bona non ſunt, ſint non Antichriſtus, quod ſi Antichriſtus modo eſſet, & ſupponeret iſte terminus eſſet vera, Aliquod non bonum, ſcilicet ipſe Antichriſtus, non eſt non Antichriſtus. Solent autem iſtæ conuerſiones his carminibus exprimi:

Simpliciter feci, conuertitur Eua per acci.
Asto per contra, sic fit conuersio tota.
Asserit, A, negat E, sunt vniuersaliter ambæ
Asserit, I, negat O, sunt particulariter ambæ.

Literæ enim denotant propositiones conuertendas. per A, intelligitur vniuersalis affirmatiua per E, vniuersalis negatiua. per I, particularis affirmatiua, per O, particularis negatiua. Circa hæc aliqua communiter obseruanda sunt.

Primò, In conuersione accipiatur totale extremum, vnde quando expressum non est, debet fieri resolutio, vel quando aptè fieri non potest, debet fieri aliqua circumlocutio. Iste liber est Aristotelis, ergo aliquod ens Aristotelis est iste liber, Nullus homo est omnis homo, ergo nihil quod sit omnis homo, est homo. Ceruus velociter currit. Currens velociter est ceruus.

Secundò, obseruari debet genus suppositionis, vt non mutetur ex simplici in personalē, vel ex Materiali in aliam quamuis, vnde non valet, Homo est nomen, ergo nomen est homo. Leo est species, ergo species est leo, nisi sit eadem suppositio.

Tertiò, obseruetur eadem Ampliatio, non enim valet, Senex fuit iuuenis, ergo Iuuenis fuit senex. Sed debet aliquid assumi ad seruan-

uandam terminorum Ampliationem, scilicet ille, qui fuit iuuenis, est, vel fuit senex. Basilica incipit esse, non valet aliquod incipiens esse est Basilica, sed aliquod incipiens est, vel erit basilica, similiter conuertatur, Adam est prior Antichristo, ergo aliquod prius Antichristo est vel fuit Adam. Obseruanda est etiam appellatio, si qua occurrerit.

FINIS SECVNDI LIBRI.

INTRODVCTIONIS IN DIALECTICAM ARISTOTELIS.

LIBER TERTIVS.

De Modalibus,& Exponibilibus.

Quid & quotuplex Modus, & Enunciationis Modalis.

CAP. I.

DE Enunciationis absolutè prædicarum inesse subiecto enunciantibus, pariterque de compositis, & earum omnium proprietatibus hucusque egimus: Nunc de simplicibus quibusdam Enunciationibus prædicatum cum aliquo modo enunciantibus, quas Modales vocant, differamus.

mus. Circa eas autem tria oportet speculari, earum scilicet Æquipollentiam, Oppositionem, & Conuersionem, non enim in his aliarum eadem obseruantur præcepta, & leges.

Est autem Modus, parti vel toti propositioni adiacens determinatio. Modi enim non aliud sunt, quàm limitationes, & coarctationes eorum quæ communia, & indifferentia sunt. Qui enim dicit, homo disputat, indeterminatè profert hominem, at cùm dicitur, homo albus disputat, iam ratione illius adiecti subiectum restrictum est, tale enim adiectum modus dicitur.

Modus duplex est, alter, qui additur parti propositionis; nempè nomini, aut verbo, quales sunt obliqui casus, & adiectiua nomina, quæ Modi sunt nominum; similiter aduerbia verborum significationes determinantia, quorum præcipua consideratio grammatica est. Alter modus est, ipsius propositionis compositionem determinans, vt verum, falsum contingens: dicimus enim, hominem esse animal verum est, hominem currere contingens est, qui modi totam ipsam propositionem veram, vel contingentem esse determinant. Et quamuis multi huiusmodi modos enunciationes modales, de quibus est consideratio, constituere existimauerint, tamen adhuc inter huiusmodi modos distinguendum videtur sunt enim quidam enunciationis compoſi-

positionem ita determinantes, vt simul etiā eiusdem enunciationis materiam determinent, ac indicent; & de huiusmodi præsens est disputatio.

Est igitur Modus qualiter hic consideratur, vox significatiua, enunciationis compositionem ratione materiæ determinans. Cùm autem triplex sit materia, vt superiùs diximus. Necessaria, Remota, contingens; triplex etiam modus erit. nempè Necessarium, Imposs ibile. Contingens: nam & si ponatur quartus, scilicet possibile, re tamen cum contingenti idem est. En igitur, quid Modus, & quotuplex sit. Modalis autem Enunciatio est, quę aliquo ex his modis est determinata; quę pari ratione triplex est secundum modorum numerum, seu potius quadruplex, si modi secundùm vocem considerentur. Est autem obseruandum, modos dupliciter vsurpari: vno modo aduerbialiter, nempè cum dicimus, homo impossibiliter est lapis. Deus necessariò est vnus, Petrus contingenter; seu possibiliter disputat. Altero modo Nominaliter, vt hominem disputare est contingens; Deum esse vnum est necessarium. Est autem discrimen, cùm enim nominaliter sumuntur, locum habent prædicati, & quæ simplex erat enũciatio in infinitiuũ mutatur, & vnius habet subiecti rationem, vt si dicas, hominē

dispu-

disputare est contingens, vna est enunciatio Categorica,cuius subiectum totum illud est, hominem disputare, quod dici solet, Dictum Prædicatum autem residuum est, scilicet, est contingens, quod dicitur Modus, & pari ratione in alijs huiusmodi. Cum verò Aduerbialiter tenetur modus, enunciationis forma non mutatur, vt, si dicas, homo necessariò est animal,equus possibiliter est albus. Vtcunq. autem, siue Nominaliter, siue Aduerbialiter modus sumatur bifariam in enunciatione cõstituitur; vno modo intra ipsius extrema, seu intra partes dicti, vt Homo possibiliter disputat,& hominem possibile est disputare, altero autem modo extra totam Enunciationẽ, vel dictum,siue antè, siue post,vt possibiliter Homo disputat, vel Homo disputat possibiliter:similiter,possibile est hominem disputare vel hominem disputare est possibile. idem de alijs censendum est modis.

Solet autem a quibusdam non parũ discri minis inter ista assignari. Cùm enim modus, siue Nominalis,siue Aduerbialis medius est, modalem diuisam; Cum verò extra est, modalem compositam facit. Est autem Modalis diuisa, in qua prædicatum denotatur inesse supposito subiecti, quod maximè terminis cõnotatiuis accidit,vt si dicas, album possibiliter est nigrum,sensum diuisum facit, nempè,

corpus

corpus illud,quod album eſt,poſſe eſſe nigrũ, ſed diuiſè,ideſt, non vt quando album eſt, nigrum ſit. Similiter idem ſenſus eſt in iſtis,calidum contingenter eſt frigidum, ambulantē poſsibile eſt ſedere: ſcribentem contingit nō ſcribere, in quibus omnibus prædicata ſuppoſitis, ſeu materialibus ſubiectorum conuenire denotantur. Modalis compoſita eſt in qua partes,dicti, vel Enunciationis etiam ſecundum ſua formalia ſignificata ſimul vniuntur, vt ambulantem ſedere eſt impoſsibile, ſenſus compoſitus eſt, nempè impoſsibile, eſſe,quod ambulans,dum ambulat,ſedet. Idē ſenſus eſt in alijs,ſcilicet calidum eſſe frigidū impoſsibile eſt dum calidum eſt,ſeu impoſsibile calidum eſt frigidum, contingenter albū eſt dulce. At quamuis iſta diſtinctio ſenſus compoſiti, & diuiſi ſit veriſsima, & tales Enũciationes hoſce ſenſus admittere recipiendum ſit: non tamen refert quantum exiſtimo quod modus in medio, vel extra ponatur, ſed vtcunque collocetur,vtrunque ſenſum admitti, ac ideo diſtinguenda ſemper potius eſt, quamuis ſi aures conſultamus,modus in medio conſtitutus ſenſum diuiſum facere videbitur,ſed id non ſemper eſt,nec in Ariſtotele habet fundamentum.

De qualitate, & quantitate Modalis. *Cap. II.*

DE enunciatione de Modo aduerbiali nūc prætermiſſa poſtea dicemus. Interim de ea,quę Modo conſtat nominali tractemus ac primùm de eius qualitate poſteà verò de quantitate,Modalis igitur & vera, & falſa dicitur. Eius tamen veritas & falſitas ſecundū modi naturam penſanda eſt, & non ſolùm ab eo,quod res eſt vel non eſt ſimpliciter, quod hiſce regulis fiet manifeſtum.

Prima: Modalis de neceſſario vera eſt cuius dictum reducitur ad propoſitionem neceſſariam,vnde iſta hominem eſſe animal eſt neceſſe,vera eſt,quia dictum illud reducitur ad propoſitionem hanc neceſſariam homo eſt animal. Falſa autem eſt, cum eius dictum reducitur ad propoſitionem vel impoſsibilem, vel contingentem. iſtæ enim falſæ ſunt hominem non eſt animal eſt neceſſe, & equum eſſe album eſt neceſſe,ipſarum enim Dicta ad propoſitiones reducuntur, quarum altera eſt impoſsibilis,ſcilicet,homo non eſt animal,& altera contingens,quamuis vera ſit, ſcilicet, equus eſt albus,Tales autem propoſitiones, in quas Dicta reducuntur, dicuntur propoſitiones de ineſſe.

Secunda regula. Enunciatio de Impoſsibili

li est vera cuius de Inesse, nempè illa propositio, ad quam dictum resoluitur, est impossibilis. Vnde ista vera est, hominem esse equum est impossibile, cùm reducatur in illã, homo est equus, quæ est impossibilis. Illa verò falsa est, cuius de inesse, vel est necessaria, vel contingens, ob quam rationem istæ falsæ sunt hominem esse animal est impossibile, & equum esse album est impossibile.

Tertia regula. Enunciatio de possibili vera est, cuius de inesse non est propositio impossibilis, siue sit necessaria, siue sit contingens, vnde istæ veræ sunt, hominem esse animal est possibile, equum esse album est possibile, licet de præsenti nullus equus sit albus. vnde aduerte. Illud in præsenti dici possibile quod potest esse, siue sit, siue non sit, siue possit non esse, siue non possit non esse. Illa autem falsa est, cuius de Inesse est propositio nec necessaria nec contingens, sed impossibilis. istæ nanque falsæ sunt, hominem non esse animal est possibile, & equum esse canem est possibile, vtrunque enim horum impossibile est. Pro Contingenti verò non constituitur alia regula præter hanc eandem de Possibili: quia Contingens, vt hic consideratur, inter modos idem re significat quod possibile, vt inferiùs dicemus. In his autem propositionibus inesse vnum attendi debet, vt seruetur idem tempus in ipsis quod erat in

dictis, vnde ista, Petrus cucurrisse est contingens, reducenda erit in hanc de Inesse, Petrus cucurrit. Similiter in alijs temporibus, has tres regulas, de compositis oportet intelligere. diuisæ enim priùs resoluendæ sunt ratione connotationis subiecti, vt hoc album possibile est esse nigrum, resoluatur, hoc quod est, vel potest esse album, possibile est esse nigrum, cũ ampliatione semper extremorum; postea reducatur ad suam de in esse cum materiali subiecti scilicet, hoc est nigrum est possibile. idẽ in alijs modus. si enim ad suam de inesse resolueretur immediatè esset falsa, scilicet album est nigrum est possibile, & tamen illa diuisa vera erat. prætereà diuisa prius debet resolui in singulares, quando est de subiecto communi, & posteà singulares adde inesse reduci possunt.

Quarta Regula, Modales omnes veræ sunt necessariæ, Falsæ autem Impossibiles, nunquam Contingentes sunt. Quamuis enim dicta Modaliũ aliqua necessaria, aliqua impossibilia, aliqua contingentia reperiantur: tamẽ ipsæ Modales si veræ, necessariæ, si falsæ, impossibiles sunt, vnde ista necessaria est, equũ esse album est contingens, quia ita est, nec potest aliter esse, quin sit contingens, equum album. Ista autem est impossibilis, equum esse album est necessarium, & ita, hominem esse doctum est impossibile, pariter est impossibilis.

ſibilis. Ex quo fit, vt aliud ſit propoſitionem eſſe neceſſariam, & aliud eſſe de modo neceſſario; poteſt enim eſſe propoſitionem eſſe neceſſariam, & de modo contingenti, vti diximus, & ſimiliter eſſe Impoſsibilem,& de modo neceſſario:tunc enim dicitur de modo neceſſario, vel de modo contingenti, quando cum talibus modis enunciatur, ſiue ſit vera, aut falſa, neceſſaria, vel impoſsibilis. Inter haſce Modales quædam Affirmatiuæ, quædã Negatiuæ etiam reperiuntur: earum tamen negatio vel affirmatio non a dicto,ſed a copula ipſius modi petenda eſt, vt illa ſit affirmatiua,cuius copula modi affirmata eſt quantumcumque dictum affirmetur vel negetur: Iſtæ enim affirmatiuæ ſunt hominem non eſſe animal eſt impoſsibile, Petrum currere eſt contingens,& ſimiles. Illa verò negatiua eſt, cuius copula modi negatur, quantumcumq. dictum affirmetur,vel negetur: iſtæ enim negatiuę ſunt hominem currere non eſt impoſſibile,equum non eſſe album non eſt neceſſe, & aliæ huiuſcemodi.

In Modalibus etiam quantitas ineſt, quædam enim eſt vniuerſalis,quædam particularis. Dupliciter autem in his quantitas ſumi poteſt. Altero modo ex parte ipſius modi,vt illa ſit vniuerſalis, quæ modum habet vniuerſalem illa particularis, quæ modum ſortitur particularem. Sunt autem modi vniuerſales

duo, imposſibile, & neceſse, duo autem particulares, contingens nempè, & poſsibile. Altero modo ex parte dicti, quod ſi fuerit vniuerſale, & Modalis dicetur vniuerſalis. Similis eſt ratio, ſi fuerit particulare, indefinitum, aut ſingulare. At quamuis duplex hæc quantitas in Modalibus inueniatur, præcipuè tamen in oppoſitione, & Aequipollentia earum habenda eſt ratio quantitatis modi: ac propterea cenſenda eſt vniuerſalis, quæ modum habet vniuerſalem, quantumcunque dictum ſit ſingulare. E contra particularis erit, quæ modum habet particularem, quantumcumq. dictum ſit vniuerſaliter ſumptum.

De Modalium Aequipollentia. *Cap.* III.

CVm igitur quatuor ſint modi, etiã erunt propoſitiones Modales secũdum genus, quædam de poſsibili, quædam de contingenti quædam de impoſsibili, quædam de neceſſario. Contingens autem dupliciter accipitur vno modo vt opponitur neceſsario, vt idem ſit contingens, & id quod poteſt eſse, & non eſse. Altero modo vt idem dicatur quod poſſibile, ſcilicet quod poteſt eſse, & ſic eſt ſuperius ad neceſsarium: quod enim neceſsarium eſt, poteſt eſse, non tamen omne quod poteſt eſse, eſt neceſsarium, & ſic ſumitur in

præ-

præſenti iſte modus, non priori modo, vnde re non differunt contingens, & poſsibile, ſed voce tantùm.

Quælibet autem harum quatuor propoſitionum quatuor habet ſub ſe ſpecies, prima eſt in qua dictum & modus affirmantur, vt Petrum currere eſt poſsibile. Petrum currere eſt contingens. Petrum currere eſt impoſsibile. Petrum currere eſt neceſſe. Altera eſt, in qua dictum negatur, & modus affirmatur, vt Petrum non currere eſt poſsibile. Petrum non currere eſt contingens. Petrum non currere eſt impoſsibile. Petrum non currere eſt neceſſe. Tertia eſt in qua dictum affirmatur & modus negatur, vt Petrum currere non eſt poſsibile, & ſic conſequenter in alijs modis. Quarta eſt in qua vtrunque negatur, vt Petrum non currere non eſt poſsibile: idem in alijs, quas omnes propoſitiones ſequens tibi figura manifeſtat, vbi ſingulæ ſecundùm ſuos modos collocantur in ſingulis quadrangulis,

POSSIBILE.

Petrum currere eſt poſsibile.
Petrum non currere eſt poſsibile.
Petrum currere non eſt poſsibile.
Petrum non currere non eſt poſsibile.

IMPOSSIBILE.

Petrum currere eſt impoſsibile.
Petrum non currere eſt impoſsibile.
Petrum currere non eſt impoſsibile.
Petrum non currere non eſt impoſsibile.

CONTINGENS.

Petrum currere eſt contingens.
Petrum non currere eſt contingens.
Petrum currere non eſt contingens.
Petrum non currere non eſt contingens.

NECESSE.

Petrum currere eſt neceſſe.
Petrum non currere eſt neceſſe.
Petrum currere non eſt neceſſe.
Petrum non currere non eſt neceſſe.

His

His constitutis aduertendum est, singulas vnius modi habere singulas aliorum modorum æquiualates, vna enim de possibili, quæcumque sit, habet alteram de contingenti, & aliam de impossibili, & aliam de necessario sibi æquipollentes. Idem etiam fit in alijs aliorum modorum: quæ tamen propositiones æquipolleant, sequentibus regulis manifestabitur, quæ licet de vno modo sint. per eum tamen reliqui cognoscuntur.

Prima Regula. Propositio de possibili vtroque affirmato æquiualet vni de Contingenti vtroque affirmato, & alij de Impossibili de modo solum negato, & alij de Necessario de vtroque negato: & sic omnes hæ quatuor propositiones sunt æquipollentes, Petrū currere est possibile. Petrum currere est contingens. Petrum currere non est impossibile. Petrum non currere non est necesse.

Secunda Regula. Propositio de possibili de dicto solum negato, æquiualet vni de Contingenti de dicto solùm negato, & vni de Impossibili de vtroque negato, & vni de Necessario de modo solùm negato, vnde hæ quatuor æquiualent, Petrum non currere est possibile. Petrum non currere est contingens. Petrum non currere non est impossibile. Petrum currere non est necesse.

Tertia Regula. Propositio de possibili de modo solum negato æquipollet vni de Contin-

tin-

tingenti de modo ſolum negato,& vni de impoſsibili de vtroq. affirmato, & vni de neceſſario de dicto tantùm negato, vnde iſtæ ſunt æquiualentes. Petrum currere non eſt poſsibile. Petrum currere non eſt contingens. Petrũ currere eſt impoſsibile. Petrum non currere eſt neceſse.

Quarta Regula. propoſitio de poſsibili vtroque negato æquiualet vni de Contingenti vtroque negato, & vni de Impoſsibili de dicto ſolum negato, & vni de Neceſſario de vtroque affirmato, vnde iſtæ æquipollent. Petrũ non currere non eſt poſsibile. Petrum non currere non eſt contingens. Petrum non currere eſt impoſsibile. Petrum currere eſt neceſse.

Vnum tamen in his omnibus obſeruandũ eſt, vt quoties dictum eſt de ſubiecto communi, varietur eius quantitas in propoſitionibus ſolum de neceſsario, vt ſi in alijs eſt particulare, in propoſitione de neceſsario fiat vniuerſale, vel, ſi in his eſt particulare, in illis fiat vnuerſale. vnde iſtæ æquiualent, hóminem currere eſt contingens, hominem currere nõ eſt impoſsibile, omnem hominem non currere non eſt neceſse. Vel ſi in illis aſsumatur vniuerſalitas, in hac debet deponi, aliter non æquiualerent. Sequentes figuræ has omnes manifeſtant.

AE-

ÆQVIPOLLENTES.

Petrum currere eſt poſsibile.
Petrum currere eſt contingens.
Petrum currere non eſt impoſsibile.
Petrum non currere non eſt neceſſe.

ÆQVIPOLLENTES.

Petrum currere non eſt poſsibile.
Petrum currere non eſt contingens.
Petrum currere eſt impoſsibile.
Petrum non currere eſt neceſſe.

ÆQVIPOLLENTES.

Petrum non currere eſt poſsibile.
Petrum non currere eſt contingens.
Petrum non currere non eſt impoſsibile.
Petrum currere non eſt neceſſe.

ÆQVIPOLLENTES.

Petrum non currere non eſt poſsibile.
Petrum non currere non eſt contingens.
Petrum non currere eſt impoſsibile.
Petrum currere eſt neceſſe.

ÆQVIPOLLENTES DE SVBIEcto communi.

Hominem currere eſt poſsibile.
Hominem currere eſt contingens.
Hominem currere non eſt impoſsibile.
Omnẽ hominem non currere non eſt neceſse

ÆQVIPOLLENTES.

Hominem currere non eſt poſsibile.
Hominem currere non eſt contingens.
Hominem currere eſt impoſsibile.
Omnem hominem non currere eſt neceſse.

ÆQVIPOLLENTES.

Hominem non currere eſt impoſsibile.
Hominem non currere eſt contingens.
Hominem non currere non eſt impoſsibile.
Omnem hominem currere non eſt neceſse.

ÆQVIPOLLENTES.

Hominem non currere non eſt impoſsibile.
Hominem non currere non eſt contingens.
Hominem non currere eſt impoſsibile.
Omnem hominem currere eſt neceſse.

Si

Si tamen ista facilius cognoscere desideras, per quasdam voces poteris ea in promptu habere, quæ sunt ab antiquis excogitatæ, scilicet, Amabimus, Edentuli, Iliace, Purpurea, in quibus continentur quatuor vocales, A, E, I, V. A, designat modalem, cuiuscunq. sit modi affirmatiuam, de vtroque. E, negatiuam de dicto, affirmatiuam de modo. I, negatiuam de modo, affirmatiuam de dicto. V, negatiuã de vtroque. Aduerte præterea in illis singulis vocibus esse quatuor vocales, prima significat de possibili; secunda significat propositionem de contingenti, tertia de impossibili: quarta de necessario. illæ ergo sunt æquipollentes, quæ vnica voce continentur, vt patet in prima voce Amabimus, prima enim est de possibili, & quia est, A, est tota affirmatiua. Petrum currere est possibile, secunda est de contingenti & quia est A, est tota etiam affirmatiua. Petrum currere est contingens, tertia est de impossibili, & quia est, I, est negatiua tantùm de modo. Petrum currere non est impossibile, quarta est de necessario, & quia est, V, est tota negatiua. Petrum non currere, non est necesse. Omnes hæ quatuor inter se sunt æquipollentes, similiter illæ, quæ alijs dictionibus continentur, seruando eundem ordinem. Quod si velis proposita aliqua modali, eius Æquipollentes cognoscere, colloca eam in sua voce, & tunc sume alias secun-

dum

dum illam vocem potest autem cognosci; in qua voce sit, si fuerit de possibili, considerando primas vocales quæ ei conueniant, si fuerit de contingenti, considerando secundas: tertias verò, si fuerit de impossibili quartas si de necessario: verbi gratia. Petrum currere est impossibile, continetur in iliace, vbi tertia est de impossibili toto affirmato, tunc sumere oportet alias æquipollentes secundum vocalium ordinem, & qualitatem, prima est de possibili de modo solum negato, quia est, I, secunda de contingenti eodem modo, tertia est illamet, quarta est de necessario de dicto tantum negato, quia est, E, idem in alijs modis vniformiter.

De oppositione Modalium. Cap. IV.

Æquipollentia Modalium perspecta facile est earum oppositionem inuenire, omnes enim propositiones, quæ sunt in Amabimus, de quibus fuit prima regula superior, sunt subcontrariæ earum, quæ sunt in Edentuli, de quibus fuit secunda regula. Præterea omnes, quæ sunt in Iliaca de quibus fuit tertia regula, sunt contrariæ earum quæ sunt in Purpurea de quibus fuit quarta regula. Præterea quæ sunt in iliace, & in amabimus cōtra dicunt. Similiter & illæ quæ sunt in purpurea & edentuli, denique illæ, quæ sunt in purpurea,

& Am-

& Amabimus ſunt ſubalternæ, & illæ pariter quæ ſunt in Iliace & Edentuli, quæ omnia ſequens figura manifeſtat.

AEQVIPOLLENTES.

Petrum non currere non eſt poſsibile.
Petrum non currere non eſt contingens.
Petrum non currere eſt impoſsibile.
Petrum currere eſt neceſse.

AEQVIPOLLENTES.

Petrum currere non eſt poſsibile.
Petrum currere non eſt contingens.
Petrum currere eſt impoſsibile.
Petrum non currere eſt neceſse.

PVRPVREA. ILIACE.

AMABIMVS. EDENTVLI.

Petrum currere non eſt poſsibile.
Petrum currere eſt contingens.
Petrum currere non eſt impoſsibile.
Petrum non currere non eſt neceſse.

AEQVIPOLLENTES.

Petrum non currere eſt poſsibile.
Petrum non currere eſt contingens.
Petrum non currere non eſt impoſsibile.
Petrum currere non eſt neceſse.

Quan-

Quando autem Modales sunt de termino communi, tunc in earum oppositione obseruandum est, vt quoties dicta sunt oppositæ qualitatis.scilicet,alterum est affirmatum,alterum negatum : tunc etiam mutetur quantitas subiecti, vt in vna sit particulare, in altera vniuersale,vnde si prima de Amabimus est hæc,omnem hominem currere est possibile,eius contradictoria erit ista vltima de Iliace, hominem non currere est necesse, & eius subcontraria ista prima de Edentuli,hominē non currere est possibile, quando verò dicta non sunt opposita secundùm affirmationem,& negationem,non debet mutari quantitas, hæc autem regula semper vera est, tamen in contrarijs, licet manere eandem quantitatem vniuersalem,& insubcontrarijs particularem, vnde istæ sunt contrariæ,omne animal non esse hominem est necesse;quæ est in Iliace, & omne animal esse hominem est necesse, quæ est in Purpurea, & iste subcontrariæ hominem currere est possibile hominem non currere est possibile, prior est in Amabimus, posterior in Edentuli. Hæc omnia intellige quando dicta sunt opposite qualitatis, aliter enim debet manere eadem quantitas in oppositis. In subalternis verò quarum vna est de possibili, & altera de Necessario, obseruandum est, ne dictum in possibili sit vniuersale, & in necessario par-

ticulare, ſed in vtroque vniuerſale, vel in neceſſario ſit vniuerſale, in propoſitione autem de poſsibili particulare: vnde iſtæ ſubalternantur, omne animal eſſe hominem eſt neceſſe, quæ eſt in purpurea, & omne animal eſſe hominem eſt poſsibile, vel aliquod animal eſſe hominem eſt poſsibile: non tamen iſtæ, omne animal eſſe hominem eſt poſsibile, aliquod animal eſſe hominem eſt neceſſe.

De Aequipollentia & oppoſitione Modalium ſecundum Ariſtotelem, & ipſarum conuerſione. Cap. V.

ARiſtoteles ſecundo Periher, quãuis modum communem, quem hactenus ſecuti ſumus in aſsignanda Modalium Æquipollentia, & Oppoſitione, non reprobet, alterum tamen veriorem modum ipſe docet quem pro ſtudentium exercitio nõ grauabor exponere, & ad methodum quandam facilẽ reducere. Ariſtoteles igitur eaſdẽ modales quas ſuperius enarrauimus, aſſumit, diuerſo tamẽ ordine diſtribuit. primo enim loco eam, quæ de neceſſario eſt, conſtituit: Secũdo eam, quæ de poſsibili: tertio de contingenti: Quarto de impoſsibili, cuius ratio optima eſt, id enim in anteriori loco ponendum eſt, quod vt antecedens ſe habet ad alterum, cùm igitur neceſſarium antecedat poſsibile (quod enim neceſſa-

cessarium est, posſibile est, non tamen omne, quod posſibile est, necessarium est: cum hominem esse album posſibile sit, non tamen necessarium) meritò à necessario potius, quàm a posſibili incipiemus. Constituantur ergo quatuor rotuli, in quorum singulis sint quatuor propositiones æquipollentes ex eisdem Modalibus sumpto initio ab ipsis de necessario, vti diximus, quæ facilius his dictionibus nostris poterunt comprehendi, nempè, Argutule, Vestigia, Sine metu, Mutabatis, Prima dictio est, Argutule, in qua sunt quatuor Aequipollentes, prima de necessario tota affirmatiua denotata per A, nempè, Petrum esse animal est necesse. Secunda, de posſibili tota negata denotata per primum, V, nempè, Petrum non esse animal non est posſibile, tertia similiter negata de contingenti per secundum V, vt Petrum non esse animal non est contingens, quarta de Impoſſibili de modo affirmato, & dicto negato scilicet Petrum non esse animal est impoſsibile hæ igitur quatuor æquipollentes sunt. Pari ratione pro alijs tribus poterunt eadem arte quatuor æquipollentes constitui incipiendo semper a necessario.

Quòd si oppositionē in his quæris, considera eas quæ sunt in prima, & secunda dictione, sibi mutuò esse contrarias, quæ autem in tertia, & quarta, subcontrarias, at quæ in pri

quæ autem in ſecunda, ijs quæ ſunt in quarta. Quæ omnia ſequens figura manifeſtat.

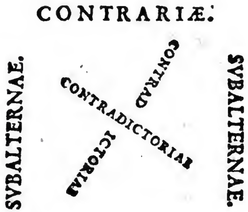
ÆQVIPOLLENTES.

Petrum eſſe animal eſt neceſſe.
Petrum non eſſe animal non eſt poſsibile.
Petrum non eſſe animal non eſt contingens.
Petrum non eſſe animal eſt impoſsibile.

ÆQVIPOLLENTES.

Petrum non eſſe animal eſt neceſſe.
Petrum eſſe animal non eſt poſsibile.
Petrum eſſe animal non eſt contingens.
Petrum eſſe animal eſt impoſsibile.

ARGVTVLE. VESTIGIA.

MVTABATIS. SINE METV.

Petrum non eſſe animal non eſt neceſſe.
Petrum eſſe animal eſt poſsibile.
Petrum eſſe animal eſt contingens.
Petrum eſſe animal non eſt impoſsibile.

ÆQVIPOLLENTES.

Petrum eſſe animal non eſt neceſſe.
Petrum non eſſe animal eſt poſsibile.
Petrum non eſſe animal eſt contingens.
Petrum non eſſe animal non eſt impoſsibile

quæ autem in secunda, ijs quæ sunt in quarta. Quæ omnia sequens figura manifestat.

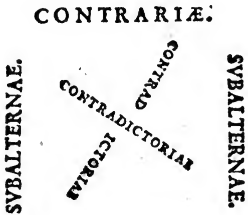
ÆQVIPOLLENTES.

Petrum esse animal est necesse.
Petrum non esse animal non est possibile.
Petrum non esse animal non est contingens.
Petrum non esse animal est impossibile.

ÆQVIPOLLENTES.

Petrum non esse animal est necesse.
Petrum esse animal non est possibile.
Petrum esse animal non est contingens.
Petrum esse animal est impossibile.

ARGVTVLE. VESTIGIA.

MVTABATIS. SINE METV.

Petrum non eſſe animal non eſt neceſſe.
Petrum eſſe animal eſt poſsibile.
Petrum eſſe animal eſt contingens.
Petrum eſſe animal non eſt impoſsibile.

ÆQVIPOLLENTES.

Petrum eſſe animal non eſt neceſſe.
Petrum non eſſe animal eſt poſsibile.
Petrum non eſſe animal eſt contingens.
Petrum non eſſe animal non eſt impoſsibile.

Oppo-

Oppositione autem & Aequipollentia vtcun que discusis, conuersionem earundem moda lium superest explicare. Circa quam vnum ante omnia aduertendum est, Modales non esse conuertendas nisi secundum earum dicta. Modo, semper manente prædicato, & tunc fit.

Prima propositio: Modales omnes de modo necessario, possibili, contingenti, affirmatis, impossibili verò negato, conuertuntur secundum sui dicti conuersionem, idest, si dictum fuerit vniuersale affirmatiuum, conuertatur per accidens, si vniuersale negatiuum, aut particulare affirmatiuum, simpliciter, si particulare negatiuum non conuertatur; idē enim est iudicium de dictis, & de simplicibus Enunciationibus. Vnum tamen obseruabimus, vt quoties vniuersalis affirmatiua de necessario conuertitur, si fuerit de sensu diuiso mutetur in possibile, verbi gratia, omnē hominē esse animal est necesse conuertatur, aliquod animal esse hominem est possibile, nisi enim sic conuertatur, multoties fient malæ consequentiæ, vt patet in istis, omne nigrum esse corpus est necesse, non conuertitur aliquod corpus esse nigrū est necesse, hæc enim est falsa, illa vera. Similiter, omne Grammaticum esse hominem est necesse, non conuertitur, aliquem hominem esse Grammaticum est necesse. Idem etiam obseruandum erit in vni-

vniuerſali negatiua, præſertim in ijs quæ modum aduerbialẽ habẽt, vt inferius dicemus. Idem cenſendum de particulari affirmatiua quod de ipſa vniuerſali, vt mutetur neceſſarium in poſsibile, quando verò ſenſus compoſitus fuerit, non eſt opus mutare modum.

Secunda propoſitio. Modales omnes de impoſsibili affirmato, & de Contingenti poſsibili, & neceſſario negatis, non conuertuntur, quoties dictum eſt vniuerſale affirmatiuum, non enim valet, omne animal eſſe hominem eſt impoſsibile, vel non eſt neceſſarium, ergo hominem eſſe animal eſt impoſsibile aut nõ neceſſarium. Idem dicitur de alijs modis negatis.

Tertia propoſitio modales eædem, nempè de impoſsibili affirmato, & de alijs modis negatis conuertuntur, quoties dicta ſimpliciter conuerti poſſunt, nempè cum ſunt vniuerſalia negatiua, aut particularia affirmatiua, vt nullum hominem eſſe animal eſt impoſſibile, conuertitur, nullum animal eſſe hominem eſt impoſsibile. Similiter, nullum animal eſſe hominem non eſt contingens, aut non poſsibile, aut non neceſſe, conuertitur, nullum hominẽ eſſe animal non eſt contingens, aut non poſsibile, vel non neceſſe.

Quarta propoſitio. Nihil prohibet modales per Contrapoſitionem conuertere, quando dicta vniuerſalia affirmatiua, aut particu

laria negatiua sunt, sicut & simplices Enunciationes conuertebantur, hoc tamen verum & facile, sed tamen parum vtile est.

De Modalibus de modo Aduerbiali. Cap. VI.

NOn parum ad proprietates propositionum cognoscendas naturam horum modorũ intelligere prodest. Cum igitur modi quatuor sint, ex his duo sunt vniuersales, Necessariò, & Imposibiliter, duo autem particulares, ex vniuersalibus alter est affirmatiuus, scilicet, Necessariò: alter verò negatiuus, scilicet Imposibiliter. At vterque particularis est affirmatiuus, immò pro eodem sumuntur, scilicet, Posibiliter, & Contingenter. Erit autem particularis negatiuus si postponatur negatio, scilicet, Posibiliter nõ, vel, Contingenter non Vnde necessario se habet, sicut omnis: Imposibiliter, sicut, Nullus, Posibiliter, sicut, Quidam: Posibiliter non, sicut, Quidam non. Ex quo patet, Necessario, & Imposibiliter, opponi contrariè: Posibiliter, & Posibiliter non, opponi subcontrariè: Necessario, & Posibiliter, subalternè: similiter, Imposibiliter, & Posibiliter non. At necessario, cum posibiliter non: Imposibiliter, cum posibiliter, contradictoriè, vt sequens figura facilè manifestabit. Similiter, sicut

ſicut, Omnis non, valet, Nullus: & Nullus nō, Omnis, ita Neceſſario non, Impoſsibiliter: & impoſsibiliter non, Neceſſario. Item ſicut, Non omnis, Quidam non: &, Nonnullus, Quidam, æquiualent: ita, Non neceſſario, Poſsibiliter non: non impoſsibiliter, poſsibiliter. Demum ſicut, non quidam, nullus, non quidā non, omnis: ita etiam: non poſsibiliter impoſſibiliter, & non poſsibiliter non, neceſſario, æquipollent, vt eadem figura manifeſtat.

ÆQVIPOLLENTES.

Impoſsibiliter non.

NECESSARIO.

Non poſsibiliter non.

ÆQVIPOLLENTES.

Non neceſſario non.

IMPOSSIBILITER.

Non poſsibiliter.

CON-

CONTRARIÆ.

SVBALTERNAE. CONTRADICTORIAE CONTRADICTORIAE SVBALTERNAE.

SVBCONTRARIAE.

ÆQVIPOLLENTES.

Non impoſsibiliter.

ÆQVIPOLLENTES.

Non neceſſario.

POSSIBILITER.

Non neceſſario non.

POS-

POSSIBILITER NON.

Non impoſsibiliter non.

Ex his facile erit, Oppoſitiònem quamlibet inter ipſas propoſitiones inuenire, hoc enim ante omnia obſeruandum eſt, vt in omni oppoſitione habeatur ratio tota ipſius modi, illæ enim erunt contrariæ, quarum modi ſunt contrarij, vt iſte, homo neceſſario currit, homo impoſsibiliter currit, illæ ſubcontrariæ, quarum modi ſubcontrarij, quamuis ſubiecta ſint vniuerſalia, vt omnis homo poſſibiliter currit, omnis homo poſsibiliter nõ currit. Sic etiam in alijs oppoſitionibus, & tales propoſitiones dicuntur oppoſitæ, de modo. Quod ſi præter modi oppoſitionem acceſſerit quantitas ſubiecti debita cuique oppoſitioni, magis opponuntur & tunc dicuntur oppoſitæ de ſubiecto, & modo, vt ſi contrarijs addatur vniuerſalitas in vtroque ſubiecto. Contradictorijs in vno, Subcontrarijs in neutro, Subalternis in vno tãtum: vnde iſtæ ſunt contrariæ de ſubiecto & modo omnis homo neceſſariò currit, omnis homo impoſsibiliter currit: iſtæ ſubcontrariæ, homo poſsibiliter currit, homo poſsibiliter non currit: iſtæ contradictoriæ, omnis homo neceſſariò currit, aliquis homo poſsibiliter nõ curri t iſtæ ſub-

alternæ, Omnis homo necessariò currit, possibiliter homo currit, vel omnis homo necessario est animal, aliquis homo possibiliter est animal: tamen ratio præcipua oppositionis in modo consistit, vt ea sola ablata oppositio auferatur, ea vero posita ponatur. Ex quibus habes innumeras oppositiones, secundum quod multi sunt modi æquipollentes, & oppositio ex modis solis, & oppositio ex modis cum subiecto potest sumi, quorum exempla sunt facilia.

Circa conuersionem autem nō est aliquid peculiare præter ea, quæ diximus de simplicium conuersione, sed vniuersalis affirmatiua per accidens conuertatur, particularis autem affirmatiua, & vniuersalis negatiua simpliciter, vnde ista, omnis homo possibiliter est animal conuertenda est in hanc, aliquod animal possibiliter est homo. hæc autem, nullus homo possibiliter est animal, in hanc nullum animal possibiliter est homo. Vnum autem aduertendum est, vt modus vniuersalis affirmatiuus mutetur in conuertente in particularem affirmatiuum, vt, ista creans necessario est Deus, conuertatur in hanc Deus possibiliter est creans. Est etiam aliud aduertendum, Modum impossibiliter in se habere negationem, ac propositionem reddere negatiuam, nisi ab alia negatione impediatur. Vnde ista negatiua est omnis homo impossibili-

biliter eſt lapis, & conuertenda etiam in negatiuam, nempe, omnis lapis impoſsibiliter eſt homo, vel in hanc, nullus lapis poſsibiliter eſt homo: iſta autem affirmatiua eſt propter duas negationes, nullus homo impoſsibiliter eſt animal conuertenda in hanc, aliquod animal poſsibiliter eſt homo, vniuerſalis enim affirmatiua in particularem conuertitur. Denique maximè valor modorum eſt conſiderandus, ne eam quæ eſt affirmatiua in virtute, conuertamus ſicut negatiuam, & id quod erat particulariter ſumendum, vniuerſaliter ſumamus. Particularis verò negatiua de ſubiecto non eſt conuertenda, ſicut nec reliquæ Enunciationes. non enim conuertes, aliquod animal impoſsibiliter eſt homo, nec, aliquis homo poſsibiliter non eſt Grammaticus. Atque hæc de iſtis Modalibus, quæ nulla ratione ſunt paruipendenda, cum horũ modorum cognitio non mediocrem ad rerum naturas cognoſcendas vſum exhibeat.

DE ENVNCIATIONIBVS.

De contingenti ſpecialiter ſumpto. Cap. VII.

ABſolutis Modalibus Enunciationibus, quæ ex prædictis quatuor modis componebantur, ſupereſt vt vnum alium modum cuius Ariſtoteles in Prioribus meminit, explice-

plicemus, hic autem est contingens non in ea significatione, qua superius vsurpabatur illic enim contingens per possibili sumebatur, vt illud esset contingens seu possibile, quod esse potest siue possit non esse, siue non possit non esse, ideò de necessario, atque etiam de existenti non necessario prædicabatur hic autẽ pro alio contingens vsurpatur pro illo nempè quod potest esse, & potest non esse, siue sit, siue non sit, & hoc contingens repugnat & cõtradicit non solum necessario, sed etiam impossibili: quod enim necessarium, aut impossibile est, contingens non est, tale autem contingent vocant specialiter sumptum. Huius natura est admodum consideranda, habent enim hoc propositiones de necessario, vt si affirmatiuum dictum est necessarium, negatiuum sit impossibile, & e contra, si negatiuũ necessarium, affirmatiuum impossibile, vt si hominem esse animal est necesse, hominem non esse animal est impossibile, & si hominẽ non esse lapidem est necesse, hominem esse lapidem est impossibile. Hoc idem habent Enunciationes de impossibili, vt si vna opposita sit impossibili, At de contingenti Enunciationes, si dictum oppositum est contingẽs & alterum necessariò erit contingens, vt si hominem esse album est contingens, etiam & hominem non esse album erit contingens, maxime in his quæ de sensu diuiso sunt. Ex

quo

quo fit vt negatiua de contingenti virtualiter sit affirmatiua,cū eam ex se inferat,quod non fit in alijs modis, cum vna opposita non inferat alteram,vti diximus : & hoc notare maxime oportet pro Syllogismis de contingenti,traditis ab Aristotele in primo priorū, quos explicabimus in quarto libro. Enunciationes autem de contingenti sic conuertere oportet: Affirmatiuæ enim vniuersalis & particularis conuertuntur,sicut reliquæ,in particularis conuertuntur, sicut reliquæ, in particularem affirmatiuam, at vniuersalis negatiua conuerti non potest in vniuersalem negatiuam,non enim conuertitur, nullum hominem esse album est contingens, in hanc, nullum album esse hominem est contingens, poterit tamen particulariter cōuerti. At particularis negatiua, quæ in alijs non conuertebatur, hic conuerti potest in particularem negatiuam:valet enim, aliquem hominem non esse album est contingens, ergo aliquod album non esse hominem est contingens, & hoc sufficiat pro introductione huius in Aristotelem,vbi exactius hoc examinabitur.

DE EXPONIBILIBVS.

De Exclusiuis . Cap. VIII.

ENunciationibus Modalibus absolutis, quibus ratione modi peculiaris inerat difficultas, nunc de quibusdam alijs, quæ ob aliquem terminum, vel signum in eis inclusum multas ac varias in valore cõtinent propositiones, ac propterea obscurum habent sensum per illas inclusas, quæ clariores sunt, manifestandum tractemus, quas Exponibiles propositiones vocant, quem tractatum eo antiqui Dialectici probationes terminorum appellarunt, quòd tales propositiones per eas, quas in se includunt, quæ manifestiores sunt, probari possint, hasque exponentes vocant. Inter huiusmodi igitur Enunciationes primum genus est earum, quæ aliquo signo exclusiuo tenentur, quale est tantùm, solùm, & similia, quarũ duplex est modus, quædam enim dicuntur de excluso extremo nimirum cum tale signum prædicatum determinat, & ab eo exclusionem facit, vt homo est tantum animal rationale: quædam absolutè exclusiuæ dicuntur, cum tale signum totam modificat propositionem, quod fit, cùm signum ex parte subiecti tenetur, vtroque au[illegible] modo bif[illegible] fit exclusio: aut enim [illegible] præ-

prædicatum eſt aliquis numerus, & tunc excluſio dicitur ſecundùm pluritatem, aut eſt aliqua alia res, & tunc excluſio dicitur ſecundum rem. Latè autem differunt Enũciationes hæ duæ, nempè quando eſt excluſio in prædicato, aut quando eſt excluſio in ſubiecto, vt videre eſt ex ſenſu diuerſo earundem enunciationum, hæc enim prędicabilia ſunt tantùm quinq; ſi excluſio fiat in prædicato, vera eſt: facit enim ſenſum, prædicabilia non excedere numerum quinarium, quod verum eſt, at ſi excluſio fiat in ſubiecto, ſcilicet, tantum prędicabilia ſunt quinque propoſitio eſt falſa, quia facit ſenſum, nulla alia, à prædicabilibus, eſſe quinque, quod quidem falſum eſt. Vtriuſque igitur modi expoſitio tradenda eſt. Et quidem eam quæ eſt de excluſo prædicato exponere facile eſt ſi auferamus ſignũ & à prædicato remoueamus, ſi fuerit numerus, quemcumque alium numerum, ſi fuerit res, quamcumque aliam rem. Iſta igitur prædicabilia ſunt tantum quinque, exponitur, prædicabilia ſunt quinque, & non plura, ſimiliter, homo eſt tantum animal rationale, exponitur, homo eſt animal rationale, & nihil aliud: at propoſitiones excluſiuas de ſubiecto excluſo non ita facile eſt exponere: diuidendæ enim prius ſunt, habent ſe namq. in quadruplici differentia, quædam ſunt integræ affirmatiuæ, id eſt, in quibus ipſum ſi-

L gnum

gnum & propositionis copula affirmatur, vt tãtum homo est risibilis. Secũdò quędam sũt harum oppositæ, quæ vnã habent præpositã negationẽ, vt, non tantum homo est risibilis. Tertiò quædam sunt de copula negata, designo autem affirmato, vt tãtum homo nõ est risibilis. Quartò quædam sunt harum oppositæ de vtroque negato, vt, non tantùm homo non est risibilis. Omnes autem istæ per hypotheticas propositiones resoluendæ sunt, quarum prior pars constet ex eodem prædicato & subiecto ipsius exclusiuæ ablato signo, posterior autem ex eodem prædicato, & opposito subiecti, vt tantum homo est animal, exponitur, homo est animal, & nihil aliud ab homine, seu, nullum nõ homo est animal: nõ tamen omnes eodem modo exponendæ sunt, sed prima per copulatiuã, cuius prior sit ipsamet exclusiua ablato signo, posterior negatiua vniuersalis de opposito subiecti, vti diximus, vt, tãtum homo est risibilis, homo est risibilis, & nullum non homo est risibilis. Huius autem negatiua disiũctiuè est resoluenda per partes contradictorias propositionibus prioris, vt, non tantum homo est risibilis, exponitur, nullus homo est risibilis, vel, aliquod non homo est risibile. Tertia autem Propositio exponenda est Copulatiuè, sicut prima, ita vt prior pars sit ipsa exclusiua ablato signo, quæ in omnibus dicitur præiacens, & po-

sterior

sterior vniuersalis affirmatiua de eodē prædicato, & opposito subiecti sicut in alijs, vt tantum homo non est risibilis, exponitur, homo non est risibilis, & quodlibet aliud ab homine, seu omne non homo est risibile. Quarta exponitur per disiunctiuam sicut secunda ex partibus contradictorijs huius tertiæ, vt, non tantùm homo non est risibilis, Omnis homo est risibilis, vel, aliquod non homo non est risibile. Vnde semper habenda est regula, vt prima, & secunda resoluantur contradictorio modo, similiter tertia & quarta, propterea vtile erit in resolutione secūdæ prius resoluere primam, & in resolutione quartæ prius resoluere tertiam.

De oppositione exclusiuarum. Cap. IX.

ANtequam Oppositionem harum tradamus, non inutile erit aliquas dictiones assignare, quibus iuuenes promptiores sint in istis exclusiuis resoluendis. Sunt igitur hæ quatuor. Istæ, Regit, Proram, Clauo: quæ suo ordine singulæ, singulis exclusiuis deseruiunt obseruatis tamen illis duobus superius enarratis: nempè vt prima, & tertia exponantur copulatiuè, secunda, & quarta disiunctiuè. Similiter, vt prior pars constet ex eodē prædicato, & subiecto, posterior, ex eodē prędicato & opposito subiecti, obseruatis etiam qua-

tuor vocalibus notandis pro alijs etiã, quæ inferius sequuntur. A. denotat vniuersalem affirmatiuam. E. vniuersalem negatiuam. I. particularem affirmatiuam. O. particularem negatiuam. Est igitur prima dictio. Iste, pro exclusiua tota affirmatiua scilicet, tantũ homo est risibilis, denotat, vt prior sit particularis affirmatiua, secunda vniuersalis negatiua, vt expositum est. Regit, pro negatiua non tantùm homo est risibilis, denotat, vt prior sit vniuersalis negatiua, posterior particularis affirmatiua, opposito modo primæ. Aliæ etiam dictiones exponendæ sunt iuxta vocales suas. Est etiam præter hæc considerandæ vis signi exclusiui: quemadmodum enim signum vniuersale affirmatiuum distribuit immediatos terminos, & mediatos confundit: ita Exclusiuum opposito modo, immediatos confundit, mediatos distribuit, vt tantùm homo est animal, homo confunditur, animal distribuitur. Hinc est, quòd tales propositiones conuertuntur per vniuersales affirmatiuas, vt tantùm homo est animal, conuertitur, omne animal est homo. In negatiuis hoc nó valet, quia negatio mutat virtutem signi. Ex his Oppositiones in Exclusiuis inuenire non est difficile, illæ enim quæ copulatiuè resoluuntur, scilicet prima, & tertia sunt contrariæ, quæ verò disiunctiuè, vt secunda, & quarta subcontrariæ, prima verò & secunda,

ter-

tertia cum quarta contradictoriæ. Prima cũ quarta,& ſecunda cum tertia ſubalternæ, vt ſequens figura manifeſtat.

ISTE. PRORAM.

Tantum homo eſt animal.
Tantum homo non eſt animal.

CLAVO. REGIT.

Non tantum homo non eſt animal.
Non tantum homo eſt animal.

De Exceptiuis. Cap. X.

POst exclusiuas sequitur aliud propositionis genus quod propositio Exceptiua dicitur, quæ signo aliquo exceptionis modificatur, quale est præter, & aliud simile, in quibus obseruandum est, vt terminus exceptus sit inferior termino, à quo fit exceptio, & talis terminus, à quo exceptio fit, distribuatur, aliter enim non fiet congrua exceptiua, vt omne animal præter hominē est expers rationis. propter quod antiqui talem propositionem per tres exponentes manifestabant, quando affirmatiua erat, quarum prima quidē esset vniuersalis, præiacens cum termino excluso in subiecto, scilicet, omne animal aliud ab homine est irrationale: Secūda vniuersalis affirmatiua, in qua prædicetur subiectū Exceptiuæ de termino excepto, scilicet, omnis homo est animal: Tertia vniuersalis negatiua, cuius subiectum sit terminus exceptus, & idem prædicatum exceptiuæ, scilicet, nullus homo est irrationalis. Contradictorio autem modo fiebat in negatiua scilicet, non omne animal præter hominem est irrationale, exponitur per Disiunctiuam ex partibus contradicentibus. At quando est negatiua de copula, non de signo, vt omne animal præter hominem non est rationale, tunc copulatiuè per tres vniuersales, prima negatiua, secunda, & tertia affirmatiua, de eisdē subiectis & prædicatis,

sicut

ficut prius, fcilicet, nullum animal aliud ab homine eft rationale, omnis homo eft animal & omnis homo eft rationalis. Huius autem negatiua per difiunctiuam ex partibus contradicentibus, vt, non omne animal præter hominem non eft rationale. Quamuis autem hoc verum fit, clarius, & diftinctius refolutio fiet, fi per duas tantùm exponentes refoluantur, omifsis nempè fecundis, nam cum exceptiuæ propriè non fiāt, nifi cum exceptus terminus continetur fub eo à quo fit exceptio, non opus eft, hanc exponentem addere. Poterunt autem tales exponentes his dictionibus facilius retineri, Date, Prompti, Penam, Pigro, quæ eadem via procedunt, ficut in Exclufiuis, vt prima fit pro prima exceptiua, & ita reliquæ fuo ordine, fimiliter prima, & fecunda contradicant. tertia etiam, & quarta. At, prima, & tertia fint cōtrarię, fecūda, & quarta fubcontrarię, vt facilè erit cuilibet experiri.

De Reduplicatiuis. *Cap. XI.*

SVnt aliæ propofitiones, quæ reduplicatiuæ dicuntur, eò quòd aliquod fignum habeant, quod aliquid fupra terminum præcedentem fuperponat, vt homo inquantùm rationalis eft rifibilis, hæc autem figna dupliciter vfurpantur, aliquando termini præcedentis aliquam rationem manifeftant, fecundum quam aliquid ei denotatur cōuenire, vt, ens, inquantùm ens, eft obiectum Metaphyficæ,

color quatenus color, est obiectũ visus, & tũc dicuntur specificatiuè teneri. Aliquando causam prædicati important, vt homo quatenus rationalis, est risibilis, idest, causa cur homo sit risibilis est, quia rationalis est, & tunc quadruplex constituitur. Reduplicatiuarum species sicut in alijs. Primo est purè affirmatiuarum, homo inquãtum rationalis, est risibilis. Secunda negatiuarũ de signo, non omnis homo inquantũ rationalis, est risibilis. Tertia negatiuarũ solũ de copula, homo inquantum rationalis non est risibilis. Quarta est, in qua totũ negatur, non omnis homo; inquantũ rationalis, nõ est risibilis. Et quamuis à multis harũ quælibet per quatuor exponentes manifestari soleat, id tamen inutile videtur, commodius autẽ & distinctius erit ad causales reducere, & secundũ has in omnibus de illis iudicare. Reducetur igitur prima ad causalẽ affirmatiuã, quia homo est rationalis, homo est risibilis. Secunda ad causalẽ negatiuam, non quia homo est rationalis homo est risibilis. Reducitur tertia ad causalẽ affirmatiuã de solo consequenti negato, vt, homo inquantũ rationalis non est risibilis, id est, quia homo est rationalis nõ est risibilis. Quarta verò ad causalẽ negatiuam de consequẽti negato, vt non omnis homo inquantũ rationalis, nõ est risibilis, idest, nõ quia homo rationalis est, risibilis nõ est. Sic igitur exponi congruè potest

re-

reduplicatiua, quãdo causaliter tenetur: nam quãdo specificatiuè tenetur, tũc nullo modo per causalẽ exponi debet, sed aliquo vocabulo clariori explicari, vt homo, inquãtũ homo est species, idest homo, cómuniter sumptus, & in generali est species. Aliquãdo reduplicatio fit non in causa, sed secundum consequentiã solam, vt homo inquantũ risibilis, est rationalis, sed hoc rarò, & tũc non per causalẽ, sed per Conditionalẽ fiet expositio, scilicet, si homo est risibilis, homo est rationalis.

De Exponibilibus quibusdam verbis. Cap. XII.

PRæter signa Syncategorematica sunt aliqua Categoremata, quæ cum obscurum reddant propositionis sensum, expositione egent, inter ista est verbum Differt, Aliud, & Diuersum. Duplex harum propositionum constituitur species, prior affirmatiuarum, homo differt ab equo, vel, est alius seu diuersus ab equo, & talis per tres exponentes exponẽda est, duæ priores sint affirmatiuæ, per quas extremorum existentia significetur, tertia negatiua eorundem extremorum inter se, vt, homo est, & equus est, & homo non est equus. Posterior species est negatiuarum, quæ disiunctiuè contradictorio modo exponi debent, vt, homo non differt ab equo, homo non est, vel equus non est, vel homo est equus.

Sunt

Sunt etiam alia duo verba,quæ propositio nes exponibiles,& affirmatiuas,& negatiuas constituunt, quæ sunt, incipit & desinit, hæc iunguntur rebus, quæ vnico instanti totum suum esse habent,aut perdunt, vel rebus,quæ spatio temporis,& successiuè esse acquirunt, & deperdunt. Primi generis sunt substantiæ. Secundi sunt multa accidentia; & secundum hoc variè talia verba exponenda sunt. Verbum Incipit, quando iungitur termino significanti substantiam, est resoluendum per copulatiuam,cuius prior pars sit de præsenti affirmatiua, & posterior negatiua de præterito cum isto aduerbio Immediatè, per quod denotatur temporis illius præteriti propinquitas cum tali præsenti, vt homo incipit esse, homo est, & immediatè ante hoc non fuit. Quando vero iungitur termino significanti rem quæ successiuè habet suum esse, est resoluendum etiam copulatiuè per hypotheticam, cuius prior pars sit de præsenti negato & futuro affirmato cum illo eodē aduerbio, calor incipit esse, calor non est,& immediatè post hoc erit. Si verò talis propositio fuerit negatiua, disiunctiuè contradictorio modo exponetur, vt calor non incipit esse, calor nunc est, vel, non immediatè post hoc erit. Verbum autem Desinit, iunctum termino significanti rem, quæ totum esse suum simul habet,exponi debet per copulatiuam, cuius

prior,

prior pars sit de præsenti negato,& posterior de præterito affirmato cum illo eodem aduerbio, Petrus desinit esse, Petrus non est, & immediatè ante hoc fuit. Pari ratione quando iungitur rebus successiuis, in hoc enim non est discrimen, motus desinit esse, motus non est & immediatè ante hoc fuit, negatiua autem propositio disiunctiuè contradictorio modo est exponenda sicut in alijs omnibus. Horum rationes & causas quærere, altius est, quàm nostra præsens patiatur speculatio, est enim negotium Physicum, satis sit Dialectico modum exponendi noscere, cætera supponantur.

De Comparatiuis, & Superlatiuis.
Cap. XIII.

SVnt etiam aliæ propositiones, quæ aliqua indigent expositione, quales sunt propositiones de Comparatiuo,& Superlatiuo. Propositio igitur de Comparatiuo tres habet exponentes. Prima est in qua subijcitur subiectum positiuo comparatiui. Secunda in qua subijcitur terminus comparatus. Tertia in qua vnum cum altero respectu positiui confertur, cum aduerbio denotante excessum: verbi gratia, leo est fortior homine; leo est fortis,& omnis homo est fortis, & leo est magis fortis. Aliquando Comparatiuum sumitur abusiuè, & tunc non ponit positiuum, vt melius aliquando dicitur minus malum.

Quando autē propositio est negatiua, vt leo non est fortior homine, disiunctiuè contradictorio modo est resoluenda.

Superlatiuum verò aliquando sumitur negatiuè, aliquando positiuè. Cum positiuè tenetur, resolui debet per Copulatiuam, cuius prior pars sit propositio ex subiecto & termino Superlatiui composita, posterior affirmatiua de Comparatiuo cum termino comparato vniuersaliter sumpto; verbi gratia. Aristoteles fuit doctissimus Græcorum, Aristoteles fuit Græcus, & quocumque Græco doctior. At quando tenetur negatiuè, posterior propositio erit vniuersalis negatiua, in qua subijcitur terminus superlatiui cum Comparatiuo, & terminus comparatus est ipsum subiectum, vt Cicero fuit eloquentissimus latinorum, idest, Cicero fuit latinus, & nullus latinus fuit illo eloquētior. Plures possent propositiones adduci, quæ expositione indigere videntur, sed obseruanti modum resoluendi prædictas, & sensum locutionis, non erunt difficiles.

FINIS LIBRI TERTII.

IN-

INTRODVCTIONIS IN DIALECTICAM ARISTOTELIS.

LIBER QVARTVS.

De Argumentatione.

De Argumentatione bona & mala, formali, & materiali. Cap. I.

ARgumentationum partibus materialibus, nempè propositionibus,& ipsarum partibus, & accidentibus hactenus discussis, nunc tandem ipsam argumentationem explicare aggredimur. Est igitur argumentatio, quæ Consequentia dici solet, oratio in qua vnum ex alio inferri denotatur, vt superius declarauimus. Hæc autem duplici parte constat,& Antecedenti,& Consequenti. Antecedens est illa propositio, ex

qua

qua altera infertur. Consequens verò ea ipsa quæ infertur. Dictio illa, qua talis consecutio vnius ex altera denotatur, Nota illationis dicitur. Solet aliquando Consequentia vitiosa fieri, cum id quod inferri denotatur, non ita sicut denotatur infertur, oppositum autem in Consequentia bona accidit. Hæc omnia in primo libro explicuimus, nũc ad alia, quæ illic propter incipientium captum inexplicata omisimus transeamus. Consequentia, seu Argumẽtatio bona duplex est, quædam formalis, quædam materialis: Materialis est oratio in qua pars altera verè ex altera infertur, ob rerum solam coniunctionem, vt Petrus est homo, ergo Petrus est substantia, quia enim homo necessario cum substantia coniungitur, ea sola causa fit, vt ex tali antecedenti consequens colligatur. Diximus autem ob eam solam causam, quia non propter modum colligendi, sed propter rerum connexionem dumtaxat illa fit illatio, si enim in consequenti aliud colligeremus de Petro cum quo non necessariò homo coniungeretur, Consequentia vitiosa esset, vt si dixeris, Petrus est homo, ergò Petrus est albus. Potest enim antecedens verum, & consequens falsum esse, ex quo fit. vt illa Consequẽtia non sit bona propter illam formam & modum colligendi scilicet ex vno alterum inferre, sed propter connexionem rerum significa-

catarum in Consequenti, & Antecedenti. Vnde talis Consequentia valebit in omnibus his solum, in quibus talis connexio fuerit reperta: propterea licebit argumentari eadem ratione qua inferebatur, Petrus est homo, ergo est substantia, ita sciẽtia est habitus, ergo est qualitas, Iustitia est virtus, ergo est habitus, Arbor est viuens, ergo est corpus: In his enim omnibus eadem est connexio consequentiũ cum suis antecedentibus, nempè superiorum cum inferioribus. Tales igitur consequentiæ, & aliæ huiusmodi materiales dicuntur. Argumentatio vero formalis, est oratio in qua vnum ex altero infertur non solum propter rerum connexionem, sed etiam propter modum colligendi, vt si dicas, Omne bonum est appetendum, Omnis virtus est bona, ergo Omnis virtus est appetenda: In hac enim argumẽtatione etiam si nulla esset rerum connexio propter solam formam talẽ inferendi, vnum ex altero inferretur. Vnde fit vt si talem formam applices alijs rebus quãtumcunque in connexis firma sit, & constans illatio, vt si dixeris, Omnis lapis est animal, Omnis homo est lapis, ergo Omnis homo est animal, optimè ex tali antecedenti Consequens colligitur, Talis consequentia formalis est, qua in omni materia, in omni propositione simili applicata semper est bona, dico autem in Omni simili propositione, quia si

ap-

applicetur dissimilibus propositionibus apparebit quidem eadem, sed non erit. Similitudo autem duarum propositionum in his præcipue cõsistit, primo vt sint eiusdem qualitatis, idest si vna est affirmatiua, & altera sit affirmatiua, si vna negatiua, & altera etiam negatiua: hoc intelligere oportet quantum ad copulas principales. Vnde istæ in qualitate similes sunt, animal quod non est rationale, est risibile homo qui currit, mouetur. Est enim vtraque affirmatiua. Secundo, vt sint eiusdem quantitatis, idest si vna vniuersalis, & altera vniuersalis: si vna particularis indefinita, aut singularis, & altera eodem modo. Tertio, vt in vtraque eadem sit acceptio terminorum, scilicet eadem Suppositio, Ampliatio, Appellatio, & sub hoc intelligitur, vt si vna fuerit Modalis, & altera similiter eiusdem modi, vel æquiualentis, si vna Exponibilis, & altera, si vna de subiecto complexo, & altera. hæc omnia eatenus dicta sint, vt cum formam Argumentationis aliquam, quæ in aliquibus propositionibus bona erat, velis alijs propositionibus applicare, obserues, vt tales propositiones in his tribus prioribus assimilentur, alias talem formam argumentationis mutabis. Non enim eadem est forma, quæ est in istis, Omnis homo est animal, omne risibile est homo ergo omne risibile est animal, & ea quę est in istis, Omnis homo est ani-

animal. Tantùm risibile est homo,ergo tantum risibile est animal, cum propositiones huius non sint similes alterius: idem in alijs oportet dicere.

De regulis generalibus bonæ consequentiæ. Cap. II.

SVnt aliquot generales regulæ quibus cõsequentiarum,& Argumentationum vis in inferendo maximè manifestatur, quæ aliquibus principijs innituntur. Primum est, Ex vero non sequitur nisi solùm verum, idest in bona consequentia, scilicet Antecedens verum est,oportet consequens verum esse, in quo principio fundatur.

Prima Regula. Si Antecedens est possibile aut contingens, Consequens etiam contingens,aut possibile,aut necessariũ si vero Antecedens necessarium, consequens erit necessarium verbi gratia, Homo currit, ergo mouatur. Huius Argumentationis Antecedens contingens est,pariter etiam & consequens, vt enim homo potest currere, & non currere ita moueri & non moueri. Præterea, homo est animal ergo est substantia. Huius Antecedens necessarium, & Consequens etiam necessarium. si enim daremus oppositum, Antecedens esse necessarium & Consequens nõ necessarium, tunc posset verum inferre fal-

 sum

ſum, quod fieri non poteſt, & patet, nam ſi Antecedens neceſſarium verum erit ſemper, ſic Conſequens non neceſſarium poterit eſſe falſum, tunc igitur Antecedens verum inferet conſequens falſum, vt homo videt, ergo homo eſt animal: Antecedens quidem poſsibile, Conſequens neceſſarium, ex poſsibili verò, vel contingenti numquam ſequitur impoſsibile.

Secundum principium. Falſum non ſequitur niſi ex falſo. Huic innititur altera regula, Si Conſequens eſt falſum, Antecedens erit falſum, ſi Conſequens impoſsibile, etiam Antecedens erit impoſsibile, ſi conſequens contingens, Antecedens non erit neceſſariũ: aliter enim ſi Antecedens eſſet neceſſarium, eſſet ſemper verum, ſi autem Conſequens cõtingens poſſet eſſe falſum, & tunc Antecedẽs verum inferret conſequens falſum cõtra primum principium.

Tertium principium. Ex falſo poteſt ſequi verum, vel falſum, ideſt, fieri poteſt, vt in bona Conſequentia ex Antecedenti falſo ſequatur aliquando Conſequens verum, aliquãdo, conſequens falſum V. g. iſta eſt Conſequentia bona Homo eſt lapis, ergo eſt corpus, vbi antecedens falſum infert conſequens verum, Similiter & iſta eſt bona, Homo eſt lapis, ergo caret ſenſu, vbi vtrunque falſum, cui principio innititur.

Ter-

Tertia Regula: Ex antecedenti impoſsibili poteſt inferri Conſequens aliquando impoſsibile, aliquando contingens, aliquando neceſſarium, vt patet in his conſequentijs, homo eſt equus, ergo homo eſt animal: hic enim ex impoſsibili infertur neceſſarium, ſimiliter homo volat, ergo homo mouetur, ex impoſsibili ſequitur contingens. Similiter etiam homo eſt leo, ergo homo eſt rugibilis vtrumque eſt impoſsibile.

Quartum principium. Verum infertur ex vero, vel falſo, ideſt Conſequens verum poteſt inferri Aliquando ex Antecedenti vero aliquando ex Antecedenti falſo, ex quo ſequitur quarta Regula. Conſequens neceſſarium inferri aliquando ex Antecedenti impoſsibili, aliquando ex neceſſario aliquando ex Contingenti, vt pat et in his conſequentis, homo eſt leo, ergo homo eſt animal: homo eſt corpus, ergo homo eſt ſubſtantia. Equus eſt albus, ergo equus eſt corpus.

Quinta regula in bona conſequentia contradictorium conſequentis ineſt contrarium antecedentis, non autem contra. Valet enim homo currit, ergo homo mouetur, non mouetur, ergo non currit. Non tamen valet à contradictorio Antecedentis, non enim valet, Non currit, ergo non mouetur.

Sexta Regula. Quicquid infertur ex Conſequenti, infertur etiam ex antecedenti, & ex

quocunque infertur Antecedens, infertur etiam Consequens. verbi gratia homo est animal, ergo est viuens. Si ex hoc Consequenti inferamus, homo est corpus, poterit etiam inferri ex illo Antecedenti scilicet, homo est animal, ergo homo est corpus, quæ Argumẽtatio dicitur de primo ad vltimum. Similiter in eadem Consequentia, si illud Antecedens homo est animal, infertur ex altero Antecedenti, nempe homo est rationalis, ex eadem poterit inferri idem consequens, nempe, homo est rationalis, ergo homo est corpus. Hæ sunt Regulæ pro Consequentia bona obseruandæ, post quarum explicationem ad species ipsius Argumentationis discutiendas transeamus. habet enim Argumentatio quatuor sub se species, Syllogismum, Enthymema, Inductionem, & Exemplum, ne quarum singulis ordine trademus, ac primum de Syllogismo qui omnium prima species est. Cum autem ex Syllogismis quidam sit hypotheticus, qui partem aliquam antecedentis propositionem habet hypotheticam, quidam Categoricus, qui ex simplicibus propositionibus conficitur, initium ab hoc sumemus, qui simplicior est.

De

De Syllogismo Categorico, & eius principijs. Cap. III.

SYllogismus est oratio, in qua quibusdam positis necessariò aliud sequitur per ea, quæ posita sunt, Dicitur, Oratio, loco generis: additur, Quibusdam, vt intelligamus nõ vnam propositionem, sed plures necessarias esse ad syllogismum, non enim Syllogismus est argumentatio, quæ ex vnica propositione alteram infert, sed quæ ex pluribus. Dicitur, Positis, vt notum sit, tales propositiones, ex quibus Syllogismus consitetur, aliquem inter se ordinem, & dispositionem habere, quam inferius trademus. Dicitur etiam, Positis, idest concessis, quia vis Syllogismi tanta est, vt si semel quis Antecedens admiserit cogatur & Consequens admittere ex virtute ipsius Antecedentis præconcessi, & hoc significatur in illo, quod dicitur, Ex necessitate aliud sequitur per ea posita sunt. Dicitur tandem, aliud, quia conclusio, quæ infertur, semper est Enunciatio aliqua ab Antecedenti distincta: Non enim est Syllogismus, cum idem infertur, quod erat in Antecedenti, Constat ante Syllogismus materia, & forma: Materia quidem duplex est, remota, & propinqua, Remota, sunt termini: Propinqua

simplices propositiones, quarum subiecta, vel prædicata termini dicuntur. Hi vero termini, ex quibus Syllogismus remotè conficitur, tres solum sunt: Propositiones autē duę, quæ Præmissæ dicuntur, quæ ex illis constant terminis. Cùm igitur duplex propositio ex tribus terminis, quin bis vnus sumatur, componi nequeat, fit vt vnus illorum in vtraque propositione repetatur, & talis, Medium in Syllogismo dici solet; Ille vero terminus, qui cum Medio in priori propositione, quæ Maior dicitur assumitur, Maior extremitas appellatur, ille verò alter, qui in posteriori propositione, quæ Minor dicitur, subsumitur, Minor extremitas vocatur, vt exemplo hoc patet, Omne animal est sensibile, Omnis homo est animal; vbi, animal est Medium Sensibile, Maior extremitas, Homo, Minor extremitas. Forma syllogismi est figura, & modus. Figura est ordinatio trium terminorum inter se secundum debitam subiectionem, & prædicationem: idest illa dispositio, qua inter se ita disponuntur, vt vnus de Medio, vel Medium de altero, vel de vtroque prædicetur, vel vterque de ipso. Modus est ordinatio propositionum inter se secundùm certam qualitatē, & quantitatem, scilicet quod si vna propositio negatiua, altera sit affirmatiua vel si vna particularis, altera vniuersalis, vel alijs modis, de quibus inferius dicemus.

Syl-

Syllogismorum duplex est modus inferendi, prior eorum, qui directè concludunt, posterior eorum, qui indirectè. Ille syllogismus directè concludit, qui conclusionem infert, in qua Maior extremitas de Minori prædicatur, qualis est iste, Omne animal est sensibile. Omnis homo est animal, ergo Omnis homo est sensibilis, ille verò concludit indirectè qui conclusionem infert in qua minor extremitas de Maiori prædicatur, vt Omnis homo est animal, Petrus est homo, ergo aliquod animal est Petrus. Eorum autem qui directè concludunt, quidam est perfectus, quidam imperfectus. Perfectus est, qui nullius indiget, vt appareat necessariò concludere, idest qui conclusionem ita clarè, & dilucidè necessario infert, vt lumine ipso rationis statim eius robur in concludendo perspiciatur, vt in isto, Omne animal est substantia, Omnis homo est animal, ergo omnis homo est substantia. Imperfectus est, qui alicuius mutationis circa propositionem indiget, vt appareat necessariò concludere, idest qui verè necessariò concludit, tamen non id apparet, quin prius fiat aliqua mutatio, scilicet aliqua conuersio vel transpositio Oppositionis, per quam ad perfectum reducatur, de qua reductione postea dicere oportet.

De triplici figura Syllogismorum, & Regulis communibus earum. Cap. IV.

SYllogismorum figura triplex est, iuxta triplicem Medij cum extremitatibus dispositionem. Prima in qua Medium alteri extremitati subijcitur, & altera prædicatur, vt Omne animal est substantia, Omnis homo est animal. Secunda in qua de vtraque extremitate prædicatur, vt Omnis homo est animal, Nullus lapis est animal. Tertia in qua vtraq; extremitati subijcitur, vt Omnis homo est corpus, Aliquis homo est animal. Sub qualibet autem figura varij sunt syllogismorum modi cum secundum quamlibet illarum multipliciter possint in quantitate, & qualitate ordinari propositiones. Sunt tamen quædam regulæ omni figuræ communes quas generaliter obseruare oportet.

Prima. Ex puris particularibus nihil necessario, sequitur, idest quando vtraque præmissa est propositio particularis, vel Mediũ in vtraque particulariter supponit, tales præmissæ erunt inhabiles ad inferendum aliquã conclusionem. Vnde iste Syllogismus nihil valet, Homo est animal, Equus est animal, ergo Equus est homo. semper enim Medium debet in vna vel vtraque præmissa vniuersa-

liter

liter ſupponere, quòd ſi fuerit aliquod complexum diuiſiuè,ſufficiet vt vna pars in vna, altera in altera diſtribuatur, vt Omnis homo,& Equus currit,Sortes, & Brunellus homo,& omnis equus ſunt,ergo Sortes,& Brunellus currit.

Secunda. Ex puris negatiuis nihil ſequitur id eſt, quando vtraque præmiſſa fuerit propoſitio negatiua, nihil ex tali diſpoſitione ſequetur formaliter. Vnde iſte ſyllogiſmus eſt nullus, Nullum accidens currit, Nullus homo eſt accidens, ergo Nullus homo currit.

Dixi, formaliter, quia aliquando infertur concluſio,ſed id non prouenit ex vi Syllogiſmi & propoſitionum diſpoſitione, ſed propter naturam quorundam Terminorum, qui adinuicem vnus de altero negatur, vt Nullus homo eſt lapis, Nullus Equus eſt homo, ergo Nullus Equus eſt lapis.

Tertia. Si aliqua præmiſſarum fuerit particularis, concluſio debet eſſe particularis, vt in hoc Syllogiſmo, Omnis muſicus cantat. Aliquis homo eſt muſicus, ergo aliquis homo cantat. In hac autem Regula id etiã obſeruandum eſt, ne aliquis terminus particulariter ſupponens in præmiſsis, vniuerſaliter ſupponat in concluſione. Vnde iſte Syllogiſmus non valet. Aliqua ſubſtantia nõ eſt animal. Omnis homo eſt animal, ergo aliquis

quis homo non est substantia, nam Maior extremitas supponebat in pręmissis determinatè, in conclusione verè distributiuè: Non autem valet a non distributo ad distributum.

Quarta. Si aliqua præmissarum fuerit negatiua, Conclusio negatiua erit propter has autem duas regulas dici solet, Conclusio sequitur debiliorem partem, idest, particularis, vel negatiua fuerit aliqua præmissarum, talis erit conclusio. Quinta Medium non debet assumi in conclusione, aliter enim esset conclusio eadem cum vna ex præmissis. Non enim valet. Omne animal est substantia, Omnis homo est animal, ergo Omne animal est substantia. Aliquando licet Medium in conclusione ponere ad seruandam proprietatem Termini, vt Cognosco Petrum, & Petrus est veniens, ergo Cognosco Petrum, qui venit: Non enim aliter valeret; scilicet, Cognosco venientem, tunc enim variaretur appellatio, & daretur antecedens verum, & consequens falsum.

De principijs quibus nituntur Syllogismi perfecti, & de modis perfectis primæ figuræ. *Cap. V.*

DVo sunt principia naturali lumine perspecta, quibus humanum ingenium dissentire nequit, & in his nituntur quatuor modi

di Syllogismorum concludentium directè primæ Figuræ,qui modi perfecti ob id sunt, & ad eos cæteri reducuntur. Alterum principium est, Quicquid affirmatur vniuersaliter de aliquo subiecto, affirmabitur de illo, de quo tale subiectum affirmatur: quod principium vocant Dici de omni, in quo fundantur duæ consequentiæ perfectissima, & syllogismorum duplex modus. Prior, quando prædicatum vniuersaliter affirmatur de subiecto vniuersaliter affirmabitur de eo de quo tale subiectum etiam vniuersaliter affirmatur, vt Omne animal est substantia, & Omnis homo est animal, ergo Omnis homo est substantia, & iste dicitur primus modus figuræ primæ, scilicet Ex vniuersalibus affirmatiuis.

Posterior est. Quando prædicatum de aliquo vniuersaliter affirmatur, si tale subiectū de alio particulariter affirmatur, etiam & prædicatum de eodem particulariter affirmabitur, vt omne animal est viuens, Aliquod corpus est animal ergo Aliquod corpus est viuens, Alterum principium est. Quando vniuersaliter negatur aliquod prædicatum ab aliquo subiecto, negabitur de eo etiam, cui tali subiectum competit, & hoc vocetur Dici de nullo, in quo fundantur duo modi syllogismorum perfectorum. Prior est. Quando prædicatum vniuersaliter negatur

ab

ab aliquo ſubiecto, vniuerſaliter etiam nega tur de omni eo, de quo ſubiectum vniuerſaliter affirmatur, vt Nullum animal eſt lapis, Omnis homo eſt animal, ergo Nullus homo eſt lapis. Poſterior eſt. Quando prædicatum vniuerſaliter negatur de ſubiecto, & ſubiectum tale particulariter de aliquo prædicatur ab illo particulari illud prædicatum remouebitur, vt Nullum album eſt nigrum, Aliquis homo eſt albus, ergo Aliquis homo nõ eſt niger: Hæc igitur duo principia per ſe nota quatuor modos perfectos cõſtituunt in prima figura, vt primus ſit vniuerſalis affirmatiuus, Secundo hoc collocetur vniuerſalis negatiuus, Tertiò particularis affirmatiuus, Quarto particularis negatiuus. Sic autem vocantur, quia per primum infertur vni uerſalis affirmatiua concluſio, Per Secundum Vniuerſalis negatiua, Per Tertium Particularis affirmatiua, per Quartum verò particularis negatiua. Antiqui memoriæ cauſa carmina cõpoſuerunt, quibus omnes vtiles modi omnium ſyllogiſmorum cuiuſque figuræ continerentur. Sunt autem iſta:

Barbara, Celarent, Darij, Ferio, Baralipton.
Celantes, Dabitis, Fapeſmo, Friſeſomorum
Ceſare, Cameſtres, Feſtino, Barocco, Darapti
Felapton, Diſamis, Datiſi, Bocardo, Feriſon.

In

In quibus obſeruandum eſt eſſe quatuor vocales, A, E, I, O, Per A, intelligitur Vniuerſalis affirmatiua: per E, Vniuerſalis negatiua, Per I, particularis affirmatiua: Per O, particularis negatiua. Similiter obſeruandum eſt in ſingulis dictionibus eſſe tres Syllabas: ſi enim in aliquibus ſunt plures, vltimæ ſunt metri cauſa. Per primam ſyllabam intelligenda eſt Maior, per Secundam Minor, per Tertiam Concluſio. Duo prima carmina ſunt pro prima Figura, in quibus, ſi reſpicias quatuor dictiones primas, inuenies quatuor modos Syllogiſmorum perfectorum prædictos. Barbara, continet vniuerſalem affirmatiuum, Celarent vniuerſalem negatiuum, Darij, particularem affirmatiuum, Ferio, particularem negatiuum. Nec oportuit diſtinxiſſe alios duos Modos, in quibus ex duabus vniuerſalibus affirmatiuis inferretur particularis affirmatiua, & ex duabus vniuerſalibus, altera negatiua, & altera affirmatiua, inferretur particularis negatiua. Nam hi modi ſub Barbara, & Celarent, continentur: Syllogiſmus enim qui infert vniuerſalem, poteſt etiam particularem ſubalternatam inferre.

De

De modis indirectè concludentibus in prima figura,& de inutilibus modis eiusdem.
Cap. VI.

PRæter quatuor prædictos modos perfectos, sunt adhuc in prima figura alij quinque indirectè concludentes, sequẽtibus quinque dictionibus indicati. Primus est Baralipton, Ex duplici vniuersali affirmatiua, concluditur particularis affirmatiua, Omne animal est substantia, Omnis homo est animal, ergo aliqua substantia est homo.

Secundus Celantes. Ex duplici Vniuersali, altera affirmatiua, & altera negatiua, concluditur indirectè vniuersalis negatiua. Nullum animal est insensibile; Omnis homo est animal, ergo nullum insensibile est homo.

Tertius est Dabitis. Ex maiori vniuarsali affirmatiua, & Minori particulari affirmatiua concluditur particularis affirmatiua, Omne album est currẽs, Aliquis homo est albus, ergo Aliquod currens est homo.

Quartus ex Fapesmo. Ex maiori vniuersali affiirmatiua, & Minori vniuersali negatiua concluditur negatiua cõclusio particularis. Omne album est coloratum, Nullus coruus est albus, ergo Aliquod coloratum non est coruus.

Vlti-

Vltimus eſt Friſeſomorum. Ex maiori particulari affirmatiua, & Minori vniuerſali negatiua, concluditur particularis negatiua, Aliquod nigrum eſt homo, Nullum album eſt nigrum, ergo Aliquis homo non eſt albus.

Sunt autem duæ regulæ Modis omnibus perfectis primæ figuræ conuenientes, quæ in modis indirectè concludentibus non habent vniuerſaliter locum, quarũ prior eſt. In Modis perfectis primæ Figuræ, Minori exiſtenti negtiua, nihil ſequitur, Vnde non valet, Omne album eſt coloratũ, Nullus coruus eſt albus, ergo Nullus coruus eſt coloratus. Huius regulæ ratio eſt, Quia argumentamur à non diſtributo ad diſtributum ex parte Maioris extremitatis, cuius ſignum eſt, ſi enim talis extremitas in Maiori diſtribueretur; eſſet ſyllogiſmus bonus, ſed talis propoſitio eſſet à communi modo loquendi aliena. Vnde iſta valet, Omne album eſt omne coloratũ, Nullus coruus eſt albus, ergo Nullus Coruus eſt coloratus. Hæc tamen regula non habet locum in modis indirectè concludentibus, in Fapeſmo enim & Friſeſomorum valet Minori exiſtenti negatiua, vt diximus.

Poſterior regula eſt. In primæ figuræ modis perfectis, Maiori exiſtenti particulari, nihil ſequitur. Vnde non valet, Aliquod coloratum eſt album, Omne nigrum eſt coloratũ

ergo

ergo Omne nigrum est album. Huius regulæ ratio est, quia Maiori existenti particulari, Medium in neutra præmissarum vniuersaliter sumitur, cuius signum est, si in vna distribuatur, valebit: sed talis propositio erit inusitata. vt Aliquod coloratum est album, Omne nigrum est omne coloratum, ergo Omne nigrum est album. Hæc etiam regula non valet in Modis indirectè concludentibus, nã in Frisesom. valet Maiori existenti particulari.

Ex his regulis simul cum prioribus communibus colligitur, non posse esse in prima Figura nisi quatuor modos perfectos, nam duæ propositiones quadrupliciter possunt secundum quantitatem ordinari: aut enim vtraque vniuersalis, aut vtraque particularis, aut Maior vniuersalis, & Minor particularis, autMaior particularis, & Minor vniuersalis. Quæque autem harum secundum qualitatem possunt adhuc quadrupliciter disponi: quando enim vtraque est vniuersalis, tũc aut vtraque est affirmatiua, & sic est primus modus vtilis ad inferendum in Barbara, aut vtraque negatiua, & hic est modus inutilis: quia ex negatiuis nihil sequitur, aut prima est negatiua, & secunda affirmatiua: & iste modus est vtilis in Celarent, aut maior est affirmatiua & minor negatiua: & iste est inutilis modus per priorem Regulam positam.

Item,

Item,quando vtraq. eſt particularis tunc aut vtraq.eſt affirmatiua,vel vtraq. negatiua,vel prior affirmatiua, & poſterior negatiua, vel prior negatiua, & poſterior affirmatiua, & in his omnibus nullus reperitur modus vtilis, quia ex puris particularibus nihil ſequitur. Si verò Maior ſit vniuerſalis,& minor particularis, aut vtraque affirmatiua, & iſte eſt modus vtilis in Darij,aut vtraq. negatiua,& tunc eſt inutilis,aut prior negatiua,poſterior affirmatiua, & eſt vtilis in ferio: vel Maior eſt affirmatiua & minor negatiua, & iſte eſt inutilis, quia in prima figura Minori exiſtenti negatiua,nihil ſequitur. Poſtremò poteſt eſſe Minor vniuerſalis,&maior particularis,aut vtraque negatiua,aut vtraq. affirmatiua,vel prior affirmatiua,poſterior negatiua, vel prior negatiua,& poſterior affirmatiua, & nullus es iſtis modis eſt vtilis,quia maiori exiſtenti particulari nihil ſequitur in prima Figura. Vnde ſolū ſuperſunt quatuor modi, duo collecti ex prima combinatione,duo alij ex tertia:qui modi ſunt illi prædicti, incluſi quatuor dictionibus primis.

De Regulis ſecundæ figuræ,& eius modis. *Cap. VII.*

SEcunda figura eſt, in qua Medium prædicatur de vtraq.extremitate,cuius Figuræ

tres Regulæ ſpeciales ſunt. Prima. Quando Maior eſt particularis non valet Syllogiſmus. Non enim ſequitur, Aliquod coloratum eſt album, Nullum nigrum eſt album, ergo Nullum nigrum eſt coloratum. Ratio huius eſt, quia ex parte Maioris extremitatis argumentamur a non diſtributo ad diſtributum. Vnde ſi aliqua via fuerit per quam talis extremitas in concluſione non diſtribuatur, valebit Syllogiſmus, vt Aliquod coloratum eſt album, Nullum nigrum eſt album, ergo Nullum nigrum omne coloratum eſt.

Secunda. Ex puris affirmatiuis non valet Syllogiſmus, Omnis homo eſt animal, Omnis leo eſt animal, ergo omnis leo eſt homo, Huius ratio eſt, quia in neutra præmiſſarum Medium vniuerſaliter ſumitur, cuius ſignum eſt, ſi in altera diſtribuatur, valebit Syllogiſmus, Omnis homo omne animal eſt. Omnis leo eſt animal, ergo Omnis leo eſt homo.

Tertia. In ſecunda figura ſemper concluſio negatiua debet eſſe. Hæc pendet ex illa Regula communi: Vna præmiſſa negatiua exiſtenti, concluſio negatiua erit. In ſecunda Figura quatuor modi vtiles inueniuntur, ſelecti ex ſexdecim modis, ſicut in prima Figura. Deſignantur autem quatuor dictionibus primis tertij carminis, ſcilicet, Ceſare, Cameſtres, Feſtino, Barocco. Primus. Ex Maiori negatiua vniuerſali, & minori affirmatiua vniuer-

ſali

ſali infert concluſionem negatiuam vniuerſalem directè, Nullus lapis eſt animal, Omnis homo eſt animal, ergo Nullus homo eſt lapis. Poteſt hic indirectè concludere, ſi Conuertens concluſionis inferatur, ſcilicet: Nullus lapis eſt homo.

Secundus eſt Cameſtres. Ex Maiori vniuerſali affirmatiua, & Minori negatiua vniuerſali infertur concluſio negatiua vniuerſalis directè. Et quia negatiua conuertitur ſimpliciter, etiam hic modus poteſt indirectè concludere, Omnis homo eſt animal, Nullus lapis eſt animal ergo Nullus lapis eſt homo, vel indirectè, Nullus homo eſt lapis.

Tertius eſt Feſtino. Ex maiori negatiua vniuerſali, & Minori affirmatiua particulari ſequitur Cõcluſio negatiua particularis. Nullum iniuſtum eſt bonum, Aliquis homo eſt bonus, ergo Aliquis homo non eſt iniuſtus. Iſte modus non concludit indirectè, quia particularis negatiua, nec ſimpliciter, nec per accidens conuerti poteſt.

Quartus modus eſt, Barocco. Ex Maiori vniuerſali affirmatiua, & Minori particulari negatiua. Concluſio infertur particularis negatiua, Omne currens mouetur, Aliquis homo non mouetur, ergo Aliquis homo non eſt currens, Eadem ratione nec iſte poteſt indirectè concludere. Poſſet præter hos alius eſſe modus concludens indirectè, ſcilicet: Ex ma-

iori affirmatiua particulari,& minori negatiua vniuersali, quem modum diximus ineptũ ad concludendum directè : Vnde valet, Aliquod coloratum est album, Nullum nigrum est album,ergo Aliquod coloratum non est nigrum,qui modus corre spondet Frisesom: qui erat in prima Figura, concludens indirectè.

De tertia Figura, Regulisq. & Modis eius. Cap. VIII.

TErtia figura est, in qua Medium vtrique extremitati subijcitur,duo autem ei insunt. Alterum est, Minori existenti negatiua nihil sequitur, vnde non valet, Omne animal est corpus, Aliquod animal non est lapis ergo Lapis non est corpus, Ex parte enim Maioris extremitatis arguitur a non distributo ad distributum,cuius signum est si in conclusione non distribuatur maior extremitas, valebit, vt Omne animal est corpus, Aliquod animal non est lapis,ergo lapis non omne corpus est. Alterum est, in Tertia figura semper conclusio est particularis.Vnde non valet Omnis homo est rationalis, Omnis homo est animal,ergo omne animal est rationale,Arguitur enim a non distributo ad distributum ex parte Minoris extremitatis cuius signum est, si illa minor extremitas distribuatur, valebit syllogismus;sed tales propositiones efficiuntur de in-

con-

consueto modo loquendi. Vnde valet, Omnis homo est rationalis, Omnis homo omne animal est, ergo omne animal est, rationale.

In tertia Figura sex modi vtiles inueniuntur, significati vltima dictione tertij carminis, scilicet Darapti & sequentibus. Primus igitur est in Darapti. Ex vtraq. præmissa vniuersali affirmatiua sequitur conclusio particularis affirmatiua. Omne animal est substantia, Omne animal est sensibile, ergo aliquod sensibile est substantia. Secūdus est in Felapt. Ex præmissis vniuersalibus Maiori negatiua & minori affirmatiua infertur Conclusio particularis negatiua, Nullum animal est insensibile, Omne animal est corpus, ergo Aliquod corpus non est insensibile.

Tertius est in Disamis, Ex maiori particulari affirmatiua, & minori affirmatiua vniuersali infertur conclusio affirmatiua particularis. Aliquod animal currit, Omne animal est substantia, ergo aliqua substantia currit.

Quartus est in Datisi. Ex maiori vniuersali affirmatiua: & minori particulari affirmatiua infertur conclusio particularis affirmatiua. Omne currens mouetur, Aliquod currens est homo, ergo Aliquis homo mouetur.

Quintus est in Boccardo. Ex minori affirmatiua vniuersali, & minori negatiua particulari infertur conclusio negatiua particularis. Equus non est homo, Omnis equus est ani-

mal, ergo Aliquod animal non eſt homo.

Sextus eſt in Feriſon. Ex maiori vniuerſali negatiua & minori particulari affirmatiua ſequitur concluſio particularis negatiua, Nulla arbor eſt animal, Aliqua arbor eſt corpus, ergo Aliquod corpus non eſt animal.

Etiam in hac figura ſyllogiſmi indirectè cõcludunt, quorum concluſiones ſimpliciter cõuerti poſſunt, quales ſunt tres exiſtentes in Darapti, Diſamis, Datiſi. Ex his omnibus patet, vndeuiginti modos eſſe vtiles, nouem ex prima figura, quatuor ex ſecunda, ſex ex tertia. Patet etiam in prima figura concludi omnia genera propoſitionum ſcilicet, vniuerſalẽ affirmatiuam, Vniuerſalem negatiuam, & particulares affirmatiuam & negatiuam. In ſecunda vero figura ſolum vniuerſalem, & particularem negatiuas, in tertia particulares affirmatiuam, & negatiuam. Patet etiam inter omnes propoſitiones particularem negatiuã pluribus poſſe modis ſyllogizari. Concluditur enim directè in vno primæ & duobus modis ſecundæ, & tribus tertiæ figuræ. Poſt hanc particularem affirmatiuam, concluditur enim in vno primæ & tribus tertiæ. Poſt hanc, vniuerſalem negatiuam, quæ ſolum in vno primæ & duobus ſecundæ concluditur. Vltimum locũ habet vniuerſalis affirmatiua, quæ ſolum ſyllogizatur in Barbara.

De

De modis reducendi syllogismos imperfectos ad perfectos. Cap. IX.

SVperius syllogismos imperfectos ad perfectos qui solum sunt quatuor primæ figuræ reducendos esse diximus, vt eorum vis, & in concludendo robur magis innotescat, prius tamen modum, quo id fiat, tradere oportet. Fit autem dupliciter ista reductio, aut per ostensionem, aut ad impossibile. Reductio per ostensionem, est cum aliquis syllogismus ex illis imperfectis per conuersionem alicuius propositionis per eosdem terminos fit in aliquo ex quatuor perfectis, vt si fiat syllogismus in Cesare, Nullus lapis est animal, Omnis homo est animal, ergo Nullus homo est lapis: reducitur ad celarent ostensiuè, nempè per simplicem conuersionem maioris, sic, Nullum animal est lapis, Omnis homo est animal, ergo nullus homo est lapis. Vtimur autē hac ostensione, vt manifestemus conclusiones syllogismorum optimè sequi ex suis præmissis. Vis autem probationis in hac regula consistit: Quicquid sequitur ex consequenti bonæ consequentiæ, sequitur etiam ex antecedenti. Cum igitur sit bona consequentia à conuersa ad conuertentem, quicquid sequitur ex conuertente, etiam sequetur ex conuersa. Talis autem conclusio sequitur ex con-

uertente,vt manifestè patet in syllogismo perfecto, ergo eadem conclusio bene inferebatur etiam ex conuersa, quæ erat præmissa syllogismi imperfecti.

Reductio ad impossibile est, cùm ex contradictorio Conclusionis cum aliqua præmissa infertur Contradictorium alterius Præmissæ, & hoc in syllogismo perfecto. Fiat enim syllogismus in Barocco, Omne sensibile est animal, Arbor non est animal, ergo Arbor non est sensibilis. Si sumatur Contradictorium Conclusionis huius pro Minori cum eadem Maiori, inferetur in Barbara cõtradictorium Minoris præcedentis, vt Omne sensibile est animal, Omnis arbor est sensibilis, ergo Omnis arbor est animal.

Vsus huius reductionis est, cum quis negat conclusionem prædicti syllogismi concessa Maiori, & Minori, existimans consequentiam non esse bonam, ob idq. præmissas posse veras esse, conclusione existente falsa. Tunc aduersus huiusmodi hominem sumendum est contradictorium conclusionis, quam negat, quod tenetur admittere tanquam verum, cum duo contradictoria simul vera non sint, & illud idẽ Contradictorium simul cũ vna ex præmissis concessis inferetur Cõtradictorium alterius præmissæ etiam concessæ in modo perfecto, quem non possit ipse negare, vt teneatur admittere duo contradictoria, quod est maximè absur-

absurdum, vel consequentiam priorem affirmare & probare vt bonam, cum non posit cō sequens illius esse falsum, antecedente existente verò: Verbi gratia, in syllogismo prædicto concedit quis; Omne sensibile est animal, arbor non est animal, negat autem conclusioné arbor non est sensibilis, tunc argumentor; Cōtradictorium igitur erit verum, nempe, Omnis arbor est sensibilis, cum eadem igitur maiori, quæ data est vera, infero in syllogismo perfecto contradictorium minoris, sic, Omne sensibile est animal, Omnis, arbor est sensibilis, ergo omnis arbor est animal; syllogismus hic in Barbara euidenter colligit ex prǽmissis veris cōclusionem veram, quæ est contradictoria minoris concessæ vt veræ, non igitur dandum fuit contradictorium illius cōclusionis verum esse. Ecce quo pacto conuincitur, Conclusionem in Barocco non potuisse esse falsam, præmissis existentibus veris, ex quo constant talem syllogismum esse argumentationem bonam, cùm non posint præmissæ veræ esse conclusione falsa. Hi igitur sunt duo modi syllogismos reducendi ad quatuor illos perfectos primæ Figuræ:

De modo, quo singuli Imperfecti ad Perfectos reducantur. Cap. X.

QVi autem syllogismi, & qualiter, & ad quos perfectos reducantur, manifestandum

dum est. Omnes igitur syllogismi cuiusque figuræ, reducuntur ad illos quatuor primos perfectos primæ, sed non eodem modo, nec omnes ad vnum, quod vt facilius intelligatur, notandæ sunt quatuor consonantes, quæ in dictionibus præscriptis reperiuntur, prima, quæ est in principio cuiusque dictionis, & hæc denotat talem syllogismum reducendum esse ad modum perfectum, qui tali littera incipit, vt qui incipit in C, ad Celarent, qui F, ad Ferio, qui B, ad Barbara, qui D, ad Darij. Vnde Cesare, Camestres, Celantes, ad Celarent reducuntur: Barocco, & Boccardo, ad Barbara, Festino, Ferison, Fapesmo, Felapton, ad Ferio, reliqui ad Darij. Est etiam, S, & hæc denotat talem præmissam, vel conclusionem significatam per vocalem præcedentem, conuertendam esse simpliciter, vt Cesare, ratione primæ, nempè C, indicat reducendum ad Celarent, ratione, S, notatur, Maiorem, quæ significatur per E: ante S, conuertendam simpliciter. Est etiam, P, & hęc notat conuersionem per accidens præm issæ notatæ in vocali præcedenti, vt Darapti denotatur, vt conuertatur ad Darij per solam conuersionem Minoris, vbi est, P, per accidens. Est præterea, M, & hæc denotat transpositionem præmissarum, vt ex Maiori fiat Minor. Denique est, C, & notat talem modum reducendum per Imposibile, sumpto contradictorio conclusionis

sionis loco præmisæ notatæ per vocalem ante cedentẽ. Sub hac autem reductione includuntur modi imperfecti indirectè concludentes.

Cesare igitur reducitur ad Celarent per conuersionem simplicem Maioris, Nullus lapis est animal Omnis homo est animal, ergo nullus lapis est homo, si dicas, Nullum animal est lapis, Omnis homo est animal, ergo nullus homo est lapis. Camestres etiam ad Celarent per conuersionem simplicem Minoris, quod notatur in S, medio, & præmissarum transpositionem, quod notatur per illud, M, & simplicem conuersionem conclusionis, quod notatur per vltimum, S, verbi gratia, Omnis homo est animal: Nulla arbor est animal, ergo Nulla arbor est homo: Reducitur sic, Nullum animal est arbor, Omnis homo est animal, ergo Nullus homo est arbor.

Barocco ad Barbara ad impossibile, quod significatur per C, cum eadem maiori, & contradictorio conclusionis posito pro minori, Omnis homo est animal, Arbor non est animal, ergo arbor non est homo, sic, Omnis homo est animal, Omnis arbor est homo, ergo Omnis arbor est animal.

Eadem obseruatione poterunt omnes alij facilè reduci, quos pro exercitatione iuuenũ reducendos relinquimus. Quamuis autem Barocco, & Boccardo per Impossibile reducantur, non ita hoc intelligendum est, quasi alij

non

non reducantur, ſed quod hi non oſtẽſione, ſed tantum per Impoſsibile reducantur, cæteri enim & oſtenſione, & per impoſsibile reduci poſſunt.

Quo pacto alij modi ad Impoſsibile reducantur. Cap. XI.

CVm non ſolum illi Modi duo, ſed etiam omnes alij ad impoſsibile reducantur in eoſdem quatuor primæ figuræ, ſupereſt vt modum quo reduci poſsint, & ad quem ex illis quatuor reducantur, aperiamus. Non enim eadem via omnes, nec ad eundem modum, ad quem per oſtenſionem, reducuntur. Propterea aduertendum eſt primò, Syllogiſmos quatuor Secundæ figuræ reduci, ſumpto Contradictorio concluſionis pro minori cum eadem maiori, ex quibus infertur contradictorium Minoris, vt fiat in Ceſare Syllogiſmus, Nullus lapis eſt animal, Omnis homo eſt animal, ergo Nullus homo eſt lapis. Reducitur ſic iuxta prædictam regulam, nullus lapis eſt animal, Aliquis homo eſt lapis, ergo Aliquis homo non eſt animal, qui Syllogiſmus eſt in Ferio, At Syllogiſmi Tertiæ Figuræ reducuntur contradictorio concluſionis ſumpto pro Maiori, cum eadem Minori, ex quibus infertur contradictorium Maioris, vt fiat Syllogiſmus in Darapti, Omnis homo eſt animal, Omnis

nis homo eſt riſibilis,ergo Aliquod riſibile eſt animal: Reducitur iuxta regulam ſic, Nullum riſibile eſt animal, Omnis homo eſt riſibilis, ergo Nullus homo eſt animal,in Celarent.

In modis autem indirectis primæ aſſumendum eſt contradictorium cõcluſionis pro Maiori,& Maior debet fieri Minor, ex quibus inferetur contradictorium Minoris mediatè, præter Celantes, in quo Minor ſumenda eſt pro maiori, & Contradictorium concluſionis pro Minori ad inferendum contradictorium maioris,vt fiat Syllogiſmus, in Fapeſmo.Omne animal eſt ſenſibile, nullius lapis eſt animal,ergo aliquod ſenſibile non eſt lapis,reducitur ad barbara,omne ſenſibile eſt lapis, omne animal eſt ſenſibile, ergo omne animal eſt lapis.

Aduertendum eſt. Secundo in Syllogiſmis ad Impoſsibile reducentibus non ſemper inferri Contradictorium præmiſſæ alterius Syllogiſmi primò & immediatè, aliquando enim infertur contraria, vt in Darapti, aliquando contraria conuertentis negatiuè,vt in Fapeſmo, ſed quia ex iſtis facile eſt deducere contradictoria propterea aſſeritur, Syllogiſmum ad Impoſsibile inferre contradictorium.

Aduertendum eſt. Tertiò eſſe aliquot dictiones: quibus manifeſtatur ad quos modos primæ Figuræ,reliqui ad impoſsibile reducãtur,nempe neſciebatis, Odiebam,Letare,Romanis

manis, in quibus tria consideranda sunt. Primum, esse quatuor vocales denotantes illos quatuor primæ figuræ, A, denotat Barbara, E, Celarent, I, Darij, O, Ferio.

Deinde prima dictio habet quinque Syllabas pro quinque modis indirectis primæ figuræ. Secunda quatuor pro quatuor modis Secundæ, duæ vltimæ sex, pro sex modis Tertiæ. Postremò primæ Syllabæ significant primos modos, Secundæ secundos, & sic consequenter in qualibet dictione. Vnde Nesciebatis prima syllaba est pro Baralipton, notat reducendum ad Celarent. Secunda notat Celantes reducendum ad Darij, & sic consequenter. Pariter in secunda Figura, Odiebam, prima indicat Cesare reducendum ad Ferio. Secunda Camestres reducendum ad Darij. eadem est ratio in alijs omnibus. Aduertendum est vltimo Aristotelem etiam duos ex prima figura modos particulares reduxisse ad alios duos vniuersales ad Impossibile, sed non immediatè sicut reliquos, sed mediatè: nam primò reducuntur ad Secundam Figuram, & ex Secunda figura per ostensionem posteà reducuntur ad Barbara, & Celarent, vt Darij ad Impossibile reducitur ad Camestres eadem regula qua Syllogismus secundæ Figuræ reducuntur: nempè, cum eadem Maiori, & contradictorio conclusionis pro Minori, ex quibus infertur contradictorium Minoris, vt fiat in

Darij,

Darij, Omne animal ſentit, Aliquod albũ eſt animal, ergo Aliquod album ſentit, reducitur Omne animal ſentit, Nullum album ſentit, ergo Nullum album eſt animal. Ferio autem reducitur ad Ceſare, vt nullus lapis eſt animal Aliquod album eſt lapis, ergo Aliquod album non eſt animal, reducitur, Nullus lapis eſt animal, Omne album eſt animal, ergo Nullum album eſt lapis. Poſtea verò hos reducere ad Celarent oſtenſiuè facile eſt. Ex quibus omnibus patet quot ſint Syllogiſmorum modi, & quo pactò omnes ad illos duos vniuerſales primæ tanquam ad fontem reducantur. Erit ſatis vtile, ſi ſtudioſi iuuenes in his reducendis maximè exerceantur, totum enim negotium logicum maximè ex natura Syllogiſmi recta cognitione, & ſpeculatione dependet, ob idque nos quoſdam ſolum reduximus, vt iuxta regulas his exemplis illuſtratas reliquos inter ſe conferentes reducerent.

De arte inueniendi Medium ad concludendum quamque propoſitionem.
Cap. XII.

POſtquam vniuerſos modos concludendi in qualibet figura oſtendimus, ſupereſt, vt artem qua propoſita quauis concluſione, Medium aptum ad eam concludendum inueniа-

niatur,ostendamus. Hæc autem sequentibus continetur cōclnsionibus. Ante quas oportet supponere notitiam trium Terminorum, scilicet,medij antecedentis, consequentis, & extranei. Illud medium dicitur antecedens ad aliquem terminum,quod infert illum,vel tanquam inferius, vel tanquam conuertibile, vt homo est antecedens ad animal,& ad risibile. Illud dicitur consequens alicuius, quod infertur ex illo, vel tanquam superius,vel tanquā conuertibile, vt animal est consequens ad hominem,& hinnibile ad equum. Illud autem dicitur extraneum,quod de illo non potest affirmari, vt homo ad equum.

Est igitur prima conclusio, ad concludendum vniuersalem affirmatiuam, quod solum fit in Barbara oportet sumere medium consequens ad subiectum, & antecedens ad prædicatum,idest terminum qui de subiecto prædicetur,& sit illo superior, & inferior prædicato verbi gratia ad concludendum Omne animal est substantia sume corpus, Omne corpus est substantia, Omne animal est corpus, ergo omne animal est substantia, vel sume aliquod conuertibile cum subiecto, scilicet sensibile,sic, Omne sensibile est substantia, Omne animal est sensibile,ergo omne animal est substantia.

Secunda. Ad concludendam particularem affirmatiuam in Tertia figura, vel in prima per

per conuerſionem particularis affirmatiuæ ſumendum eſt Medium, quod ſit antecedens ad vtrumque, ſcilicet ſubiectum & prædicatum, verbi gratia Ad concludendum, aliquod animal eſt ſubſtantia, ſume iſtud Medium homo, ſic Omnis homo eſt ſubſtantia Omnis homo eſt animal, ergo. Aliquod animal eſt ſubſtantia, in Darapti.

Tertia. Ad concludendam vniuerſalem negatiuam in Ceſare, & Celarent ſumendum eſt Medium extraneum ad prædicatum, & conſequens ad ſubiectum, verbi gratia ad concludendum, Nullus homo eſt lapis, ſumẽdum eſt animal, vel, Riſibile, ſic, Nullum animal eſt lapis, Omnis homo eſt animal, ergo nullus homo eſt lapis, vel nullus lapis eſt animal, omnis homo eſt animal, ergo nullus homo eſt lapis.

Quarta. Ad concludendum eandem vniuerſalem negatiuam in Cameſtres, vel Celantes indirecte, ſumendum eſt Medium extraneum ad ſubiectum, & conſequens ad prædicatum, vt ad concludendum eandem, ſcilicet, nullus homo eſt lapis, ſume inanimatum, Omnis lapis eſt inanimatus, nullus homo eſt inanimatus, ergo nullus homo eſt lapis.

Quinta. Ad concludendum particularem negatiuam in Tertia figura aut indirecte in prima, ſumere oportet Medium antecedens ad ſubiectum, & extraneum ad prædicatum, vt ad concludendum, animal non eſt inſenſibi-

le, ſumatur, Homo, ſic, nullus homo eſt inſenſibilis Omnis homo eſt animal, ergo animal non eſt inſenſibile.

Sexta. Ad inferendum particularem affirmatiuam indirecte in Baralipton, & Dabitis, ſumendum eſt medium antecedens ad ſubiectum, & conſequens ad prædicatum, vt ad concludendum, aliquod corpus eſt equus, ſumendum, eſt, Viuens, ſic, Omne viuens eſt corpus, Omnis Equus eſt viuẽs, ergo aliquod corpus eſt Equus, nec poteſt aliud Medium ad concludendum aptum ſumi, ſi enim altius hoc ſpeculati fuerimus, inueniemus Medium aliquod poſſe modis nouẽ ſe habere ad extremitates, ex quibus concluſio Syllogiſmi conſtat, ex quibus modis, ſex apti, tres vero inepti ad inferendum cõperientur. Primo enim poteſt eſſe cõſequens ad ſubiectum, & prędicatum, id eſt ſuperius vtraque extremitate, & tunc eſt inutile; quia ſi ſuperius eſt vtraque extremitate, debet de vtraque affirmatiue prædicari, & faciet prĕmiſſas affirmatiuas in ſecunda figura, quod eſſe non poteſt. Secundo poteſt eſſe extraneum ad vtranque extremitatem, & ſic etiam eſt inutile, quia debet de vtraque negari, & ſic faceret ambas præmiſſas negatiuas quæ eſt combinatio inutilis. Tertio poteſt eſſe extraneum ſubiecti, antecedens prædicati, & ſic etiam eſt inutile, quia ſi eſt antecedens prædicati, denotat Maiorem eſſe affirmatiuã

in

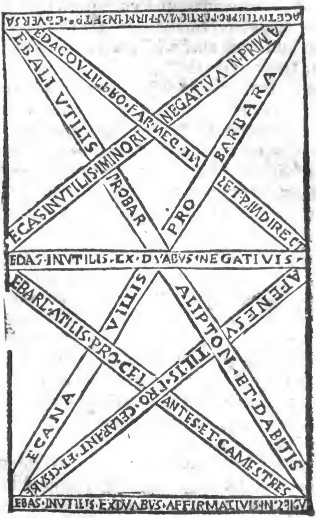
in qua Maior extremitas, quæ est prædicatum prædicetur de Medio, & si est extraneum Minoris extremitatis, vel negatur de illa, & tunc in prima figura esset minor negatiua, vel Minor extremitas negatur de ipso, & tunc talis Syllogismus esset in Tertia figura minori negatiua, quod esse non potest. Reliqui sex modi quibus mediũ potest sumi, sunt vtiles, & tales sunt supradicti, nã vel est antecedens ad vtrũque & tunc infert particularem affirmatiuam in Tertia figura, vel est cõsequens ad prędicatum, antecedens ad subiectum, & sic infert particularem affirmatiuam indirecte in Baralipton, & Dabitis, vel consequens ad subiectum, & antecedens ad prædicatum, & sic infert vniuersalem affirmatiuam in Barbara, vel extraneum subiecti, consequens prædicati, & sic infert vniuersalem negatiuam in Camestres, & Celantes, vel est extraneum prædicati, consequens subiecti, & sic infert vniuersalem negatiuam in Celarent, & Cesare; Vel est extraneum prædicati, antecedens subiecti, & sic infert particularem negatiuam in tertia figura, & indirecte in prima.

De dictionibus, quibus hæ regulæ facilius retinentur & de principijs quibus combinationes inutiles examinantur. Cap. XIII.

SI autẽ magis in prõptu istas regulas habere cupis, sũt quædã inuẽtæ dictiones, qbus

facilius cognoſcamus,quo Medio quęque pro poſitio concludēda ſit,Dictiones autē hę ſunt.

Fecana,Cageti,Dafenes, Hebare,Gedaco, Gebali.Febas,Hedas, Hecas in quibus primū eſt conſiderandum tertiam vocalem vltimā denotare concluſionem quæ debet inferri eo modo, quo ſuperius diximus de iſtis vocalibus, ac propterea in tribus vltimis dictionibus non ponitur tertia vocalis, quia per illas deſignatur Medium inutile ad inferendū. Eſt ſecundo conſiderandum eſſe ſex conſonantes, B,C,D,F,G,H. Per,B,intelligitur medium cō ſequens ad prædicatum,per C,antecedens ad prædicatum,per D,extraneum ad prædicatū: reliquæ tres ſunt pro ſubiecto, F, conſequens ad ſubiectum, G,antecedens, H, extraneum, Aduertendum tertio primam dictionem eſſe pro prima regula,ſecundam pro ſecūda,& ſic conſequenter. Vnde Fecana, ideſt ad concludendum vniuerſalē affirmatiuā in Barbara,ſumendum eſtMedium conſequens ad ſubiectū, quod denotatur per F,& antecedens ad prædicatum,quod notatur per C,ſic in alijs.Sunt autem duæ vocales mediæ notandæ. A, ſignificat prædicatum,E, ſubiectum. Hæ autem dictiones in ſequenti figura habentur expreſſæ, quam figuram ridiculo vocabulo antiqui Pontem Aſinorum vocabant,quia hominibus tardi ingenij iſta ars inueniendi Medium non eſſet intelligibilis, ſed iā profecto nullus eſt ita ingenij inops, cui non ſit facilis, & manifeſta.

NEGATIVA IN PRIMA
EBALI VTILIS
ECAS INVTILIS IN MINORI
PROBAR
BARBARA
PRO
EDAS·INVTILIS·EX·DVABVS·NEGATIVIS
VTILIS
ALIPTON·ET·DABITIS
ECANA
ANTES·ET·CAMESTRES
EBAS·INVTILIS·EX·DVABVS·AFFIRMATIVIS

Sunt autem duo principia, quibus Aristoteles vtitur ad combinationes inutiles Syllogismorũ examinãdas, quæ vocantur Dare terminos, in quibus Omni, & dare terminos, in quibus nulli. Hoc autẽ nihil aliud est, quã proposita combinatione aliqua inutili, dare tres terminos similes eadẽ dispositione dispositos, in quibus vniuersalis affirmatiua composita ex extremitatibus stet in veritate cum illis duabus propositionibus, & dare alios tres eadem dispositione dispositos, in quibus vniuersalis negatiua composita ex extremitatibus sit simul vera cum illis duabus propositionibus, & per hoc probatur talis duarum propositionũ dispositio esse inutilis, quia qua parte est vera negatiua vniuersalis, est inutilis dispositio ad inferendam affirmatiuam: nam tunc daretur antecedens verum, & cõsequens falsum, quod repugnat bonæ consequentiæ: qua parte est vera affirmatiua vniuersalis, est inutilis eadem dispositio ad inferendum negatiuam eadem causa, ac ideo non est formalis consequentia. Formalis enim consequentia in terminis, & propositionibus similibus semper ita se habet vt antecedens verum, & consequens falsum esse nequeat. Dare terminos affirmatiue, est dare terminos, in quibus omni, Dare negatiuæ, est dare in quibus nulli, verbi gratia volo probare hanc dispositionem esse inutilem, animal est currens, Homo est animal, do tres termi-

nos

nos, in quibus vniuersalis affirmatiua constās ex extremitatibus propositionum cōpositarū ex illis, stet in veritate cum eisdem propositionibus eodem modo dispositis, color, accidēs, albedo, sic, color est accidens, albedo est color, Omnis albedo est accidens. Talis ergo dispositio non potest inferre semper negatiuam quia modi affirmatiua ex illis extremitatibus compositis est vera. Do alios tres, in quibus Nulli, animal, currens, Homo. Animal currit, homo est animal. Cū his potest esse quod nullus homo currat, ergo non est illa dispositio apta formaliter ad inferendum affirmatiuam & sic oratio est inutilis: ita possunt dari termini in omni inutili combinatione. Potest autē in istis terminis inueniendis hæc regula obseruari, vt accipiamus vel duos terminos diuersos, & qui adinuicem negentur cum aliquo superiori ad vtrumque, vel duos terminos, quorum vnus sit consequens ad alterum cum aliquo extraneo, vel etiam cum superiore, vel tres disparatos, & per hos poteris examinare quamcunque combinationem.

De Syllogismo ex obliquis, & de Expositorio. Cap. XIIII.

ALiquando Syllogismi ex terminis obliquis fiunt, non solum ex parte extremi-

tatum, vt Omnis creatura est Dei, Angelus est creatura, ergo Angelus est Dei. Omnis Iustitia est perfectio, in Deo est Iustitia, ergo in Deo est perfectio, sed etiam ex parte Medij, aliquando enim medius terminus est obliquus vt in Maiori, vel in Minori, vel in vtraque simul. Etiam obliquus varius esse potest iuxta casum multitudinem. Verbi gratia. Cuiq. animali inest sensus, homo est animal, ego homini inest sensus. In omni loco est Deus. Terra est locus, ergo in terra est Deus. Sunt autem in istis ista obseruāda, Primum vt extremitas, quæ fuerit obliqua in pręmissis, ita maneat in conclusione, vt apparet in Syllogismis positis. Secundo quando medium est obliquum in vna præmissa, tunc illa extremitas, quæ cū medio obliquo ponitur, debet in conclusione inferri in recto, & altera extremitas in obliquo. Verbi gratia, Omnis entis est scientia, Corpus est ens, ergo Corporum est scientia, Quando verò in vtraque est obliquum medium, extremitas inferetur vtraque in recto, vt nulla pax vera inest impio, ocium inest impio, ergo ocium non est pax. Tertio quando in pręmissa negatiua fuerit obliquus, in affirmatiua rectus, sequitur conclusio de obliquo nulli animal irrationali inest ratio, Equus est animal irrationale, ergo Equo non inest ratio, quando autem fuerit affirmatiua de obliquo, & negatiua recta, non ita sequitur, non enim valet

homo

homo non est Angelus, Omni homini inest intellectus, ergo Angelo non inest intellectus. Præter hos Syllogismos aliquando euenit, vt medium in quibusdam sit terminus singularis & hic Syllogismus expositorius dicitur, qui maxime Tertiæ figuræ familiaris est eo, quod in ea Medium subijciatur, proprium autẽ sit singularium terminorum subijci. Petrus est animal, & Petrus est currens, ergo aliquod currens est animal. Fiunt etiam Syllogismi expositorij ex medio vniuersali, puta cum volumus alicuius generis, vel superioris inferius aliquod demonstrare, vt si fieret Syllogismus in Barocco. Omnis homo est animal, aliquod album non est animal, ergo aliquod album nõ est homo fit expositorius si sumamus aliquod inferius sub minori, scilicet aliquod album, quod non sit animal nempe Niuem, & fiat Syllogismus in Felapton, nulla nix est animal, omnis nix est alba, ergo aliquod album non est animal. Iste Syllogismus ab Aristotele vocatur Expositorius, quia per sumptionem inferiorum probat vniuersalius illud minoris pręcedentis, idest aliquod album non est animal, & talis etiam in alijs figuris a Tertia optime fieri potest.

De

De sex potestatibus, & tribus defectibus Syllogismorum. Cap. XV.

SYllogismorum potestates sex sunt, prima est plura concludendi, Syllogismus enim qui infert Vniuersalem, potest inferre eius vniuersalis subalternatam, & inferens conclusionem, potest inferre eius conuertentem, & id quod sequitur ex tali conclusione.

Secunda est, Verum ex falsis Syllogizandi, eadem enim forma Syllogismi aliquando verum ex vero deducimus, vt Omne animal est sensibile, Omnis homo est animal, ergo Omnis homo est sensibilis: Aliquando verum ex falso, vt Omnis leo est rationalis, Omnis homo est leo, ergo Omnis homo est rationalis: Aliquãdo etiam falsum ex falso concluditur.

Tertia est, Circulariter Syllogizandi: Est autẽ Syllogismus circularis ille, qui ex alterius conclusione cum vnius præmissæ conuertente infert alteram præmissam hoc autem fit in terminis conuertibilibus, vt Omne corpus est cõpositum ex materia & forma, Omne ens mobile est corpus, ergo Omne ens mobile est cõpositum ex materia & forma: Fit circularis conuersa Maiori, Omne compositũ ex materia & forma est corpus, Omne ens mobile est compositum ex materia & forma, ergo omne ens mobile est corpus.

Quar-

Quarta est, Conuersiue syllogizandi, Est autem syllogismus conuersiuus, qui ex contradictoria, vel contraria prioris syllogismi, cum altera præmissarum tollit alteram, idest eius contrariam, vel contradictoriam infert, quo maxime vtimur, quando alterius rationem euertere volumus, vt omne album currit, Omnis homo est albus, ergo omnis homo currit: Fit conuersiuus ad tollendam Maiorem, Nullus homo currit, Omnis homo est albus, ergo aliquod album nō currit. Potest etiam maior eadem particularis fieri, & erit in Boccardo.

Quinta est, syllogizādi per impossibile: Est autem hic syllogismus qui ex contradictorio alicuius propositionis veræ, negatæ, cum altera propositione clare vera, infert manifeste propositionem falsam, vt fiat regressus ad negandum oppositū propositionis negatæ, Verbi gratia negat quis, spongia est sensibilis, argumentabor sic, Omne animal est sensibile, Nulla spongia est sensibilis, ergo, nulla spongia est animal: Ista cōclusio est falsa, ergo præmissa aliqua falsa, non maior, quia est manifeste vera, ergo minor, opposita ergo negata prius erat vera, hic autem oportet sumere cōtradictorium nam in contrarijs ex falsitate vnius non sequitur veritas alterius, cum vtrumque falsum esse possit.

Sexta potestas est, Ex oppositis syllogizādi. Est autem iste syllogismus, quo ex duabus

con-

contrarijs, vel contradictorijs infertur conclusio, qua negatur idem de se ipso. Vtimur hoc contra proteruos, contraria, vel contradictoria admittentes, Verbi gratia Nulla substantia est animal, Omnis substantia est animal, ergo animal non est animal.

Sunt autem tres in Syllogismis defectus: Primus est, Petere principium, qui tunc accidit, quando idem per idem vel aliquid per æque, aut magis ignotum probatur, vt Omnis homo est homo, & omnis homo est homo, ergo omnis homo est homo. Secundus est, Non propter hoc accidere falsum, qui tunc euenit quando syllogizando falsitas conclusionis illatæ imputatur alicui propositioni in antecedenti quæ vere non erat causa falsitatis illius: hoc autem maxime fit in Syllogismis, in quibus est aliqua præmissa superflua, Verbi gratia homo est animal, & omne corpus est viuẽs Omnis lapis est corpus, ergo Omnis lapis est viuens, Conclusio est falsa, ergo illa pars Antecedentis est falsa, scilicet, homo est animal. Hic falsitas conclusionis imputatur propositioni, quæ non est causa, nam ea semota adhuc sequitur conclusio falsa.

Tertius dicitur fallacia contrariæ opinionis, hic autem est, quando assentimur duabus contrarijs, vel contradictorijs, aut in vniuersali, aut in propria forma expressis, vt qui admitteret omne animal est corpus, & nigrum

nul-

nullum est corpus, in communi admittit has, omnis coruus est corpus, nullus coruus est corpus, quæ formaliter sunt contrariæ. Hoc defectu admonemur, ne simus præcipites in concedendo, sed prius attente consideremus, & omnia perpendamus, ne postea in contraria, vel contradictoria dilabamur.

De Syllogismo ex Modalibus. Cap. XVI.

ABsolutis iam Syllogismis, qui ex propositionibus simplicibus, ac modo vacantibus conficiuntur, non inutile mihi futurum visum est. si ea, quæ Aristoteles fusissime de Syllogismis Modalibus tractat in breues, & paucas redegero conclusiones, vt has Iuuenes prius facile edocti, se ad grauiores in eisdem disputationes melius, & aptius accingant, ac propterea conclusiones simplices ex obscuro, & perplexo Aristotelis contextu erutas, proponam, difficultates quæ circa ipsas sunt, in proprium locum reseruando.

Quintupliciter igitur possunt ordinari istæ propositiones, secundum Modos duos necessario, & contingenter, de his enim, præcipuus est sermo, nam alij præposita, aut postposita vna negatione, vel altera, æquiualent necessario, vt constat ex superioribus, aut enim vtraque est de necessario, aut altera de necessario,

al-

altera de inesse,quæ sine modo est, aut vtraq. de contingenti,aut vna de contingenti,& altera de inesse,aut tandem vna de contingenti,& altera de necessario.Hic autem sumimus contingentes pro eo,quod potest esse,& non esse, quod dicitur contingens specialiter sumptum, cuius naturam explicuimus Libro Tertio, & iuuabit lectorem illa eadem repetere.

Sit igitur prima Conclusio.In omni figura, & modo cuiusque figuræ ex vtraq. præmissa de Necessario. conclusio sequitur de necessario. Valet enim omne animal necessario est sensibile, omnis homo necessario est animal, ergo omnis homo necessario est sensibilis, similiter nullus lapis necessario est animal,omnis gemma necessario est lapis,ergo nulla gēma necessario est animal. Idem in alijs modis & figuris oportet existimare. Secunda Cōclusio. In prima figura maiori existente de necessario & minori de inesse, sequitur conclusio de necessario. In alijs vero figuris sequitur cōclusio necessaria, si illa sit necessaria quæ est maior syllogismi reductione facta ad primam Figuram. Vnde in secunda figura existente negatiua de necessario affirmatiua de inesse, sequitur conclusio de necessario, qua Negatiua sit maior in reductione ad primam. In Barocco hoc non valet, quia non reducitur in terminis, nec in Boccardo, neutra enim existenti

ſtenti de neceſſario ſiue maiori,ſiue minori,& altera de ineſſe ſequitur de neceſſario.In Tertia vero figura ſi fuerit vniuerſalis negatiua de neceſſario ſequitur Concluſio neceſsaria, vt in Felapton,& Feriſon,quando vtraq. affirmatiua ſit vniuerſalis, vt in Darapti, ſiue ſit maior,ſiue minor,ſequitur neceſsaria: ſi altera particularis,vt in Diſamis,& Datiſi,ſi vniuerſalis fuerit neceſſaria, ſequitur concluſio alijs modis non contingit in his figuris.

Tertia Concluſio.In prima figura,vtraque contingenti in quatuor modis ſequitur concluſio contingens,&in eiſdem modis etiam ſequitur, quando vtraq. eſt negatiua vel minor ſola,ſed imperfectè. Dico imperfectè, quia opus eſt prius conuertere Minorem negatiuã in affirmatiuam,vel vtramq. negatiuam in affirmatiuam,quod licet in Contingenti, vt ſuperius diximus. Vnde ſequitur, Contingit nullum album currere, contingit nullum hominẽ eſſe album, ergo Contingit omnem hominem currere, ſed imperfectè ſequitur, quia debemus mutare vtramque negatiuam in affirmatiuam, vt clarè, & manifeſtè ſequatur. Similiter in alijs modis, Minori, vel vtraque exiſtenti negatiua.

Quarta Concluſio. In prima figura in eiſdem modis quatuor ſeruata eadem qualitate,& quantitate, propoſitionum, maiori exiſtenti de Contingenti, & Minori de ineſſe, ſe-

qui-

quitur conclusio Contingentis specialiter dicit: at contra. Maiori existente de Inesse, & Minori de Contingenti, tam affirmatiuæ, quàm negatiua, sequitur conclusio Contingẽtis non specialiter dicti, sed communiter, scilicet pro possibili, & inesse sumpti, vt facile erit exemplis ostendere.

Quinta Conclusio. In eadem prima Figura idem iudicium est de inesse necessario, & de Inesse solo, vt si Maior Contingens, & Minor necessaria, sequatur conclusio Contingentis specialiter dicti, scilicet pro eo quod potest esse, & potest non esse, at si Maior de necessario & Minor contingens, siue affirmatiua siue negatiua, Conclusio erit contingentis generalis. Quòd si necessaria fuerit maior, & negatiua, potest inferri conclusio de Inesse, vt necessario, nullum intelligens est equus, Contingenter omnis homo est intelligens, ergo nullus homo est equus.

Sexta Conclusio pro secunda figura. Ex vtraque contingenti in secunda figura vtcunque disponantur nihil sequitur, nec quando negatiua est contingens, & affirmatiua necessaria, vel de inesse. At quando affirmatiua est contingens, & negatiua necessaria, vel de Inesse, sequitur conclusio contingentis generaliter dicti, vt necessario nullus equus est homo, Cõtingenter omne currens, est homo, ergo Contingenter nullum currens est equus.

Se-

Septima Conclusio,pro tertia figura.In tertia figura, ex vtraque de Contingenti sequitur conclusio contingens,& ex vna de Contingenti,& altera de Necessario, vel de inesse, si contingens fuerit illa, quæ est Maior in reductione in figura prima erit conclusio Contingentis specialiter dicti, si verò fuerit in reductione Minor, erit Conclusio contingentis generaliter dicti.

De Syllogismo hypothetico. Cap. XVII.

POstquam de Syllogismo simplici hucusq. latius disseruimus,superest vt de Syllogismo hypothetico introductionis modo aliquid attingamus. Est igitur syllogismus hypotheticus, qui ex altera aut vtraque præmissa constat hypothetica. Huius tres sunt præcipuæ species secundum hypotheticas propositiones,ex quibus conficitur. Est enim conditionalis, Copulatiuus,Disiunctiuus Conditionalis est,qui ex præmissa constat conditionali, vt si sol lucet, dies est, sed sol lucet, ergo dies est.Fiunt autem in hisce duo modi Syllogismorum,quidam procedunt ex Maiori conditionali,& ipso Antecedenti solo pro Minori ad positionem eiusdem consequentis in conclusione,vt si est homo,est animal, sed est homo,ergo est animal,& hæc prima figura horũ Syllogismorum esse potest, sub qua quatuor

ſunt modi,nam Conditionalis poteſt habere vtranque partem affirmatiuam, & tūc eſt primus modus,vt ſi ſol lucet dies eſt,ſed ſol lucet ergo dies eſt. Aut vtranq. negatiuam, & tunc eſt Secundus modus, vt ſi non eſt animal,non eſt homo,ſed non eſt animal, ergo non eſt homo, aut priorem affirmatiuam, & poſteriorē negatiuā,& tunc eſt Tertius modus,vt ſi ęſtas eſt frigus nō eſt, ſed æſtas eſt,ergo frigus non eſt: Aut priorē negatiuam,poſteriorē affirmatiuā,& tūc eſt Quartus modus,vt ſi non eſt,ſanū,eſt ægrū,ſed nō eſt ſanum, ergo eſt ægrum.

Quidam alij ſyllogiſmi ſunt,in quibus a tota conditionali Maiori,& oppoſito conſequētis pro Minori, infertur oppoſitum Antecedentis pro concluſione, & hæc poſterior figura horum dici poteſt, ſub quā alij ſunt quatuor modi ſimiles præcedentibus:aut enim eſt tota affirmatiua, vt ſi eſt homo, eſt animal, ſed non eſt animal, ergo non eſt homo: aut tota negatiua,vt ſi ſol non lucet,dies non eſt,ſed dies eſt,ergo ſol lucet: aut prior affirmatiua, & poſterior negatiua, vel contra, vt ſuperius diximus.

Eſt alius Syllogiſmus Hypotheticus, qui dicitur Copulatiuus, quia ex copulatiua pro poſitione procedit: Sunt autem tres modi horum, præſertim in copulatiuis negatiuis, id eſt in quibus negotio ipſam partium connexionem negat. Primus modus quando copula-

latiuæ partes non habent aliam negationem, quàm eam, quæ totam ipsam negat, tũc enim valet à tota copulatiua pro maiori cum vna parte affirmatiua pro minori ad alterius negationem vt non homo currit simul, & sedet, sed currit, ergo non sedet, vel etiam, sedet ergo non currit: a Negatiua autem non valet ad affirmatiuam, non enim dicetur, Non currit ergo sedet.

Secundus Modus est, quando vtraque pars habet aliam negationem præter negationem totius, tunc enim valet a tota copulatiua, & vna negatione ad alterius affirmationem, vt Non homo non studet, simul & non legit, sed non studet, ergo legit, vel etiam, Non legit, ergo studet, contra non valet.

Tertius Modus quando vna pars habet negationem altera non, tunc enim valet a tota copulatiua, & parte affirmatiua ad partem negatam, vt non homo currit, & non mouetur sed currit, ergo mouetur. Hi sunt modi in copulatiuis negatiuis, nam in affirmatiuis non fiunt syllogismi, sed consequentiæ quædam, Omnis enim affirmatiua copulatiua infert quamlibet sui partem, siue ambæ partes sint affirmatiuæ, siue negatiuæ, siue vna affirmatiua altera negatiua, vt homo currit, & leo est fortis, ergo homo currit, & ita in alijs omnibus poteris singulas partes per se inferre.

Est & syllogismus disiunctiuus, qui ex pro-

latiuæ partes non habent aliam negationem, quàm eam, quæ totam ipsam negat, tũc enim valet à tota copulatiua pro maiori cum vna parte affirmatiua pro minori ad alterius negationem vt non homo currit simul, & sedet, sed currit, ergo non sedet, vel etiam, sedet ergo non currit: a Negatiua autem non valet ad affirmatiuam, non enim dicetur, Non currit ergo sedet.

Secundus Modus est, quando vtraque pars habet aliam negationem præter negationem totius, tunc enim valet a tota copulatiua, & vna negatione ad alterius affirmationem, vt Non homo non studet, simul & non legit, sed non studet, ergo legit, vel etiam, Non legit, ergo studet, contra non valet.

Tertius Modus quando vna pars habet negationem altera non, tunc enim valet a tota copulatiua, & parte affirmatiua ad partem negatam, vt non homo currit, & non mouetur sed currit, ergo mouetur. Hi sunt modi in copulatiuis negatiuis, nam in affirmatiuis non fiunt syllogismi, sed consequentiæ quædam, Omnis enim affirmatiua copulatiua infert quamlibet sui partem, siue ambæ partes sint affirmatiuæ, siue negatiuæ, siue vna affirmatiua altera negatiua, vt homo currit, & leo est fortis, ergo homo currit, & ita in alijs omnibus poteris singulas partes per se inferre.

Est & syllogismus disiunctiuus, qui ex pro-

positione constat disiunctiua, in hoc autem procedimus semper a tota disiunctiua cum vna parte ad oppositam alterius, vel cum opposito vnius partis, ad positionem alterius partis, verbi gratia, aut est dies, aut est nox, est dies, ergo nō est nox, vel aliter, aūt est dies, aut est nox, non est dies, ergo est nox, hic autē argumentandi modus fit in disiunctiuis affirmatiuis, siue vtraque pars sit affirmatiua, siue vtraque negata, siue prior affirmatiua posterior negata: Vel contra prior negata posterior affirmata: semper tamen debemus procedere vel ab vna parte ad oppositam alterius, vel ab opposita vnius partis ad alteram partem. Vnde valet quando vtraque pars est negatiua, Aut non est sanum, aut non est ægrum, sed est sanum, ergo non est ægrum, vel aliter non est sanum, ergo est ægrum. Idem fit quando vtraque affirmatiua, & quando altera etiā est affirmatiua. Possunt autem duæ figuræ harum distingui, sicut in Conditionalibus, altera in qua pro Minori ponimus priorem partem disiunctiuæ, aut oppositam eius, pro consequenti verò posteriorem, aut ipsius oppositam. Altera contra, in qua pro Minori posteriorem partem, aut eius oppositam ponimus, pro conclusione verò priorem, aut eius oppositam, qui omnes Syllogismi in eo fundantur, quod superius diximus, disiunctiuam esse veram, cuius vna sola pars est vera, reliquas falsas.

ſas. Ex his, multi colliguntur diſiunctiuorum Syllogiſmorum modi, quos per hanc artem, & regulam facile erit diligenti lectori, & admodum vtile inuenire, & ſingulos per ſe diſtribuere. Qui plura de iſtis Syllogiſmis videre cupit Boet. legat peculiariter de his tractantem.

De reliquis ſpeciebus argumentationis. Cap. XVIII.

SVpereſt, vt breuiter quid aliæ argumentationum ſpecies ſint explicemus: Enthymema, vt Boet. aſſerit, eſt oratio, in qua non omnibus præmiſsis propoſitis, feſtinata infertur concluſio, vt homo eſt animal, ergo homo eſt corpus dicitur etiam truncatus Syllogiſmus, quia ei deeſt aliqua præmiſſa, vnde ad Syllogiſmum reduci poteſt per additionem illius præmiſſæ, quæ deeſt: Reducetur enim illud Enthymema ſic ad ſyllogiſmum, Omne animal eſt corpus, Omnis homo eſt animal, ergo omnis homo eſt corpus. Inductio, quam alij Enumerationem vocant, eſt ab inferioribus ad ſuperius progreſsio, vt iſte ignis calefacit, & iſte ignis calefacit, & ſic de ſingulis, ergo Omnis ignis calefacit. Fit etiam aliquando inductio non a ſingularibus, ſed a minus communibus, vt homo ſentit, leo ſentit, & reliqua animalia, ergo omne animal ſentit. Aliquando

procedimus negatiue, aliquando affirmatiue de quibus superius diximus in libro Tertio. Hic autem attendendum est, vt omnia inferiora quoad fieri possit enumerentur.

Exemplum est ab vno singulari ad alterum propter aliquam similitudinẽ illatio, vt Deus pepercit Niniuitis pœnitentibus, ergo & nobis parcet, si pœnitentiam agamus. Potest exemplum aliquando a duobus, vel tribus, singularibus, sumi, semper tamen obseruanda est aliqua similitudo inter ea, in cuius virtute vnum singulare ex altero colligatur. Exemplo, & Enthymemate frequentius Rhetores, sicut syllogismo, & inductione dialectici vtuntur. Hæc sunt, quæ de argumentationibus, præsertim de syllogismis, Dialecticæ studiosos prædiscere oportet ante Aristotelis doctrinam, postea fusius, copiosius, ac exactius ista percepturos.

FINIS QVARTI LIBRI.

IN-

INTRODVCTIONIS IN DIALECTICAM ARISTOTELIS.

LIBER QVINTVS.

De Locis, & fallacijs syllogismorum.

De Duplici syllogismo secundum Materiam. Caput I.

SYllogismus & forma, & materia, tan quam duplici parte intrinseca perficitur. Forma dispositio, & ordinatio duarum propositionum inter se secundum debitam quantitatem, & qualitatem trium terminorum dispositionem est, de qua abundè in libro Quarto locuti sumus. Materia proxima propositiones sunt, ex quibus constructus est. Hæ autem in duplici differentia se habent, quædam enim sunt Necessariæ, quæ semper veræ sunt, nec eas aliquando falsas esse accidit: quales sunt illæ, in quibus definitio vel pars aliqua definitionis,

genus nempe, aut differentia definito prædicatur: vt homo est animal rationale, homo est animal, homo est rationalis. Similiter ille, in quibus aliqua inseparabilis proprietas de suo subiecto prædicatur, vt homo est risibilis equus est hinnibilis, album est disgregatiuum visus, ignis est calefactiuus. Similiter, & ille, in quibus affectus, de suis proprijs causis prædicamus, vt animal rationale est risibile, frigiditas congregat, calor separat. Has omnes propositiones Necessarias vocamus. Quædam aliæ sunt, quæ probabiles dicuntur, quasi probatæ, & receptæ vel omnium consensu, vel plurimorum, vel sapientum, & horum, vel omnium, vel plurimorum, vel maximè probatorum. Sunt enim quædam propositiones. quarum non est ea euidentia, quin possit intellectus eis dissentire, tamen receptæ sunt iam ab omnibus tanquam veræ, vt Figulus figulum odit: Omnis mater diligit filius suum: Amicis est benefaciendum. Aliæ à plurimis, vt Diuitiæ sunt parandæ. Honores sunt expetendi. Aliæ ab omnibus sapientibus, vt ex nihilo nihil naturaliter fit. Sol est maior terra. Aliæ à plurimis sapientibus, vt non sunt infiniti mundi; non est corpus indiuisibile. Plura sunt rerum principia. Hæ enim olim receptæ fuerunt à plurimis philosophis, quãuis non omnibus. Aliæ à paucis, sed celeberrimis, vt Ideæ non sunt. Est quinta substantia

præter elementa: Viſus fit per intus ſuſceptio nem. Hæ enim à Peripateticis probantur. Omnes hæ propoſitiones probabiles ſunt, non quia veræ, aut falſæ ſint: ſed quia pro veris recipiebantur, & nulla videtur ratio euidens in contrarium. Sunt etiam & aliæ probabiles, quæ ex iſtis aliqua via deducuntur, quas aliqui probabiles mediatas vocant. Ex his igitur vtriſque propoſitionibus fiunt ſyllogiſmi: quemadmodum enim eadem forma circuli, aliquando in ære, aliquando in auro, vel in alia materia fit ita, & eadem forma, & figura ſyllogiſmi, aliquando propoſitionibus neceſſarijs applicatur, aliquando vero probabilibus, vt ſi ſumas propoſitiones has neceſſarias, omne animal rationale eſt riſibile, Omnis homo eſt animal rationale, ergo omnis homo eſt riſibilis: Syllogiſmus conficitur in Barbara. At ſi ſumas has probabiles, Omne quod eſt bonũ expetendum eſt, Omnes diuitiæ bonę ſunt, ergo, Omnes diuitiæ ſunt expetendæ eadem fit in Barbara, forma. Si igitur materiam ipſam ſyllogiſmi conſideramus, duas ſyllogiſmorũ ſpecies conſtituemus: & illorum, qui ex neceſſarijs conflantur, & hi Demonſtratiui: & eorũ qui ex probabilibus, & hi Dialectici, ſeu Topici dici ſolent.

De demonstratione, & Dialectico Syllogismo. *Cap.* II.

DEmõstratio Syllogismus est, ex neccessarijs propositionibus propriã Conclusionis causam exprimentibus compsitus. Duo enim necessaria sunt ad hunc Syllogismum, qui Demõstratio dicitur: alterum, vt ex necessarijs conflezur: ille enim, qui ex probabilibus, aut illis propositionibus quæ non necessariæ sunt, componitur, demostratio non est. Alterum, vt præmissæ causa propria conclusionis sint: ideæ, in præmissis contineatur causa vera, propter quam conclusionis prædicatum subiecto inest. Propter hæc igitur duo. ista demõstratio est, Omne compositum ex contrarijs corruptibile est, Omne mixtum corpus est ex contrarijs compositum. ergo Omne mixtum corpus corrruptibile est. Omnes enim hæ propositiones necessariæ sunt, & causa, quare corpus mixtum corruptibile est in præmissis exprimitur, nempe quia ex contrarijs copmositum est. Quo fit vt in Demõstratione hi termini tres concurrant, Maior extremitas, & hæc est aliqua proprietas de subiecto mõstranda: ipsum subiectũ Minor extremitas, & causa proprietatis in subiecto, ipsum Medium. Fit aliquando demonstratio cum medium est aliquis effectus, sed hæc non simpli-

ſimpliciter demonſtratio dicitur. Hic Syllogiſmus qui demonſtratio ſimpliciter dicitur; eſt adeò efficax,& validus,vt non quamcumque cognitionem Concluſionis demonſtratæ efficiat: ſed claram, certam & infallibilem, quæ dicitur Scientia: ac propterea Demonſtratio eſt Syllogiſmus faciens ſcire, & Scire propriè, eſt rem neceſſariam per propriã cauſam cognoſcere. Syllogiſmus Dialecticus, eſt Syllogiſmus ex probabilibus confectus, Non oportet autem vt ſemper ex vtraque præmiſſa probabili procedat: aliquando enim ex vtraque probabili fit,vt Omne bonum eſt amplectendum,Labor eſt bonus,ergo eſt amplectendus, Aliquando fit ex vna probabili, ex altera neceſſaria, vt omnis virtus eſt anteponenda diuitijs,Iuſtitia eſt virtus,ergo Iuſtitia eſt anteponenda diuitijs: Maior probabilis quidem, Minor tamen neceſſaria, ſicut homo eſt animal. Hic Syllogiſmus non eſt adeò efficax, ſicut prior, non enim ſcientiam concluſionis facit, ſed opinionem, ideſt, cognitionẽ quandam non admodum claram, certam, & ineffallibilem:ſecundum quam aliquando decipi poſſimus. Quod enim opinione tenetur, errori expoſitum eſt. Tali Syllogiſmo vtimur circa quamlibet queſtionem dubiam, ſeu problema,probabiliter partem vtrãque probando. Eſt enim Problema, quæſtio, ſeu interrogatio contradictionis alicuius vtrunque par-

tem

tem amplectens; vt an diuitiæ sint bonæ, necne, an scientia præstet sanitati necne, an honor sit anteponendus famæ necne. Horum vtranque partem probabiliter Dialectico syllogismo disputamus. Quædam enim logicæ pars, quæ Topica dicitur, ab alijs autem Dialectica, methodum, & viam docet probabiliter circa quamlibet problematis partem disputandi, in qua quædam communes regulæ, & Notæ continentur, ex quibus argumentorum copia suppeditatur, quæ in præsenti breuiter & clarè tradenda suscipimus.

Quid Locus & quotuplex in generali. Cap. III.

Locus est argumenti sedes. Analogia, seu similitudine sumpta à loco corporum, vt enim locus continet corpus, ita id a quo argumenta extrahuntur tanquam in eo contenta, locus dicitur. Ideo aliter etiam definiri solet, nempe, Locus est id, a quo ad propositam quæstionem conueniens trahitur argumentũ. Præterea, quemadmodum res occultæ, & abscondităe maxime loci in quo sunt ostensione inueniuntur: ita argumenta, his quos locos vocant, cognitis apparent, ac propterea loci dicuntur. Vnde definiri etiam solet, Locus est nota communis, cuius admonitu, quid in vnaquaque reprobabile sit, inueniri potest: ac si

cla-

clarius diceretur. Est signum quoddam commune argumenta ostendens, quibus probabiliter circa res disputare possimus. Tandem quemadmodũ in locis varijs, varia procreantur, & pro locorum diuersitate diuersa producuntur, ita non omnia argumenta, quæ circa res fiunt, ab eodem fonte procedunt, sed a diuersis: ac ideo hæc, Loca vocantur. Locus duplex est, alter, qui dicitur Maxima, alter, Differentia Maximæ. Locus maxima propositio vniuersalis per se probabilis, cuius veritati multæ argumentationes Dialecticæ innituntur, verbi gratia fiant istæ argumentationes Planta est viuens, ergo Planta est corpus animatum. Iustitia est virtus, ergo Iustitia est habitus bonus. Concha est animal, ergo Est viuens sensibile, omnes hæ, & similes, bonæ sunt. Quod si petas, cui innituntur omnes hæ, respõdere oportet, has omnes huic inniti principio. De quocumque prædicatur definitio, de eodem & definitum potest prædicari. Talis propositio Maxima dicitur. Aduerte igitur partes definitionis: Dicitur propositio vniuersalis: quia maxima non solum est pro vna, aut altera argumentatione; sed pro multis circa quamcumque materiam, vt secundum prædictam maximam poterit argumentari in omnibus definitionibus quarumcumque rerum. Additur: per se probabilis: quia tales Maximæ Dialecticæ non probantur, cum nullam illis

illis probabiliorem assumere possimus propositionem, ad earum probationem, sed per se sunt probabilissimæ, & multæ ex eis sunt necessariæ. Additur vltimo, cuius veritati multæ argumentationes dialecticæ innituntur: vt intelligas, has Maximas non esse sumendas vt partes argumentationum, tanquam maiorẽ, aut minorem: sunt enim extrinseca principia, quæ argumentationem non de necessitate cõponunt, sed ipsam corroborant, & probare faciunt: quibus sublatis tales argumentationes nullius prorsus ponderis essent, ac propterea Maximæ dicuntur, quasi supra Minores, & Maiores, quæ sunt Syllogismorum partes Locus differentiæ maximę est, in quo inter se plures maximæ distinguuntur & separantur, non enim omnes sunt eiusdem rationis, quædam enim argumenta vnius rationis, quædam alterius procreant, vnde variè nominantur, ac tales denominationes dicuntur Loci differentię maximæ, vt a Contrarijs dicitur locus, a quo ducuntur argumenta probantia rem per sua contraria. A definitione, a quo ducuntur argumenta probantia definitionẽ, similiter a causis, ab effectibus, &c. Sicut autem sub vna maxima multæ argumentationes concluduntur: ita & sub vna differentia maximæ plures maximæ continentur, vt sub hoc loco a definitione continentur plures maximæ, nempè, De quocumque prædicatur definitum, de eodem,

& de-

& definitio. Quod prædicatur de definitione, etiam de definito:& aliæ,de quibus dicemus. Vt autem quomodo has differentias liceat sumere cognoſcamus, tres termini in his argumentationibus ſunt aduertendi, Medius, Minor extremitas, & Maior. Hi autem cognoſcuntur, ſi talis argumentatio, quando Sillogiſmus non fuerit,ad eum reducatur,cum enthymemata,& inductiones ad ſyllogiſmi formam reduci queant,vt Ariſtot. docet. Verbi gratia, Animal rationale eſt riſibile, ergo homo eſt riſibilis.Riſibile eſt Maior extremitas: animal rationale terminus eſt medius: homo verò minor extremitas. Vt autem locum, à quo argumentum procedit cognoſcamus,inſpiciendus eſt terminus Medius, & ab eo denominandus eſt locus: vt ſi inferens eſt definitio. Locus dicetur a definitione: ſi definitum, a definito,ſi cauſa,a Cauſis, ſi effectus, ab effectibus & ſic de reliquis.

Locus differentiæ maximæ triplex eſt in generali.Internus,Externus,Medius. Internus eſt,a quo ducuntur argumenta probãtia quæſtionem per ea quæ ſunt ſubſtantia rei, vt per definitionem per definitum,vel per ea,quæ comitantur ſubſtantiam rei. Externus eſt,a quo argumenta petuntur, quæ probant rem per extrinſeca,& repugnantia. Medius,a quo argumenta ſumuntur, quæ rem per ea, quæ nec omnino intrinſeca, nec omnino extrinſeca

ſunt

sunt, probant, de quibus sigillatim est dicendum.

De loco intrinseco. Cap. IIII.

Locus intrinsecus duplex est, Altera Substantia rei. Alter a Concomitantibus substantiam. Locus a substãtia est a quo argumẽta ducuntur, quæ rem per ea, quæ sunt substantiæ ipsius, vel eam significant, probant. Est autem locus triplex. a Definitione, & definito, a Descriptione, & descripto, ab interpretatione & interpretato. Locus a Definitione est, habitudo definitionis ad definitum, secundum quam definitio ipsum definitum fert semper secum. Vocamus autem hic definitionem, orationem inexplicantem naturam rei per ea, quæ sunt de substantia ipsius: qualis est definitio, quæ datur per genus, & differentiam, vel per eas partes, quæ sunt rei substantia. Ab hoc autem loco sumuntur quatuor modi argumẽtandi, quatuor Maximis innixi: duo ex parte subiecti quæstionis, duo ex parte prædicati, vt sit quæstio, an Iustitia sit virtus: potest primo probari affirmatiue ex parte subiecti, ponendo ipsius definitionem, scilicet, habitus tribuens cuique quod suum est, est virtus, ergo Iustitia est virtus. Alter modus est negatiuus ad probandam oppositam partem adhuc ex parte subiecti: Habitus tribuens cuique quod suum est, non est vitium, ergo Iustitia non est.

Prior fundatur in hac maxima. Quicquid prædicatur affirmatiue de definitione, affirmabitur de definito. Posterior in hac. Quicquid negatur de definitione, negatur de definito. Alij duo modi sunt ex parte definitionis prædicati, alter affirmatiuus, sic, Iustitia est habitus bonus, ergo Iustitia est virtus: Alter negatiuus idem negando. Est autem Maxima prioris. De quo affirmatur definitio affirmatur definitum, posterioris vero: A quo negatur definitio, etiam definitum negatur. Aliquando conuerso modo per definitum definitionem probamus; & locus dicitur a definito, & sunt tot modi argumentandi fundati eisdem maximis mutando terminos, nempe: Quod affirmatur de definito, etiam de definitione: Quod negatur simili ratione: Idem ex parte prædicati. Locus à Descriptione est similis fere loco a definitione, hoc vno dempto quod loco definitionis sumimus descriptionem, & locus a definito similis est loco a descripto. Vocamus autem. Descriptionem, orationem explicantem rem non per differentias substantiales sed per accidentia propria, quæ passim ponuntur loco differentiarum, cum differentiæ ipsæ plurimum occultæ sint quo definiendi genere fere semper Oratores vtuntur, definiunt enim, seu describunt hominem esse animal bipes, magni cerebri, erecta facie. Sunt similes modi argumentandi, simi-

les; etiam maxime mutatis terminis. Tertius locus ab interpraetatione, est autem interpraetatio non rei, sed nominis explicatio, vt philosophus est amator scientiæ, Theologus, qui Deo loquitur, & similes, quæ cum suo interpraetato recurrunt, & conuertuntur. Sunt autē & in his ijdem argumentandi modi, & maximæ terminis mutatis, quas omnes maximas describere, lectori erit facillimum. Ad hos locos descriptos reducuntur alij quia modus idem argumentandi est. Sub loco a Definitione est locus a differentia, sub loco a descriptione locus a proprio, sub loco ab interpraetatione locus a synonimis, & locus a Conuertibilibus: synonima dicuntur diuersæ voces eandē prorsus rem significantes, vt ensis, & gladius. Conuertibilia vero, quorum vnum de altero ad inuicem vniuersaliter prædicatur, vt flebile, risibile, omne enim flebile est risibile, & omne risibile est etiam flebile; sunt etiam in his eædem maximæ quæ sunt in interpraetatione.

De locis a Concomitantibus substantiam.

De loco a toto. Cap. VI.

LOcus a Concomitantibus substantia est, a quo argumenta trahimus per ea, quæ rem ipsam antecedunt, comitantur, aut secuntur, non sunt autē rei substantia. Est autē vnus

ex

ex his locus a toto, & partibus a quo argumẽta ducimus, partes per totum, aut totum per partes probãtia. Sex autẽ modis totũ aliquod est. Totum vniuersale, totum in quantitate, totum integrale, totum in modo, totum in loco, totum in tempore. Totũ vniuersale vocatur quodcunque superius prædicatum respectu inferiorum, quæ partes subiectiuæ dici solent, vt animal respectu hominis, leonis, & aliorũ homo respectu indiuiduorũ. Est autẽ a toto vniuersali modus argumẽtãdi quadruplex. Primus ex parte subiecti affirmatiuus, a toto ad singulas partes disiunctiue, vt elementum est leue, ergo aqua, vel terra, vel aer, vel ignis est leuis; huius Maxima. Quod de toto vniuersali affirmatur, de aliqua eius parte affirmabitur. Secũdus ex parte prædicati etiã affirmatiuus a toto ad partes disiũctiue, vt cibus est bonus ergo vtilis, aut honestus, aut delectabilis. Maxima, De quo totum vniuersale affirmatur, aliqua eius affirmabitur pars. Tertius ex parte subiecti negatiuus, a toto ad partes etiã disiũctiue, vt animal non est expers rationis, ergo vel homo vel brutũ non est expers rationis. Maxima. Quod negatur de toto, negatur de aliqua parte. Quartus negatiuus ex parte prædicati a toto, ad singulas, aut oẽs partes copulatiue, vt negligẽtia nõ est bona, ergo nec vtilis, nec honesta, nec delectabilis. Maxima, a quo remouet totũ vniuersale, remouẽtur singu-

les etiam maxime mutatis terminis. Tertius locus ab interprætatione, est autem interprætatio non rei, sed nominis explicatio, vt philosophus est amator scientiæ, Theologus, qui Deo loquitur, & similes, quæ cum suo interprætato recurrunt, & conuertuntur. Sunt autē & in his ijdem argumentandi modi, & maximæ terminis mutatis, quas omnes maximas describere, lectori erit facillimum. Ad hos locos descriptos reducuntur alij quia modus idem argumentandi est. Sub loco a Definitione est locus a differentia, sub loco a descriptione locus a proprio, sub loco ab interprætatione locus a synonimis, & locus a Conuertibilibus: synonima dicuntur diuersæ voces eandē prorsus rem significantes, vt ensis, & gladius: Conuertibilia vero, quorum vnum de altero ad inuicem vniuersaliter prædicatur, vt flebile, risibile, omne enim flebile est risibile, & omne risibile est etiam flebile, sunt etiam in his eædem maximæ quæ sunt in interprætatione.

De locis a Concomitantibus substantiam.

De loco a toto. Cap. V.

Locus a Concomitantibus substantia est, a quo argumenta trahimus per ea, quæ rem ipsam antecedunt, comitantur, aut secuntur, non sunt autē rei substantia. Est autē vnus

ex his locus a toto, & partibus a quo argumē ta ducimus, partes per totum, aut totum per partes probātia. Sex autē modis totū aliquod est. Totum vniuersale, totum in quantitate, totum integrale, totum in modo, totum in loco, totum in tempore. Totū vniuersale vocatur quodcunque superius prædicatum respectu inferiorum, quæ partes subiectiuæ dici solent, vt animal respectu hominis, leonis, & aliorū homo respectu indiuiduorū. Est autē a toto vniuersali modus argumētādi quadruplex. Primus ex parte subiecti affirmatiuus, a toto ad singulas partes disiunctiue, vt elementum est leue, ergo aqua, vel terra, vel aer, vel ignis est leuis, huius Maxima, Quod de toto vniuersali affirmatur, de aliqua eius parte affirmabitur. Secūdus ex parte prædicati etiā affirmatiuus a toto ad partes disiūctiue, vt cibus est bonus ergo vtilis, aut honestus, aut delectabilis. Maxima, De quo totum vniuersale affirmatur, aliqua eius affirmabitur pars. Tertius ex parte subiecti negatiuus, a toto ad partes etiā disiūctiue, vt animal non est expers rationis, ergo vel homo vel brutū non est expers rationis. Maxima. Quod negatur de toto, negatur de aliqua parte. Quartus negatiuus ex parte prædicati a toto, ad singulas, aut oēs partes copulatiue, vt negligētia nō est bona, ergo nec vtilis, nec honesta, nec delectabilis. Maxima, a quo remouet totū vniuersale, remouētur singu

les: etiam maxime mutatis terminis. Tertius locus ab interpratatione, est autem interpratatio non rei, sed nominis explicatio, vt philosophus est amator scientiæ, Theologus, qui Deo loquitur, & similes, quæ cum suo interpratato recurrunt, & conuertuntur. Sunt autē & in his ijdem argumentandi modi, & maximæ terminis mutatis, quas omnes maximas describere, lectori erit facillimum. Ad hos locos descriptos reducuntur alij quia modus idem argumentandi est. Sub loco a Definitione est locus a differentia, sub loco a descriptione locus a proprio, sub loco ab interpratatione locus a synonimis, & locus a Conuertibilibus: synonima dicuntur diuersæ voces eandē prorsus rem significantes, vt ensis, & gladius: Conuertibilia vero, quorum vnum de altero ad inuicem vniuersaliter prædicatur, vt flebile, risibile, omne enim flebile est risibile, & omne risibile est etiam flebile, sunt etiam in his eædem maximæ quæ sunt in interpratatione.

De locis a Concomitantibus substantiam.

De loco a toto. Cap. VI.

Locus a Concomitantibus substantia est, a quo argumenta trahimus per ea, quæ rem ipsam antecedunt, comitantur, aut secuntur, non sunt autē rei substantia. Est autē vnus

ex

ex his locus a toto, & partibus a quo argumẽta ducimus, partes per totum, aut totum per partes probãtia. Sex autẽ modis totũ aliquod est. Totum vniuersale, totum in quantitate, totum integrale, totum in modo, totum in loco, totum in tempore. Totũ vniuersale vocatur quodcunque superius prædicatum respectu inferiorum, quæ partes subiectiuæ dici solent, vt animal respectu hominis, leonis, & aliorũ homo respectu indiuiduorũ. Est autẽ a toto vniuersali modus argumẽtãdi quadruplex. Primus ex parte subiecti affirmatiuus, a toto ad singulas partes disiunctiue, vt elementum est leue, ergo aqua, vel terra, vel aer, vel ignis est leuis, huius Maxima. Quod de toto vniuersali affirmatur, de aliqua eius parte affirmabitur. Secũdus ex parte prædicati etiã affirmatiuus a toto ad partes disiũctiue, vt cibus est bonus ergo vtilis, aut honestus, aut delectabilis. Maxima, De quo totum vniuersale affirmatur, aliqua eius affirmabitur pars. Tertius ex parte subiecti negatiuus, a toto ad partes etiã disiũctiue, vt animal non est expers rationis, ergo vel homo vel brutũ non est expers rationis. Maxima. Quod negatur de toto, negatur de aliqua parte. Quartus negatiuus ex parte prædicati a toto, ad singulas, aut oẽs partes copulatiue, vt negligẽtia nõ est bona, ergo nec vtilis, nec honesta, nec delectabilis. Maxima, a quo remouet totũ vniuersale, remouẽtur singu

les: etiam maxime mutatis terminis. Tertius locus ab interprætatione, est autem interprætatio non rei, sed nominis explicatio, vt philosophus est amator scientiæ, Theologus, qui Deo loquitur, & similes, quæ cum suo interprætato recurrunt, & conuertuntur. Sunt autẽ & in his ijdem argumentandi modi, & maximæ terminis mutatis, quas omnes maximas describere, lectori erit facillimum. Ad hos locos descriptos reducuntur alij quia modus idem argumentandi est. Sub loco a Definitione est locus a differentia, sub loco a descriptione locus a proprio, sub loco ab interprætatione locus a synonimis, & locus a Conuertibilibus: synonima dicuntur diuersæ voces eandẽ prorsus rem significantes, vt ensis, & gladius: Conuertibilia vero, quorum vnum de altero ad inuicem vniuersaliter prædicatur, vt flebile, risibile, omne enim flebile est risibile, & omne risibile est etiam flebile, sunt etiam in his eædem maximæ quæ sunt in interprætatione.

De locis a Concomitantibus substantiam.

De loco a toto. Cap. V.

LOcus a Concomitantibus substantia est, a quo argumenta trahimus per ea, quæ rem ipsam antecedunt, comitantur, aut secuntur, non sunt autẽ rei substantia. Est autẽ vnus

ex his locus a toto, & partibus a quo argumẽta ducimus, partes per totum, aut totum per partes probãtia. Sex autẽ modis totũ aliquod est. Totum vniuersale, totum in quantitate, totum integrale, totum in modo, totum in loco, totum in tempore. Totũ vniuersale vocatur quodcunque superius prædicatum respectu inferiorum, quæ partes subiectiuæ dici solent, vt animal respectu hominis, leonis, & aliorũ homo respectu indiuiduorũ. Est autẽ a toto vniuersali modus argumẽtãdi quadruplex. Primus ex parte subiecti affirmatiuus, a toto ad singulas partes disiunctiue, vt elementum est leue, ergo aqua, vel terra, vel aer, vel ignis est leuis, huius Maxima, Quod de toto vniuersali affirmatur, de aliqua eius parte affirmabitur. Secũdus ex parte prædicati etiã affirmatiuus a toto ad partes disiũctiue, vt cibus est bonus ergo vtilis, aut honestus, aut delectabilis. Maxima, De quo totum vniuersale affirmatur, aliqua eius affirmabitur pars. Tertius ex parte subiecti negatiuus, a toto ad partes etiã disiũctiue, vt animal non est expers rationis, ergo vel homo vel brutũ non est expers rationis. Maxima. Quod negatur de toto, negatur de aliqua parte. Quartus negatiuus ex parte prædicati a toto, ad singulas, aut oẽs partes copulatiue, vt negligẽtia nõ est bona, ergo nec vtilis, nec honesta, nec delectabilis. Maxima, a quo remouet totũ vniuersale, remouẽtur singu-

ex his locus a toto, & partibus a quo argumẽta ducimus, partes per totum, aut totum per partes probãtia. Sex autẽ modis totũ aliquod est. Totum vniuersale, totum in quantitate, totum integrale, totum in modo, totum in loco, totum in tempore. Totũ vniuersale vocatur quodcunque superius prædicatum respectu inferiorum, quæ partes subiectiuæ dici solent, vt animal respectu hominis, leonis, & aliorũ homo respectu indiuiduorũ. Est autẽ a toto vniuersali modus argumẽtãdi quadruplex. Primus ex parte subiecti affirmatiuus, a toto ad singulas partes disiunctiue, vt elementum est leue, ergo aqua, vel terra, vel aer, vel ignis est leuis; huius Maxima, Quod de toto vniuersali affirmatur, de aliqua eius parte affirmabitur. Secũdus ex parte prædicati etiã affirmatiuus a toto ad partes disiũctiue, vt cibus est bonus ergo vtilis, aut honestus, aut delectabilis. Maxima, De quo totum vniuersale affirmatur, aliqua eius affirmabitur pars. Tertius ex parte subiecti negatiuus, a toto ad partes etiã disiũctiue, vt animal non est expers rationis, ergo vel homo vel brutũ non est expers rationis. Maxima. Quod negatur de toto, negatur de aliqua parte. Quartus negatiuus ex parte prædicati a toto, ad singulas, aut oẽs partes copulatiue, vt negligẽtia nõ est bona, ergo nec vtilis, nec honesta, nec delectabilis. Maxima, a quo remouet totũ vniuersale, remouẽtur singu-

læ ipsius partes. Solet etiam argumentum sumi ab huiusmodi partibus ad totum; ac sunt totidem argumentandi modi. Primus ex parte subiecti affirmatiuus a singulis partibus ad totum. Temperantia est amanda, ergo virtus est amanda. Maxima. Quod affirmatur de parte subiectiua, affirmatur de toto. Secundus similis ex parte prædicati affirmatiuus a parte ad totum, labor est vtilis, ergo est bonus. Maxima. De quo affirmatur pars subiecti negatiuus a singulis partibus ad totum, equus non intelligit, ergo animal nõ intelligit. Maxima. Quod negatur de parte subiectiua, etiam de toto negabitur. Quartus ex parte prædicati negatiuus, a negatione omnium partium copulatiue ad negationem totius, vt, planta nec est ignis, nec aer, nec aqua, nec terra, ergo non est elementum. Maxima. A quo partes omnes subiectiuæ remouentur, & totum remouebitur.

De Toto in Quantitate.

TOtum in quantitate vocatur superius aliquod cū signo vniuersalitatis, aut particularitatis, vt si dicas, omne animal, nullum animal, vel aliquod animal, & ab hoc multiplex trahitur argumentum: ostendamus primo in toto vniuersali. Est primus a parte subiecti affirmatiuus a toto ad singulas partes,

vt, omne animal est sensibile, ergo concha est sensibilis, & spongia est sensibilis, & reliqua. Maxima. Quod de toto in quantitate vniuersali affirmatur, & de singulis partibus affirmabitur. Secundus ex parte prædicati affirmatiuus, a toto ad singulas partes, vt homo habet omnem sensum, ergo visum habet. Maxima. De quo affirmatur totum vniuersale in quantitate, affirmantur singulæ partes. Tertius negatiuus ex parte subiecti a toto ad singulas etiam partes, vt nullum animal est insensibile, ergo leo non est insensibilis. Maxima. Quod negatur de toto vniuersali in quantitate, negabitur de singulis partibus. Quartus ex parte prædicati negatiuus, a toto ad singulas partes, vt lapis nullum habet sensum, ergo non habet visum, Maxima. A quo totum remouetur vniuersale in quantitate, & singulæ partes remouebuntur.

A partibus etiam ad huiusmodi totum trahitur argumentum. Primus affirmatiuus ex parte subiecti, ab omnibus partibus copulatiue ad totum, vt aqua est corpus simplex, terra est simplex, aer est simplex, ignis est simplex, ergo omne elementum est corpus simplex. Maxima. Quod de omnibus partibus prædicatur etiam de ipso vniuersali in quantitate affirmabitur. Secundus ex parte prædicati affirmatiuus, etiam ab omnibus partibus ad totum, vt homo habet visum, auditum, gu-

ſtum,& reliquos,ergo habet omnem ſenſum. Maxima. De quo omnes partes affirmantur, & ipſum totum in quantitate vniuerſale. Tertius ex parte ſubiecti negatiuus, ab omnibus partibus ad totum copulatiue,vt homo non caret ſenſu & brutum non caret ſenſu, & omnia inferiora,ergo nullum animal caret ſenſu. Maxima. Quod negatur de omnibus partibus etiam vniuerſaliter de toto in quantitate negabitur. Quartus ex parte prædicati ab omnibus partibus ad totum, vt lapis non habet guſtum,nec auditum,nec viſum, nec reliquos,ergo nullum habet ſenſum. Maxima. De quo omnes negantur partes & ipſum totum negabitur. Alterum totum eſt particulare, vt aliquod animal, & in hoc ſunt ſimiles argumentandi modi,qui erant in toto vniuerſali, nam indefinitum quod totum vniuerſale eſt. æquiualet particulari,propterea non repetuntur.

A toto Integrali.

TOtum integrale eſt, corpus aliquod reſpectu partium quantitatis,vt domus reſpectu fundamenti, & reliquarum partiũ huiuſmodi,& animal reſpectu capitis, pectoris, ventris, &c. Hæ autem partes in duplici ſunt differentia,quædam enim neceſſariæ,quędam non neceſſariæ ſunt. Neceſſariæ dicuntur,ſiue quibus totũ conſiſtere nequit, vt hominis neceſ-

cessariæ partes sunt caput,cor,pectus Non necessariæ vero dicuntur, sine quibus totum ipsum potest cõsistere quemadmodum digitus, nasus aures,non sunt animalis necessariæ partes. Argumenta a necessarijs partibus solum ducimus. Est autem primus argumẽtandi modus ab affirmatione totius integralis ad omnes simul,& singulas per se eius partes necessarias,vt est homo,ergo pectus habet,cor habet, & similia. Similiter, Deus gubernat vniuersum,ergo,& homines gubernat. Maxima. Posito toto integrali, ponuntur partes necessariæ. Alter modus est,a totius negatione, ad negationem partium omnium disiunctiue, vt non est domus,ergo vel non est fundamentũ, vel non est tectum, vel deest aliqua alia pars necessaria. A partibus ad totum sunt alij duo argumentandi modi. Alter affirmatiuus ab omnibus partibus necessarijs ad totum,vt est cor,est pectus,sunt intestina,& reliquæ partes necessareæ,ergo est animal. Maxima. Positis omnibus partibus ponitur totum. Alter modus est a negatione vnius partis principalis ad negationem totius, vt non est fundamentum, ergo non est domus. Maxima, Ablata vna parte necessaria aufertur totum.

De Toto in modo.

TOtum in modo vocamus quodcumque vocabulum respectu sui ipsius cum aliqua restrictione sumpti, quod pars in modo dicitur: vnde homo, totum in modo, homo doctus, pars in modo oportet autem considerare, vt talis restrictio non sit distrahens, aut diminuens significationem totius. tunc enim non erit pars, aut totum, vnde leo marmoreus, homo pictus, album secundum dentes, non sunt partes in modo. Sumitur autem in his argumentum, & a toto, & a parte. Primus a toto ex parte subiecti affirmatiuus, a toto ad partem, vt omnes homines appetunt scire, Maxima. Quod de toto in modo vniuersaliter prædicatur, etiam de parte affirmabitur. Secundus ex parte prædicati affirmatiuus, a toto ad partem, vt Deus fecit cuncta animalia, ergo fecit animalia terrestria. Maxima. De quo totum in modo vniuersaliter affirmatur, etiam pars affirmabitur. Tertius ex parte subiecti negatiuus, a toto ad partem, Nullum homo est odio habendus, ergo nec homines inimici sunt odio habēdi. Maxima. Quod negatur de toto vniuersaliter, & de eius parte negabitur. Quartus idem ex parte prædicati, Deus nullos homines vult perire, ergo non vult homines peccatores perire, sed vt conuer-

uertantur. Maxima, De quo totum vniuersaliter negatur, etiam pars in modo negabitur. In his omnibus modis obseruatum est, & semper obseruari debet, vt quoties a toto hoc ad partes argumentati fuerimus, semper totum cum vniuersalitate sumatur, oppositũ fiet, cum a parte in modo ad totum ducatur argumentum tunc enim totum particulariter sumere oportet. A parte similiter argumentamur ex parte subiecti, & ex parte prædicati affirmatiue, & negatiue. Sunt enim maximæ. Quod affirmatur de parte in modo, & de eius toto particulariter sumpto, & de quo affirmatur pars in modo, etiam totum particulariter, & quod negatur, de parte in modo, & de toto, & de quo negatur, pars etiam totum particulariter tamen.

De toto in loco, & toto in tempore.

TOtum in loco, est aduerbium tempus vniuersaliter significans, vt, vbique, nullibi nusquam. Totum in tempore, est quod tempus vniuersaliter significat, vt Numquam, semper, & similia. In vtroque autem toto valet ad singulas partes, tam affirmatiue, quam negatiue, vt, vbique est Deus, ergo in deserto est Deus: vbique sunt animalia, ergo in india sunt animalia: nullibi est chimera, ergo in Hispania non est chimera. Similiter in tempore, sem-

ſemper Deus fuit, ergo fuit Deus olim, nunquã lapides ſentient, ergo nec poſt mille annos ſentient. A Parte vero etiam valet, a ſingulis enim partibus ad totum valet, ſed non omni modo ſed a parte affirmatiue ad negationem totius negatiui, & a parte negatiue ad affirmatiui negationem, vt hic eſt Petrus, ergo nonnullibi eſt Petrus, Romæ non eſt Rex ergo non vbique eſt Rex, cras non legam, ergo non ſemper legam, cras legam, ergo nonnumquam legam. Quod ſi omnes partes ſumamus, tunc valebit ab omnibus partibus ſimul ad ſuum totum, ſicut in alijs vniuerſalibus, vt Deus eſt in cœlo, in terra, in mari, & alijs locis ergo eſt vbique Idem in negatiuis, & alijs etiã totis. Maximæ ſunt. Poſito toto in loco, vel in tempore, ponuntur ſingulæ partes. Poſita vna parte remouetur totum oppoſitum parti. Poſitis omnibus partibus, ponitur illarum totum, poſſent etiã aduerbia, tempus & locum particulariter ſignificantia, dici totum, vt alicubi, aliquando, in quibus ſunt idem modi argumentandi, qui in toto vniuerſali, & indefinito.

De loco a Cauſis.

Loci argumentandi a cauſis fere inter omnes præcipui ſunt, ac merito inter internos numerantur, cum cauſæ maximam cũ rei ſubſtantia affinitatem habeant, adeo, vt per

eas optime res definiri valeant. Est autē causa id, ad cuius esse aliud sequitur, vt ignis causa est caloris, quippe ad ipsius esse, calor sequatur. Quadruplex autem est genus causæ. Efficiens, Materialis, Formalis, & Finalis, de quarum singulis ordine trademus loca, & argumentandi modos.

A causa efficienti.

Causa efficiens, est id, à quo primo incipit motus, & operatio, verbi gratia ignis calefacit aquam, motus huius initium fuit ignis ignis est causa efficiens. Causa efficiens diuidi solet in necessariam & sufficientem, necessaria ea vocatur, a qua ita procedit effectus, vt non posit posita causa non procedere, nec ab alia causa talis effectus posit prouenire, vt solis præsentia est causa diei, posita enim pręsentia solis non potest non esse dies, nec dies ab alia causa prouenire potest, quam ab illo. Altera causa est sufficiēs, quæ suū effectū sēper produ cit, quāuis effectus posit ab alijs causis proue nire, vt iugulatio est causa mortis, & ignis cau sa caloris, tamē hi effectus ab alijs posūt pro uenire causis: multa enim calorem producūt præter ignem, & mortem efficiunt præter iugulationem. Iterum, causa duplex est, quædā actu, quædam potentia. Causa actu est, quæ operationem ipsam effectus significat, vt ędifi

cans,

cans, domificans calefaciens. Potentia vero, quæ non talem actum importat, vt domificatiuum, calefactiuum ædificatiuum. Iuxta has distinctiones sunt quatuor modi vulgares argumentandi. Primus a causis necessarijs & effectibus affirmatiue & negatiue verbi gratia sol lucet, ergo dies est & e contra dies est, ergo sol lucet, erit cito interpositio terræ inter solem, & lunam, ergo erit cito Eclipsis, & e cõtra. Similiter negatiuæ non lucet sol, ergo non est dies: non est dies, ergo non lucet sol in hemisphærio. Maxime horum sunt. Posita causa necessaria ponitur effectus, & posito effectu ponitur talis causa. Ablata causa aufertur effectus, & ablato effectu aufertur causa. Secundus locus a causa sufficienti ad effectum valet affirmatiue, ab effectu vero solum negatiue, vt est ingulatus, ergo interijt: Est ignis, ergo est calor. Ab effectu, non interijt, ergo non est iugulatus, non est calor, ergo non est ignis. Maximæ. Posita causa sufficienti ponitur effectus. Ablato effectu aufertur causa sufficiens. Tertius a causa potentiali ad possibilitatem effectus valet affirmatiue, ab effectu vero existentia, ad præexistentiam causæ, vt domificator est, ergo possunt fieri domus. Domus existit, ergo domificator fuit. Hic aduerte a causa ad effectum non valere simpliciter, quia plura sunt necessaria quam domificator fuit. Hic aduerte a causa ad effectum non valere sim-

simpliciter, quia plura sunt necessaria quam domificator, vt possit domus fieri, nempe materia, & forma, & finis sed valet positis alijs necessarijs. Maximæ. Posita causa potentiali cum alijs requisitis possibilis est effectus, & posito effectu necessario præcesit causa. quartus a causa actuali ad effectum, & e contra valet affirmatiue, & negatiue, sed ex parte effectus cum verbo denotante operationem, vt ædificans est, ergo ædificium fit, ædificium fit, ergo ædificans est, similiter negatiuæ. Maximæ. Operante causa fit effectus: Cessante causa non fit effectus, & e contra. Præter hos modos vulgares sunt alij vtiles admodum, cum enim omnis causa efficiens effectū sibi in eo, quo potest assimilari studeat, probabiliter quæ insunt causis attribuimus effectibus, & e contra, vt mundus est factus a Deo, ergo bonus est; liber iste est ab Aristotele editus, ergo philosophia bona refertus est: A magistris peritissimis didicit iste literas, ergo maxime peritus est, non est domificator peritus, ergo non erit domus pulchra, non conuersatur cū bonis, ergo non est bonus.

A causa Materiali.

MAterialis causa est, ex qua inexistenti aliquid fit, sunt enim duo necessaria ad materialem causam: alterum, vt ex ea aliquid fiat alterum, vt ita ex ea fiat, vt assumatur ip-

sa

ſa intra id quod fit, quo pacto ex terra dicimus fieri vaſa,& ex lignis,& lapidibus domũ Materia duplex eſt, altera permanens, altera tranſiens. Permanẽs eſt, cuius ſubſtantia in re effecta manet, vt lignum materia permanens eſt cathedræ, quia facta cathedra adhuc manet in ea lignũ. Trãſiẽs vero cuius ſubſtãtia nõ manet, vt farina & aqua ſunt materia panis, ſed facto pane iã non eſt farina aut aqua. Sunt autem communes argumentandi modi. Primus à materialis cauſæ ſiue permanentis ſiue tranſeuntis affirmatione, ad effectu poſsibilitatem, vt farina & aqua ſunt, ergo panis poteſt eſſe: lignum eſt, ergo poteſt fieri cathedra; quamuis non ſimpliciter valet, cum pluribus cauſis opus ſit. Secundus locus à cauſis iſtis negatiuè, ſed non ſimili modo, ſed à permanenti cum ſimplici verbo, non eſt ferrum, ergo non ſunt arma ferrea. A tranſeunti vero cum præteriti verbo ad præſentiam effectus, vt non fuit farina, ergo non eſt panis. valebit tamen in præſenti quando eſt verbum ſignificans operationem effectus, vt non eſt farina, ergo nõ fit panis. Maximæ horum ſunt poſita materiali cauſa poſſibilis eſt effectus. Remota materia permanenti remouetur effectus. Non præcedente materia tranſeunti nullus ſequitur effectus. Tertius modus eſt ab Effectu, in Permanenti valet affirmatiuè, non autem negatiuè, vt, ſunt arma, ferrea, ergo

eſt

est ferrum. Negatiuè non valet non sunt arma, ergo non est ferrum. In Transeunti negatiuè non valet. affirmatiuè vero sequitur causam præcessisse, vt panis est, ergo fuit farina. Præter hos vulgares modus arguendi sunt alij vtiles, nempè prædicare proprietates. quæ insurgunt, ac proueniunt ex varijs materijs, & remouere etiam quæ diuerse sunt, vt homo est ex terra factus, ergo est corruptibilis, domus constat ex lapidibus, ergo durabilis est gladius est ex plumbo, non igitur acutus est, & ad hunc locum pertinent argumenta, quæ trahuntur ex locis, & diuersa natura locorum, vt piscis in aquis degunt, sunt igitur humidi, natus est in Germania. ergo strenuus est, & alia similia quorum vsus est frequens.

A Causa Formali.

CAusa Formalis est, qua res habet aliquid esse, albedo est causa formalis albi, & anima animalis. Hæc duplex est, altera Accidentalis, quale est omne accidens respectu proprij subiecti, quod denominat, altera Substantialis, quales sunt formæ quæ faciunt substantias, vt anima hominis anima leonis, forma ignis, vt similes. Locus est facilis à causa ad effectum affirmatiuè & negatiuè, & ad effectu etiam ad causam, vt albedo inhæret, ergo album est, non inhæret, ergo

non

non est album, & è contrà. Maximæ. Posita, vel ablata, causa formali ponitur, vel aufertur effectus, & è contra. In hac est peculiaris argumentandi modus, pertinet tamen ad locum a Coniugatis, propterea illic explicabitur.

A causa Finali.

Finis est, cuius gratia aliquid fit, vt sanitas finis est medici, ipsius enim causa medicus remedia adhibet. In hac est vulgaris modus argumentandi, à fine bono, vel malo ad bonitatem, vel malitiam rei, dummodo sit finis per se idest, ad quem res secundùm se ordinatur: valet enim, frui Deo bonum est, ergo, & eius mandata obseruare bonum est, occidere, malum est, ergo insidias parare malũ est. Dico quando finis est per se, nam si quis furetur vt faciat eleemosynam, furari non est bonum, quamuis finis sit bonus, quia talis finis non est per se ipsius furti. Sunt tamen alij valde vtiles modi argumentandi in hac causa. Primus, cuius finis bonus, & id bonum, cuius finis melior, & id melius, cuius optimus, & id optimum, vt melius est rectè viuere, quã multa cognoscere, ergo melior scientia est ipsa virtus, Optima naturalium cognitionum est cognitio substantiæ primæ, ergo Metaphysica est prima & optima scientiarum naturalium. Idem etiam valet opposito modo de malo

malo,cuius finis peior aut pessimus, id peius est,aut pessimum. Hinc iste locus plurimum valet ad persuadendum, cum voluntas maximè in bonum inclinetur,& à malo aversetur. Secundus qualis est finis,tales, & debent aliæ tres causas admoueri,ex quo colligimus proprietates reliquarum causarum secundum finis proprietatem, vt domus debet nos defendere à ventis, debet ergo ex lapidibus fortibus constare, pater intendit benè filium educare,debet ergo bono magistro committere eum,gladius, secare debet, oportet ergo vt sit acuta acie, huiusmodi sunt innumera argumenta. Tertius qualis est finis, talia debent esse media ad finem, vt,vis ad vitam ingredi, oportet ergo seruare mandata Dei,scientia præditos esse oportet,studijs ergo, & vigilijs incumbendum est. Quartus, à fine remouenda sunt media extranea, & deformia ei, vt studeo sapientiæ, non ergo est mihi otiandum,vir bonus aspirat ad fælicitatem,non ergo voluptatibus carnis se debet obruere. Secundum hanc normam innumera sumuntur argumenta.

De loco à Generatione, & Corruptione, & ab Vsu. Cap. VII.

LOca hæc proxima causis sunt. Est autem Generatio,vt communiter explicemus,

 rei

rei productio, Corruptio vero rei destructio. Vsus autem: secundum quem rebus vtimur, Est locus à Generatione affirmatiuus, Cuius generatio est bona,& ipsum bonum,& è contra,similiter circa malum, Cuius generatio est mala, ipsum est malum, & è contra. Per bonum autem,& malum intelligimus reliqua nomina similes qualitates significantia vt Christi natiuitas bona fuit, ergo & Christus ipse bonus fuit, peccatum malum fuit, ergo & ipsum committere malum fuit,Alter locus à Corruptione. Cuius corruptio bona, ipsum malum,cuius corruptio mala, ipsum bonum: æqum est latrones suspendi, ergo latrones iniqui sunt,impium fuit Christũ occidisse, ergo Christus innocens fuit. Hic autem attendamus,vt bonum,& malum per se summamus.aliter enim non valebit argumentum. non enim valet, vtile nobis fuit Christum mori ergo Christus inutilis fuit, quia non sumimus id quod est per se, mors .n. vt mors est,vtilis,nec qua parte homines Christum occiderunt,bonum fuit, sed ex ipsius beneplacito qui morte sua nos redemit. Tertius locus est ab vsu,cuius vsus bonus, aut malus, & ipsum bonum,aut malum est, & è contra, dummodò vsum, non autem abusum summamus, vt letificare cor stomachum roborare bonum est,ergo & vinum bonum est: non tamen valet,occidere amicũ, malum est ergo gladius

ma-

malus est, hic enim non vsus, sed abusus est.

A Communiter accidentibus.

COmmuniter accidentia vocantur, quorum vnum cum altero coniungitur, siue vnum antecedat, altero sequatur, siue simul sint, vt concepisse. & parere. floruisse, & habere fructus, esse Irim, & futuram pluuiam, pati verecundiam, & rubescere. Hæc autem sunt in duplici differentia. Quædam, quorum vnum cum altero necessariò coniungitur, quãuis non conuertibiliter, vt parere necessario coniungitur cum eo, quod est concepisse, nõ è contra. Quædam, quorum vnum cum altero plerunque coniungitur. vt bacchanalia esse, & rixas fieri. Tunc vnus argumentandi modus in ijs quæ necessario coniunguntur ex parte eius, quod cum altero iungitur affirmatiuè, ex parte vero alterius negatiuè, qui modus est consequentia necessaria. vt peperit, ergo concepit, fructus fert, ergo floruit, è contra non concepit, ergo non pariet, non floruit, ergo non feret fructus. Alter modus est in ijs, quæ plerunque iunguntur, & in his sumitur similis consequentia, sed probabilis tantum vt bacchanalia sunt, ergo rixe erunt, nõ sunt rixe, ergo nõ fuerunt bacchanalia, Ad hos argumẽtãdi modos pertinẽt argementa, quæ sumuntur à signis naturalibus physiogno-

gnomicis, a prodigijs, a portentis, & quæ ab augurijs olim ſumebantur, quamuis talia argumenta, iam inania & fallacia ſint. Reducuntur etiam argumenta, quæ ſumuntur ex ſuſpicionibus, a dictis, a factis alicuius quamuis nō omnia neceſſaria ſint, aut probabilia.

De locis extremis, ab oppoſitis, & diſparatis. *Cap. VIII.*

NOn ſolùm ab ijs, quæ rei ſubſtantia ſunt vel eam circumſtant argumenta trahimus, ſed etiã ab ijs, quæ extranea, & aduerſa ſunt, ac tales loci externi dicuntur, inter quos de oppoſitis & diſparatis eſſet modò agendũ, ſi in Primo libro abundè hoc iam nouis auditoribus, quò ſe in arguendo exercerent non conceſsiſſemus. Hic ſolum maximas ipſas, & aliquos argumentandi modos, quos illic prætermiſimus aperiemus. Eſt Maxima prima pro Relatiuè oppoſitis. Relatiua ſimul ſe ponuntur, & ſimul ſe perimuntur in proprijs ſubiectis, vt ſi pater eſt, etiam filius eſt, & ſi pater non eſt, nec filius eſt. Altera in eodem ſubiecto, ſi vnum affirmatur, & alterum negatur reſpectu eiuſdem termini, vt Petrus eſt filius Pauli, ergo non eſt eius pater: negatiuè non valet, non eſt pater, ergo non eſt filius, poteſt enim eſſe, quòd nec ſit pater nec filius. Maxima pro contrarijs, & priuatiuis, De quo vnũ affirma-

firmatur, & alterum negari debet vt nix est alba, ergo non est nigra. homo videt, ergo nō est cœcus, negatiuè non valet, nisi sumamus proprium subiectum capax talium oppositorum, & sumamus contraria, quæ non habent medium, tunc enim, de quo negatur vnum, affirmatur alterum, vt homo nō videt, ergo est cœcus; leo non est cœcus, ergo videt: aqua nō est calida, ergo est frigida: ignis non est frigidus, ergo est calidus. In Contradictorijs de quo affirmatur vnum, negatur alterum, & è contrà, vt lapis est, non homo, ergo non est homo, non est homo, ergo est non homo, præsertim in subiectis existentibus. In Contradictorijs est modus argumentandi a contradictorio prædicati, ad contradictorium subiecti, vt, homo animal est, ergo non animal non homo est; & etiam in consequentijs, vt si homo est, animal est, ergo si non animal est, non homo est, quæ consequentia dicitur è contrario. Alter modus in cōtrarijs, cum contraria prædicata de cōtrarijs vel oppositis predicamus, vt Prudentia est virtus, ergo Imprudentia est vitium: Virtus est amanda, ergo vitium est odio habendum, lumē delectat, ergo tenebrę cōtristant, quæ consequentia dicitur in ipso, cuius Maxima, Sicut se habet propositum in proposito, ita, & oppositum in opposito, vel contraria de contrarijs prædicantur.

De loco a Maiori.

MAius vocatur id, quod magis probabile, & verum videtur, vt maius est hominem vincere equum, quàm vincere leonem, hoc enim minus est, idest minus probabile, & minus apparens verum. Argumentamur a Maiori ad minus negatiuè tripliciter. Primo, maiori & minori positis a parte subiecti, vt Angelus non potest cogere voluntatem hominis, ergo nec Dæmon. Maxima. Vno de duobus enunciato, si cui magis videtur inesse non inest, nec ei, cui minus videtur inesse, inerit. Alter ex parte prædicati positis maiori, & minori, vt homo non potest domare equum, ergo nec poterit subijcere leonem. Maxima, duobus de vno enunciatis, si quod magis videtur inesse, non inest, nec id quod minus. Tertius ex parte vtriusque extremi, vt Rex nõ potuit expugnare castrum, ergo nec Dux expugnabit vrbem. Maxima. Duobus de duobus enunciatis si quod alteri magis videatur inesse non fuit, ergo nec alteri, alterum, quod minus videtur, inerit. Horum trium maxima communis est, si quod magis videtur, non est verũ, nec id quod minus videtur, verum erit.

A Minori.

LOci a Minori sunt tres, sed affirmatiui. Primus ex parte subiecti, vt Dux expulis ho-

hostes, ergo Imperator expellet. Maxima. Duobus de vno enunciatis, si quod minus videtur, inest, & id quod magis videtur, inerit. Secundus ex parte prædicati, vt vicit leonem, ergo vincet æquum. Maxima. Duobus de vno enunciatis, si quod minus videtur inesse, inest, & id quod magis videtur, inerit. Tertius ex parte vtriusque, vt Christus pro nobis grauissima tulit tormenta, ergo & nos hæc modica ferre debemus. Maxima. Duobus de duobus enunciatis, si quod alteri minus videtur inesse, inest, & alterum, quod magis videtur, alteri inerit communis maxima. Si, quod minus videtur, est verum, & id, quod magis.

A Simili.

Similia dicuntur, vel quæ aliquam formã eiusdem rationis participant, vel quæ eandem inter se proportionem habent. verbi gratia album albo simile est, & homo homini secundum formã. at Dux & Auriga similes sunt secundum proportionem. Vtroque autem modo valet argumentum affirmatiuè, & negatiuè, vt, Cignus disgregat visum, ergo, & nix, equus non est particeps rationis ergo nec leo. Debemus autem sumere similitudinem in eo, ratione cuius prædicatum inest, aliter non valebit, non enim valet, cignus sentit, ergo & nix, quia quamuis similiter in albedi-

ne tamen albedo non est ratio quia cignus sentit similiter in simili secundum proportionẽ valet, vt sicut se habet ancilla ad dominam, ita sensus ad rationem, sed non debet ancilla imperare dominæ, ergo nec sensus rationi. Sicut se habet auriga in curru, ita dux exercitu, sed auriga attentè, & cantè debet dirigere currum, ergo & dux prudenter gubernare exercitum. Maxima. Similium & proportionalium idem est habendum iudicium. Huic loco ascribitur a Pari, seu Æquali, vt lex est: Qui occiderit patrẽ obuolutus corio deijciãtur in profluentem, ergo & qui occiderit matrem est deijciendus; quia par est peccatum. Etiam sunt opposita loca, nempè a Dissimili, & Dispari, sed eorum nòn est admodum frequens vsus, quorum Maxima. Dissimilium, & disperantium diuersa est ratio.

De locis alijs extrinsecis a transmutata proportione. Cap. IX.

PRopositis quatuor terminis, duobus prioribus proportionem eam habentibus, quã tertius, & quartus habent; eadem proportio primi & tertij, secundi, & quarti colligitur atque tale argumentum, a permutata pro-

por-

portio ne dici solet, quo argumentandi modo frequentius Arithmetici vti solent, vt sicut se habent duo ad quatuor, ita & sex ad duodecim, est enim proportio dupla, scilicet maior numerus minorem bis continet, ergo sicut se habent duo ad sex, ita se habent quatuor, ad duodecim, vtraque enim est tripla: præterea sicut se habet homo ad risibile, ita equus ad hinnibile, in vtraque enim prædicatum de suo subiecto affirmatur, ergo sicut se habet homo ad equum, ita risibile ad hinnibile est enim vtraque predicato disparata.

Ab Auctoritate.

Solet ab auctoritate argumentum tantum duci affirmatiuum, ne philosophi docent elementa esse quatuor, sunt igitur quatuor vocamus affirmatiuum, quando auctoritatem affirmamus quamuis id quod probamus sit negatiuum, vt philosophi docent cælum non esse corruptibile, cælum igitur non est corruptibile. In hoc loco est latitudo probabilitatis, secundum maiorem vel minorem authoritatem. Maxima. Experto cuique in sua arte credendum est. Super omnes authoritates est diuina ecclesiæ reuelata, cui secundum fidem catholicam assentire tenemur. certior enim est quacumque scientia.

A Tran-

A transumptione.

TRansumptio est cum loco nominis igno ti, aliud idem notius significans sumimus, vt non est sapientis quicquam inconsideratè proferre, ergo nec prudentis, & valet affirmatiuè, & negatiuè. Est etiam transumptio, cum aliquid de aliquo probaturi ad aliud probandum nos transferimus, vel propter similitudinem cum illo, vel propter con sensum disputātium, vt si quis virtutem multum posse contenderet, ad id de Iustitia probandum se transferret ex con sensu responden tis, vel probaturus equum hinnibilem, hominem risibilem probaret, quod alteri simile est, & quamuis sic communiter dici solet, videtur etiam posse dici, locum a Transumptione esse a Transumptione nimirum cùm Metaphoris res probamus, & hoc tam affirmatiuè, quàm negatiue, vt leo rugiens est timendus, ergo & Diabolus. Pater familias est amandus & vene randus, ergo & Deus: cani non est fidem dum, ergo nec assentatori.

De locis medijs. Cap. X.

LOci Medij sunt, a quibus argumenta, quæ nec prorsus extranea, nec prorsus intranea rei sunt, extrahuntur, vt in ipsorum expla na-

natione patebit, quamuis Cicero cū alijs adnumerauerit. parum autem refert ab alijs secernere, vel cum alijs computare, dum modo ipsorum recta explicatio & vsus tradatur.

A Coniugatis.

COniugata dicuntur, quæ se habent sicut abstractum & concretum, vt album, & albedo, & Iustum, & Iustitia. Est primus locus argumentandi in his prædicando aliquid denotans bonum, vel malum, tam affirmatiuè, quàm negatiuè, vt sanctum est obedire, ergo sancta est obedientia, diuitem esse non est optimum, ergo diuitiæ non sunt optimum bonū. Alter modus est, subijciendo, & prædicando in propositionibus essentialibus, vt album est coloratum, ergo albedo est color: in ijs verò, quæ per accidens sunt, non valet, non enim sequitur, album est dulce, ergo albedo est dulcedo.

A Casibus.

CAsus sunt plura denominatiua inter se ab eadem forma inflexa, vt sapiens, sapienter, iustum, iustè. In his valet etiam affirmatiuè, & negatiuè argumentum, vt iustum est bonum, ergo quòd iustè fit benè, fit, sapientem esse optandum est, ergo sapienter agere optandum est.

A Com-

A comparatione.

A Comparatiuo ad posituum valet argumentum affirmatiuè, quando apsolute est comparatiuo, vt leo est fortior homine, ergo leo est fortis. Aliquando non est comparatio absoluta, sed relatiua; quomodo vocamus dulcius minus amarum, & melius minus malum, & tunc argumentum non valet. A positiuo verò valet negatiuè sumpta adhuc comparatione absoluta, vt formica non est fortis ergo non est leone fortior. In his omnibus Maximæ notæ sunt, Valet etiam argumentum ex parte vtriusque exstremi à Positiuis, Comparatiuis, & Superlatiuis, vt obedire sanctum est, ergo magis obedire sanctus est, & maxime obedire santissimum est. Hoc aũt non valet in ijs quæ per accidens sunt non.n. valet sciens est studiosus, ergo sapientior est studiosus non .n. virtus conscientia per se cõiuncta est, quin possint separari, propter a in similibus istis non valet. Maxima. Si aliquid tale est, & quod magis est magis tale erit.

Ab Appositione.

Ex maxima locus hic locus fit: Si aliquid alicui admotum ipsum facit tale, & ipsum magis erit tale: vel ipsum saltem erit tale; vt

paries

paries est albus propter calcem,ergo & calix est alba: Theophrastus est factus doctus,quia audiuit Aristotelem, ergo & Aristoteles fuit doctus. Hic modus non valet, nisi quando subiectum potest recipere tale prædicatum, nō enim dicens,nix est alba propter albedinem, ergo albedo est alba, quia albedo non est aptum subiectum ipsius albi. Valet tamen diligo hominem propter Deum, ergo magis diligo Deum. Maxima etiam, Propter quod vnumquodq. tale, & id magis, quando potest tale esse,idest,idem recipere prædicatum Supererat locus vltimus a diuisione, sed in primo libro de eo,& ipsius maximis diximus. Hi sunt præcipui loci, quos adolescētes exercere erit vtile ante Arist.copiosam,& exactā doctrinā.

De syllogismorum fallacijs & erroribus. De syllogismo vitioso.

Cap. XI.

CVm syllogismi perfectio in recta forma, & recta materia consistant, rerumq. imperfectio ex eorum quæ ad perfectionem necessaria sunt defectu, consurgat, fit vt in Syllogismo multiplex vitium, & error contingat. Est enim quidam error in Forma, quando non fit ea propositionum dispositio, quæ

in lib.4.præscripta est, quomodo iste vitiosus est, Omnis prudentia est virtus, Omnis temperantia est virtus, ergo Omnis temperantia est prudentia. Forma enim non est bona, cum sit in secunda figura vtraque affirmatiua, quã uis materia recta sit, Vitium hoc simile est vesti ex bono panno, malè constructæ. Alter contingit error in Materia, cum forma quidem bona est, sed materia inepta & mala, quod dupliciter accidit. Primo cùm materia, quæ non est necessaria vtimur, ac si esset necessaria, cõtendentes ex ea demonstrationem facere, vt qui sic syllogismum faceret. Omnes lineæ ductæ ab eodem puncto in idem punctum sunt æquales, Linea recta, nempè chorda, & linea arcus sunt ductæ ab eodem puncto in idem, ergo illæ sunt æquales, Constat malam materiã esse cum illa maior sit falsa, & assumatur pro necessaria propter similitudinem, quam habet cum necessaria, nam vera, & necessaria ista erat, Omnes lineæ rectæ ductæ ab eodem puncto in idem punctum sunt æquales. Hoc vitium est contra Demonstrationem. Altero modo peccatur in Materia, cum id quod non est probabile, sed tantum apparens sumitur ac si esset probabile, vt Omne quod ridet habet os Prata rident, ergo Prata habent os: vbi illa minor apparet probabilis propter æquiuocationem illius verbi ridere, & tamen non est probabilis. Tale vitium est contra Dialecti

cticum syllogismum simile vesti ex vili panno recte cõstructæ. Tertius euenit error in vtroque simul nempè in Forma, & Materia, vt Quod mouetur est sensibile, Cadauer mouetur, ergo Cadauer est sensibile, forma enim huius vitiosa est, cũ sit ex puris particularibus. Materia etiã apparens est, ex æquiuocatione verbi, mouetur, nam aliquando pro motu locali, aliquando pro alteratione, & etiam pro augumentatione sumitur. Licet igitur error tripliciter contingat, vel in Forma, vel in Materia, siue Necessaria, siue probabili, vel in Materia & Forma, frequentius tamen in Materia probabili errores accidũt, cum amplior sit, & communior, ac etiam imperfectior sit, ac propterea error in ea non ita facile percipitur. Ex his cecidit, vt syllogismus, qui est instrumentum cognitionis, & scientiæ, sit erroris & deceptionis causa, quod cuilibet instrumento commune est, rectè enim adaptatus calamus benè scribit, ac characteres delineat si tamen non rectè aptetur maculas potius chartæ imprimit. Tali syllogismo vtuntur qui alios decipere conantur, & qui se potius videri sapientes, quàm esse student dicti Sophistæ, à quibus etiam syllogismus talis Sophisticus est nuncupatus. cuius errores distinctè aperire oportet, non vt eis vtamur alios decipientes, sed vt ab eis caueamus, & similibus hominibus nos eripere valeamus.

De

in lib.4.præſcripta eſt, quomodo iſte vitioſus eſt, Omnis prudentia eſt virtus, Omnis temperantia eſt virtus, ergo Omnis temperantia eſt prudentia. Forma enim non eſt bona, cum ſit in ſecunda figura vtraque affirmatiua, quã uis materia recta ſit, Vitium hoc ſimile eſt veſti ex bono panno, malè conſtructæ. Alter contingit error in Materia, cum forma quidem bona eſt, ſed materia inepta & mala, quod dupliciter accidit. Primo cùm materia, quæ non eſt neceſſaria vtimur, ac ſi eſſet neceſſaria, cõtendentes ex ea demonſtrationem facere, vt qui ſic ſyllogiſmum faceret. Omnes lineæ ductæ ab eodem puncto in idem punctum ſunt æquales, Linea recta, nempè chorda, & linea arcus ſunt ductæ ab eodem puncto in idem, ergo illæ ſunt æquales, Conſtat malam materiã eſſe cum illa maior ſit falſa, & aſſumatur pro neceſſaria propter ſimilitudinem, quam habet cum neceſſaria, nam vera, & neceſſaria iſta erat, Omnes lineæ rectæ ductæ ab eodem puncto in idem punctum ſunt æquales. Hoc vitium eſt contra Demonſtrationem. Altero modo peccatur in Materia, cum id quod non eſt probabile, ſed tantum apparens ſumitur ac ſi eſſet probabile, vt Omne quod ridet habet os Prata rident, ergo Prata habent os: vbi illa minor apparet probabilis propter æquiuocationem illius verbi ridere, & tamen non eſt probabilis. Tale vitium eſt contra Dialecti

cticum syllogismum simile vesti ex vili panno recte cōstructæ. Tertius euenit error in vtroque simul nempè in Forma, & Materia, vt Quod mouetur est sensibile, Cadauer mouetur, ergo Cadauer est sensibile, forma enim huius vitiosa est, cū sit ex puris particularibus. Materia etiã apparens est, ex æquiuocatione verbi, mouetur, nam aliquando pro motu locali, aliquando pro alteratione, & etiam pro augumentatione sumitur. Licet igitur error tripliciter contingat, vel in Forma, vel in Materia, siue Necessaria, siue probabili, vel in Materia & Forma, frequentius tamen in Materia probabili errores accidūt, cum amplior sit, & communior, ac etiam imperfectior sit, ac propterea error in ea non ita facile percipitur. Ex his cecidit, vt syllogismus, qui est instrumentum cognitionis, & scientiæ, sit erroris & deceptionis causa, quod cuilibet instrumento commune est, rectè enim adaptatus calamus benè scribit, ac characteres delineat si tamen non rectè aptetur maculas potius chartæ imprimit. Tali syllogismo vtuntur qui alios decipere conantur, & qui se potius videri sapientes, quàm esse student dicti Sophistæ, à quibus etiam syllogismus talis Sophisticus est nuncupatus. cuius errores distinctè aperire oportet, non vt eis vtamur alios decipientes, sed vt ab eis caueamus, & similibus hominibus nos eripere valeamus.

De

ćticum syllogismum simile vesti ex vili panno recte cōstructæ. Tertius euenit error in vtroque simul nempè in Forma, & Materia, vt Quod mouetur est sensibile, Cadauer mouetur, ergo Cadauer est sensibile, forma enim huius vitiosa est, cũ sit ex puris particularibus. Materia etiã apparens est, ex æquiuocatione verbi, mouetur, nam aliquando pro motu locali, aliquando pro alteratione, & etiam pro augumentatione sumitur. Licet igitur error tripliciter contingat, vel in Forma, vel in Materia, siue Necessaria, siue probabili, vel in Materia & Forma, frequentius tamen in Materia probabili errores accidũt, cum amplior sit, & communior, ac etiam imperfectior sit, ac propterea error in ea non ita facile percipitur. Ex his cecidit, vt syllogismus, qui est instrumentum cognitionis, & scientiæ, sit erroris & deceptionis causa, quod cuilibet instrumento commune est, rectè enim adaptatus calamus benè scribit, ac characteres delineat si tamen non rectè aptetur maculas potius chartæ imprimit. Tali syllogismo vtuntur qui alios decipere conantur, & qui se potius videri sapientes, quàm esse student dicti Sophistæ, à quibus etiam syllogismus talis Sophisticus est nuncupatus. cuius errores distinctè aperire oportet, non vt eis vtamur alios decipientes, sed vt ab eis caueamus, & similibus hominibus nos eripere valeamus.

De

De metis, ad quas Sophista conantur disputantes.

Cap. XII.

Meta est scopus & finis, quem sophista fallacia argumento respondentem redigere studet, vt ex tali meta eius victoriam consecutum esse circunstantibus appareat. Sunt autem hæ quinque Redargutio, Falsum Inopinabile, Solæcismus, Nugatio, de quarum singulis breuiter est dicendum.

De Redargutionis Meta.

Redargutio est prænegati concesio, vel præconcesi negatio in eadem disputatione, vel argumenti fallacis, idest, quotiescũque cogitur respondens concedere in eadem disputatione contradictorium eius, quod ante concesserat, propter argumenti fallaciam, ac talis syllogismus fallaciter probans contradictorium concesi dicitur Sophisticus elencus, quoties enim sine fallacia probatur contradictorium, Verus elenchus dicitur. Ponitur in eadem disputatione, quia si respondens admittat id, cuius oppositum in alijs disputationibus præcedentibus tantum defenderit, non est redargutio, nisi id in præsenti disputatione susceperit. Dicitur, vi argumenti: quia quando

do vocibus & importunitate verborum sola, vel alia causa respondens admittit contradictorium, non est Redargutio, verbi gratia sustinet quis dormientes non videre, fit syllogismus sophisticus, Omne visum habens, videt, Omnes dormientes visum habent, ergo omnes dormientes vident, cogitur vi syllogismi, quia fallaciam illius nominis: visus: ignorat, concedere conclusionem, tunc redactus est ad metam redargutionis & contradictionis.

De Meta Falsi.

FAlsum vocatur id quod omnibus circumstantibus cognitum est tanquam falsum, & re ipsa falsum est, & ad id conatur redigere sophista respondentem, vt homo habet quod non amisit, non amisit alas, ergo habet alas.

De Meta inopinabilis.

INopinabile est id quod contra circunstantium opinionem est, siue ipsum sit verum siue falsum, ad quod sophista redigere conatur respondentem, vt saltem apud astantes victoriam de eo habuisse videatur, vt si corã rusticis solem maiorem terra cogeret concedere, hi enim sicut maiorem lapidem esse existimant. Similiter si coram hominibus vitijs deditis regem posse infœlicem esse conuinceret.

S De

De Meta Solœcismi.

SOlœcismus est vitium in orationis contextu contra regulas Grammaticas, ad quē Sophista etiam respondentem redigit. nulla enim non intēdat viam, qua doctus appareat, & gloriam ab aduersario aucupetur. Verbi gratia Omnis homo est studiosus scientiæ. Omnis mulier est homo, ergo Omnis mulier est studiosus scientiæ. Cogit enim vi Syllogismi apparentis, solœcismum hunc conclusionis admitti.

De Meta Nugationis.

NVgatio est eiusdem, & ex eadem parte inutilis repetitio. Dicitur: eiusdem repetitio: quia nisi idem repetatur, nugatio non est. Dicitur: ex eadem parte: quia si idem in diuersis propositionibus eiusdem syllogismi repetatur Nugatio non est. Dicitur: inutilis: quia aliquando repetitio Nugatio non est, cum aliquid peculiariter in repetitione denotatur. Vt virgo virginum, sanctus sanctorum. Ad Nugationem autem sophistæ redigit aliquando, vt irrideatur respondens a circunstātibus, vt si dicat, Omne simum est nasus simus Aliquis nasus est simus, ergo aliquis nasus est nasus simus, Hæ omnes metæ sub vna vniuer-

sali

ſali includuntur. quæ dicitur: Non ens, id eſt, quoties reſpondens cogitur id concedere quod non eſt, vel non apparet eſſe, vt conuincatur erroris, & ignorantiæ, quæ circa non ens verſatur, & Sophiſta ex hoc ſapiẽs videatur, propterea has fallacias quibus decipere conatur ſingulas oſtendamus.

De fallacia in communi. Cap. XIII.

FAllacia non vno modo tantum dicitur; aliquando enim & pro errore, & deceptione ex ipſo argumento ſophiſtico proueniente ſumitur, aliquando pro ipſo ſimiliter argumento, & loco, & vtroque modo in præſenti vſurpatur. Eſt autem aduertendum, quemadmodum Dialectici ex ſuis locis argumenta vere deducentes, probabiliter argumentantur, ac opinione rerum faciunt: ita & Sophiſtæ ex eiſdem locis ſæpe apparentur argumenta extrahentes, & non quidem vere, deceptionem faciunt, vt.n. Dialecticus argumentatur a ſuperiori vniuerſaliter ad inferius, ſcilicet, omne animal ſentit, omnis homo eſt animal, ergo omnis homo ſentit: ita Sophiſta argumentatur in apparenti vniuerſali. Omnis canis latrat. Sydus cæleſte eſt canis, ergo ſydus cæleſte latrat, Propterea in fallacia qualibet duo concurrunt. Alterum illa ſimilitudo apparentis loci ad verum quæ mouet intellectum, ſeu imaginationem

ad errorem, & deceptionis est occasio, & hoc dicitur causa apparentiæ, alterum dissimilitudo, & differentia vera, quæ est inter vnum & alterum argumentandi modum, quod dicitur causa Non existentiæ, vt in illo argumento, causa apparentiæ est vox: canis: quæ similiatur superiori & vniuersali, causa vero non existentiæ est eius æquiuocatio, ratione cuius nō est vniuersale quamuis appareat. Iuxta has apparentiæ causas distinguuntur fallaciæ dupliciter: quædam dicuntur in dictione, illæ nēpe quæ suæ apparentiæ causam in ipsis dictionibus & vocibus habent. Quædam extra dictionem quæ causam apparentiæ non in vocibus, sed in rebus per vocem significantis habent. De ijs igitur quæ in dictione sunt primò differamus, quæ sunt sex tantum, Aequiuocatio, Amphibologia, Accentus, Compositio, Diuisio Figura dictionis.

De fallacia æquiuocationis.

AEquiuocationis fallacia est error, & deceptio proueniens ex vnita vocis, plura significantis causa apparentiæ est vnitas vocis, qua assimilatur voci vniuocæ, ac propterea existimatur idem esse iudicium de vtraq. Causa non existentiæ, est dissimilitudo & pluralitas significatorum, quæ in hac inuenitur.

Huius

Huius fallaciç triplex est species. Prima, quando vox simpliciter est æquiuoca, ex qua fit syllogismus sophisticus, vt omne corpus est substantia. Trina dimensio est corpus, ergo Trina dimensio est substantia, in hoc est æquiuocatio corporis, quod aliquando compositam substantiam, aliquando trinam dimensionem significat, quæ quantitas est. Secunda species est, cum vox est analoga, vt, omne quod currit pedes habet, Tyberis currit, ergo Tyberis habet pedes. Quod ridet, habet os, Pratum ridet, ergo Pratum habet os. Tertia species cum variatur ampliatio vel genus, aut alia proprietas grammaticalis, vt Omne animal est coloratum, Mulier est animal, ergo est coloratum. Quod surgebat stat, sedens surgebat, ergo sedens stat.

De fallacia Amphibologiæ.

AMphibologiæ fallacia, est error proueniens ex vnitate orationis plures patientis sensus, cuius causa apparentiæ est vnitas orationis, causa vero non existentiæ, est ipsa sensuum multiplicitas, vt Quicquid est Aristotelis, posidetur ab Aristotele, Hæc est logica Aristotelis, ergo Hæc logica posidetur ab ipso. Hic varium ille genitiuus sensum facit, nam significat habitudinem posidentis,

& rei possesse, similiter & ordinem causæ & effectus; & hæc est vna species ipsius, quando nempe eadem manet orationis constructio. Altera species est, quando mutatur constructio, vt quando casus mutatur, sicut, quodcunque vides, hoc vides, sed lignum, vides, ergo ligno vides. illud enim, hoc, mutat sensum, si in ablatiuo, aut si in accusatiuo construatur, vel etiam quando id, in quod transit actio verbi, mutatur in suppositum, vt Quoscumque volo me accipere, volo me accipiant, sed hostes, volo me accipere, ergo hostes volo me accipiant, hic enim modo appositum in suppositum, modo suppositum in appositum conuertitur. Tertia species, quando vna oratio plura significat, sed vnum principaliter, alterum similitudine quadam, vt Quoties littus aratur, terra scinditur, Cum indocilis docetur. littus aratur ergo cum indocilis docetur terra scinditur, illa enim oratio, littus aratur: principaliter significat, littus aratro scindi, quadam similitudine verò significat frustra quicquam agere.

De fallacia Accentus.

Error iste prouenit, cum aliqua dictio varia significat ex diuersa pronunciatione spiritus, quantitatis, vel accentus, vt quicquid hamatur, hamo capitur, vinum amatur, ergo

vi-

vinum hamo capitur. Omnis populus est arbor, Roma est populus, ergo Roma est arbor, dictio enim populus: ex varia quantitate primæ syllabæ varia significat. Prouenit etiã iste error, quando separatur vna dictio in plures, vel ex pluribus fit vna. Sic, quod Deus facit in uite, facit coacte, Racemos Deus facit inuite, ergo Racemos facit coacte; est deceptio, nam sunt duæ partes in minori, nempe præpositio: in: & ablatiuus, vite: in maiori autem est vna dictio, nempe aduerbium. Similiter. Tu es, qui es, quoties est priuatio motus, ergo tu es priuatio motus. Prouenit etiam tertio hæc fallacia, quando cum pronunciatione mutatur gestus, quod fit in Ironijs, mutatur enim sensus per Ironicam pronunciationem, vt quicumq; alterum vocat album, ipsum dicit esse album, sed pueri æthiopem vocant album, ergo pueri dicunt ipsum esse album. Tandem fit ista deceptio cum mutatur diphtongus, vt quicunque desiderat æquum, desiderat iustum, sed qui desiderat equitare, equum desiderat, ergo qui desiderat equitare, desiderat iustum.

De fallacia Compositionis, & Diuisionis. Cap. XIV.

TRia circa fallacias has speculari oportet. Primum quid Compositio, & quid

Diuisio fit. Secundum quid Cõpositionis fallacia; & quid etiam Diuisionis fallacia. Tertiò quot harum species; Composito igitur & Diuisio non vno modo dicuntur. Primo .n. Compositio est, qutiès significatio vnius termini applicatur integræ significationi alterius vt si dicas, album potest esse nigrum si sensus sit, albo ipsi, nempè corpori cum albedine simul accidere nigrum, compositio est, sic autem fit Diuisio cum non integræ, sed parti significationis alterius significatio applicatur, vt si in eadem propositione fiat sensus; ilud corpus quod album est, nigrum potest esse non tamẽ simul cum albedine Diuisio est. Fit etiam altero modo Compositio & Diuisio, cum vna dictio potest construi cum varijs dictionibus in eadem oratione, si autem cum vna construatur, facit vnum sensum, si vero cum altra, facit alterum sensum, & in hoc talis oratio differt ab Amphibologia, in qua eadem seruatur dicti onum constructio, vt quicquid viuit semper erit, dictio: semper: potest construi cum verbo: viuit: & sensum facit verum potest etiam construi cum verbo, erit: & sensum facit falsum, tunc cõstruere talẽ dictionem cum ea, cũ qua magis apparet construi, Compositio est, vt coniungere com verbo: viuit; at cõiungere, cum eo, cum quo minus cõiungi apparet, Diuisio est, vt si cõstruatur cũ illo verbo: erit: & in hoc pronũciationẽ, & lo-

quendi

quendi pharasim oportebit considerare; fiunt etiam compositio & diuisio tertio modo, vt dicemus in earum speciebus.

Circa secundũ fallacia Compositionis & diuisionis fit cum in consequentia aliqua datur antecedens verum, & consequens falsum, eo quod diuisum sensum in compositum, vel compositum, in diuisum mutamus: non enim licet hos mutare, tunc autem fit Compositionis fallacia peculiariter, cum consequens falsum quod sequebatur ex sensu composito falso in antecenti, attribuimus eidem antecedenti in sensu diuiso vero, vel cum Conclusionem, quæ sequebatur in sensu diuiso vera, sumimus in sensu composito falsam. Exemplum prioris. Omnia quinque sunt duo & tria, Quinarius non est duo & tria; ergo Quinarius non est quinque, in hoc syllogismo conclusio est falsa, & sequitur ex antecedenti composito falso, nam illa minor falsa est, si predicatum compositè & copulatim teneatur, esset autem vera, si diuisiuè teneretur, facit enim sensum quinarius non est duo, & quinarius non est tria, è contra maior diuisa est falsa; composita vera, tunc esset fallacia Cõpositionis velle tribuere falsitatem conclusionis veritati minoris diuisæ, cum tamen ex ea non sequatur. Exemplum posterioris. Omnem hominem scribere est posibile, Aliqui

non

nono scribentes sunt homines, ergo Non scribentes scribere est possibile, in hoc antecedēs est verum, & ex eo conclusio sequitur uera in sensu diuiso, falsa tamen in composito, tunc est fallacia Compositionis, in sensu enim Composito falso sumimus, quod non sequitur, nisi in sensu diuiso vero. Est autem fallacia Diuisionis è conuerso, cum sensus compositus est verus, & diuisus falsus, & attribuimus conclusionis falsitatem sensui composito vero in antecedenti, ex quo non sequebatur, vel ipsam conclusionem in sensu diuiso sumimus, quæ tamen erat compositè sumēda, vt in maiori illius syllogismi, Omnia quinque sunt duo & tria, Quinarius non est duo & tria, ergo Quinarius non est quinque, maior diuisa falsa est Composita vera. Est autem fallacia diuisionis, illi Compositæ tribuere Conclusionis falsitatem, cum non nisi ex diuisa sequatur; & hæc omnia clariora fient in ipsis compositionis & diuisionis speciebus. Sunt enim tres. Prima fit inter terminos; quorum alter potest significationem suam integræ alteri significationi applicare, nempè materiali & formali: potest etiam parti significationis soli, puta materiali applicare, vt omnes homines esse senes possibile est, Iuuenes sunt homines, ergo Iuuenes esse senes possibile est, est fallacia compositionis, si conclusionem in sensu composito sumamus,

non enim inferabatur, nisi in sensu diuisio: at si dicas, Iuuenes esse senes est impossibile. Homines sunt Iuuenes, ergo homines esse senes impossibile est, conclusio est falsa, & Maior in sensu diuisio, ex qua conclusio sequitur, in sẽsu vero composito est vera, & attribuere ei falsitatem conclusionis, est fallacia Diuisionis, quia quod est diuisa sequitur attribuimus compositæ. Altera species harum fallaciarum est, cum est aliquod complexũ, quod diuisiue, & copulatim sumi potest, ratione cuius mutatur sensus. vt super ius diximus: similiter de cõplexo disiuncto, vel disiũctiuo, vt Omne animal est rationale, vel irrationale. Sed nõ omne animal est rationale, ergo omne animal est irrationale, est quidem diuisionis fallacia in Maiori; quæ potest sensum disiunctum facere, & sic est vera. est enim proposito categorica, cuius sensus est, de quolibet animali per se esse verum enunciare hoc, scilicet esse rationale, vel irrationale, & sic non infertur conclusio illa, potest disiunctiuè sumi, & sic est diuisa falsa, facit enim sensum: omne animal est rationale, vel omne animal est irrationale, & ex ea talis conclusio etiam falsa sequitur. fallacia consistit in eo, quod tribuimus compositæ veræ, quod non sequitur, nisi ex ea diuisa falsa. Et opposito modo fallacia compositionis cum sensus compositus est falsus, diuisus verus. Tertia species,

est

nono scribentes sunt homines, ergo Non scri bentes scribere est posibils, in hoc antecedés est verum, & ex eo conclusio sequitur uera in sensu diuiso, falsa tamen in composito, tunc est fallacia Compositionis, in sensu enim Composito falso sumimus, quod non sequitur, nisi in sensu diuiso vero. Est autem fallacia Diuisionis è conuerso, cum sensus compositus est verus, & diuisus falsus, & attribuimus conclusionis falsitatem sensui com posito vero in antecedenti, ex quo non sequebatur, vel ipsam conclusionem in sensu diuiso sumimus, quæ tamen erat compositè sumēda, vt in maiori illius syllogismi, Omnia quinque sunt duo & tria, Quinarius non est duo & tria, ergo Quinarius non est quinque, maior diuisa falsa est Composita vera. Est autem fallacia diuisionis, illi Compositæ tribuere Conclusionis falsitatem, eum non nisi ex diuisa sequatur, & hæc omnia clariora fient in ipsis compositionis & diuisionis speciebus. Sunt enim tres. Prima fit inter terminos; quorum alter potest significationem suam integræ alteri significationi applicare, nempè materiali & formali: potest etiam parti significationis soli, puta materiali applicare, vt omnes homines esse senes possibile est, Iuuenes sunt homines, ergo Iuuenes esse senes possibile est, est fallacia compositionis, si conclusionem in sensu composito sumamus,

non enim inferabatur, nisi in sensu diuisio; at si dicas, Iuuenes esse senes est impossibile. Homines sunt Iuuenes, ergo homines esse senes impossibile est, conclusio est falsa, & Maior in sensu diuisio, ex qua conclusio sequitur, in sẽsu vero composito est vera, & attribuere ei falsitatem conclusionis, est fallacia Diuisionis, quia quod est diuisa sequitur attribuimus compositæ. Altera species harum fallaciarum est, cum est aliquod complexũ, quod diuisiue, & copulatim sumi potest, ratione cuius mutatur sensus. vt super ius diximus; similiter de cõplexo disiuncto, vel disiũctiuo, vt Omne animal est rationale, vel irrationale. Sed nõ omne animal est rationale, ergo omne animal est irrationale, est quidem diuisionis fallacia in Maiori; quæ potest sensum disiunctum facere, & sic est vera. est enim propositio categorica, cuius sensus est, de quolibet animali per se esse verum enunciare hoc, scilicet esse rationale, vel irrationale, & sic non infertur conclusio illa, potest disiunctiuè sumi, & sic est diuisa falsa, facit enim sensum: omne animal est rationale, vel omne animal est irrationale, & ex ea talis conclusio etiam falsa sequitur: fallacia consistit in eo, quod tribuimus compositæ veræ, quod non sequitur, nisi ex ea diuisa falsa. Et opposito modo fallacia compositionis cum sensus compositus est falsus, diuisus verus. Tertia species,

est

nono scribentes sunt homines, ergo Non scribentes scribere est posibile, in hoc antecedẽs est verum, & ex eo conclusio sequitur uera in sensu diuiso, falsa tamen in composito, tunc est fallacia Compositionis, in sensu enim Composito falso sumimus, quod non sequitur, nisi in sensu diuiso vero. Est autem fallacia Diuisionis è conuerso, cum sensus compositus est verus, & diuisus falsus, & attribuimus conclusionis falsitatem sensui composito vero in antecedenti, ex quo non sequebatur, vel ipsam conclusionem in sensu diuiso sumimus, quæ tamen erat composite sumẽda; vt in maiori illius syllogismi, Omnia quinque sunt duo & tria, Quinarius non est duo & tria, ergo Quinarius non est quinque, maior diuisa falsa est Composita vera. Est autem fallacia diuisionis, illi Compositæ tribuere Conclusionis falsitatem, cum non nisi ex diuisa sequatur, & hæc omnia clariora fient in ipsis compositionis & diuisionis speciebus. Sunt enim tres. Prima fit inter terminos, quorum alter potest significationem suam integræ alteri significationi applicare, nempè materiali & formali: potest etiam parti significationis soli, puta materiali applicare, vt omnes homines esse senes possibile est, Iuuenes sunt homines, ergo Iuuenes esse senes possibile est, est fallacia compositionis, si conclusionem in sensu composito sumamus;

non enim inferabatur, nisi in sensu diuisio; at si dicas, Iuuenes esse senes est impossibile, Homines sunt Iuuenes, ergo homines esse senes impossibile est, conclusio est falsa, & Maior in sensu diuisio, ex qua conclusio sequitur, in sẽsu vero composito est vera, & attribuere ei falsitatem conclusionis, est fallacia Diuisionis, quia quod est diuisa sequitur attribuimus compositæ. Altera species harum fallaciarum est, cum est aliquod complexũ, quod diuisiue, & copulatim sumi potest, ratione cuius mutatur sensus. vt super ius diximus; similiter de cõplexo disiuncto, vel disiũctiuo, vt Omne animal est rationale, vel irrationale. Sed nõ omne animal est rationale, ergo omne animal est irrationale, est quidem diuisionis fallacia in Maiori; quæ potest sensum disiunctum facere, & sic est vera. est enim proposito categorica, cuius sensus est, de quolibet animali per se esse verum enunciare hoc, scilicet esse rationale, vel irrationale, & sic non infertur conclusio illa, potest disiunctiuè sumi, & sic est diuisa falsa, facit enim sensum: omne animal est rationale, vel omne animal est irrationale, & ex ea talis conclusio etiam falsa sequitur: fallacia consistit in eo, quod tribuimus compositæ veræ, quod non sequitur, nisi ex ea diuisa falsa. Et opposito modo fallacia compositionis cum sensus compositus est falsus, diuisus verus. Tertia species,

nono scribentes sunt homines, ergo Non scribentes scribere est posibile, in hoc antecedes est verum, & ex eo conclusio sequitur uera in sensu diuiso, falsa tamen in composito, tunc est fallacia Compositionis, in sensu enim Composito falso sumimus, quod non sequitur, nisi in sensu diuiso vero. Est autem fallacia Diuisionis è conuerso, cum sensus compositus est verus, & diuisus falsus, & attribuimus conclusionis falsitatem sensui composito vero in antecedenti, ex quo non sequebatur, vel ipsam conclusionem in sensu diuiso sumimus, quæ tamen erat compositè sumēda, vt in maiori illius syllogismi, Omnia quinque sunt duo & tria, Quinarius non est duo & tria, ergo Quinarius non est quinque, maior diuisa falsa est Composita vera. Est autem fallacia diuisionis, illi Compositæ tribuere Conclusionis falsitatem, cum non nisi ex diuisa sequatur, & hæc omnia clariora fient in ipsis compositionis & diuisionis speciebus. Sunt enim tres. Prima fit inter terminos, quorum alter potest significationem suam integrè alteri significationi applicare, nempè materiali & formali: potest etiam parti significationis soli, puta materiali applicare, vt omnes homines esse senes possibile est, Iuuenes sunt homines, ergo Iuuenes esse senes possibile est, est fallacia compositionis, si conclusionem in sensu composito sumamus,

non enim inferabatur, nisi in sensu diuiso: at si dicas, Iuuenes esse senes est impossibile. Homines sunt Iuuenes, ergo homines esse senes impossibile est, conclusio est falsa, & Maior in sensu diuiso, ex qua conclusio sequitur, in sẽsu vero composito est vera, & attribuere ei falsitatem conclusionis, est fallacia Diuisionis, quia quod est diuisa sequitur attribuimus compositæ. Altera species harum fallaciarum est, cum est aliquod complexũ, quod diuisiue, & copulatim sumi potest, ratione cuius mutatur sensus. vt super ius diximus: similiter de cõplexo disiuncto, vel disiũctiuo, vt Omne animal est rationale, vel irrationale. Sed nõ omne animal est rationale, ergo omne animal est irrationale, est quidem diuisionis fallacia in Maiori; quæ potest sensum disiunctum facere, & sic est vera. est enim proposito categorica, cuius sensus est, de quolibet animali per se esse verum enunciare hoc, scilicet esse rationale, vel irrationale, & sic non infertur conclusio illa, potest disiunctiuè sumi, & sic est diuisa falsa, facit enim sensum: omne animal est rationale, vel omne animal est irrationale, & ex ea talis conclusio etiam falsa sequitur. fallacia consistit in eo, quod tribuimus compositæ veræ, quod non sequitur, nisi ex ea diuisa falsa. Et opposito modo fallacia compositionis cum sensus compositus est falsus, diuisus verus. Tertia species,
est

non enim inferabatur, nisi in sensu diuisio; at si dicas, Iuuenes esse senes est impossibile. Homines sunt Iuuenes, ergo homines esse senes impossibile est, conclusio est falsa, & Maior in sensu diuisio, ex qua conclusio sequitur, in sẽsu vero composito est vera, & attribuere ei falsitatem conclusionis, est fallacia Diuisionis, quia quod est diuisa sequitur attribuimus compositæ. Altera species harum fallaciarum est, cum est aliquod complexũ, quod diuisiue, & copulatim sumi potest, ratione cuius mutatur sensus. vt super ius diximus; similiter de cõplexo disiuncto, vel disiũctiuo, vt Omne animal est rationale, vel irrationale. Sed nõ omne animal est rationale, ergo omne animal est irrationale, est quidem diuisionis fallacia in Maiori; quæ potest sensum disiunctum facere, & sic est vera. est enim proposito categorica, cuius sensus est, de quolibet animali per se esse verum enunciare hoc, scilicet esse rationale, vel irrationale, & sic non infertur conclusio illa, potest disiunctiuè sumi, & sic est diuisa falsa, facit enim sensum: omne animal est rationale, vel omne animal est irrationale, & ex ea talis conclusio etiam falsa sequitur. fallacia consistit in eo, quod tribuimus compositæ veræ, quod non sequitur, nisi ex ea diuisa falsa. Et opposito modo fallacia compositionis cum sensus compositus est falsus, diuisus verus. Tertia species, est

eſt cum aliquam dictionem cum varijs conſtruimus, propter quod mutatur ſenſus, vt quicquid viuit ſemper erit, Equus viuit, ergo equus ſemper erit, concluſio falſa, & maior in ſenſu diuiſo falſa, nempe, ſi dictio ſemper coniungatur cum verbo erit, & ſic procedit concluſio, at ſi iungatur cum verbo viuit, eſt compoſitio, & vera. Similiter quancunq. imaginem auream habentem veſtem vidi, ipſa eſt ex auro, ſed ligneam imaginem vidi habentem veſtem auream, ergo imago lignea auro, concluſio eſt falſa, & etiam maior diuiſa nempe ſi illa dictio auream, iungatur cum veſti, ſic enim ex ea infertur concluſio, at ſi compoſita ſumatur eſt vera, nempe ſi iungatur cũ imagine ac propterea eſt fallacia diuiſionis concluſionem tribuere compoſitæ.

De fallacia figuræ dictionis.

Fallacia hæc accidit, cum ex ſimilitudine duarum dictionum inter ſe accidentali, colligimus ſimilitudinem ſignificatorũ, quod primo euenit cum dictio vnius generis grammaticalis exiſtimatur eſſe alterius generis propter ſimilem deſinentiam, vt qui poetam concederet eſſe doctam ſicut muſam: quia muſa eſt fœmininum nomen, & qui Euſtochium concederet eſſe ſanctum, quia finitur in vm, ſicut

ficut templum. Altero modo euenit, cum nomen vnius prędicamenti sumimus pro altero prædicamento, vt quicquid hodie emisti, modo comedisti, Carnes crudas hodiè emisti, ergo carnes crudas modo comedisti, est figura dictionis, quia, quicquid, significat substantiã, crudum vero qualitatem. Euenit etiam, cum Simplicem suppositionem in personalem, vel è contra mutamus, vt homo est species, Iulius est homo, ergo Iulius est species, cum præsertim hoc fit in indiuiduo, & vniuersali, nam hic videtur mutari modus, cum vniuersale quale quid, indiuiduum hoc aliquid significat.

De fallacijs extra dictionem.

De fallacia accidentis.

Cap. XV.

QVò facilius hæc fallacia intelligatur (est enim admodum communis) notandum est aliqua quadrupliciter vnũ quid esse posse. Primo dicuntur ea vnum, quæ vnum prorsus significant, quamuis sub diuersis nominibus aut modis diuersis, quo pacto duo synonyma vnum dicuntur, similiter definitum & ipsius definitio, illa tamen in voce differunt, hæc vero in significandi modo, cum definitum confuse, definitio eandem explicite dicat. Altero modo quædam dicuntur

vnum

vnum, quæ cum non eandem naturam significent, vnum tamen est de essentia alterius, sicut genus vel differentia idem sunt cum specie, & species cum indiuiduo puta homo & animal, homo & rationale, homo, & Iulius. Tertio quædam alia dicuntur vnum minori vnitate, quorum vnum est alterius proprium, puta homo, & risibile, non tamen risibile est de essentia hominis. Tandem quædam alia dicuntur vnum, quorum vnum alterum claudit tanquam accidens, vt homo, & album. Ista quatuor non ita vnum sunt, quin aliqua inter ea differentia inueniatur, nec ita sunt diuersa, quin etiam aliquo modo vnum sint, ex quo fit quod aliqua, quæ vni tribuimus, etiam alteri damus: aliqua vero vni applicamus, quæ alteri non concedimus, dicimus enim album coloratum, & currere, & sedere, quæ etiam de homine albo prædicamus: at album esse accidẽs, colorem, qualitatem dicimus, quę de homine non enunciamus, & in vniuersum est Regula, Omnia ea quæ vni conueniunt secundum id, in quo ab altero differt, remouenda sunt ab altero, cætera verò concedenda simul, aut neganda. Verbi gratia, album dicitur currere ratione ipsius subiecti, corpus enim albedinem habens dicitur currere. præterea album dicitur accidens ratione formæ, in qua cum subiecto non est idem, non prædicabitur ergo accidens de corpore.

Ex

Ex his nota est fallacia accidẽtis, quæ fit quoties tribuimus vni oĩa, quæ tribuimus alteri, quæ tamẽ nõ illi, qua parte cũ altero vnũ est, conueniunt, existimantes propter identitatẽ, & vnitatem id licere, quo defectu peccant omnes hi syllogismi, & consequentiæ homo est risibilis, risibile est propriũ ergo homo est proprium. Ensis est gladius, gladius est secũdæ declinationis, ergo Ensis est secundæ declinationis. Petrus est homo, homo est species, ergo Petrus est species, & in vniuersum quoties suppositio variatur, sicut quando procedimus ex puris particularibus ex maiori particulari in prima figura, ex puris affirmatiuis in secunda figura, & similia. Similiter quoties appellationem mutamus, vel ex diuisis ad coniuncta, vel è contra procedimus, vt video Coruscũ, & coruscus est veniens, ergo video venientem. Hic canis est pater, Et hic canis est tuus, ergo est pater tuus. Puer hic est magnus logicus, ergo est magnus, & est logicus. Similiter quoties a genere, seu a superiori ad inferius absque vniuersalitate, vel ab inferiori ad superius vniuersaliter procedimus; vt animal est album, ergo homo est albus, vel omnis homo est risibilis, ergo omne animal est risibile, de quibus in locis a toto diximus. Nec mireris, si fallacia suppositionis hic collocetur, & in figura dictionis cum diuersis rationibus vitium vnum ad duas species fallaciarum referatur

ratur, illic enim Figura dictionis hic vnitas extremorum consideratur.

De fallacia secundum quid & simpliciter.

FAllaci a ista ex similitudine loci a toto in modo procedit, erat enim totum in modo dictio respectu sui ipsius cum aliquo adiecto sumptæ, quod dicebatur pars in modo, vt homo, & homo albus, valebat autem a parte ad totum & e contra, vt illic explicuimus. Sunt autem aliqua adiecta quæ diminuunt significationem totius cui iunguntur, vel eam distrahunt, & alienant, & talia non totum in modo, aut pars, sed dicta secundum quid nuncupantur, vt homo mortuus, album secundum dentes & similia. Quæ autem adiecta distrahant, ex ijs quæ in secondo libro de alienatione diximus, facile est videre. At ea dicuntur diminuere quando cum eis ita prædicatum, vel subiectum cum aliquo copulatur, vt eis semotis oppositum enuncietur, verbi gratia, Æthiops secundum dentes albus dicitur, ablato verò illo adiecto secundum dentes, niger, vel non albus dicetur, nisi subiectum alia ratione esset album vt homo secundum dentes est albus, si ille etiam secundum totum se albus esset, adhuc albus diceretur, sed nõ ex virtute, & ratione illius adiecti, est igitur fallacia

talibus dictis secundū quid, ad ipsa absolute sumpta, vel è contra, tam affirmatiuè, quā negatiuè argumentari, vt in ipsis huius fallaciæ modis comperietur. Est primus modus a dicto diminuente secundum locum, non.n. valet non licet prandere in templo, ergo non licet prandere: licet in mari non audire sacrum, ergo licet non audire sacrum non valet. Secundus modus a dicto diminuente secundum tēpus, non.n. sequitur, non est licitum diebus veneris vesci carnibus, ergo non est licitum vesci carnibus: expedit tempore naufragij proijcere merces, ergo expedit proijcere merces. Tertius à dicto diminuente ad aliquid, vt febricitanti non est bonum vinum, non valet, ergo non est bonum vinum. Amenti non expediunt arma, ergo non expediūt arma. Quartus a dicto diminuente secundum partem, vt est albus secundum dentes, ergo est albus; non sequitur non est albus secundum dentes, ergo non est albus, hoc intelligi debet, quando illa pars non est proprium subiectum illius accidentis, tunc enim valet, vt est crispo capite, ergo est crispus, benè sequitur: est cæsijs oculis, ergo est cæsius, est curuo naso, ergo est aquilinus, in his enim benè sequitur, quia talia prædicata illis partibus propriè, & adæquatè insunt. Quintus a dicto distrahente, vt duo leones marmorei sunt in foro, ergo duo leones sunt in foro, hic est homo pictus, ergo

est homo, non sequitur. Eadem est fallacia sæpe argumentari ab ipsis totis, non enim valet non est albus: ergo non est albus secundum dentes: non est leo, ergo non est lapi deus; licet comedere carnes, ergo licet in die veneris, & alijs similiter non valet, sicut nec ab ipsis partibus, nisi tale prædicatum omni ex parte, & integrè subiecto insit, tunc enim valeret, vt non est bonum mentiri, ergo non est bonū mentiri in bello, nec domi, & similia.

De ignorantia elenchi. Cap. XVI.

SVperius quid esset Elenchus diximus, est enim syllogismus contradictionis, idest inferens, & probans contradictorium eius quod concessum est, vel simul duo inferens cō tradictoria: si verè autem probat verus elenchus: si cum deceptione, Sophisticus dicitur. Vnde duplici ex par[illegible] o deceptio accidit, vno modo [illegible] logismo bono sed fal[illegible] o syllogismus bo[illegible] eram contr[illegible] ssæ [illegible] apr[illegible]

[illegible] ius [illegible] dit

excedit binarium, & non excedit quaternarium, ergo ternarius excedit numerum, & non excedit. Secunda quando non sumuntur secundum idem, vt corpus hoc est duplum ad aliud secundum latitudinem, & non secundũ longitudinem, ergo est duplum, & non duplum. Tertia similiter, idest quando non seruatur idem modus; vt currit velociter, non currit tardè, ergo currit & non currit. Quarta quando non seruatur idem tempus, vt dormio noctu, non dormio mane, ergo dormio, & non dormio sed de his latè diximus libro Secundo.

De Fallacia Consequentis.

FAllacia ista procedit ex similitudine illius loci, quo à positione antecedentis ad positionem consequentis, & ab opposito consequentis ad oppositum antecedentis procedebamus. Secundum vero fallaciam hanc fit transmutatio, nempè ad opposito antecedentis ad oppositum consequentis, vt si ignis , calor est, ergo si ignis non est, calor non qui dicit te esse equum, dicit te esse ani- sed qui dici, te esse equum, dicit falsum dicit te esse animal, dicit falsum. In lacia, quia ex opposito anteceden- mus oppositum consequentis, quod nisi in terminis conuertibilibus. Si-

militer quando expositione consequentis antecedens ponimus, similis est fallacia, cum nõ liceat, nisi in terminis conuertibilibus, vt si homo est, animal est, ergo si animal est, homo est. si ignis est, calor est, sed calor est, ergo ignis est. Vnde patet in his fallacijs priorẽ cõsequentiam bonam esse, posteriorem verò, qua a negatione antecedentis, vel à positione consequentis procedimus, fallacem.

De fallacia petitionis principij.

FAllacia hæc contra syllogismi probationẽ procedit. Syllogismus enim & illatiuus est conclusionis, & instrumentum probatiuum ipsius illatio in recta forma consistit, probatio verò præter hoc antecedens notius cõsequente petit: ob id fallacia est, æquè ignota, vel ignotiora ad probationem ignotorum sumere præsertim quando idem, per idem licet occultè, probare intendimus, vt qui probaturus in particulari homines esse iustos, peteret ad probationem omnes homines esse iustos: & probaturus Medicinam esse scientiam sani, & ægri, peteret separatim Medicinam esse scientiam ægri, vel denique verbis parum mutatis idem per idem probaret, in talem incideret fallaciam.

De

De fallacia secundum non causam, vt causam.

FAllacia hæc est, cum conclusionis falsitas, quæ prouenit ex vna præmissa falsa, attribuitur præmissæ veræ, vt omnis homo est animal, planta est homo, ergo planta est animal: Conclusio est falsa, cuius causa est minor, attribuere verò id maiori, ac velle ob id contendere maiorem esse falsam, est fallacia non causæ, vt causæ quam superius diximus, non propter hoc accidere falsum. Fit etiam ista fallacia, cũ conclusionem veram attribuimus falso tanquam causæ. Similiter cum consequens ex antecedẽti non proprio deducimus, ipsi attribuẽtes consequẽtis veritatẽ. vt homo est disciplinabilis, ergo est grãmaticus, & huiusmodi alia.

De fallacia secundum plures interrogationes vt vnam.

FAllacia hæc committitur, cùm opponens petit vnicam sibi responsionem dari illius, cui vnica responderi non potest vt ipsum respondentem ex quacumque vna responsione capiat, vt si petat, homo & leo sunt ne animal rationale? si respondeatur ita esse, colliget leonem esse rationalem, quod falsum est. Si verò respondeatur, non ita esse, colliget hominem non esse rationalem, quod

etiam falſam eſt. Ad fallaciam hanc reprimẽdam non oportet vnica reſponſione ſatisfacere petenti multa quibus nonniſi multis reſponderi poteſt. Atque hæc breuiter, de locis, & fallacijs atque perinde de tota Introductione. Sit laus Deo omnipotenti, qui nos ad finẽ perduxit, ipſe faciat, vt in ſui gloriam, & iuuenum vtilitatem, maioremq. in litteris progreſſum, quorum gratia ſcripta ſunt, hæc omnia tendant.

Finis Introductionis.

PORPHYRII PHENICEI INTRODVCTIO SEVERINO BOETIO INTERPRETE.

SVMMA LIBRI.

De generis, speciei, differentiæ, proprij, ac accidentis natura. De eorundem communitatibus ac differentijs.

PROOEMIVM.

CAP. I.

CVM sit necessarium, Chrysaori, & eadem, quæ est apud Aristotelem prædicamentorum doctrinam, nosse quid sit genus, quid differentia, quid species, quid proprium, & quid accidens: & ad definitionum aßignationem, & omnino ad ea quæ de

diuisione & demonstratione sunt: vtili existente istarum rerum speculatione, conpendiosã tibi traditionem faciens, tentabo breuiter, velut introductionis modo. ea quæ ab Antiquis dicta sunt aggredi: ab altioribus quidem quæstionibus abstinens, simpliciores verò medio criter coniectans. Mox de generibus & speciebus, illud quidem siue subsistant, siue in solis nudis intellectibus posita sint: Et siue subsistẽtia corporalia sint an incorporalia: Et vtrum separata, an in sensibilibus posita, & circa hæc consistentia, dicere recusabo, altissimum enim est huiusmodi negotium, & alius maioris egens inquisitionis. Illud verò quemadmodum de his, ac de propositis magis probabiliter Antiqui tractauerunt, & horum maxime Peripatetici, tibi tunc tentabo monstrare.

De genere. Cap. II.

VIdetur autem neque genus neque species simpliciter dici. Genus enim dicitur & aliquorum quodadmodo se habentiũ ad vnum aliquod, & ad se inuicem collectio: secundum quam significationem Romanorum dicitur genus, ab vnius scilicet habitudine (dico autem Romuli) & multitudinis habentium aliquo modo adinuicem eam, quæ ab illo est, cognitionem secundum diuisionem

ſionem ab alijs generibus dictum. Dicitur autem & aliter rurſus genus, quod eſt vniuſcuiuſque generationis principium; vel ab eo qui genuit, vel ab eo, loco in quo quis genitus eſt. Sic enim Oreſtem quidem dicimus à Tantalo habere genus, Hylum autem ab Hercole, & rurſus, Pindarum quidem Thebanum eſſe genere, Platonem vero Athenienſem, etenim patria principium quoddam eſt vniuſcuiuſque generationis, quemadmodum & pater. Hæc autem videtur promptiſſima eſſe ſignificatio. Romani enim dicuntur, qui ex genere diſcedunt Romuli, & Cecropidæ, qui à Cecrope, & horum proximi. Et prius quidem appelatum eſt genus vniuſcuiuſque generationis principium: de hinc etiam & multitudo eorum, qui ſunt ab vno principio, vt à Romulo: quam diuidentes & ab illis ſeparantes, dicebamus omnem Illam collectionem, Romanorum genus. Aliter autem rurſus genus dicitur, cui ſuponitur ſpecies: ad horum fortaſſe ſimilitudinem dictum. Etenim principium quoddam eſt huiuſmodi genus earum, quæ ſub ipſo ſunt ſpecierum. videtur etiam multitudinem continere omnem, quæ ſub ipſo ſunt, ſpecierum. Tripliciter igitur cum genus dicatur, de tertio apud Philoſophos ſermo eſt: quod etiã deſcribentes aſsignauerunt, Genus eſſe, dicentes, quod de pluribus & differentibus

ſpecie

est homo,non sequitur. Eadem est fallacia sæpe argumentari ab ipsis totis,non enim valet non est albus: ergo non est albus secundum dentes: non est leo, ergo non est lapi deus; licet comedere carnes, ergo licet in die veneris,& alijs similiter non valet,sicut nec ab ipsis partibus,nisi tale prædicatum omniex parte,& integrè subiecto insit,tunc enim valeret, vt non est bonum mentiri, ergo non est bonũ mentiri in bello, nec domi, & similia.

De ignorantia elenchi. Cap. XVI.

SVperius quid esset Elenchus diximus, est enim syllogismus contradictionis, idest inferens, & probans contradictorium eius quod concessum est,vel simul duo inferens cõtradictoria: si verè autem probat verus elenchus:si cum deceptione, Sophisticus dicitur. Vnde duplici ex parte elencho deceptio accidit, vno modo,quando id non fit syllogismo bono sed fallaci, altero modo, quando syllogismus bonus est non tamen probat veram contradictoriam propositionis concessæ, sed apparentem, cum non obseruet leges veræ contradictionis, & tales fallaciæ quæ hac parte fiunt,dicuntur secundum ignorantiam Elẽchi, quas Arist. 1. Elench. c.4. quatuor numerat. Prima quando contradictoria non summuntur ad idem, vt numerus ternarius

excedit

excedit binarium, & non excedit quaternarium, ergo ternarius excedit numerum, & non excedit. Secunda quando non sumuntur secundum idem, vt corpus hoc est duplum ad aliud secundum latitudinem, & non secundũ longitudinem, ergo est duplum, & non duplum. Tertia similiter, idest quando non seruatur idem modus; vt currit velociter, non currit tardè, ergo currit & non currit. Quarta quando non seruatur idem tempus, vt dormio noctu, non dormio mane, ergo dormio, & non dormio sed de his latè diximus libro Secundo.

De Fallacia Consequentis.

FAllacia ista procedit ex similitudine illius loci, quo à positione antecedentis ad positionem consequentis, & ab opposito consequentis ad oppositum antecedentis procedebamus. Secundum vero fallaciam hanc fit transmutatio, nempè ad opposito antecedentis ad oppositum consequentis, vt si ignis est, calor est, ergo si ignis non est, calor non est; qui dicit te esse equum, dicit te esse animal, sed qui dici, te esse equum, dicit falsum, ergo qui dicit te esse animal, dicit falsum. In his est fallacia, quia ex opposito antecedentis inferimus oppositum consequentis, quod non licet, nisi in terminis conuertibilibus. Si-

militer quando expositione consequentis antecedens ponimus, similis est fallacia, cum nō liceat, nisi in terminis conuertibilibus, vt si homo est, animal est, ergo si animal est, homo est. si ignis est, calor est, sed calor est, ergo ignis est. Vnde patet in his fallacijs priorē cōsequentiam bonam esse, posteriorem verò, qua a negatione antecedentis, vel à positione consequentis procedimus, fallacem.

De fallacia petitionis principij.

FAllacia hæc contra syllogismi probationē procedit. Syllogismus enim & illatiuus est conclusionis, & instrumentum probatiuum ipsius illatio in recta forma consistit, probatio verò præter hoc antecedens notius cōsequente petit: ob id fallacia est, æquè ignota, vel ignotiora ad probationem ignotorum sumere præsertim quando idem, per idem licet occultè, probare intendimus, vt qui probaturus in particulari homines esse iustos, peteret ad probationem omnes homines esse iustos: & probaturus Medicinam esse scientiam sani, & ægri, peteret separatim Medicinam esse scientiam ægri; vel denique verbis parum mutatis idem per idem probaret, in talem incideret fallaciam.

De

De fallacia secundum non causam, vt causam.

FAllacia hæc eſt, cum concluſionis falſitas, quæ prouenit ex vna præmiſſa falſa, attribuitur præmiſſæ veræ, vt omnis homo eſt animal, planta eſt homo, ergo planta eſt animal: Concluſio eſt falſa, cuius cauſa eſt minor, attribuere verò id maiori, ac velle ob id contendere maiorem eſſe falſam, eſt fallacia non cauſæ, vt cauſæ quam ſuperius diximus, non propter hoc accidere falſum. Fit etiam iſta fallacia, cũ concluſionem veram attribuimus falſo tanquam cauſæ. Similiter cum conſequens ex antecedẽti non proprio deducimus, ipſi attribuẽtes conſequẽtis veritatẽ. vt homo eſt diſciplinabilis, ergo eſt grãmaticus, & huiuſmodi alia.

De fallacia secundum plures interrogationes vt vnam.

FAllacia hæc committitur, cum opponens petit vnicam ſibi reſponſionem dari illius, cui vnica reſponderi non poteſt vt ipſum reſpondentem ex quacumque vna reſponſione capiat, vt ſi petat, homo & leo ſunt ne animal rationale? ſi reſpondeatur ita eſſe, colliget leonem eſſe rationalem, quod falſum eſt. Si verò reſpondeatur, non ita eſſe, colliget hominem non eſſe rationalem, quod

etiam falſum eſt. Ad fallaciam hanc reprimē-dam non oportet vnica reſponſione ſatisfacere petenti multa quibus nonniſi multis reſponderi poteſt. Atque hæc breuiter, de locis, & fallacijs atque perinde de tota Introductione. Sit laus Deo omnipotenti, qui nos ad finē perduxit, ipſe faciat, vt in ſui gloriam, & iuuenum vtilitatem, maioremq. in litteris progreſſum, quorum gratia ſcripta ſunt, hæc omnia tendant.

Finis Introductionis.

PORPHYRII PHENICEI INTRODVCTIO SEVERINO BOETIO INTERPRETE.

SVMMA LIBRI.

De generis, speciei, differentiæ, proprij, ac accidentis natura. De eorundem communitatibus ac differentijs.

PROOEMIVM.

CAP. I.

CVM sit necessarium, Chrysaori, & eadem, quæ est apud Aristotelem prædicamentorum doctrinam, nosse quid sit genus, quid differentia, quid species, quid proprium, & quid accidens: & ad definitionum assignationem, & omnino ad ea quæ de di-

diuisione & demonstratione sunt: vtili existente istarum rerum speculatione, conpendiosã tibi traditionem faciens, tentabo breuiter, velut introductionis modo. ea quæ ab Antiquis dicta sunt aggredi: ab altioribus quidem quæstionibus abstinens, simpliciores verò mediocriter coniectans. Mox de generibus & speciebus, illud quidem siue subsistant, siue in solis nudis intellectibus posita sint: Et siue subsistẽtia corporalia sint an incorporalia: Et vtrum separata, an in sensibilibus posita, & circa hæc consistentia, dicere recusabo, altissimum enim est huiusmodi negotium, & alius maioris egens inquisitionis. Illud verò quemadmodum de his, ac de propositis magis probabiliter Antiqui tractauerunt, & horum maxime Peripatetici, tibi tunc tentabo monstrare.

De genere. Cap. II.

Videtur autem neque genus neque species simpliciter dici. Genus enim dicitur & aliquorum quodadmodo se habentiũ ad vnum aliquod, & ad se inuicem collectio: secundum quam significationem Romanorum dicitur genus, ab vnius scilicet habitudine (dico autem Romuli) & multitudinis habentium aliquo modo adinuicem eam, quæ ab illo est, cognitionem secundum diuisionem

sionem ab alijs generibus dictum. Dicitur autem & aliter rursus genus, quod est vniuscuiusque generationis principium; vel ab eo qui genuit, vel ab eo, loco in quo quis genitus est. Sic enim Orestem quidem dicimus à Tantalo habere genus, Hylum autem ab Hercole, & rursus, Pindarum quidem Thebanum esse genere, Platonem vero Atheniensem, etenim patria principium quoddam est vniuscuiusque generationis, quemadmodum & pater. Hæc autem videtur promptissima esse significatio. Romani enim dicuntur, qui ex genere discedunt Romuli, & Cecropidæ, qui à Cecrope, & horum proximi. Et prius quidem appelatum est genus vniuscuiusque generationis principium: de hinc etiam & multitudo eorum, qui sunt ab vno principio, vt à Romulo: quam diuidentes & ab illis separantes, dicebamus omnem Illam collectionem, Romanorum genus. Aliter autem rursus genus dicitur, cui suponitur species: ad horum fortasse similitudinem dictum. Etenim principium quoddam est huiusmodi genus earum, quæ sub ipso sunt specierum. videtur etiam multitudinem continere omnem, quæ sub ipso sunt, specierum. Tripliciter igitur cum genus dicatur, de tertio apud Philosophos sermo est: quod etiã describentes assignauerunt, Genus esse, dicentes, quod de pluribus & differentibus

specie

ſpecie in eo quod quid eſt prædicatur, vt animal. Eorum enim quæ prædicantur, alia quidem de vno dicuntur ſolo ſicut indiuidua, vt Socrates,& hic, & hoc: alia vero de pluribus, quemadmodum genera,& ſpecies, & differentia,& propria,& accidentia communiter, ſed non proprie alicui,eſt autem, genus quidem, vt animal:ſpecies veró, vt homo: differentia autem,vt rationale: proprium,vt riſibile: accidens, vt album,nigrum,ſedere.Ab ijs igitur quæ de vno ſolo prædicantur, differunt genera:eo quòd hæc de pluribus prædicantur. Ab ijs autem rurſus quæ de pluribus: a ſpeciebus quidem,quoniam ſpecies,etſi de pluribus prę dicantur, non tamen de differentibus ſpecie, ſed numero.homo enim cùm ſit ſpecies,de Socrate & Platone prædicatur, qui non ſpecie differunt,ſed numero:animal vero, cùm ſit genus,de homine, & boue, & equo prædicatur, qui differunt a ſe inuicem ſpecie,non numero ſolum.A proprio vero differt genus:quoniam proprium quidem de vna ſola ſpecie,cuius eſt proprium prædicatur,& de ijs, quæ ſub ipſa ſpecie ſunt indiuiduis: quemadmodum riſibile de homine ſolo, & de particularibus hominibus: genus autem non de vna ſpecie prædicatur,ſed de pluribus & differentibus.A differentia verò, & ab ijs, quæ communiter ſunt accidentia, & differt genus: quoniam & ſi de pluribus, & differentibus ſpecie prædicantur

diffe-

differentia,& communiter accidentia, non tamen in eo quod quid est prædicantur, sed in eo quod quale quid est. Interrogantibus enim aliquibus, quid est illud, de quo prædicantur hæc, genus respondebimus, differentias autem & accidentia non respondebimus: non enim in eo quod quid est prædicantur de subiecto, sed magis in eo quod quale quid est; interroganti .n. quale quid est homo, dicimus quod rationale: & quale quid est coruus, dicimus, quod nigrum, est autem rationale quidem differentia, nigrum verò accidens. quando autem quid est homo interrogamur, animal respondemus, est autem hominis genus animal. Quare de pluribus prædicari diuidit genus ab ijs quæ de vno solo eorum, quæ sunt in diuidua, prædicantur. hoc vero, de differentibus specie, separat ab ijs, quæ sicut species prædicantur, vel sicut propria. in eo autem quod quid est prædicari diuidit a differentijs, & communiter accidentibus, quæ non in eo, quod quid est, sed in eo quod quale quid est, vel quomodo se habet vnumquodque prædicatur de ijs, de quibus prædicatur. Nil igitur superfluum, neque minus continet generis dicta descriptio notionis.

De

De Specie. Cap. III.

SPecies autem dicitur quidem & de vniuſcuiuſque forma: ſecundum quam dictum eſt. Prima quidem ſpecies digna eſt imperio. Dicitur autem ſpecies, & ea, quæ eſt ſub aſsignato genere: ſecundum quam ſolemus dicere hominem quidem ſpeciem animalis, cùm ſit genus animal, album autem coloris ſpeciē: triangulum vero figuræ ſpeciem.

Quod ſi etiam genus aſsignantes ſpeciei meminimus dicentes, quod de pluribus & differentibus ſpecie in eo quod quid eſt prædicatur, & ſpecies dicimus id quod ſub aſsignato genere eſt: noſſe oportet quod, quoniam & genus alicuius eſt genus, & ſpecies alicuius eſt genus, & ſpecies alicuius eſt ſpecies, vtrunq; vtriuſque iccirco neceſſe eſt in vtrorumque rationibus vtriſque vti.

Aſsignant ergo & ſic ſpeciem. Species eſt quæ ponitur ſub genere: & de qua genus in eo quod quid eſt prædicatur. Amplius autem ſic quoque. Species eſt, quæ de pluribus, & differentibus numero in eo quod quid eſt prædicatur, ſed hæc quidem aſsignatio ſpecialiſſimæ eſt, & quæ ſolum ſpecies eſt, non autem & genus: aliæ verò erunt etiam non ſpecialiſſimarum. Planum autem erit, quod dicitur hoc modo.

In

In vno quoque prædicamento ſunt quædam generaliſsima, & rurſus alia ſpecialiſsima, & inter generaliſsima,& ſpecialiſsima ſunt alia, quæ genera & ſpecies dicuntur eadem. Eſt autem generaliſsimum quidem ſupra quod nullum aliud ſit ſuperueniens genus. Specialiſſimum autem eſt, poſt quod non eſt alia inferior ſpecies. Inter generaliſsimum autem, & ſpecialiſsimum alia, quæ genera, & ſpecies ſunt eadem: ad aliud tamen,& aliud ſumpta. Fiat autem in vno quidem prædicamento manifeſtum quod dicitur. Subſtantia eſt quidem & ipſa genus:ſub hac autem eſt corpus, & ſub corpore animatum corpus: ſub quo animal, ſub animali vero rationale: ſub quo homo. ſub homine vero Socrates, & Plato, & qui ſunt particulares homines. Sed horum ſubſtantia quidem generaliſsimum eſt, & quod genus ſolum: homo vero ſpecialiſsimum, & quod ſolum ſpecies. corpus autem ſpecies quidem eſt ſubſtantiæ,genus vero animati corporis: ſed, & animatum corpus ſpecies quidem eſt corporis,genus vero animalis. rurſus animal, ſpecies quidem eſt corporis animati,genus vero rationalis animalis,ſed rationale animal ſpecies quidem eſt animalis, genus autem hominis. homo vero ſpecies quidem eſt rationalis animalis,non autem genus particularium hominum, ſed ſolum ſpecies, & omne quod ante indiuidua propinque prædica-

tur, species erit solum, non etiam genus.

Generum ac specierum in prædicamento Substantiæ ordo.

Genus	Substantia	generalissimum.
Species	Corpus	& genus.
Species	Animatum corpus.	& genus.
Species	Animal	& genus.
Species	Rationale animal.	& genus.
Species	Homo	specialissima.

Particulares Socrates, & Plato. homines.

Quemadmodum igitur substantia cum suprema sit, eo quod nihil supra eam sit genus est generalissimum: sic etiam homo cum sit species, postquam non est alia species, neque aliquid eorum, quæ possunt diuidi in species, sed solum indiuidua (indiuiduum enim est Socrates, & Plato, & hoc album) species erit solum, & vltima species, & (vt dictum est) specialissima quæ vero sunt in medio, eorum quidem quæ ante ipsa sunt erunt species: eorum autem: quæ post ipsa sunt, genera. Quare

re hæc quidem duas habent habitudines, eam quæ est ad ea, quæ antecedunt, secundum quam species ipsorum esse dicuntur: & eam, quæ est ad posteriora, secundum quam genera ipsorum esse dicuntur. Extrema vero vnam habent habitudinem. Nam & generalissimũ ad ea, quidem quæ posteriora sunt, habet habitudinem, cùm sit genus omnium id quod est supremum: eam vero, quæ ad superiora nam habet, cũ sit supremum, & primum principiũ, (& vt diximus) supra quod non est aliud superueniens genus. Specialissimum autem vnam habet & ipsum habitudinem, hanc quidẽ, quæ est ad superiora, quorum est species; eam verò, quæ est ad posteriora non diuersam habet habitudinem, sed eandẽ, & species indiuiduorum dicitur, sed species quidem dicitur indiuiduorum, velut ea contines: species autẽ superiorum velutque ab eis continetur. Determinant igitur generalissimũ genus ita, quòd cùm genus sit, non est species, & rursus, supra quod non est aliud superueniens genus. Specialissimã vero speciem sic, quæ cũ sit species nõ est genus: & quam, cũ sit species, in species diuidere non possumus: adhuc autem, & quæ de pluribus & differentibus numero in eo quod quid est prædicatur. Ea vero, quæ in medio sunt extremorum, subalterna vocant genera, & species, & vnumquodq. ipsorum speciẽ esse & genus ponunt: ad aliud tamen, & aliud sumptum

ptum, ea enim quæ ſunt ante ſpecialiſsima vſque ad generaliſsimum aſcendentia, & genera dicũtur, & ſpecies ſubalterna: vt Agamemnem, Attides, & Pelopides, & Tantalides, & vltimum Iouis. Sed in familijs quidem plerumque ad vnum reducuntur principium, verbi gratia ad Iouem: in generibus vero & ſpeciebus non ſic ſe habet. Neque enim eſt commune vnum genus omnium ens: nec omnia eiuſdem generis ſunt: ſecundum vnum ſupremũ genus, quemadmodum dicit Ariſtoteles: ſed poſita ſint (quemadmodum in prædicamentis dictum eſt) prima decem genera, quaſi prima decem principia. Et ſi omnia quis entia vocet, æquiuoce, inquiunt, nuncupabit, ſed nõ vniuoce. Si enim vnum eſſet commune omniũ genus ens, vniuoce omnia entia dicerentur. cùm verò decem ſint prima, communio ſecũdum nomen eſt ſolum, non tamen ſecundum rationem, quæ ſecundum nomen eſt. Decem igitur generaliſsima quidem ſunt: ſpecialiſsima vero in numero quidem quodam ſunt, nõ tamen infinito. Indiuidua autẽ, quæ ſunt poſt ſpecialiſsima, infinita ſunt. Quapropter vſq. ad ſpecialiſsima a generaliſsimis deſcendentes iubebat Plato quieſcere: deſcendere autẽ per media diuidentes ſpecificis differentijs. infinita verò, inquit, relinquenda ſunt, neque enim eorum ſcientiam poſſe fieri. Deſcendentibus igitur ad ſpecialiſsima, neceſſe eſt diuiden-

dentes per multitudinē ire: aſcendētibus vero ad generaliſsima neceſſe eſt colligere multitudinem in num. collectiuū. n. multorum in vnā naturā ſpecies eſt, & etiā magis id, quod genus eſt: particularia vero, & ſingularia e cōtrario ſemper in multitudinē diuidūt id, quod vnū eſt: participatione.n. ſpeciei plures homines vnus: particularibus autē & ſingularibus vnus & cōmunis plures, diuiſiuū enim ſemper eſt, quod ſingulare eſt: collectiuū autem & adunatiuū, quod cōmune eſt. Aſsignato autem genere & ſpecie quid ſit vtrumque eorū, & genere quidem vno exiſtēte, ſpeciebus vero pluribus (ſemper enim in plures ſpecie diuiſio generis eſt) genus quidem ſemper de ſpecies prædicatur, & omnia ſuperiora de inferioribus: ſpecies autem neque de proximo ſibi genere, neque de ſuperioribus: neque enim conuertitur. Oportet.n. aut æqua de æquis prædicari: vt hinnibile de æquo aut maiora de minoribus, vt animal de homine: minora vero de maioribus minime, neque enim dices animal eſſe hominem: quemadmodum hominem dicens eſſe animal. De quibus autē ſpecies prædicatur, de ijs neceſſario & ſpeciei genus prædicabitur, & generis genus vſque ad generaliſsimum. ſi enim verum eſt dicere Socratē hominem, hominem autem animal, animal autem ſubſtantiam: verum eſt & Socratem animal dicere, atque ſubſtantiam, ſemper enim

cùm superiora de inferioribus prædicentur, species quidem de indiuiduis prædicabitur, genus autem de & specie, & de indiuiduo: generalissimum vero de genere vel generibus, si plura sint media, & subalterna, & de specie, & de indiuiduo. dicitur enim generalissimũ quidem de omnibus sub se positis generibus, & speciebus, & indiuiduis, genus autem, quod ante specialissimum est, de omnibus specialissimis, & indiuiduis. solum autem species de omnibus indiuiduis indiuiduum autem de vno solo particulari. Indiuiduum autem dicitur Socrates, & hoc album & hic veniens Sopronisci filius, si solus sit ei Socrates filius. Indiuidua autem dicuntur huiusmodi, quoniam ex proprietatibus consistit vnumquodque eorum, quarum collectio numquam in alio eadem erit: Socratis enim proprietates numquam in aliquo alio particularium erunt eædem, eæ vero, quæ sunt hominis proprietates (dico autem eius, qui est communis) erũt in pluribus. magis autem & in omnibus particularibus hominibus, in eo quod homines sunt. Continetur igitur indiuiduum quidem sub specie: species autem sub genere. Totum enim quiddam est genus: indiuiduum autem pars: species vero & totum est & pars. sed pars quidem alterius: totum autem non alterius, sed in alijs in partibus enim totum est. De genere igitur & specie, & quid generalissi-

lissimum,& quid specialissimum, & quæ genera eadem,& species sint,quę etiam indiuidua, & quot modis genus & species dicantur, sufficienter dictum est.

De differentia. Cap. IIII.

DIfferentia vero & communiter, & proprie,& proprijssime dicatur. Nam communiter quidem differre alterum ab altero dicitur, quod alteritate differt quocumque modo, vel à seipso vel ab alio, differt enim Socrates a Platone alteritate,& ipse à seipso, & puero existente & viro facto,& faciente aliquid vel quiescente: & semper in aliquo modo habendi se alteritatibus spectatur. Proprie autem differre alterum ab altero dicitur, quando inseparabili accidente alterum ab altero differt inseparabile vero accidens est,vt cæcitas oculorum,aut nasi curuitas, aut cicatrix cùm ex vulnere occulluerit, Proprijssime autem differre alterum ab altero dicitur, quando specifica differentia differt: quemadmodũ homo ab equo specifica differentia differt,rationalis qualitate. Vniuersaliter ergo omnis differentia addita alicui alteratum facit, sed eæ quidem, quæ & communiter & propriæ sunt alteratum faciunt quæ vero proprijssime aliud. Quæ quidem igitur aliud faciunt, specificæ vocantur: illæ vero quæ alteratum,

simpliciter differentiæ. animali enim adueniens rationalis differentia, aliud fecit: eius autem quod est moueri, alteratum solum a quiescente fecit: quare illa quidem aliud, hæc vero alteratum solum fecit. Secundum igitur aliud facientes differentias diuisiones generū fiunt in species, & definitiones assignātur, quæ sunt ex genere, & huiusmodi differentijs: secundū autem eas, quæ solum alteratum faciunt alteritates solum consistunt, & aliquo modo se habentis permutationes. A superioribus ergo rursus inchoanti, dicendum differentiarum alias quidem esse separabiles, alias vero inseparabiles, moueri enim & quiescere, & ægrum esse, & sanum esse, & quæcumque his proxima sunt, separabilia sunt, at vero aquilinum esse vel simū, vel rationale vel irrationale inseparabilia sunt. Inseparabilium autē aliæ quidem sunt per se, aliæ vero per accidens. nam rationale per se inest homini, & mortale, & disciplinæ esse susceptiuum at verò aquilinum esse, vel simul per accidens, & non per se. Illæ igitur quæ per se sunt in substantiæ ratione accipiuntur, & faciunt aliud. Illæ vero quæ secundum accidens, nec in substantiæ ratione accipiuntur, nec faciunt aliud sed alteratum. Quæ quidem igitur per se sunt non suscipiunt magis & minus: quæ vero per accidens (& si inseparabiles sint) intentionem accipiunt & remissionem. nam neque

nus aut magis aut minus, prædicatur
cuius fuerit genus, neque generis diffe-
:, secundum quas diuiditur. ipsæ enim
quæ vniuscuiusque rationem complent:
utem vnicuique vnum,& idem,neque in
onem,neque remissionem suscipiens est.
inum autem esse,vel simul,vel coloratū,
io modo & intenditur, & remittitur.

Cùm igitur tres species differentiæ conside rentur; & hæ quidem sint separabiles, illæ vero inseparabiles:& rursus inseparabilium, hæ quidem sint per se, illæ vero per accidens: rursus earum,quæ per se sunt,differentiarum,aliæ quidem sunt, secundum quas diuidimus genera in species,aliæ vero,secundum quas ea quę diuisa sunt specificantur: vt cum per se differentiæ omnes huiusmodi animalis sint, animatum & sensitiuum, rationale, & irrationale,mortale,& immortale, animati quidem, & sensitiui differentia constitutiua est substantiæ animalis (est enim animal substantia animata sensitiua) mortalis vero & immortalis differentia, & rationalis, & irrationalis diuisiuæ sunt animatis differentiæ;per eas enim genera in species diuidimus.

Sed eæ quidem, quæ diuisiuæ sunt differentiæ generum completiuæ fiunt, & constitutiuæ specierum. diuiditur enim animal rationalis, & irrationalis differentia, & rursus mortalis, & immortalis differentia,

ſimpliciter differentiæ. animali enim adueniens rationalis differentia, aliud fecit: eius autem quod eſt moueri, alteratum ſolum a quieſcente fecit: quare illa quidem aliud, hæc vero alteratum ſolum fecit. Secundum igitur aliud facientes differentias diuiſiones generũ fiunt in ſpecies, & definitiones aſsignãtur, quæ ſunt ex genere, & huiuſmodi differentijs: ſecundũ autem eas, quæ ſolum alteratum faciunt alteritates ſolum conſiſtunt, & aliquo modo ſe habentis permutationes. A ſuperioribus ergo rurſus inchoanti, dicendum differentiarum alias quidem eſſe ſeparabiles, alias vero inſeparabiles, moueri enim & quieſcere, & ægrum eſſe, & ſanum eſſe, & quæcumque his proxima ſunt, ſeparabilia ſunt, at vero aquilinum eſſe vel ſimũ, vel rationale vel irrationale inſeparabilia ſunt. Inſeparabilium autẽ aliæ quidem ſunt per ſe, aliæ vero per accidens: nam rationale per ſe ineſt homini, & mortale, & diſciplinæ eſſe ſuſceptiuum at verò aquilinum eſſe, vel ſimul per accidens, & non per ſe. Illæ igitur quæ per ſe ſunt in ſubſtantiæ ratione accipiuntur, & faciunt aliud. Illæ vero quæ ſecundum accidens, nec in ſubſtantiæ ratione accipiuntur, nec faciunt aliud ſed alteratum. Quæ quidem igitur per ſe ſunt non ſuſcipiunt magis & minus: quæ vero per accidens (& ſi inſeparabiles ſint) intentionem accipiunt & remiſsionem. nam neque

que genus aut magis aut minus, prædicatur de eo cuius fuerit genus, neque generis differentiæ, secundum quas diuiditur. ipsæ enim sunt, quæ vniuscuiusque rationem complent: esse autem vnicuique vnum, & idem, neque intensionem, neque remissionem suscipiens est. aquilinum autem esse, vel simul, vel coloratū, aliquo modo & intenditur, & remittitur.

Cùm igitur tres species differentiæ considerentur; & hæ quidem sint separabiles, illæ vero inseparabiles: & rursus inseparabilium, hæ quidem sint per se, illæ vero per accidens: rursus earum, quæ per se sunt, differentiarum, aliæ quidem sunt, secundum quas diuidimus genera in species, aliæ vero, secundum quas ea quę diuisa sunt specificantur: vt cum per se differentiæ omnes huiusmodi animalis sint, animatum & sensitiuum, rationale, & irrationale, mortale, & immortale, animati quidem, & sensitiui differentia constitutiua est substantiæ animalis (est enim animal substantia animata sensitiua) mortalis vero & immortalis differentia, & rationalis, & irrationalis diuisiuæ sunt animatis differentiæ; per eas enim genera in species diuidimus.

Sed eæ quidem, quæ diuisiuæ sunt differentiæ generum completiuæ fiunt, & constitutiuæ specierum. diuiditur enim animal rationalis, & irrationalis differentia, & rursus mortalis, & immortalis differentia,

ſimpliciter differentiæ. animali enim adueniens rationalis differentia, aliud fecit: eius autem quod eſt moueri, alteratum ſolum a quieſcente fecit: quare illa quidem aliud, hæc vero alteratum ſolum fecit. Secundum igitur aliud facientes differentias diuiſiones generũ fiunt in ſpecies, & definitiones aſsignãtur, quæ ſunt ex genere, & huiuſmodi differentijs: ſecundũ autem eas, quæ ſolum alteratum faciunt alteritates ſolum conſiſtunt, & aliquo modo ſe habentis permutationes. A ſuperioribus ergo rurſus inchoanti, dicendum differentiarum alias quidem eſſe ſeparabiles, alias vero inſeparabiles, moueri enim & quieſcere, & ægrum eſſe, & ſanum eſſe, & quæcumque his proxima ſunt, ſeparabilia ſunt, at vero aquilinum eſſe vel ſimũ, vel rationale vel irrationale inſeparabilia ſunt. Inſeparabilium autẽ aliæ quidem ſunt per ſe, aliæ vero per accidens. nam rationale per ſe in eſt homini, & mortale, & diſciplinæ eſſe ſuſceptiuum at verò aquilinum eſſe, vel ſimul per accidens, & non per ſe. Illæ igitur quæ per ſe ſunt in ſubſtantiæ ratione accipiuntur, & faciunt aliud. Illæ vero quæ ſecundum accidens, nec in ſubſtantiæ ratione accipiuntur, nec faciunt aliud ſed alteratum. Quæ quidem igitur per ſe ſunt non ſuſcipiunt magis & minus: quæ vero per accidens (& ſi inſeparabiles ſint) intentionem accipiunt & remiſsionem. nam neque

que

que genus aut magis aut minus, prædicatur de eo cuius fuerit genus, neque generis differentiæ, secundum quas diuiditur. ipsæ enim sunt, quæ vniuscuiusque rationem complent: esse autem vnicuique vnum,& idem,neque intensionem,neque remissionem suscipiens est. aquilinum autem esse,vel simul,vel coloratũ, aliquo modo & intenditur, & remittitur.

Cùm igitur tres species differentiæ conside rentur; & hæ quidem sint separabiles, illæ vero inseparabiles:& rursus inseparabilium, hæ quidem sint per se,illæ vero per accidens: rursus earum,quæ per se sunt,differentiarum,aliæ quidem sunt, secundum quas diuidimus genera in species,aliæ vero,secundum quas ea quę diuisa sunt specificantur: vt cum per se differentiæ omnes huiusmodi animalis sint, animatum & sensitiuum, rationale, & irrationale,mortale,& immortale, animati quidem, & sensitiui differentia constitutiua est substantiæ animalis (est enim animal substantia animata sensitiua) mortalis vero & immortalis differentia,& rationalis,& irrationalis diuisiuæ sunt animatis differentiæ;per eas enim genera in species diuidimus.

Sed eæ quidem, quæ diuisiuæ sunt differentiæ generum completiuæ fiunt, & constitutiuæ specierum. diuiditur enim animal rationalis, & irrationalis differentia, & rursus mortalis, & immortalis differentia,

ſimpliciter differentiæ. animali enim aduениens rationalis differentia,aliud fecit:eius autem quod eſt moueri,alteratum ſolum a quieſcente fecit: quare illa quidem aliud,hæc vero alteratum ſolum fecit. Secundum igitur aliud facientes differentias diuiſiones generũ fiunt in ſpecies,& definitiones aſsignãtur,quæ ſunt ex genere,& huiuſmodi differentijs: ſecundũ autem eas, quæ ſolum alteratum faciunt alteritates ſolum conſiſtunt, & aliquo modo ſe habentis permutationes. A ſuperioribus ergo rurſus inchoanti, dicendum differentiarum alias quidem eſſe ſeparabiles, alias vero inſeparabiles,moueri enim & quieſcere, & ægrum eſſe, & ſanum eſſe, & quæcumque his proxima ſunt, ſeparabilia ſunt, at vero aquilinum eſſe vel ſimũ, vel rationale vel irrationale inſeparabilia ſunt. Inſeparabilium autẽ aliæ quidem ſunt per ſe, aliæ vero per accidens. nam rationale per ſe ineſt homini, & mortale, & diſciplinæ eſſe ſuſceptiuum at verò aquilinum eſſe, vel ſimul per accidens, & non per ſe. Illæ igitur quæ per ſe ſunt in ſubſtantiæ ratione accipiuntur, & faciunt aliud. Illæ vero quæ ſecundum accidens, nec in ſubſtantiæ ratione accipiuntur,nec faciunt aliud ſed alteratum. Quæ quidem igitur per ſe ſunt non ſuſcipiunt magis & minus: quæ vero per accidens (& ſi inſeparabiles ſint) intentionem accipiunt & remiſsionem,nam neque

que genus aut magis aut minus, prædicatur de eo cuius fuerit genus, neque generis differentiæ, secundum quas diuiditur. ipsæ enim sunt, quæ vniuscuiusque rationem complent: esse autem vnicuique vnum,& idem,neque intensionem,neque remissionem suscipiens est. aquilinum autem esse,vel simul,vel coloratũ, aliquo modo & intenditur, & remittitur.

Cùm igitur tres species differentiæ conside rentur; & hæ quidem sint separabiles, illæ vero inseparabiles:& rursus inseparabilium, hæ quidem sint per se, illæ vero per accidens: rursus earum,quæ per se sunt,differentiarum,aliæ quidem sunt, secundum quas diuidimus genera in species,aliæ vero,secundum quas ea quę diuisa sunt specificantur: vt cum per se differentiæ omnes huiusmodi animalis sint, animatum & sensitiuum, rationale, & irrationale,mortale,& immortale, animati quidem, & sensitiui differentia constitutiua est substantiæ animalis (est enim animal substantia animata sensitiua) mortalis vero & immortalis differentia,& rationalis,& irrationalis diuisiuæ sunt animatis differentiæ;per eas enim genera in species diuidimus.

Sed eæ quidem, quæ diuisiuæ sunt differentiæ generum completiuæ fiunt, & constitutiuæ specierum. diuiditur enim animal rationalis, & irrationalis differentia, & rursus mortalis, & immortalis differentia,

ſimpliciter differentiæ. animali enim adueniens rationalis differentia, aliud fecit: eius autem quod eſt moueri, alteratum ſolum a quieſcente fecit: quare illa quidem aliud, hæc vero alteratum ſolum fecit. Secundum igitur aliud facientes differentias diuiſiones generũ fiunt in ſpecies, & definitiones aſsignãtur, quæ ſunt ex genere, & huiuſmodi differentijs: ſecundũ autem eas, quæ ſolum alteratum faciunt alteritates ſolum conſiſtunt, & aliquo modo ſe habentis permutationes. A ſuperioribus ergo rurſus inchoanti, dicendum differentiarum alias quidem eſſe ſeparabiles, alias vero inſeparabiles, moueri enim & quieſcere, & ægrum eſſe, & ſanum eſſe, & quæcumque his proxima ſunt, ſeparabilia ſunt, at vero aquilinum eſſe vel ſimũ, vel rationale vel irrationale inſeparabilia ſunt. Inſeparabilium autẽ aliæ quidem ſunt per ſe, aliæ vero per accidens. nam rationale per ſe ineſt homini, & mortale, & diſciplinæ eſſe ſuſceptiuum at verò aquilinum eſſe, vel ſimul per accidens, & non per ſe. Illæ igitur quæ per ſe ſunt in ſubſtantiæ ratione accipiuntur, & faciunt aliud. Illæ vero quæ ſecundum accidens, nec in ſubſtantiæ ratione accipiuntur, nec faciunt aliud ſed alteratum. Quæ quidem igitur per ſe ſunt non ſuſcipiunt magis & minus: quæ vero per accidens (& ſi inſeparabiles ſint) intentionem accipiunt & remiſsionem. nam neque

que genus aut magis aut minus, prædicatur de eo cuius fuerit genus, neque generis differentiæ, secundum quas diuiditur. ipsæ enim sunt, quæ vniuscuiusque rationem complent: esse autem vnicuique vnum, & idem, neque intensionem, neque remissionem suscipiens est. aquilinum autem esse, vel simul, vel coloratũ, aliquo modo & intenditur, & remittitur.

Cùm igitur tres species differentiæ conside rentur; & hæ quidem sint separabiles, illæ vero inseparabiles: & rursus inseparabilium, hæ quidem sint per se, illæ vero per accidens: rursus earum, quæ per se sunt, differentiarum, aliæ quidem sunt, secundum quas diuidimus genera in species, aliæ vero, secundum quas ea quę diuisa sunt specificantur: vt cum per se differentiæ omnes huiusmodi animalis sint, animatum & sensitiuum, rationale, & irrationale, mortale, & immortale, animati quidem, & sensitiui differentia constitutiua est substantiæ animalis (est enim animal substantia animata sensitiua) mortalis vero & immortalis differentia, & rationalis, & irrationalis diuisiuæ sunt animatis differentiæ; per eas enim genera in species diuidimus.

Sed eæ quidem, quæ diuisiuæ sunt differentiæ generum completiuæ fiunt, & constitutiuæ specierum. diuiditur enim animal rationalis, & irrationalis differentia, & rursus mortalis, & immortalis differentia,

ſed rationalis & mortalis differentiæ conſtitutiuæ fiunt hominis: rationalis vero & immortalis Dei: irrationalis autem & mortalis irrationalium animalium. Sic vero & ſupremæ ſubſtantiæ, cum diuiſiuæ ſint animati & inanimati differentiæ,& ſenſitiui & inſenſitiui, animata quidem & ſenſitiua, iuxta ſubſtantiam ſumptæ animal perfecerunt: animata vero & inſenſitiua perfecerunt plantam. Quoniam ergo eædem aliquo modo quidem acceptæ fiunt conſtitutiuæ, aliquo modo autem diuiſiuæ, ſpecificæ omnes vocantur, & his maximè opus eſt ad diuiſiones generum, & ad definitiones: ſed non his,quæ ſecundum accidens inſeparabiles ſunt,neque etiam magis ijs, quæ ſunt ſeparabiles. Quas etiam determinantes dicunt. Differentia eſt, qua abũdat ſpecies a genere, homo enim plus habet quàm animal, rationale & mortale: animal enim nihil horum eſt. Nam vnde ſpecies haberent differentias.Neque verò omnes oppoſitas habet,quoniam idem ſimul habebit oppoſita. Sed,quemadmodum cenſent, poteſtate quidem habet omnes eorum, quæ ſub ſe ſunt, differentias, actu verò nullam, ac ſi neq; ex ijs, quæ non ſunt,aliquid fit, neque oppoſita circa idem erunt. Definiunt autem eam,& hoc modo: Differentia eſt, quæ de pluribus & differentibus ſpecie in eo quod quale quid eſt prædicatur. rationale enim, & mortale de

homi-

homine prædicatum in eo quod quale quid est homo dicitur: sed non in eo quod quid est, quid est enim homo, nobis interrogatis, conueniens dicere animal: quale autem animal inquisitis quod rationale & mortale est conuenienter assignabimus. Rebus enim ex materia & forma constantibus, vel secundũ proportionem ad materiam & formam, constitutionem habentibus, quemadmodum statua ex materia quidem est ære, ex forma autem figura: sic & homo communis & specialis ex materia quidem proportionaliter consistit ex genere, ex forma autem differentia. totum autem hoc, animal rationale mortale, homo est, quemadmodum illic statua. Describunt autem & hoc modo. Differentia est quod aptum natum est diuidere ea, quæ sub eodem genere sunt. rationale enim & irrationale hominẽ & equum, quæ sub eodem genere sunt, quod est animal, diuidunt. Assignant autem & hoc modo. Differentia est, qua differunt a se singula, namque homo, & equus secundum genus non differunt: sumus enim animalia nos, & equi: sed additum rationale disiunxit nos ab illis, & rationales sumus & nos, & Dij: sed mortale appositum disiunxit nos ab illis. Exactius autem pertractantes ea, quæ ad differentiam pertinent, dicunt non quodlibet diuidentium ea, quæ sub eodem genere sunt, esse differentiã sed quod adesse conducit, & quod quid erat es

se,& quod rei pars est. Neque enim quod natum est nauigare, est hominis differentia, & si sit proprium hominis, dicere enim possumus animalium hæc quidem apta esse ad nauigandum illa verò minimè, diuidentes hominem ab alijs: sed aptum natum esse ad nauigandũ, non est substãtiæ completiuum, nec eius pars, sed aptitudo solum ipsius, iccirco, quia non est talis differentia, quales sunt, quæ specificæ dicuntur differentiæ. Erunt ergo specificæ differentiæ, quæcunque alteram faciunt speciem, & quæcumque in eo quod quid erat esse accipiuntur. Et differentia quidem tot sufficiant.

De Proprio. Cap. V.

Proprium vero quadrifariam diuidunt. Nam & id, quod soli alicui speciei accidit, & si non omni proprium dicitur: vt homini medicum esse, vel geometram. Et quod omni accidit speciei, etsi non soli: quemadmodum homini esse bipedem. Et quod soli & omni, & aliquando vt omni homini in senectute canescere. Quartum autem id, in quo conuenerunt & soli, & omni, & semper: quemadmodum homini esse, risibile: nam & si non semper rideat, tamen risibilis dicitur: non quòd rideat semper; sed quòd semper aptus natus sit vt rideat hoc autem ei semper connaturale est, quemadmodum, & equo hinnibile. Hæc

autem

autem & propriè propria dicuntur, quoniam etiam conuertuntur. si quid enim equus hinnibile est; & si quid hinnibile est, equus est.

De Accidente. Cap. VI.

Accidens autem est, quod adest, & abest præter subiecti corruptionem. Diuiditur autem in duo: hoc enim ipsius separabile est, illud vero inseparabile. dormire quidem separabile accidens est, nigrum verò esse inseparabiliter coruo, & Æthiopi accidit. Potest enim intelligi & coruus albus, & æthiops abijciens colorem, præter subiecti corruptionē. Definiunt autem sic quoq. accidens est quod contingit eidem inesse & non inesse. Et quod neque genus est, neque differentia, neque species, neque proprium: semper autem est in subiecto subsistens.

ARI-

ARISTOTELIS STAGIRITAE

PERIPATETICORVM Principis prædicamenta,

Seuerino Boetio interprete.

SVMMA LIBRI.

De quibusdam tanquam suppositis, ad prædicamentorum doctrinam conferentibus. De prædicamentis ipsis. De consequentibus quibusdã ad ipsa prædicamenta: ac de nonnullis vocibus, de quibus mentio facta est in prædicamentis.

TRACTATVS PRIMVS.

De Aequiuocis, vniuocis, & denominatiuis, eorum etiam quæ dicuntur diuisio. Cap. I.

AEquiuoca dicuntur, quorum nomen solum commune est, secundum nomen verò substantiæ ratio diuersa: vt animal, & homo, & quod dictum est. horum enim solum nomen commune est, secundum nomen verò substantiæ, ratio

ratio diuersa. Si enim quis assignet quid sit eorum vtrunque quò animal est, propriam assignabit vtriusque rationem. Vniuoca verò dicuntur, quorum & nomen commune est & secundum nomen eadem substantiæ ratio: vt animal & homo, atque bos. comuni.n.nomine horum vtrunque animal nuncupatur. & est ratio substantiæ eadem. Si quis enim assignet vtriusque rationem, quid vtrunque est, quò animal est, eandem assignabit rationem. Denominatiua verò dicuntur, quæcunque ab aliquo, differentia casu, secundum nomen habent appellationem: vt à grammatica grammaticus, & a fortitudine fortis. Eorum quæ dicuntur, alia quidem secundum complexionem dicuntur, alia verò sine complexione.

Ea igitur quæ secunudm complexionem dicuntur, sunt, vt homo currit, homo vincit. Ea verò quæ sine complexione dicuntur, sunt vt homo, bos, currit, vincit.

Eorum quæ sunt, diuisio. *Cap. II.*

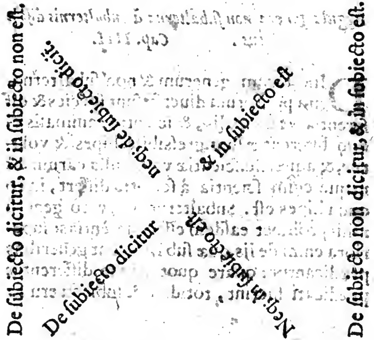
EOrum quæ sunt, alia de subiecto aliquo dicuntur, in subiecto verò nullo sunt. vt homo de subiecto quidem dicitur quodam homine in subiecto verò nullo est. Alia autem in subiecto quidem sunt, de subiecto autem nullo dicũtur. In subiecto vero esse dico, quod cum in aliquo sit, non sicut quædam pars, im

possi-

posſibile eſſe ſine eo in quo eſt: vt quædam grammatica in ſubiecto quidem eſt in anima, de ſubiecto verò nullo dicitur. & hoc album in ſubiecto quidem eſt corpore: omnis enim color in corpore eſt: de ſubiecto autem nullo dicitur. Alia verò de ſubiecto dicuntur, & in ſubiecto ſunt, vt ſcientia in ſubiecto quidem eſt in anima, de ſubiecto verò dicitur, vt de grammatica. Alia verò neque in ſubiecto ſunt, neque de ſubiecto aliquo dicuntur: vt quidam homo, & quidam equus: nihil enim talium neque in ſubiecto eſt, neque de ſubiecto aliquo dicitur. Simpliciter autē quæ ſunt indiuidua, & vnum numero de ſubiecto nullo dicuntur: in ſubiecto autem nihil aliqua prohibet eſſe. quædam enim grammatica in ſubiecto eſt, at de ſubiecto nullo dicitur.

Complexionum conſiſtentium, & inconſiſten tium deſcriptio.

Subſtantia. *Inconſiſtens.* *Accidens.*

Vniuerſale. *Inconſiſtens.* *Particulare.*

Regula in prædicatis eſſentialibus.

Cap. III.

QVando alterum de altero prædicatur, vt de ſubiecto, quæcumque de eo quod præ-

prædicatur dicuntur, omnia etiam de subiecto dicentur: vt homo de homine quodã præ dicatur, animal verò de homine: ergo & de quodam homine animal prædicabitur: quidam enim homo, & homo est, & animal.

Regula genera non subalterna à subalternis distinguens. Cap. IIII.

DIuersorum generum & non subalternatim positorum diuersæ sunt species & differentiæ: vt animalis, & scientiæ: animalis enim differentiæ sunt, gressibile, bipes, & volatile, & aquatile, scientiæ verò nulla earum est neque enim scientia à scientia differt, in eo quod bipes est. Subalternorum verò generũ nihil prohibet easdem esse differentias: superiora enim de ijs, quæ sub ipsis sunt generibus prædicantur: quare quotcunque differentiæ prædicati fuerint, totidem & subiecti erunt.

Incomplexorum in decem prædicamenta diuisio: Quomodòque affirmationem, aut negationem constituat. Cap. V.

EOrum quæ secundum nullam complexionem dicuntur, vnumquodque, aut substãtiam significat, aut quantum, aut quale, aut aliquid, aut vbi, aut quando, aut situm esse,

esse,aut habere,aut agere,aut pati. Est autem substantia quidem,vt in figura dicatur,vt homo,equus.Quantum autem vt bicubitum,tricubitum. Quale vt album,grammaticum.Ad aliquid,vt duplum,dimidium,maius. Vbi verò,in foro,in lycio.Quando autem, vt heri superiore anno.Situm verò esse, vt iacet sedet. Habere autem,vt calceatum esse,armatum esse. Agere verò,vt secare,vrere. Pati,vt secari, vri,Singula igitur eorum quæ dicta sunt, ipsa quidem secundum se in nulla affirmatione dicuntur,vel negatione: horum autem ad se inuicem complexione affirmatio, vel negatio fit.Omnis enim affirmatio, aut negatio videtur vel vera,vel falsa esse : eorum autem, quæ secundum nullam complexionem dicũtur, nullum neque verum,neque falsum est: vt homo, album,currit, vincit.

TRACTATVS SECVNDVS.

De substantia. Cap. I.

SVbstantia autem est,quæ proprie, & principaliter, & maximæ dicitur, quæ neque de subiecto aliquo dicitur: neque in subiecto aliquo est:vt quidam homo,& quidam equus. Secundæ autem substantiæ dicuntur species, in quibus eæ, quæ principaliter substantiæ dicuntur,insunt: & hæ quidem,& harum specie-

rum

rum genera. Vt quidam homo in specie quidem est in homine, genus vero speciei animal secundæ igitur hæ substantiæ dicuntur, vt est homo, atque animal. Manifestum est autem ex ijs, quæ dicta sunt, quòd eorum quæ de subiecto dicuntur, necesse est & nomen & rationem de subiecto prædicari; vt homo de subiecto quodam homine dicitur: prædicatur etiã & nomen: hominem enim de quodam homine prædicabis. & ratio quoque hominis de quodam homine prædicabitur: quidam enim homo & homo est, & animal: quare & nomen & ratio de subiecto prædicabitur. Eorum vero quæ in subiecto sunt, in plurimis quidem neque nomen, neque ratio prædicatur de subiecto: in aliquibus autem nomen quidem nihil prohibet prædicari aliquando de subiecto rationem verò impossibile est vt album cùm in subiecto sit corpore, prædicatur de subiecto: dicitur enim corpus album, ratio verò albi numquam de corpore prædicabitur. Alia verò omnia aut de subiectis dicuntur primis substantijs, aut in subiectis eis sunt. Hoc autem manifestum est ex ijs, quæ per singula proponuntur, vt animal de homine prædicatur: ergo & de quodam homine animal prædicabitur nam si de nullo quorundam hominum, neque omnino de homine. Rursus color in corpore est: ergo & in quodam corpore. Nam si non in aliquo esset singulorum, nec omnino in

cor-

corpore. Quare alia omnia aut de subiectis primis dicuntur substantijs, aut in subiectis eis sunt. Non ergo existentibus primis substātijs, impossibile est aliquid aliorum esse. Secūdum verò substantiarum, magis substantia est species, quàm genus: propinquior enim est primæ substantiæ. Si quis enim assignet primam substantiam quid est, euidentius & conuenientius assignabit, speciem quàm genus assignans, vt hominem quemdam aliquis assignans manifestius assignabit, hominem quā animal assignans. Illud enim proprium magis cuiusdam hominis hoc autem cōmunius, & cùm quandam arborem assignauerit, manifestus assignabit, assignando arborem quàm plantā. Amplius, primæ substantiæ, ideo quod alijs omnibus subijciuntur, & omnia alia vel de ipsis prædicantur, vel in ipsis sunt, propter hoc maxime substantiæ primæ dicuntur quēadmodum autem primæ substantiæ ad alia omnia se habent, sic & species ad genus se habet. subijcitur enim species generi; genera enim de speciebus prædicantur; species autē cum generibus non conuertuntur.

Quare & ex his species genere magis substantia est. Ipsarum vero specierum, quæcunque non sunt genera, nihil magis alterum altero substantia est: nihil enim familiarius assignabis de quodam homine, hominem assignando, quàm de quodam equo, equum,

X Simi-

Similiter autem & in primis substantijs nihil magis alterũ altero substantia est: nihil enim magis quidam homo substantia est quàm quidam bos. Merito igitur post primas substantias sola aliorum omnium species, & genera secundæ substantiæ dicuntur. Sola enim hæc, eorum quæ prędicantur, primam substantiam indicant: quendam enim hominem si quis assignauerit quid est, speciem quidem quàm genus assignando familiarius demonstrabit, & manifestius faciet hominem assignando, quã animal: aliorum verò omnium quicquid assignauerit quis, assignabit extranee; velut album aut currit, aut aliud quodcumque taliũ assignans.

Quare merito hæ solæ aliorũ secundæ substantiæ dicuntur. Amplius, primæ substantiæ, eo quod alijs omnibus subijciuntur, & omnia alia de illis prædicantur, vel in ipsis sunt, proprijssimæ substantiæ dicuntur: sicut autem primæ substantiæ ad alia omnia se habent ita genera & species primarum substantiarum ad reliqua omnia se habent: de his enim reliqua omnia prædicantur: quemdam enim hominem dices grammaticum esse; ergo & hominem, & animal grammaticum dices: similiter autem & in alijs, Commune autem omni substantiæ est in subiecto non esse. Prima namque substantia, nec in subiecto est, nec de subiecto aliquo dicitur. Secundarum vero substan-

ſtantiarum conſtat quidem etiam ſic, quod nulla eſt in ſubiecto, homo enim de ſubiecto quidem quodam homine dicitur, in ſubiecto vero non eſt, neque enim in quodam homine homo eſt, ſimiliter autem,& animal de ſubiecto quidem dicitur quodam homine, non eſt autem animal in quodam homine. Amplius, eorum,quæ in ſubiecto ſunt,nomen quidem de ſubiecto aliquando nihil prohibet prædicari;rationem vero impoſsibile eſt:ſecundarum vero ſubſtantiarum de ſubiecto & ratio prædicatur,& nomen;rationem enim hominis de quodam homine prædicabis,& animalis ſimiliter: quare non erit eorum ſubſtantia, quæ ſunt in ſubiecto. Non eſt autem proprium ſubſtantiæ hoc, ſed & differentia eorum eſt quæ non ſunt in ſubiecto. bipes enim & greſsibile de ſubiecto quidem quodam homine dicitur, in ſubiecto verò non eſt, neque enim in homine eſt bipes, neque greſsibile. Ratio quoque differentiæ de illo prædicatur. de quocnmque ipſa differentia dicitur; velut ſi greſsibile de homine prædicatur,& ratio greſsibilis de homine prædicabitur; eſt enim homo greſsibilis. Non conturbent autem nos ſubſtantiarum partes, quæ ita ſunt in toto, quaſi in ſubiecto ſint;ne forte cogamur eas non eſſe ſubſtantias confiteri;non enim ita ea quæ ſunt in ſubiecto dicebautur quaſi vt partes ineſſent alicui. Ineſt autem ſubſtantijs, & differentijs omnia

vniuoce prædicari. Omnia enim quæ ab his prædicata sunt, aut de indiuiduis prędicantur aut de speciebus; a prima namque substantia nulla est prædicatio. de nullo enim subiecto dicitur. Secundarum vero substantiarum species quidem de indiuiduo prædicatur: genus vero & de speciebus, & de indiuiduis. similiter autem & differentiæ & de speciebus, & de indiuiduis prædicantur. Et rationem quoque suscipiunt primæ substantiæ specierum, & generum, & species generis: quæcumque enim de prædicato dicuntur, eadem & de subiecto dicentur. similiter autem rationem differentiarum suscipiunt & species, & indiuidua. vniuoca autem erunt, quorum & nomen commune est, & ratio eadem. Quare omnia quæ a substantijs & differentijs sunt, vniuoce prædicantur. Omnis autem substantia videtur hoc aliquid significare.

In primis igitur substantijs indubitabile, & verum est, quod hoc aliquid significant, indiuiduum enim & vnum numero est quod significatur. In secundis vero substantijs videtur quidem similiter appellationis figura hoc aliquid significare, quando quis dixerit hominem vel animal: non tamen verum est, sed magis quale aliquid significant; neque enim vnum est quod subiectum est, quemadmodũ prima substantia: sed de multis homo dicitur, & animal. Non autem simpliciter quale quid

signi-

significat,quemadmodum album (nihil enim aliud significat,album, quam qualitatem) at species & genus circa substantiam qualitatẽ determinant. qualem enim quadam substantiam significant. plus autem in genere determinatio fit,quàm in specie. dicens enim animal plus complectitur, quàm qui hominem, Inest autem substantijs nihil illis esse contrarium. Primæ enim substantiæ quid erit contrarium, vt cuidam homini, vel cuidam animali? at verò nec homini nec animali aliquid est contrarium. Non est autem hoc substantiæ proprium: sed etiam multorum aliorum, vt quantitati. bicubito enim, vel tricubito nihil est contrarium: at vero nec decem, nec alicui talium. Nisi forte quis multum pauco dicat esse contrarium, vel magno paruo. determinatorum vero quantorum nullum nulli est contrarium. Viditur autem substantia non suscipere magis & minus.

Dico autem,non quòd substantia non est à substantia magis & minus substantia (hoc enim dictum est quod est) sed quod vnaquæq. substantia hoc ipsum quod est,non dicitur magis & minus. vt si est eadem substantia homo non erit magis & minus homo, neque ipse seipso, neque alter altero, non enim est alter altero magis homo: sicut est album alterum altero magis & minus album, & bonum alterum altero magis & minus bonum: sed &

ipsum seipso magis, & minus dicitur, vt corpus cum sit album, magis nunc album esse dicetur quàm prius: & cùm calidum sit, magis & minus calidum dicitur. substantia vero nõ dicitur magis neque minus. nihil enim homo magis, nũnc homo quàm prius dicitur; neque aliorum quidquam, quæcumque substantiæ sunt. Quapropter non recipiet substantia magis & minus. Maximè verò proprium substantiæ esse videtur, cum vnum & idem numero sit, contrariorium susceptiuum esse. quale enim alijs quidem non habet quisquam, quod proferat tale. quacumque non sunt substantiæ; quod cum sit vnum numero, susceptibile contrariorum sit. velut color, qui est vnus & idem numero, non dicitur albus & niger; neque eadem actio & vna numero, praua & studiose: similiter autem & in alijs, quæcumque non sunt substantiæ Substantia verò, cum vnum & idem numero sit, susceptiua contrariorum est. vt quidam homo cum vnus & idem sit, aliquando quidem albus, aliquando fit niger, & calidus, & frigidus, & prauus est studiosus. in alijs autem nullis aliquid tale videtur. Nisi quis forsitan instet, dicens orationem & opinionem contrarium, esse susceptibilia. eadem enim oratio vera, & falsa videtur esse. veluti si vera sit oratio, sedere quempiam, eo surgente ipsa eadem falsa erit, similiter autem & de opinione. si quis enim verũ

putet

putet aliquem ſedere,ſurgente eo, falſo putabit,eandem de ipſo opinionem habens. Sed ſi quis & hoc ſuſcipiat,tamen modo differt. Nã ea, quæ in ſubſtantijs ſunt, ipſa quidem mutata ſuſceptibilia ſunt contrariorum. frigidum enim ex calido factum mutatur (alteratur enim) & nigrum ex albo, & ſtudioſum ex prauo;ſimiliter autem & in alijs vnum quodque eorum mutationem ſuſcipiens, ſuſceptibile contrariorum eſt.Oratio autem & opinio,ipſa, quidem immobilia omnino perſeuerant; cùm vero res mouetur,contraria circa ipſa fiunt. oratio namque eius quòd ſedeat aliquis, permanet eadem: cum verò res mota ſit aliquando quidem vera, aliquando autem falſa dicitur, ſimiliter autem eſt in opinione. Quapropter ſaltem modo proprium ſubſtantiæ eſt, vt ſecundum mutationem ſui ipſius ſuſceptibilis ſit contrariorum.Siquis autem recipiat etiam hæc, orationem & opinionem ſuſceptibilia eſſe contrariorum non eſt hoc verum. Oratio namque & opinio non eo quòd ipſa aliquid recipiant, contrariorum ſuſceptibilia eſſe dicuntur: ſed eo quòd circa alterum aliqua paſsio facta ſit. nam eo quòd res eſt, aut non eſt,eò etiam oratio vera vel falſa eſſe dicitur, non eo quod ipſa ſuſceptibilis ſit contrariorum,ſimpliciter enim a nullo, neque oratio,neque opinio mouetur. quapropter nõ erunt ſuſceptibilia contrariorum,cùm nulla

contrarij sit passio in eis facta. Verum substãtia eo quod ipsa contraria recipiat, hoc susceptibilis esse contrariorum dicitur. languorẽ enim & sanitatem suscipit. & candorem & nigredinem: & vnumquodque talium ipsa suscipiendo, contrariorum susceptibilis esse dicitur. Quare proprium erit substantiæ hoc, cũ vnum, & idem numero sit secundum sui ipsius mutationem susceptibilem contrariorum esse. De substantia quidem hæc dicta sint.

De Quanto. Cap. II.

QVanti autem aliud quidem est discretũ, aliud autem continuum: & aliud quidẽ ex habentibus positionem ad se inuicem in ipsis, partibus constat, aliud autem ex non habentibus positionem. Est autem discretum quidem vt numerus & oratio continuũ vero, vt linea, superficies, corpus, amplius autem præter hæc locus & tempus.

Partium etenim numeri nullus est communis terminus, ad quem copulantur partes eius. vt quinque, si sunt denarij partes, ad nullum terminum communem copulantur quinque, & quinque, sed semper discreta sunt. & tria & septem ad nullum communem terminum copulantur. neque omnino habeas in numero communem terminum partium accipere,

re, sed semper discretæ sunt: quapropter numerus quidem discretorum est. Similiter autem & oratio: quod etenim quantum est oratio, manifestum est: mensuratur enim syllaba breui, & longa. dico autem cum voce orationem factam: ad nullum enim communem terminum particulæ eius copulantur: non enim est communis terminus, ad quem syllabæ copulentur: sed vnaquæque diuisa, est ipsa secundum seipsam. Linea vero continua est: est enim sumere communem terminum punctum, ad quem partes eius copulentur: & superficiei, lineam: plani namque partes ad aliquem communem terminum copulantur: similiter autem & in corpore habeas sumere communem terminum lineam vel superficiem, ad quam corporis partes copulantur. Est autem talium & tempus & locus: præsens enim tempus copulatur ad præteritum & ad futurum. rursus locus continuorum est: locum enim quendam partes corporis obtinent, quę ad communem terminum copulantur: ergo & loci partes, quæ obtinet singulas corporis partes, ad eundem communem terminum copulantur, ad quem, & corporis partes. quapropter continuus erit, & locus: ad vnum enim communem terminum eius partes copulantur. Amplius autem, alia quidem constant ex partibus quæ in eis sunt, positionem habentibus ad se inuicem, alia

autem

autem ex non habentibus positionem. vt lineæ quidem partes positionem habent ad se inuicem. singulę namque earum sitæ sunt alicubi; & habeas vnde distinctè sumas, & assignes vbi singulæ sitæ sint in plano, & ad quam partem reliquarum copulantur. similiter autem & partes plani positionem habent aliqua similiter namque assignaretur vnaquæque vbi iacet: & quæ copulantur ad se inuicem, sed, & solidi partes similiter, & loci. In numero autem non poterit quisquam ostendere quem admodum partes eius positionem aliquam habent ad se inuicem, aut vbi iacent, aut quæ partes ad se inuicem connectuntur. Neque eæ quæ temporis sunt. nihil enim permanent partes temporis: quod autem non est permanens, quomodo positionem aliquam habebit? Sed magis ordinem quemdam dices habere: eò quod aliud quidem prius ut tēporis, aliud vero posterius. Sed & in numero similiter: eo quod prius numeratur vnus quàm duo, & duo quàm tria; & sic habebunt aliquem ordinem: positionem vero non omnino accipies. Sed & oratio similiter. nulla enim remanet partium. sed dictum est simul, & non est hoc amplius assumere; quapropter non erit nulla positio partium eius; si quidem permanet. Igitur alia ex habentibus positionem partibus constant; alia ex non habentibus postionem. Propriæ autem quanta hæc dicuntur sola quæ dicta sunt;

alia

alia vero omnia secundum accidens. ad hæc enim aspicientes & alia dicimus quanta; vt multum dicitur album, eo quòd superficies multa sit;& actio longa,eò quod tempus multum sit,& motus,motus multus. Neque enim horum singulum per se quantum dicitur,vt si quis asignet quanta actio est, tempore definiet annuam,vel sic aliquo modo asignas, & album quantum quid sit asignas, superficie definiet; quanta enim fuerit superficies,tantũ album esse diceret. quare sola propriæ secundum seipsa dicuntur quanta,quæ dicta sunt;aliorum vero nihil per se, sed si forte per accidens. Amplius, quanto nihil est contrarium. In definitis enim manifestum est quod nihil est contrarium; vt bicubito vel tricubito vel superficiei, vel alicui talium. nihil enim illis est contrarium. Nisi quis forte dicat multum pauco esse contrarium vel magnum paruo. Horum autem nihil est quantum, sed magis eorum quæ sunt ad aliquid. nihil enim ipsum perseipsum magnum vel paruum dicitur, sed eo quòd ad alterum refertur vt mons quidẽ paruus dicitur, milium vero magnum; quod hoc ijs quæ sunt sui generis maius sit,illud vero ijs quæ sui sunt generis minus:ergo ad alterum est eorum relatio.nam si per seipsum magnum vel paruum diceretur,numquam mons quidem aliquando paruus, milium vero magnum diceretur rursus in vico quidem plures

ho-

homines esse dicemus, Athenis vero paucos, cum sint illis multo plures. & in domo quidẽ multos, in theatro vero paucos, cum sint plures. Amplius, bicubitum quidem, & tricubitũ, & vnumquodque talium quantum significat: magnum vero vel paruum non significat quãtum, sed magis ad aliquid: quoniam ad alterum consideratur & magnum & paruum. quare manifestum est, quòd ipsa sunt eorum quæ aliquid. Amplius, siue aliquis ponat quanta esse hæc siue non ponat, nihil est in illis contrarium, quod enim non potest sumi per seipsum, sed ad alterum refertur, quomodo hic aliquid erit contrarium? Amplius autem, si sunt magnum & paruum contraria, continget idẽ simul contraria suscipere, & ea ipsa sibimet esse contraria contingit, enim simul idẽ paruum esse & magnum. est.n. ad hoc quidẽ paruum, ad aliud vero idipsum magnum, quare idem & paruum & magnum eodem tempore esse contigit: quare simul contraria suscipere. Sed nihil est, quod videatur simul contraria suscipere posse, vt in substantia quidem: susceptibilis enim contrarium esse videtur, sed nullus simul sanus est & æger, neque albũ, & nigrum est simul: nihilque aliud simul contraria suscipiet. Et eadem sibi ipsis contingit esse contraria: nam si est magnum paruo contrarium: ipsum autem idem simul est magnũ & paruum: ipsum sibi erit contrarium, sed im

pos-

posſibile eſt aliquid ſibi ipſi eſſe contrarium: non eſt igitur magnum paruo contrarium, neque multum pauco. Quare niſi & eorum quæ ad aliquid hæc quid dicat, ſed quanti, nihil contrarium habebunt. Maxime autem circa locum eſſe videtur contrarietas quanti. ſurſum enim ei, quod eſt deorſum cõtrarium ponunt: locum qui in medio eſt, deorſum dicẽtes, eo quòd plurima diſtantia eſt medij ad mundi terminos. Videntur autem & aliorũ contrariorum ad his afferre definitionẽ, quæ enim plurimum a ſe inuicem diſtant eorum quæ ſunt ſub eodem genere, contraria eſſe definiunt. Non videtur autem quantum ſuſcipere magis & minus: vt bicubitum. neque.n. alterum altero magis bicubitum. neque in numero: vt tria quàm quinque nihil magis quinque aut tria dicuntur, neque quinque quam tria. nec tempus alterum altero magis tẽpus dicitur, nec in nullo eorum, quæ dicta ſunt omnino, magis & minus dicitur. Quare quantum non ſuſcipit magis & minus. Proprium autem maxime quanti eſt, quòd æquale & inæquale dicitur. Vnumquodq. enim eorum quæ dicta ſunt quantorum, æquale & inæquale dicitur. vt corpus, æquale & inæquale dicitur. & numerus & tempus æquale & inæquale dicitur. ſimiliter autem & in alijs, quæ dicta ſunt, vnumquodq. æquale & inæquale dicitur. In cæteris vero quæcũq. quanta non ſunt

non

non prorſus videbitur æquale,& inæquale dici. vt diſpoſitio æqualis & inæqualis non omnino dicitur,ſed magis ſimilis,& diſsimilis,& album æquale & inæquale non omnino dicitur,ſed ſimile vel diſsimile. Quare quanti maxime ſit proprium,æquale & inæquale dici.

De his quæ ad aliquid. Cap. III.

AD aliquid vero talia dicuntur, quæcumque hæc ipſa quæ ſunt, aliorum eſſe dicuntur, vel quomodolibet aliter ad alterum, vt maius hoc ipſum quod eſt alterius dicitur; aliquo enim maius dicitur,& duplum alterius dicitur hoc ipſum quod eſt;alicuius enim duplum dicitur. ſimiliter autem & alia,quæcunque huiuſmodi ſunt. At vero ſunt etiam & hæc ad aliquid; vt habitus,diſpoſitio,ſenſus, ſcientia, poſitio, hæc enim omnia, quæ dicta ſunt, hoc ipſum quod ſunt, aliorum eſſe dicuntur, vel quomodolibet aliter ad alterum, & non aliud quidam. habitus enim alicuius habitus eſſe dicitur,& ſcientia, alicuius ſcientia,& poſitio alicuius poſitio,& alia quoque ſimiliter. Ad aliquid igitur ſunt, quæcumque hæc ipſa quæ ſunt,aliorum eſſe dicuntur,vel quomodo libet aliter ad alterum. vt mons magnus dicitur ad alterum (magnus enim mons dicitur ad aliquid)& ſimile alicui ſimile,& cætera talia

lia ſimiliter ad aliquid dicuntur. Sunt autem & accubitus,& ſtatio,& ſeſsio poſitiones quędam. poſitiones vero ad aliquid ſunt. iacere autem & ſtare vel ſedere, ipſa quidem non ſunt poſitiones: denominatiue vero dicuntur ab ijs,quæ dictæ ſunt,poſitionibus. Ineſt autē & contrarietas in ijs quæ ſunt ad aliquid: vt virtus vitio contrarium,cum ſit vtrunque eorum vt aliquid: & ſcientia ignorantiæ. Non autē omnibus ijs, quæ ſunt ad aliquid inſunt contraria. duplici enim nihil eſt contrarium, neque triplici,neque vlli talium.Videntur autem & magis & minus ea quæ ad aliquid ſunt ſuſcipere. ſimile enim & diſsimile magis & minus dicitur: & æquale & inæquale magis, & minus dicitur,cùm vtrunque ſit ad aliquid. ſimile enim alicui ſimile dicitur, & inæquale alicui inæquale. Non autem omnia quæ ſunt ad aliquid ſuſcipiunt magis & minus duplum enim non dicitur magis & minus duplum,nec aliquid talium. Omnia autem quæ ſunt ad aliquid,ad cōuertentiam dicuntur;vt ſeruus domini ſeruus: & dominus ſerui dominus eſſe dicitur,& duplum dimidij duplum:& dimidium dupli dimidium. & maius minore maius: & minus maiorem minus, ſimiliter autem & in alijs.Sed caſu aliquotiens different ſecundum locutionem, vt ſcientia ſcibilis ſcientia dicitur:& ſcibile ſcientia ſcibile, & ſenſus ſenſibilis ſenſus: & ſenſibile ſenſu ſenſibile. At vero ali-

aliquotiens non videbitur conuerti: nisi conuenienter ad quod dicitur assignetur, sed peccet is qui assignat. vt ala si assignetur auis, non conuertitur vt sit auis alæ non .n. prius conuenienter assignatum est ala auis. neque enim quatenus auis est, eatenus ala ipsius dicitur: sed eo quòd alata est. multorum enim & aliorum alæ sunt, quæ non sunt aues. Quare si assignetur conuenienter, & conuertitur; vt ala alati ala est & alatum ala, alatum. Aliquotiens autem forte & nomen fingere necesse erit: si non fuerit nomen impositum ad quod conuenienter assignetur: vt temo si assignetur nauigij, non est assignatio conueniens. neque enim eo quod nauigium est, eo ipsius temo dicitur. sunt enim nauigia, quorum temones non sunt. quare non conuertitur: nauigium enim non dicitur temonis nauigium. Sed forte conuenientior assignatio erit, si sic quodammodo assignetur: temo temonatæ rei temo est, aut quomodocunque aliter. nomen enim non est positum, & conuertitur si conuenienter assignetur: temonatum enim temone temonatum est. Similiter autem & in alijs vt caput conuenientius assignabitur capitati caput, quàm si animalis assignetur neque enim eo quòd est animal, caput habet. multa enim animalia sunt capita non habentia. Sic autem fortasse facillime quis sumet, quibus posita non sunt nomina, si ab ijs quæ pri-

prima sunt, & ijs ad quæ conuertuntur, nomina ponantur: vt in ijs quæ prædicta sunt, ab ala alatum, a temone temonatum. Omnia igitur quæ ad aliquid dicuntur, si conuenienter assignentur, ad conuertentia dicuntur. quoniam si ad quolibet aliud assignantur & & non ad id ad quod dicuntur, non conuertuntur dico autem, quoniam neque eorum quæ in confesso ad conuertentia dicuntur, & nomina eis posita sunt. nihil conuertitur, si ad aliquid eorum quæ sunt accidentia assignentur, & non ad id ad quod dicuntur, vt seruus, si non domini assignetur, sed hominis vel bipedis, vel cuiuscunque talium, non conuertitur. neque enim dici potest homo est serui homo. non enim conueniens est assignatio. Amplius si quidem conuenienter assignetur ad quod dicitur, omnibus alijs sublatis, quæcumque accidentia sunt: relicto autẽ solo illo ad quod assignatum est conuenienter, semper ad ipsum dicetur. vt si seruus ad dominum dicitur: circunscriptis omnibus, quæ accidentia sunt domino, vt esse bipedem, vel scientiæ susceptibilem, vel hominem, relicto vero solo quod dominus est, semper seruus ad ipsum dicetur: seruus enim domini seruus dicit. Si autem non conuenienter ad id, ad quod dicitur assignetur: circumscriptis omnibus alijs, relicto autem eo solo, ad quod assignatum est; non dicetur ad ipsum. assi-

gnetur enim seruus hominis,&ala auis,& circumscribatur ab homine esse dominum, non sanè amplius seruus ad hominem dicetur cũ enim dominus non sit,neque seruus est.similiter:& de aue, si adimitur eam alatam esse: non enim amplius erit ala ad aliquid. cum enim non sit alatum, nec ala erit alicuius. Quare oportet assignare ad id, ad quod conuenienter dicitur. Et si sit nomen positum facilis erit assignatio: si autem non sit, fortasse necessarium erit nomen fingere: si autem sic assignentur, manifestum est: quoniam omnia quæ ad aliquid sunt, ad conuertentia dicuntur. Videntur autem ipsa ad aliquid simul esse natura: & in plurimis quidem verum est in aliquibus vero non verum: simul duplum, & dimidium sunt: & cum sit dimidium, duplum est: & cum sit dominus, seruus est,& cũ sit seruus, dominus est: similiter autem his, & alia. Simul autem hæc auferunt sese inuicem:si enim non sit duplum:non erit dimidiũ: & si non sit dimidium,non erit duplum: similiter autem & in alijs, quæcunque talia sunt. Non autem in omnibus his quæ ad aliquid, verum videtur esse simul natura: scibile enim scientia prius videbitur esse namque in pluribus præexistentibus rebus scientias accipimus: in paucis enim vel nullo quisquám hoc perspiciet simul cum scibili scientiam esse factam. Amplius, scibile sublatum simul aufert

scien-

ſcientiam, ſcientia verò ſimul non aufert ſcibile nam ſi ſcibile non erit ſcientia. nullus enim erit ſcientia. ſcientia vero ſi non ſit nihil prohibet eſſe ſcibile. vt circuli quadratura ſi eſt ſcibilis, ſcientia quidem eius nondum eſt: ipſa verò ſcibilis eſt. Amplius animali quidem ſublato non erit ſcientia: ſcibilum vero plurima eſſe contigit. Similiter autem his ſeſe habent ea quæ de ſenſu ſunt. ſenſibile enim prius quam ſenſus eſſe videtur. ſublatũ enim ſenſibile ſimul aufert ſenſum: ſenſus verò ſenſibile non ſimul aufert. ſenſus enim circa corpus & in corpore ſunt. ſenſibile autem ſublato, aufertur & corpus. ſenſibile enim corpus eſt, cum autem corpus non ſit, aufertur, & ſenſus. quare ſimul aufert ſenſibile ſenſum, ſenſus vero ſenſibile non ſimul aufert. ſublato enim animali, ſenſus quidem aufert. ſenſibile autem erit corpus: vt calidum dulce: amarum, & omnia alia quæcumque ſunt ſenſibilia. Amplius ſenſus quidem ſimul cum ſenſitiuo ſit: ſimul enim ſit animal, & ſenſus: ſenſibile vero ante animal aut ſenſum eſt. ignis enim, & aqua, & alia huiuſmodi, ex quibus ipſum animal conſtat, ante ſunt quam animal omnino ſit aut ſenſus: quare prius ſenſibile, quàm ſenſus eſſe videbitur.

Habet autem dubitationem, vtrum nulla ſubſtantia ad aliquid dicatur, quemadmodũ videtur, ſi hoc contingat ſecundum quaſdam

secundas substantias. Nam in primis substantijs verum est: nam neque tota, neque partes primarum substantiarum dicuntur ad aliquid: nam quidam homo non dicitur alicuius quidam homo neque quidam bos alicuius quidam bos. Similiter autem & partes. quædam enim manus non dicitur alicuius quædam manus, sed alicuius manus & quoddam caput, non dicitur alicuius quoddam caput, sed alicuius caput.

Similiter autem & in secundis substantijs, atque hoc quidem in pluribus, vt homo non dicitur alicuius homo, nec bos alicuius bos, nec lignum alicuius lignum, sed alicuius possessio dicitur. in huiusmodi ergo manifestum est quoniam non sunt ad aliquid. In aliquibus vero secundis substātijs habet dubitationem vt caput alicuius caput dicitur, & manus alicuius dicitur manus, & singula huiusmodi. quare hæc fortasse ad aliquid esse videbuntur. Si igitur sufficienter eorum quæ sunt ad aliquid, definitio assignata est, aut omnino difficile, aut impossibile est ostendere quòd nulla substantia eorum quæ sunt ad aliquid dicitur. si autem non sufficienter, sed sunt ad aliquid, quibus hoc ipsum est esse, ad aliquid quodammodo se habere, fortasse aliquid contra ista dicetur. Prior vero definitio sequitur quidem omnia ea quæ sunt ad aliquid, nō tamen in ipsis idem est: cum eo quod est esse

ad

ad aliquid, ipsa quæ sunt aliorum dicantur. Ex his autem manifestum est quòd si quis aliquid eorum quæ sunt ad aliquid, definite sciet & illud ad quod dicitur, definite sciturus est. Manifestum igitur & ex ipsis est. si enim nouit aliquis hoc quod ad aliquid est (est autem esse ijs, quæ ad aliquid sunt, idem ac ad aliquid aliquo modo se habere) & illud nouit, ad quod hoc aliquo modo se habet. si enim non non nouit omnino ad quod hoc aliquo modo se habet: neque si ad aliquid hoc aliquo modo se habet, nos.et. Sed & in singulis palam hoc est. vt si quid nouit quis definite, quod duplum est, & cuius duplum est, mox definite nouit si enim nullius definitorum nouit ipsum duplum esse, neque si sit duplum omnino nouit. Similiter autem & hoc aliquid si nouit quis quod melius est, & quo melius est statim definite necessarium est nosse. Propter hæc autem non definite hoc cognoscet, quòd hoc est peiore melius suspicio enim hæc est, non scientia, non enim adhuc sciet exacte quòd est peiore melius. si enim sic accidit nihil est deterius ipso. Quapropter palam est quod necessarium est, si nouerit quis aliquod relatiuorũ definite, & id ad quod definite necesse est nosse. Caput vero & manus, & eorum singula, quæ substantiæ sunt, ea ipsa quæ sunt sciri definite possunt: ad quod vero dicantur non est necessarium scire. cuius enim hoc caput, vel cu-

ius hæc manus sit,non est scire definite.quare non erunt hæc ad aliquid. Si vero nō sunt hæc eorum quæ sunt ad aliquid,verum erit dicere quòd nulla substantia eorum est quæ sunt ad aliquid. Fortasse autem difficile sit de eiusmodi rebus vehementer asserere,nisi ea sæpe pertractata sint. dubitasse autem de horum vnoquoque non est inutile.

De qualitate,& quali. Cap. IV.

QValitatem verò dico, secundum quam quales quidam esse dicuntur.Est autem qualitas,eorum,quæ multipliciter dicuntur.Vna quidem igitur species qualitatis habitus & dispositio dicantur. Differt autem habitus & dispositione, quod permanentior, & diuturnior est. Tales verò sunt scientiæ, & virtutes. Scientia enim videtur esse permanentium, & diuturnorum. vt si quis vel mediocriter sumat scientiam, nisi grandis permutatio facta sit, vel ab ægritudine, vel ab aliquo huiusmodi. similiter autem & virtus, vt iustitia, & temperantia, & singula talium non videntur posse facile moueri, neque facile permutari. Dispositiones vero dicuntur, quæ sunt facile mobilia, & cito permutabilia: vt calor, & infrigidatio, & ægritudo, & sanitas,& quæcumque alia huiusmodi, afficitur enim quodammodo secundum eas homo: cito autem permutatur, & ex calidò frigidus

& ex

& ex ſanitate in ægritudinem tranſit, ſimiliter autem & in alijs, niſi aliqua earumdem contingit per temporis longitudinem congenita,& immobilis, vel omnino difficile mobilis exiſtens, quam iam quiſpiam vt habitum vocet. Manifeſtum eſt autem quod hæc volũt habitus dicere, quæ ſunt diuturniora, & difficilis mobilia. namque diſciplinas non multũ retinentes,ſed facile mobiles exiſtentes, non dicunt habitum habere, & tamẽ diſpoſiti ſunt aliquo modo ſecundum ſcientiam peius, melius ve. quarum differt habitus a diſpoſitione; quòd hæc quidem facile mobilis ſit: ille verò diuturnior & difficilius mobilis. Sunt autem habitus &diſpoſitiones:diſpoſitiones vero nõ neceſſe eſt habitus eſſe. qui. n. retinent habitum,&quodammodo diſpoſiti ſunt ſecundum ipſos: qui autem diſpoſiti ſunt, non omnino retinent habitum. Aliud vero genus qualitatis eſt, ſecundum quod pugillatores vel curſores, vel ſalubres, vel inſalubres dicimus: & ſimpliciter quæcumque ſecundum potentiam naturalem vel impotentiam dicuntur. Non enim, quoniam ſunt diſpoſiti aliquo modo vnumquodque huiuſmodi dicitur: ſed quod habent naturalem potentiam vel impotentiam facile aliquid facere, vt nihil pati, vt pugillatores, vel curſores dicuntur, non quòd ſint diſpoſiti aliquo modo, ſed quòd habeant potentiam naturalem vel impotentiã aliquid

facile faciendi. Salubres autem dicuntur, eo quòd habeant potentiam naturalem, vt nihil a quibuslibet accidentibus facile patiantur: in salubres vero, quod impotentiam habeant naturalem nihil facile a quibuscumque accidentibus patiendi. Similiter autem his durum & molle se habent. durum enim dicitur, quod habeat potentiam non facile secari molle vero, quod eiusdem ipsius habeat impotentiam. Tertium vero genus qualitatis est passibiles qualitates & passiones. sunt autem huiusmodi vt dulcedo & amaritudo, & austeritas, & omnia his cognata amplius, & calor, & frigidus, & albedo, & nigredo. Quod quidem igitur & hæ qualitates sunt, manifestum est. quæcumque enim has susceperint, ipsa qualia dicuntur secundum ipsas: vt mel, quoniam dulcedinem suscepit, dicitur dulce: & corpus album, quoniam albedinem suscepit. similiter & in cæteris. Passibiles vero qualitates dicuntur, non quòd ea quæ illas susceperint qualitates, aliquid patiantur. neque enim mel, quoniam aliquid passum sit, dicitur dulce, neque aliquid aliud huiusmodi. similiter autem his & calor & frigidus passibiles qualitates dicuntur, non quòd ea quę illas susciptunt, aliquid passa sint: sed quoniam secundum sensus vnaquęque dictarum qualitatum passionis effectiua est, passibiles qualitates dicuntur. dulcedo enim passionem quan-

dam

dam secundum gustum efficit, & calor secundum tactum: similiter autem & aliæ. Albedo autem, & nigredo, & cæteri colores non eodē modo ijs, quæ dicta sunt, passibiles qualitates dicuntur: sed eo quòd ipsæ ab aliqua passione innascuntur. Quòd enim fiunt propter aliquā passionem multæ colorum mutationes, manifestum est: erubescens enim aliquis, rubeus factus est: & timens pallidus, & vnumquodq. talium. quare etiam si quis natura aliquid talium accidentium perturbationumve passus est, similem colorem verisimile est eum habere, quę enim affectio nunc in eo quòd verecūdetur circa corpus facta est, etiam secundum naturalem constitutionem eadem fieri potest affectio, vt & naturalis color similis sit. Quæcunque igitur talium accidentium ab aliquibus passionibus difficile mobilibus & permanentibus principium sumpserunt, passibiles qualitates dicuntur. siue enim secundum naturalem constitutionem pallor fit aut nigredo, qualitates dicuntur (quales enim secundum eas dicimur) siue propter ægritudinem longam, vel propter æstum eidem contigit nigredo, vel pallor, & non facile prætereunt, vel etiam per vitam permanēt passibiles qualitates & ipsæ dicuntur: similiter enim quales secundum eas dicimur. Quæcunque vero ex ijs, quæ facile soluuntur, & cito transeunt, fiunt, passiones dicuntur, qualitates vero mi

nime

nime. non enim aliqui ſecundum ipſas dicuntur quales. neque enim qui propter verecundiam rubeus factus eſt, rubeus dicitur: neque cui pallor propter timorem venit, pallidus eſt: Sed magis eò quòd aliquid paſſus eſt: quare paſsionis quidem huiuſmodi dicuntur: qualitates vero minime. Similiter autem his, & ſecundum animam paſsibiles qualitates & paſsiones dicuntur. quæcumque enim mox in naſcendo ab aliquibus paſsionibus difficulter mobilibus fiunt, qualitates dicuntur & ipſæ: vt amentia, mentis alienatio, & ira, & alia huiuſmodi: quales enim ſecundum eas dicuntur, ideſt, iracundi atque amentes.

Similiter autem & quæcunque alienationes non naturales, ſed quæ ab aliquibus alijs accidentibus factæ ſunt difficiles prætereuntes, & omnino immobiles, qualitates ſunt etiam huiuſmodi: quales enim & ſecundum eas dicuntur. Quæcumque vero ab ijs quæ facile & cito prætereunt, fiunt paſsiones dicuntur, vt ſi quis contriſtatus, iracundior fiat. non enim dicitur iracundus, qui huiuſmodi paſsione iracundior eſt: ſed magis qui aliquid paſſus. quare paſsiones quidem huiuſmodi dicuntur; qualitates vero minime.

Quartum vero genus qualitatis eſt figura, & circa vnumquodque conſtans forma. amplius autem ad hæc rectitudo, & curuitas, & ſi quid aliud his ſimile eſt. ſecundum enim

vnum-

vnumquodque eorum quale quid dicitur. triangulum enim vel quadrangulum esse quale quid dicitur, & rectum aut curuum, & secũdum etiam formam vnumquodque quale dicitur. Rarum vero, & spissum, & asperum & lene putabuntur quidem quale quid significare: sed aliena huiusmodi putantur esse a diuisione, quæ circa quale est. quandam enim positionem magis videtur partium vtrunq. monstrare spissum enim dicitur, eo quòd partes sibi ipsis propinque sint: rarum vero, eo quòd distent a se inuicem, & lene quidem, quòd in rectitudinem aliquo modo partes iacent: asperum verò, quòd hæc quidem superet, illa vero sit inferior. Fortasse quidem igitur alius quispiam modus apparuerit qualitatis; sed fere qui maxime dicuntur hi sunt, qualitates itaque sunt, quæ dictæ sunt. Qualia vero sunt quæ secundum has denominatiue dicuntur, vel quomodolibet aliter ab his.

In plurimis itaque & fere in omnibus denominatiue dicuntur: vt a candore candidus & a grammatica grammaticus, & a iustitia iustus similiter & in alijs. In aliquibus vero, eo quod non sunt posita qualitati nomina: nõ contingit ea quæ dicuntur, ab ijs denominatiue dici. vt cursor, aut pugillator, qui secundum naturalem dicitur potentiam, a nulla qualitate denominatiue dicitur: non enim posita sunt nomina potentijs, secundum quas

isti quales dicuntur : sicuti disciplinis, secundum quas pugiles vel palæstrici secundum dispositionem dicuntur. pugillatoria enim & palæstrica disciplina dicitur: quales vero ab his denominatiue dicuntur, qui disponuntur. Aliquando autem & posito nomine non dicitur denominatiue, quod secundum eam quale dicitur: vt a virtute studiosus. eo enim quod virtutem habeat, studiosus dicitur: sed non denominatiue a virtute. non autem in pluribus hoc tale est. Qualia ergo dicuntur, quæ denominatiue a dictis qualitatibus dicuntur, aut aliquo modo aliter ab eis. Inest autem & contrarietas secundum qualitatem: vt iustitiæ iustitia contraria est, & albedo nigredini, & alia, similiter autem & ea quæ secundum eas qualia dicuntur: vt iniustum iusto, & album nigro. Non in omnibus autem hoc accidit. rubro enim aut pallido, aut huiusmodi coloribus nihil est contrarium, qualibus existentibus. Amplius, si contrariorum alterum fuerit quale, & reliquum erit quale, hoc autem palam est ex singulis proponenti alia prædicamenta. vt si ex iustitia iniustitia contrarium: quale autem est iustitia: quale igitur & iniustitia. nullum enim aliorum prædicamentorum aptabitur iniustitiæ. neque quantum, neque ad aliquid, neque vbi, nec omnino aliquid huiusmodi, nisi quale. sic autem, & in alijs quæ secundum

qua-

quale sunt contraria. Suscipiunt autem qualia magis & minus, album enim magis & minus album alterum altero dicitur: & iustum alterum altero, magis & minus, sed & ipsa intensionem suscipiunt. cùm candidum namque sit, contigit amplius candidum fieri. Non tamen omnia, sed plurima. iustitia namque, si dicatur magis & minus iustitia, potest quilibet ambigere: similiter autem & in alijs dispositionibus. quidam enim dubitant de talibus. iniustitiam namque iustitia non omnino aiunt magis & minus debere dici, nec sanitatem sanitate. minus autem habere alterum altero sanitatem aiunt: & iustitiam alterum minus altero habere dicitur. sic autem, & grammaticam, & alias dispositiones. sed tamen ea, quæ secundum eas dicuntur, indubitanter recipiunt magis & minus: grammaticior enim alter altero dicitur, & iustior & sanior. sic autem & in ijs. Trinangulus vero, & quadrangulus non videntur magis & minus suscipere: neque aliqua aliarum figurarum. quæ enim definitionem trianguli recipiunt & circuli, omnia similiter trianguli vel circuli sunt. eorum autem, quæ non recipiunt rationem eandem, nihil magis alterum altero dicetur. nihil enim quadratum magis quàm parte altera longius, circulus est: neque alterum enim recipit circuli rationem, non dicetur

cetur alterum altero magis. non ergo omnia qualia recipiunt magis & minus. Horum itaque, quæ prædicta sunt, nullum est propriũ qualitatis. Similia vero aut dissimilia secundum solas dicuntur qualitates, simile enim & dissimile alterum alteri non est secundum aliud, nisi secundum id quod quale est. Quare proprium est qualitatis secundum eam simile vel dissimile dici. At vero non decet conturbari, ne quis nos dicat de qualitate propositum facientes, multa eorum quæ sunt ad aliquid connumerasse: habitus enim & dispositiones eorum quæ ad aliquid, sunt esse dicebamus. Penè enim in omnibus qualitatibus genera ad aliquid dicuntur, nihil autem eorum quæ sunt singularia. nam cum disciplina genus sit, idipsum quod est alterius dicitur: alicuius enim disciplina dicitur, eorum vero quæ singularia sunt, nihil ipsum quoad alterius dicitur, vt grammatica non dicitur alicuius grammatica: nec musica alicuius alterius musica. sed forte secundum genus, & hæ ad aliquid dicuntur: vt grammatica alicuius dicitur disciplina, non alicuius grammatica: & musica alicuius disciplina non alicuius musica. Quapropter quæ singularia quidem sunt, non sunt ad aliquid. dicimur autem quales secundum singula. hæc enim & habemus.

Scien

Scientes enim dicimur, eo quòd habemus singularium scientiarum aliquas. quare hæ erunt etiam qualitates, quæ singulares sunt, secundum quas aliquando & quales dicimur; hæ autem non sunt eorũ quę sunt ad aliquid. Amplius, si contingit idem ipsum & quale & ad aliquid esse, nihil est inconueniens in vtriusque hoc generibus enumerare.

De Agere, & Pati. Cap. V.

Recipit autem agere & pati contrarietatem, & magis & minus. Calefacere enim ei quod est frigefacere contrarium est, & calefieri ei quod est frigefieri, & delectari ei, quod est contristari, quare suscipiunt contrarietatem, & magis & minus est enim calefacere & magis & minus, & calefieri magis, & minus, & tristari magis & minus. suscipiunt igitur magis & minus agere, & pati. De his igitur tot dicuntur.

De cæteris Prædicamentis. Cap. VI.

Dictum est & de eo quod est situm esse in ijs quæ sunt ad aliquid, quod denominatiue a positionibus dicitur. De reliquis vero, idest Quando, & Vbi, & Habere propter e quod manifesta sunt, nihil de ipsis aliud

aliud dicitur, quàm quæ in principio dicta sunt: quòd Habere quidem significat calceatum esse, armatum esse. Vbi verò, vt in lyceo, in foro: & alia quæcumque de his dicta sunt. Igitur de omnibus generibus, quæ proposuimus, sufficiunt quæ dicta sunt.

TRACTATVS TERTIVS.

De Oppositis. Cap. I.

DE Oppositis autem quot modis solent opponi dicendum est. Dicitur enim alterum alteri opponi quadrupliciter, aut vt ea quæ ad aliquid, aut vt contraria, aut vt priuatio & habitus, aut vt affirmatio, & negatio. Opponitur autem vnumquodque istorum vt sit figuratim dicere, tamquam ea quæ ad aliquid quidem, vt duplum dimidio: tanquam contraria, vt malũ bono: tanquam autem secundum priuationẽ & habitum, vt cæcitas & visio: tanquam vero affirmatio & negatio, vt sedet non sedet. Quæcumque igitur ad aliquid opponuntur, ea ipsa quæ sunt oppositorum dicuntur, aut quomodolibet aliter ad ipsa: vt duplum dimidij, hoc ipsum quod est, alterius dicitur: alicuius enim duplum dicitur: & scientia scibili, tamquam ea quæ sunt ad aliquid opponitur. & dicitur scientia ipsum quod est scibilis: & scibile dicitur ipsum quod est ad oppo-

situm ad scientiam. scibile enim aliquo dicitur, scilicet scientia scibile: quæcumque ergo opposita sunt tamquam ad aliquid, ea ipsa quæ sunt oppositorum, vel alio quolibet modo ad inuicem dicuntur. Illa verò, quæ opponuntur vt contraria, ea ipsa quidem quæ sunt nullo modo ad se inuicem dicuntur: contraria tamen sibi inuicem dicuntur: neque enim bonum mali dicitur bonum, sed contrarium. quare differunt ab inuicem hæ oppositiones. Quæcumque verò contrariorum talia sunt, vt in quibus nata sunt fieri, & de quibus prædicantur, necessarium sit alterum ipsorum inesse, horum nihil est medium. quorum verò non est necessarium alterum inesse, horũ omnino est aliquid medium: Vt ægritudo & sanitas in corpore animalis nata sunt fieri: & necessarium est alterum ipsorum inesse animalis corpori, vel ægritudinem, vel sanitatem: & par quidẽ & impar de numero prædicantur: & necesse est horum alterum numero inesse vel par vel impar: & non est horum aliquod medium. neque ægritudinis & sanitatis, neque imparis atque paris. Quorum autem non est necessarium alterum inesse, eorum est aliquod medium, vt nigrum & album in corpore animalis nata sunt fieri, & non est necessarium alterum eorum inesse corpori: non enim omne corpus, vel album, vel nigrum est, sed & prauum & studiosum: prædi-

can-

cantur quidem de homine & de alijs compluribus: non est autem necessarium alterum eorum inesse ijs, de quibus prædicantur. non enim omnia, aut praua aut studiosa sunt, sed est aliquid eorum medium: vt albi, & nigri, fuscum & pallidum, & quicunque alij colores: praui vero & studiosi quod neque prauũ, neque studiosum est. In aliquibus igitur medijs posita sunt nomina: vt albi & nigri, & fuscum & pallidum, & quicunque alij huiusmodi colores: in aliquibus vero non est nõmine facili medium asignare, vtriusque verò extremorum negatione medium definitur: vt quod neque bonum, neque malum est, neque iustum neque iniustum. Priuatio verò & habitus dicuntur quidem circa idem aliquid: vt visio & cęcitas circa oculum, vniuersaliter autem dicere est in quo natus est habitus fieri, circa hoc dicitur vtrumque eorum fieri. Priuari vero tunc dicimus vnumquodque habitus susceptibilium, quando in quo natum est, inesse, vel quando illud natum est habere, nullo modo insit edentulum enim dicimus, non quod non habet dentes, & cæcum non quod non habet visum: sed quod nõ habet, quando natum est habere. aliqua enim ex natiuitate, neque dentes habent, neque visum: sed non dicuntur edentula, neque cæca. Priuari vero, & habere habitum non est priuatiuo & habitus. habitus enim visus est,

priuato vero cæcitas. habere autem visum non est visus, nec cæcum esse cæcitas. priuatiuo enim quædam est cæcitas; cæcum verò esse priuari, non priuatio est. Amplius, si idem esset cæcitas, & cæcum esse, vtraque de eodem prædicantur. sed cæcus quidem dicitur homo: cæcitas verò homo nullo modo dicitur. Opponi quidem etiam ista videntur priuari scilicet & habere habitum, quemadmodum priuatio & habitus. idem enim modus est oppositionis. nam sicut cæcitas vi sui opponitur, sic cæcum esse & visum habere opponuntur. Non est autem neque hoc quod sub affirmatione & negatione est, affirmatio, & negatio affirmatio. namque oratio affirmatiua est, & negatio oratio negatiua: quod vero sub affirmatione & negatione est, nulla est oratio, sed res. dicuntur autem hæc esse opposita ad inuicem, tamquam affirmatio & negatio. nam & in his modus oppositionis idē est. sicut enim affirmatio ad negationem opponitur, vt quod sedet, ei quod non sedet, sic & res quæ sub vtroque esse opponitur, scilicet sedere aliquem ad non sedere. Quòd autem priuatio & habitus non opponuntur vt ad aliquid, manifestum est. non enim dicitur id ipsum quod est oppositi. visus enim non est cæcitatis visus, non ullo alio modo ad ipsum dicitur. similiter autem neque cæcitas visionis cæcitas dicatur: sed priuatio quidem vi-

sio-

sionis dicitur, cæcitas vero visionis non dicitur, neque visus cæcitatis. Amplius ad aliquid omnia ad conuertentia dicuntur. quare si cæcitas eorum quæ ad aliquid sunt, esset, vtique & conuerteretur ad illud ad quod dicitur. sed non conuertitur: non enim dicitur visus cæcitatis visus. Quod autem neque vt contraria opponuntur quæ secundum priuationem & habitum dicuntur, ex his manifestum est. Contrariorum enim, quorum nihil est medium, necesse est vel in quibus fieri nata sunt, aut de quibus prædicantur, alterum ipsorum inesse semper: eorum enim nihil medium erat, quorum alterum inesse susceptibili necessarium erat, vt in languore & sanitate & impari atque pari, quorum vero illud medium est, numquam necesse est omni inesse alterum. neque enim necesse est omne susceptibile, vel candidum vel nigrum esse, neque frigidum vel calidum: horum enim medium aliquid nihil esse prohibet. insuper autem, & horum erat aliquid medium, quorum alterũ inesse susceptibili non necessarium erat præter illa, quibus vnum inest naturaliter, vt igni calidum esse, & niui candidum. in his enim determinate necessarium alterum est inesse, & non vtrumuis contigit. non enim possibile est ignem frigidum esse, neque niuem nigram, quare omni quidem susceptibili non necessarium est alterum ipsorum inesse, sed so-

lis quibus natura vnum inest: & his determinate vnum non vtrumuis contingit. In priuatione autem & habitu neutrum eorum quæ dicta sunt verum est. non enim semper alterũ eorum inesse susceptibili necessariũ est. quod enim nondum natum est habere visum, neque cæcum, neque visum habens dicitur. quare nõ erunt hæc vt ea contraria, quorũ nihil est medium. Sed neq. vt ea, quorum aliquid est medium. necessarium enim est aliquando omni susceptibili alterum eorum inesse. quando.n. iam ad habendam visionem natum fuerit, tũc aut cæcum, aut habens visum dicetur. & eorũ non determinate alterum, sed vtrumuis contingit. non enim necessarium est vel cæcum vel visum habens esse, sed vtrumuis contigit. in contrarijs autem quorum aliquid medium est numquam necessarium erat omni susceptibili alterum inesse, sed quibusdam: & his determinate vnum, & non vtrumuis contingit. Vnde palam est quod secundum neutrum modorum tanquam contraria opponuntur ea, quæ secundum priuationem & habitum opponuntur. Amplius in contrarijs quidem cùm sit susceptibile, ad inuicem mutationem fieri possibile est: nisi alicui vnum natura inest, vt igni calidum. etenim sanum possibile est languere, & candidum nigrum fieri, & calidum frigidum, & ex studioso prauum, & ex prauo studiosum fieri possibile est. prauus

enim

enim ad meliores exercitationes deductus, & doctrinas (etsi ad modicum aliquid proficiat, vt melior sit) si certe semel quamuis modicum incrementum sumpserit, palam est; quia aut perfecte mutabitur, aut satis multũ incrementum sumet. semper enim bene mobilior ad virtutem fit, etiam quodcumque incrementum sumpserit a principio: quare etiã verisimile est plenius eum sumere incrementum, & hoc dum semper fit, perfecte in contrarium habitum restituetur: nisi forte tempore prohibeatur. Verũ in priuatione & habitu impossibile est ad inuicẽ mutationẽ fieri. ex habitu.n. in priuationẽ mutatio fit, à priuatione vero in habitũ impossibile est. neque.n. cæcus factus aliquis, rursus vidit. neque cùm caluus fuerit, rursus comatus factus est, neq; cũ fuerit edentulus, dentes ei iterũ orti sunt. Quæcũq; verò tãquã affirmatio & negatio opponũtur, palam est quòd nullo prædictorum modo opponuntur, in solis enim his necessarium est semper, hoc quidem eorum verum, illuad u-tem falsum esse. neque enim in contrarijs necessarium est semper alterum verum esse, alterum autẽ falsum: neque in ijs, quæ ad aliquid sunt: neque in habitu & priuatione. vt sanitas & languor contraria sunt: & neutrum horum neque verum, neque falsum est. similiter aut & duplum & dimidium tanquam quæ ad aliquid opposita sunt: & non est eorum neutrum

neque verum, neque falsum. sed neque ea quæ secundum priuationem, & habitum dicũtur: sicut visio & cæcitas. Omnino autem eorum quæ secundum nullam dicuntur complexionem, nihil neque verum, neque falsum est. omnia autem quæ dicta sunt, sine complexione dicuntur. Verumtamen maxime tale hoc contingere videbitur in ijs quæ secundum complexionem contraria dicuntur. sanum namque esse Socratem ad languere Socratẽ contrarium est. Sed neque in his necessarium semper alterum verum esse, & alterum falsum. cum enim Socrates sit, aliud quidem verum, aliud autem falsum erit: cum verò non sit, ambo falsa sunt. neque enim languere, neque sanum esse verum est, cum ipse non sit omnino Socrates. In priuatione verò & habitu cùm non sit omnino, neutrum verum est: cùm autem sit, non semper alterum quidem verum erit, alterum autem falsum. habere namque visum Socratem, ei quod est cæcum esse Socratem opponitur, sicut priuatio & habitus. & cùm sit non necessarium est alterum verum esse vel falsum. cum enim nondum sit natus habere, vtraque falsa sunt. & cùm non sit omnino Socrates, similiter quoque falsa sunt vtraque & visum enm habere, & cæcum eum esse. In affirmatione vero, & negatione semper siue sit, siue non sit, hoc quidem falsum erit, illud autem verum. Languere namq. Socra-

cratem, & non languere Socratem, cùm ipse sit, palam est quòd alterum eorum verum, alterum verò falsum est, & cum non sit similiter languere etenim cum non sit, falsum est: non languere autem, verum. Quare in his solis proprium erit semper alterum eorum verum; alterum falsum esse, quæcunque tanquam affirmatio & negatio opponuntur. Contrarium autem bono quidem ex necessitate malum est. hoc autem per singulorum inductionem palam est, vt sanitati languor, & iustitiæ iniustitia, & fortitudini timiditas: similiter autem & in alijs. Malo autem aliquando quidem bonum est contrarium, aliquando malum. defectui enim, cùm malum sit, superabundantia contraria est, cùm sit etiam ipsa malum. similiter autem & mediocritas. cùm vtiq. contraria sit, bonum est. Sed in paucis quis tale hoc aspiciet, in pluribus vero semper malo bonum contrarium est. Amplius, contrariorum non necessarium est si alterum sit, & reliquum esse. Sanis namque omnibus, sanitas quidem erit, languor vero non, similiter autem albis omnibus, albedo quidem erit, nigredo vero non. Amplius, si ei quod est Socratem sanum esse, Socratem languere contrarium est: non contingit autem simul vtraque eidem inesse: non vtique continget, cū alterum contrariorum sit, & reliquum esse. cū enim sit Socratem sanum esse, languere Socra

tem non erit. Palam verò est quod circa idē, aut specie, aut genere nata sunt fieri contraria. Languor namque, & sanitas in corpore animalis nata sunt fieri. albedo autem & nigredo, simpliciter in corpore. iustitia vero & iniustitia in anima hominis: Necessarium autem est omnia contraria, vel in eodem genere esse, vel in contrarijs generibus: vel ipsa genera esse: album enim & nigrum in eodem genere sunt: color enim eorum genus est iustitia vero, & iniustitia, in contrarijs generibus: illius namque virtus genus est, huius autem vitium. bonum verò & malum non in genere sunt, sed ipsa sunt genera aliquorum existentia.

De Priori. Cap. II.

PRius autem alterum altero dicitur quadrupliciter. Primo quidem, & maxime proprie secundum tempus: secundum quod antiquius alterum altero, & vetustius dicitur: in eo enim quòd tempus amplius est, & antiquius & vetustius dicitur. Secundo autē, quod non conuertitur secundum subsistendi consequentiam, vt vnum duobus prius est. duobus enim existentibus, mox vnum esse consequens est: vno vero existente, duo esse non necessarium est. quare non conuertitur ab vno consequentia, vt reliquum sit. prius

autem

autem illud eſſe videtur, à quo non conuerti-
tur eius quod eſt eſſe conſequentia. Tertia
verò ſecundum ordinem quemdam prius di-
citur: quemadmodum & in ſcientijs, & in o-
rationibus: nam in demonſtratiuis ſcientijs
eſt prius & poſterius ordine: elementa enim
priora ſunt ordine ijs quæ deſcribuntur, ſed
& in Grammatica elementa ſyllabis priora
ſunt: & in orationibus ſimiliter proœmium
narratione prius ordine eſt. Amplius præter
ea quæ dicta ſunt, quod melius & honorabi-
lius eſt, prius natura eſſe videtur, conſueue-
runt autem, & multi honorabiliores, & ma-
gis dilectos a ſe priores apud ſe dicere. eſt
quidem & penè alieniſsimus priorum hic mo
dus. Modi igitur qui dicti ſunt de priore, fe-
rè tot ſunt. Videtur autem præter eos qui di-
cti ſunt, alter eſſe prioris modus. eorum e-
nim quæ conuertentur ſecundum eſſe conſe-
quentiam, quod alteri quomodolibet cauſa
eſt, conuenienter prius natura dici poſsit.
Quòd verò quædam ſunt huiuſmodi, palam
eſt. eſſe namque hominem ſecundum ipſius eſ
ſe conſequentiam ad veram de ſe conuerti-
tur orationem: nam ſi homo eſt, vera eſt ora
tio, qua dicimus, quòd homo eſt, & conuerti-
tur: nam ſi vera eſt oratio, qua dicimus quòd
homo eſt, eſt homo. Eſt autem vera oratio,
nequaquam cauſa, vt ſit res. veruntamen res
quodammodo cauſa videtur, vt ſi vera ora-

tio eo enim quòd res est aut non est, vera oratio aut falsa dicitur. Quare secundum quinque modos prius alterum altero dici potest.

De Simul. Cap. III.

SImul autem dicuntur simpliciter quidem & proprijssime, quorum generatio in eodem est tempore. neutrum enim eorum neq. prius, neque posterius est. Simul autem secundum tempus hæc dicuntur. Natura vero simul sunt. quæcumque conuertuntur quidem secundum eius quod est esse consequentiam, sed nequaquam alterum alteri causa est, vt fit vt in duplo & dimidio. conuertuntur etenim hæc, nam cùm duplum sit, dimidium est: & cùm dimidium sit, duplum est: sed neutrum alteri causa est, vt sit. Dicuntur autem simul natura, & quæ ex eodem genere è diuerso ab inuicem diuiduntur. E diuerso autem diuidi ab inuicem dicuntur, quæ secundum eandem sunt diuisionem: vt volatile, gressibili, & aquatili. hæc enim ab inuicem è diuerso diuiduntur, cùm sint ex eodem genere animal nãque diuiduntur in hæc, in volatile, gressibile, & aquatile: & nihil horum prius vel posterius est, sed simul hæc natura esse videntur. Diuiditur autem & vnumquodque horum in species rursus, vt volatile, gressibile, & aquatile. Erunt ergo & illa simul natura, quæcunq.

ex

ex eodem genere secundum eamdem sunt diuisionem. genera verò speciebus semper priora sunt: neque enim conuertuntur secundum eius quod est esse consequentiam, vt cùm quidem aquatile sit, animal est: cùm verò sit animal, non necesse est vt aquatile sit. Simul ergo natura dicuntur, quæcumque quidem conuertuntur secundum eius quod est esse consequentiam, sed nequaquam alterum alteri vt sit, causa est: & ea quæ ex eodem genere è diuerso diuiduntur ab inuicem. Simpliciter autem simul sunt, quorum generatio in eodem est tempore.

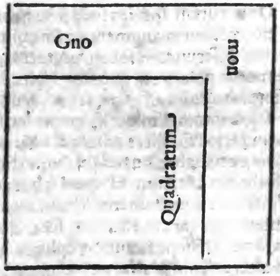
De Motu. Cap. IV.

Motus autem species sunt sex: generatio, corruptio, augmentum, diminutio, alteratio, & secundum locum mutatio. Alij itaque motus palam est quòd ab inuicem diuersi sunt. non enim est generatio corruptio, neque augmentum diminutio, neque secundũ locum mutatio. similiter autem & alij. In alteratione vero habet quandam dubitationẽ: ne sit forte necessarium id quod alteratur, per aliquam reliquarum motionum alterari. Hoc autem non verum est. nam secundum omnes penè passiones, aut complures accidit nos alterari, nulla aliarum communicante motionum. nam neque augeri necessarium

est

est quod per passionem mouetur, neque dimi nui. similiter autem & in alijs. Quare alia præter alios motus erit alteratio. nam si esset eadem, oportet id quod alteratur, mox & augeri, vel minui, vel quandam aliarum motionum sequi. sed non necesse est. Similiter autē & quod augetur, aut alia aliqua mutatione mouetur, alterari oporteret. sed sunt quædam quæ augmentantur, quæ non alterantur. vt quadratum gnomone circūposito creuit quidem: alteratum verò nihil factum est. sic & in alijs huiusmodi. quare alij motus sunt abinuicem.

Quadrati accretio Gnomone circumposito.

Est

Est autem simpliciter motui quidem quies contrarium, ijs verò quæ per singula sunt. & singula generationi quidem corruptio contrarium, augmentationi vero diminutio, secũdum locum mutationi, secũdum locum quies. maximè autem videtur opposita esse ad contrarium locum mutatio. vt ei quæ inferius est ea quæ superius est: & ei quæ superius est: ea quæ inferius est. Reliquo verò assignatorum motuum non facile est assignare quid forte est contrarium. videtur autem nihil esse ei cõtrarium. nisi quis & in hoc secundum qualitatem quietem opponat, aut in contrariũ qualitatis, mutationem: sicut & in mutatione secundum locum, quietem secũdum locum aut in contrarium locum mutationem. est enim & alteratio mutatio secundum qualitatem. qua propter opponitur motui secundum qualitatem quies secundũ qualitatem, aut in contrarium qualitatis mutatio: vt albũ fieri ad id quod nigrum est fieri. alteratur enim in contraria, qualis mutatione facta est.

De habere. Cap. V.

Habere secundum plures modos dicitur. Aut enim vt habitum & dispositionem, aut aliam aliquam qualitatem. dicimur enim disciplinam aliquam atque virtutem habere. Aut vt quantum, vt quam contingit aliquis ha-

habens magnitudinem, dicitur enim tricubitam habere magnitudinem, vel quadricubitam. Aut vt ea quæ circa corpus sunt, vt vestimentum vel tunicā. Aut vt in parte, vt in manu annulum. Aut vt partem, vt manum vel pedem. Aut vt in vase, vt modius grana tritici, aut amphora vinum. vinum enim habere amphora dicitur, & modius grana tritici. hæc enim omnia habere dicuntur, vt in vase. Aut vt possessionem. habere enim domum & agrum dicimur. Dicitur autem & vir vxorem habere, & vxor virum. sed qui nunc dictus est modus, alienissimus est eius quod est habere, nihil enim aliud vxorem habere significamus quàm quòd cohabitant. Forte tamen & alij quidam eius quod est habere: apparebunt modi: sed qui dici consueuerunt, penè omnes enumerati sunt.

FINIS.

INDEX CAPITVM
PRIMI LIBRI.

De

Index Capitum secundi libri.

In-

Index Capitum tertij libri.

Index Capitum quarti libri.

De

Index Capitum quinti libri.

Quid

De

In Porphirj Introductione.

De

In Ariſtotelis prędicamenta.

Secundus Tractatus.

Tractatus Tertius.

FINIS.

In [illegible] predicamenta.

[illegible] Tractatus.

[illegible] Tractatus Tertius.

FINIS.